

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ
ΕΡΓΑ**

ΤΟΜΟΣ 39

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ-ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ Α'—Ε'
ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ
ΤΗ ΚΑΤΑ ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑΣ ΣΤ'
ΕΙΣ ΤΑ ΘΕΟΦΑΝΙΑ
ΠΕΡΙ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ ΕΙΣ ΤΟΝ ΠΑΤΕΡΑ...
ΕΠΙΣΤΕΥΣΑ ΔΙ' Ο ΕΛΛΗΝΣΑ
ΔΕΙ ΓΑΡ ΚΑΙ ΑΙΡΕΣΕΙΣ...

Εισαγωγή - Μετάφρασις - Σχόλια
ΑΘΑΝΑΣΙΟΥ Θ. ΝΙΚΑ
θεολόγου
ΠΑΝΑΓΙΩΤΟΥ Ι. ΝΙΚΑ
θεολόγου

στηρίζομεν τὴν εὐτυχίαν εἰς τὰ ἐφήμερα καὶ βλακὰ πράγματα, ἀλλ' εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς καὶ εἰς τὴν ἐν γένει ἀρετὴν.

Εἰς τὴν δευτέραν τοῖς: ὅτι ἡ πίστις εἰς τὴν εἰμαρμένην καὶ τὴν ἀναγκαιότητα συνιστᾷ σοβαρὸν βλασφημίαν κατὰ τοῦ Θεοῦ, διότι ἡ σοφία τῆς θαλάσσης Προνοίας περιφρονεῖται ἀπὸ τὴν ἀντίληψιν ποῦ δημιουργεῖ ἢ προσήλωσις εἰς τὰς παραλόγους αὐτῆς ἰδέας, αἱ ὁποῖαι εἶναι τὸ μέσον τοῦ διαβόλου διὰ νὰ ἀποσπᾷ βολίως τοὺς Χριστιανοὺς ἀπὸ τὸν ἀγῶνα πρὸς ἡθικὴν τελείωσιν καὶ νὰ τοὺς ῥίπτῃ εἰς τὴν ἀβράνειαν, τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν πνευματικὴν χυλῶσιν.

Εἰς τὴν τρίτην παρουσιάζει τὰς ἐβουηρὰς συνεπειὰς, τὰς ὁποίας θὰ ἔχῃ διὰ τὴν πνευματικὴν ζωὴν τοῦ ἀνθρώπου ἡ πίστις ὅτι οἰονόητος κακῶν διακράττει: ὁ ἀνθρώπος προέχεται ὄχι ἀπὸ τῆν ἰσχυρὴν τοῦ εὐθέου καὶ θέλων, ἀλλ' εἶναι προῖον τῆς ἀναγκαιότητος καὶ κατὰ συνέπειαν οὐδαμῶν εὐθύνῃ φέρει ὁ ἴδιος.

Εἰς τὴν τετάρτην, ὕστερα ἀπὸ ὅσα ἀνέφερον εἰς τὰς προηγηθείσας ἑμίλιαι περὶ τῆς ἰστορίας τῆς εἰμαρμένης τῆς σοβαρότητος τῆς δοξασίας αὐτῆς καὶ τὸν διεθρίων συνειπειῶν ποῦ προέρχονται ἐξ αὐτῆς, ὑποδεικνύει τὸν τρόπον, μὲ τὸν ὅποιον θὰ ἠμπορούσαμεν νὰ ἀπαλλαγώμεν ἀπὸ τὴν παράλογον αὐτὴν ἀντίληψιν, λέγων ὅσα μόνον ἡ προσευχὴ καὶ ἡ συνεχὴς ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεόν, καθὼς καὶ αἱ εὐσεβεῖς σκέψεις καὶ ἰδέαι καὶ ἰσχυρότερα ἡ πίστις εἰς τὴν μυστὴν Θεάντων ζωὴν καὶ ἀνταπέδοσιν θὰ μᾶς προφυλάξουν ἀπὸ τὸ ἀλλόσημα αὐτό.

Εἰς τὴν πέμπτην ἐπανερχεται καὶ συμπληρῶνει τὰ ὅσα εἶπεν εἰς τὴν τρίτην ἑμίλιαν, τοῖς: ἵνα ὅτι δὲν ὑπάρχει χειροτέρα καὶ πλέον ἀνάτος ἀντίληψις ἀπὸ τὴν πίστιν εἰς τὴν εἰμαρμένην, ἢ ὁποῖα καθιστᾷ τοὺς ὁπαδοὺς τῆς βλασφημίας καὶ ἀσεβείας, προκαλεῖ ἀόργιστον καὶ παραχρῆν εἰς τὴν ζωὴν, ἀπογυμνῶνει πᾶσιν ἀξίαν καὶ ἀσπιμύνητος τῆς ἐνεργείας τοῦ Θεοῦ, θεωρεῖ περὶ τὰς τὰς συμβουλίας καὶ τὰς παροινείας, τὰς ποινὰς καὶ τὰς ἐπιτιμῆσεις, τὰς ἡθικὰς διατάξεις καὶ προτροπὰς καὶ ἐν γένει ἀποκηρύσσει κάθε τι ποῦ ἀποσκοπεῖ εἰς τὴν ἡθικὴν πρόδον καὶ τὴν ἀνεπιτυχίαν τῆς ὑπευθυνότητος εἰς τὸν ἀνθρώπον.

Εἰς τὴν ἕκτην ὁ λόγος στρέφεται πρὸς μίαν σοβαρὴν συνέπειαν τῆς πίστεως εἰς τὴν εἰμαρμένην, τὴν γαστριμαργίαν.

Ἐντόπων προκαλεῖ τὴν συννομίαν τὸν ὅς: ἕνω ἐξ ἑμιλιῶν, ἢ ὁποῖα πιθανόν νὰ ἐφαίεται: εἰς τὸ γεγονός: ὅτι αἱ ἑμίλιαι αὐταὶ δὲν ἐξεπληρήθησαν ὑπὸ τὴν μορφήν ποῦ μᾶς εἰς τὸν αἶμα, δηλαδὴ δὲν εἶναι ἀδυνατεῖς ἑμίλιαι, ἀλλὰ μέλλον ἀποτελεῖν ἐπ'ἀνάστημα ἐν διαφόρων ἄλλων ἑμιλιῶν τοῦ Χριστοῦ: μὲ προφανὴ σκοπὸν νὰ παρουσιάσουν συγκεντρωμένην τὴν ἐπὶ τοῦ ἀρκαίμενου θέματος διδασκαλίαν τοῦ ἱεροῦ Πατρὸς.

ΙΩΑΝΝΟΥ ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ

ΛΟΓΟΣ ΠΡΩΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ

Α Ἡ ζωὴ μας εἶναι γεμάτη ἀπὸ μεγάλην ταραχὴν καὶ θορύβους. Τὸ μεγάλο ὅμως κακὸν δὲν εἶναι αὐτό, ἀλλὰ τὸ ὅτι αὐτοὺς τοὺς θορύβους καὶ τὰς ταραχὰς, ἐνῶ δυνάμεθα ἢ νὰ τοὺς καταστήσωμεν ελαφροτέρους ἢ νὰ τοὺς ὑπομένωμεν ἀλύτως, δὲν φροντίζομεν νὰ πράξωμεν οὔτε τὸ ἕνα οὔτε τὸ ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ, ἀλλὰ διερχόμεθα δλον τὸν καιρὸν ἀπογοητευμένοι. Καὶ ὁ μὲν ἕνας θρηνεῖ διὰ τὴν πτωχείαν του, ὁ ἄλλος διὰ τὴν νόσον του, ὁ ἄλλος διὰ τὸ πλῆθος τῶν φροντίδων καὶ τὴν εὐθύνην τῆς οἰκογενείας, ἄλλος διὰ τὴν ἀνατροφήν τῶν παιδιῶν του καὶ ἄλλος διὰ τὴν ἀτεκνίαν του. Καὶ κοιτάζει τὴν ὑπερβολὴν τῆς φροσύνης, διότι δὲν θρηνοῦμεν ὅλοι διὰ τὰ ἴδια πράγματα, ἀλλὰ θρηνοῦμεν ἐξ ἰσοῦ δι' ἀντίθετα. Β Καὶ ὅμως ἐὰν ἡ φύσις τῶν πραγμάτων ἦτο εἰς ἡμᾶς αἰτία τῶν θρηνῶν, δὲν θὰ ἔπρεπε νὰ θρηνοῦμεν ἐξ ἰσοῦ διὰ πράγματα ἀντίθετα. Ἀλλὰ ἐὰν ἡ πενία ἦτο πράγμα κακὸν καὶ ἀφόρητον, αὐτὸς ποῦ ζῆ εἰς τὰ πλοῦτη, δὲν ἔπρεπε ποτὲ νὰ χαιρετῆ. Καὶ ἐν ἡ ἀτεκνία ἦτο κακόν, τότε αὐτὸς ποῦ χαιρετῆ τὴν πολυτεκνίαν ἔπρεπε νὰ εἶναι πάντα ἀφόρητος. Ἐπίσης, ἐὰν τὸ νὰ διευθύνης τὰς δημοσίας ὑποθέσεις τῆς πόλεως, καὶ νὰ ἀπολαμβάνης πολλὰς τιμὰς καὶ νὰ ἔχῃς πολλοὺς ὑπηκόους εἶναι πράγμα ζηλευτόν, ἔπρεπε ὁ ἀδρανὴς καὶ ἡσυχος βίος νὰ ἀποφεύγεται καὶ γενικὰ νὰ μισῆται ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους. Τώρα δέ, ὅταν ἴδῃς, ὅτι πλοῦτοι καὶ πτωχοὶ ἐξ ἰσοῦ θρηνοῦν, καὶ πολλὰς φορές ὅτι ὁ πλοῦσιος τὸ κάμνει αὐτὸ περισσότερο ἀπὸ τὸν πτωχόν, C καὶ αὐτὸς ποῦ χαιρετῆ τὴν ἐξουσίαν καὶ ὁ ἀρχόμενος, καὶ ὁ πατέρας πολλῶν παιδιῶν καὶ αὐτὸς ποῦ δὲν ἔχει κανένα ἀπολύτως, νὰ μὴ ἀποδίδωμεν τὴν αἰτίαν εἰς τὰ πράγματα, ἀλλὰ εἰς ἡμᾶς ποῦ δὲν δυνάμεθα νὰ τὰ χειρισθῶμεν ὅπως πρέπει καὶ νὰ ἀπαλλάξωμεν τὸν ἑαυτὸν μας ἀπὸ ὅλην αὐτὴν τὴν ἀθυμίαν. Διότι ἡ ταραχὴ καὶ ὁ θόρυβος δὲν εἶναι στοιχεῖον τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ συνηθίζει νὰ τὴν γενῆ

ἡ ψυχὴ μας. Ἐπει ἐὰν ἐκεῖνη ἔχει καλὴν συγκρότησιν, ἀκόμη καὶ ἂν ἀπὸ παντοῦ σηκωθῶσιν τρικυμῖαι, θὰ ἡσυχάζωμεν διαρκῶς εἰς τὴν γαλήνην καὶ εἰς τὸν λιμένα. 793 Α Ὅπως καὶ ἀντιθέτως, ὅταν αὐτὴ δὲν εὐρίσκεται εἰς καλὴν κατάστασιν, ἀκόμη καὶ ἂν ὅλα μᾶς ἔρχωνται εὐνοϊκά, δὲν θὰ αἰσθανώμεθα καλύτερον ἀπὸ ἐκείνους ποῦ ἐναυάγησαν.

Αὐτὸ δυνάμεθα νὰ τὸ ἴδωμεν καὶ εἰς τὰ σώματα. Ὁποῖος ἔχει καταστήσει ἰσχυρὸν τὸ σῶμα του, καὶ ἂν συγκρούεται μὲ μυρίας ἀτμοσφαιρικὰς ἀνωμαλίας, ὅχι μόνον δὲν θὰ πάθῃ κανένα κακόν, ἀλλὰ ἐπὶ πλεόν ἀποκτᾷ συνήθως μεγαλυτέραν ἰσχύν μὲ τὴν ἐξάσκησιν καὶ τὸν ἐθισμόν εἰς τὰς καιρικὰς ἀνωμαλίας. Ἐὰν ὅμως ἔχη κανεὶς σῶμα ἀσθενές καὶ ἰσχνόν, ἔστω, καὶ ἂν ζῆ εἰς τὸ ἀριστον κλίμα, δὲν πρόκειται νὰ ὠφεληθῆ καὶ νὰ κερδίσῃ τίποτε ἀπὸ αὐτό, διότι ἡ ἀσθένεια του ποῦ τὴν ἔχει μέσα του ἐξουδετερώνει καὶ καταστρέφει τὴν εὐεργετικὴν ἐπίδρασιν τοῦ καλοῦ κλίματος. Β Τὸ ἴδιον παρατηροῦμεν καὶ μὲ τὰς τροφάς. Ὅταν δηλαδὴ ἡ κοιλία εἶναι ὑγιὴς καὶ ρωμαλέα, ὅ,τι καὶ ἂν δεχθῆ, ὅσον σκληρὸν καὶ ἂν εἶναι, ὅσον δύσπεπτον, ἐν ταῦταις μετασχηματίζεται εἰς καθαρὸν χυμόν, διότι ἡ φυσικὴ εὐεξία ὑπερική τὴν κακὴν ποιότητα τῆς τροφῆς. Ὅταν ὅμως ἡ κοιλία εἶναι ἄτονος καὶ χαλαρὰ, τότε καὶ ἂν τῆς προσφέρῃς τὸ πλεόν εὐχμιον φαγητιόν, τὸ μετατρέπεται εἰς τὸ χειρίστον καὶ τὸ ἀχρηστεύει, διότι ἡ ἀσθένεια καταστρέφει τὴν ποιότητά του.

Ἐπει λοιπὸν καὶ ἡμεῖς, ὅταν βλέπωμεν ἀταξίαν τῶν πραγμάτων, νὰ μὴ κατηγοροῦμεν τὸν Θεόν, ἀγαπητοί. Ὁ Διότι αὐτὸ δὲν ἀποτελεῖ φάρμακον διὰ τὸ τραῦμα, ἀλλὰ νέον τραῦμα ἐπὶ τοῦ παλαιοῦ. Μὴ ἀποδίδωμεν τὴν βιοκλήσιν τοῦ κόσμου εἰς τοὺς δαίμονας, μὴ νομίζωμεν ὅτι τὰ παρόντα κινῶνται εἰς τὴν τύχην χωρὶς πρόνοιαν, μὴ ἀντιπαροσβέτωμεν εἰς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ τὴν τυραννίαν κάποιας μοίρας καὶ κάποιας εἰσαρμένης. Διότι ὅλα αὐτὰ εἶναι νεύματα θελοφωμῶν καὶ ἡ πραγματικὴ ταραχὴ καὶ ἀταξία δὲν συνίσταται εἰς τὴν φορὰν τῶν πραγμάτων, ἀλλὰ εὐρίσκεται μέσα εἰς τὴν παραγμένην σκέψιν μας. Ἡ ὁποία καὶ ἂν εὐρίσκεται ἐν μέσω ἰδανικῆς εὐταξίας τῶν πραγμάτων, ἂν δὲν διαρθρῶσιν τὴν ἐσωτερικὴν τῆς ἀταξίας καὶ ταραχῆν, δὲν ἔχει νὰ ὠφεληθῆ τίποτε ἀπὸ τὴν εὐταξίαν τῶν πραγμάτων. Ὁ ὀφθαλμὸς, ὅταν νοσῆ, θὰ βλέπῃ σκότος καὶ ἐν μέσω φωτεινοτάτης μεσημβρίας D καὶ ἄλλα ἀντ' ἄλλων, καὶ δὲν ἔχουν δι' αὐτὸν καμμίαν ἀξίαν αἰ ἀκτίνες. Ἐνῶ δὲν εἶναι ὑγιὴς καὶ ρωμαλέος, καὶ κατὰ τὴν ἐσπέραν θὰ

δυνηθῆ νὰ ὀδηγήσῃ μὲ ἀσφάλειαν τὸ σῶμα. Τὸ ἴδιον καὶ ὁ ὀφθαλμὸς τῆς διανοίας μας, καθ' ὅσον μὲν εἶναι ὑγιὴς, ἀκόμη καὶ τὰ πράγματα ποῦ φαίνονται συγκεχυμένα, τὰ διακρίνει καλῶς. Ὅταν ὅμως εἶναι κατεστραμμένος, ἀκόμη καὶ ἂν τὸν ὀδηγήσῃ εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ ἐκεῖ θὰ διαπιστώσῃ μεγάλην ἀταξίαν καὶ ταραχὴν.

Καὶ ὅτι τὰ πράγματα ἔχουν ἔτσι, θὰ σοῦ φέρω πολλὰ παραδείγματα καὶ ἀπὸ τὴν παλαιάν καὶ ἀπὸ τὴν σύγχρονον ἐποχὴν. Πόσοι ὑποφέρουν τὴν πενίαν εὐκόλως, καὶ δὲν παύουν δι' αὐτὸ νὰ εὐχαριστοῦν τὸν Θεόν; Ἐ Πόσοι ποῦ ἔχουν πλοῦτη καὶ πολυτέλειαν, δὲν εὐχαριστοῦν ἀλλὰ βλασφημοῦν τὸν Κύριον; Πόσοι ποῦ δὲν ἔπαθον κανένα κακόν, κατηγοροῦν γενικὰ τὴν πρόνοιαν; Πόσοι ποῦ πέρασαν ὅλην τὴν ζωὴν των εἰς τὴν φυλακὴν, ὑπομένουσιν τὴν ταλαιπωρίαν των εὐγνωμονέστερον ἀπὸ ἐκείνους ποῦ βῆσαν τὴν ζωὴν των ἐλεύθεροι καὶ ἀσφαλεῖς; Βλέπετε, ὅτι ἡ κατάστασις τῆς ψυχῆς καὶ ὅτι ἡ ἰδικὴ μας σκέψις εἶναι αἴτια καὶ τούτων καὶ ἐκείνων, καὶ ὅχι αὐτὴ ἡ φύσις τῶν πραγμάτων. Ὅποτε ἐὰν ἐφροντίζομεν διὰ τὴν ψυχὴν μας, δὲν θὰ ὑπῆρχε ταραχὴ, δὲν θὰ ὑπῆρχεν ἀταξία, 794 Α δὲν θὰ ὑπῆρχε κανένα δεινόν, ἀκόμη καὶ ἂν τὰ πράγματα τῆς ζωῆς μας ἐφέροντο ἄνω κάτω, ἀφοδρότερον καὶ ἀπὸ ὅποιονδήποτε ὀρμητικὴν παλίρροϊαν.

Εἰπέ μου, διατί ὁ Παῦλος εὐχαριστεῖ; Καὶ αὐτὸς δεδαίως εἶναι εἰς ἀπὸ ἐκείνους ποῦ διήγαγον τὸν βίον των ἀριστα, ἀπὸ ἐκείνους ποῦ βῆσαν ὅλην των τὴν ζωὴν μαζί μὲ τὴν ἀρετὴν, ἀπὸ τοὺς ἐλαχίστους ποῦ ὑπέμειναν τόσα δεινά. Κανεὶς ἀπὸ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους τῆς γῆς δὲν ὑπῆρξε δικαιότερος ἀπὸ ἐκείνον, οὔτε ὑπέστη σκληροτέρας δοκιμασίας κανεὶς ἄλλος ἀπὸ τότε ποῦ ὑπάρχουν ἀνθρώποι. Ἄλλα ὅμως, ἐνῶ ἐβλεπε πολλοὺς ποῦ ἔξω εἰς τὴν ἀμαρτίαν καὶ ἦσαν χαρούμενοι καὶ ἀπελάμβανον τὰ παρόντα ἀγαθὰ, ὁ ἴδιος εὐχαριστεῖ τὸν Θεόν καὶ προέτρεπε καὶ τοὺς ἄλλους νὰ κάμνουν τοῦτο. Πρὸς ἐκείνον ἀποβλέψατε. Καὶ σὺ, ὅταν ἴδῃς τὸν ἀμαρτωλὸν νὰ χαίρῃ, Β ὅταν τὸν ἴδῃς νὰ ὑπερηφανεύεται, ὅταν τὸν ἴδῃς νὰ νικᾷ τοὺς ἐχθρούς, νὰ ἀπακρούῃ αὐτοὺς ποῦ τὸν ἐλύπησαν, νὰ μὴ ἔχη ὑποστῆ καμμίαν ζημίαν, ἀπὸ παντοῦ νὰ τρέχῃ τὸ χρῆμα, ὅλοι νὰ τὸν τιμοῦν καὶ νὰ τὸν κολακεύουν, καὶ σὺ νὰ εὐρίσκεσαι εἰς ἐντελῶς ἀντίθετον κατάστασιν, εἰς τὰς συμφοράς, τὰς συκοφαντίας, τὰς ἐπιβουλὰς, μὴ νομίσης ὅτι εἶσαι κανένας παραπεταμένους, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀκεφθῆς τὸν Παῦλον, ὁ ὁποῖος εὐρέθη καὶ αὐτὸς εἰς τὴν ἰδικὴν σου κα-

τάσασιν, ὁρθῶς τὸ φρόνημά σου, ἀνάκτησε τὴν ὀρθὴν σκέψιν, μὴ καταπέσης ἀπὸ τῆν ἀθυμίαν.

Τὸν φίλον καὶ τὸν ἐχθρὸν τοῦ Θεοῦ, μὴ τὸν δοκιμάζης ἀπὸ τὴν εὐτυχίαν ἢ τὴν δυστυχίαν εἰς αὐτὸν τὸν κόσμον. Ἄλλὰ ἂν μὲν Ἰθῆς κανένα πού ζῆ ἐναρέτως νὰ εἶναι ἐξουθενωμένος ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν καὶ νὰ ἀποβλήτῃ πρὸς τὴν εὐσέβειαν, μακάριζε τον καὶ νόμιζε τον ἀξιοζήλευτον, Ὡς κ' ἂν εἶναι δεμένος μὲ μυριάς ἀλυσίδας, καὶ μὲν διὰ παντός μέσα εἰς τὴν φυλακὴν, καὶ ἂν ὑπηρετῇ ἀνοσίδους, καὶ ἂν πένεται καὶ ἂν ἐργάζεται εἰς τὰ μεταλλεία καὶ ἂν ὑποφέρῃ ὁτιδήποτε δεινόν. Αὐτὸς εἶναι μακάριος, καὶ ἂν τοῦ ἐξώρυσαν τοὺς ὀφθαλμοὺς, καὶ ἂν καλεῖται, ἢ ὀλίγον κατ' ὀλίγον ἀφανίζεται τὸ σῶμα του. Ἄν ὅμως Ἰθῆς ἄλλον νὰ ζῆ εἰς τὴν ἀσέλγειαν καὶ τὴν ἀμαρτίαν καὶ εἰς τὰ ἔσχατα κακά, καὶ νὰ ἀπολαμβάνῃ μεγάλην τιμὴν καὶ νὰ ἀνέρχεται εἰς τὸν βασιλικὸν θρόνον καὶ νὰ φορῇ τὸ διάδημα καὶ τὴν ἀλουριγίδα καὶ νὰ ἐξουσιάζῃ ὅλην τὴν οἰκουμένην, αὐτὸν κλάψε τον καὶ ἐλεεινολόγησέ τον. Ὡς Πράγματι, δὲν ὑπάρχει τίποτε ἀβλιώτερον ἀπὸ τὴν ψυχὴν πού εὐρίσκεται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ἀκόμη καὶ ἂν ἔχῃ ὑποταγμένην ὅλην τὴν οἰκουμένην. Τί τὸ ὄφελος νὰ εἶναι κανεὶς πλούσιος εἰς τὰ χρήματα, ὅταν εἰς τὴν ἀρετὴν εἶναι πτωχότερος ἀπὸ δλους; Καὶ τί τὸ ὄφελος νὰ ἐξουσιάζῃς τόσο πολλοὺς, ὅταν δὲν δύνασαι νὰ ἐξουσιάζῃς τὸν ἑαυτὸν σου καὶ τὰ πάθη σου; Ἄλλὰ ἂν ἴδωμεν σῶμα πολὺ καταβεβλημένον καὶ καιόμενον ἀπὸ τὸν πυρετὸν ἢ κατατρυχώμενον ἀπὸ ποδαλίαν ἢ ἀπὸ φθίσιν ἢ ἀπὸ ἄλλην ἀθεράπευτον πάθῃν, δοκρῶμεν, καὶ ἂς εἶναι αὐτὸς ὁ πλουσιώτερος ἀπὸ δλους, καὶ τόσοσ περισσότερον δοκρῶμεν ὅσων πλουσιώτερος εἶναι. Διότι τότε γίνεται δευτέρω ἢ ἀσθησις τοῦ δεινοῦ, ὅταν κανεὶς ἔχῃ ἀφθονα τὰ ἀναγκαῖα. Ἐκεῖνος πού ἐμποδίζεται ἀπὸ τὰς ἀπολαύσεις ἐξ αἰτίας τῆς πενίας του, Ἐ παρηγορεῖται ἀπὸ τὴν ἰδίαν τὴν ἀνάγκην. Ἐκεῖνος ὅμως πού ἔχει τὴν δυνατότητα νὰ ἀπολαύσῃ τὸ κάθε τι καὶ ἐμποδίζεται ἀπὸ τὴν ἀρρώστιαν, δι' αὐτὸν ἀκριδῶς τὸν λόγον ὑποφέρει περισσότερον.

Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἀποτοπὸν, ἂν ἴδωμεν κάποιον πού κατατρυχέται ἀπὸ ἕνα σωματικὸν νόσημα, νὰ τὸν σκτιρωμεν καὶ ἂς εἶναι καὶ εὐπορος, ψυχὴν δὲ πού εὐρίσκεται εἰς κακὴν κατάστασιν, ψυχὴν πού ἴσων μὲ αὐτὴν δὲν ἔχομεν τίποτε ἄλλον, τίποτε πολυτιμώτερον ἀπὸ αὐτὴν, νὰ τὴν καλοτυχιώκομεν δι' ὀλίγα χρήματα ἢ διὰ πρόσκαιρον τιμὴν⁷³³ Ἄ ἢ δι' ὁτιδήποτε ἄλλο ἀπὸ αὐτὰ πού μὲνου

εἶδω μετὰ τὴν εἶω ζωὴν ἢ μάλλον πολλὰς φορές μᾶς ἐγκαταλείπουσιν πρὶν νὰ φύγωμεν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν; Μή, σὺς παρακαλῶ. Αὐτὰ εἶναι πού μᾶς προκαλοῦν τὸν θόρον καὶ τὴν ταραχὴν. Διὰ τοῦτο πολλοὶ κατηγοροῦν τὸν Θεόν, διὰ τοῦτο νομίζουσι ὅτι ὁ κόσμος δὲν διέπεται ἀπὸ τὴν Θεῖαν Πρόνοιαν. Διότι ἂν ἐγνώριζον ὅτι εἰς τὸν παρόντα βίον δὲν ὑπάρχει κανένα ἀγαθόν, παρὰ μόνον ἡ ἀρετὴ, ὅτε ὁ πλοῦτος, ὅτε τὰ χρήματα, ὅτε ἡ ὑγεία, ὅτε ἡ ἐξουσία, ὅτε κανένα ἄλλα, καὶ ὅτι κανένα δὲν εἶναι κακὸν εἰς τὸν παρόντα βίον, παρὰ μόνον ἡ κακία καὶ ἡ πονηρία καὶ ἡ διαστροφή τῆς ψυχῆς, καὶ ἡ μοχθηρότης καὶ αἱ συκοφανταίαι ὄχι ἡ πενία καὶ ἡ νόσος καὶ τὰ ἄλλα πού θεωροῦνται ὅτι εἶναι δεινά, δὲν θὰ ἔλεγον ποτὲ αὐτὰ πού λέγουσιν τώρα, δὲν θὰ ἔζων ποτὲ εἰς τὴν ἀθυμίαν, δὲν θὰ ἐμακάριζον ποτὲ ἐκείνους πού ἔπρεπε νὰ ἐλεεινολογοῦν, Ἡ δὲν θὰ ἐλεεινολόγουσιν ποτὲ ἐκείνους πού ἔπρεπε νὰ μακαρίζουσι, δὲν θὰ ἐκείπτοντο διὰ τοὺς ἀνθρώπους ὡς ἄλογα ὄντα. Διότι τὸ νὰ μακαρίζῃς τοὺς ἀνθρώπους διὰ τὴν πλοσυρκίαν καὶ τὸ πλούσιον παχὺ καὶ διὰ τὸν πολλὸν ὕπνον δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ νὰ τοὺς βλέπῃς ὡς ἄλογα ὄντα. Διότι καὶ ἐκείνων ἡ εὐτυχία εἶναι αὐτὴ, ἢ μάλλον καὶ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα αὐτὸ εἶναι κακόν. Διότι πολλοὶ δοῦσι καὶ ἵπποι ἐχάθησαν ἀπὸ τὴν ἀργίαν καὶ τὴν ἀσθησίαν. Ἐπειτα εἰς τὰ ἄλογα ζῶα, πού ὅλη ἡ ἀρετὴ τους ἐγκείται εἰς τὴν εὐεξίαν τοῦ σώματος, αὐτὸ εἶναι ὀλιωρόν. Εἰς δὲ τοὺς ἀνθρώπους, πού ὅλη των ἡ ἀξία εὐρίσκεται εἰς τὴν εὐγένειαν τῆς ψυχῆς θὰ τὸ θεωρήσωμεν ἀρετὴν καὶ δὲν θὰ ἐντραπώμεν τὸν οὐρανόν Ὡ καὶ τοὺς ἀγγέλους πού εἶναι συγγενεῖς μὲ τὴν ψυχὴν μας; Δὲν κοκκινίζεις καὶ μπροστὰ εἰς αὐτὴν τὴν φύσιν καὶ τὴν διάπλασιν τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος; Διότι ὁ Θεὸς δὲν διέπλεσε τὸ σῶμα μας ὡσάν τὸ σῶμα τῶν ἀλόγων ζῶων, ἀλλὰ τὸ διέπλεσεν ἔτσι ὅπως τοῦ ἤρμοζε διὰ τὴν ὑπηρετῆ λογικὴν καὶ ἀθάνατον ψυχὴν. Διὰ τὸ Θεὸς ἔπλεσε τοὺς ὀφθαλμοὺς εἰς ὅλα τὰ ἄλογα ζῶα νὰ βλέπουσιν πρὸς τὰ κάτω, εἰς σὲ δὲ τοὺς ἐποποθέτησεν εἰς τὴν κεφαλὴν, εἰς ὅσων ὡστε νὰ εἶναι κατὰ κάποιον τρόπον ὡς ἀκρόπολις; Ὅχι ἐπειδὴ ἐκεῖνα δὲν ἔχουν τίποτε κοινόν μὲ τὸν οὐρανόν, εἰς σὲ δὲ ἐτέθη νόμος ἐξ ἀρχῆς ἀπὸ τὸν Θεόν καὶ ἀπὸ τὴν φύσιν νὰ ἀτενίζῃς πρὸς τὰ ἔπάνω; Διὰ τὸ εἰς σὲ μὲν ἔπλεσε τὸ σῶμα ὀρθίον, Ὡς εἰς ἐκεῖνα δὲ πάλιν νὰ βλέπῃ πρὸς τὰ κάτω; Πάλιν διὰ τὴν ἰδίαν αἰτίαν δὲν σὲ διδάσκει καὶ μὲ αὐτὴν τὴν διάπλασιν νὰ μὴ ἔχῃς κανένα κοινόν μὲ τὴν γῆν μήτε νὰ προσκολλᾷσαι εἰς τὰ

παρόντα πράγματα;

Ἄς μὴ καταπροδώσωμεν λοιπὸν τὴν εὐγένειαν καὶ ἀλισθηρώμεν πρὸς τὸ γένος τῶν ζώων, διὰ τὴν μὴ εἶπη καὶ δι' ἡμᾶς: «Ταλαίπωρος ἄνθρωπος! Ἐνῶ ἔχει πάρει ἀπὸ τὸν Θεὸν τὴν ἀνυπολόγιστον τιμὴν τῆς λογικῆς τοῦ φύσεως, δὲν ἐσυνετίσθη». Διότι τὸ νὰ προσδιορίσῃς τὴν εὐτυχίαν τῆς ζωῆς ἀπὸ τὰς ἀπολαύσεις, τὸν πλοῦτον καὶ τὴν δόξαν καὶ γενικῶς ἀπὸ τὰ παρόντα πράγματα, δὲν εἶναι γνώρισμα ἀνθρώπων ποὺ ἀναλογίζονται τὴν εὐγένειαν τοῦ εἴθους, ἀλλὰ ἀνθρώπων ποὺ ἔχουν καταστήσει ἵπποι καὶ ὄνοι. Ἀλλὰ εἶθε νὰ μὴ εἶναι παρόντες μεταξύ μας τέτοιοι ἄνθρωποι, εἰς αὐτὸν τὸν ἅγιον χορὸν καὶ τὸ πνευματικὸν θέατρον καὶ τὴν θεοσεβῆ σύναξιν. Ἐ διὰ τοῦτο ἄλλως τε κάθε ἡμέραν ἀπολαμβάνομεν τὴν θείαν ἀκρόασιν, διὰ νὰ περικόπτωμεν μὲ τὸν λόγον, ὡσὺν μὲ δρεπάνην, τὰ πάθη τῆς ψυχῆς ποὺ θρασσομενοῦν καὶ νὰ γινώμεθα καρποφόρα δένδρα καὶ νὰ φέρωμεν ὄριμον καρπὸν, τὸν ὅποιον ν' ἀποθέσωμεν εἰς βασιλικὴν ἀποθήκην, καρπὸν ποὺ φέρει δόξαν εἰς τὸν κοινὸν Κύριον καὶ γεωργὸν τῶν Ἰσκιῶν μας ψυχῶν, καὶ εἰς ἡμᾶς τὴν ἀθάνατον ζωὴν, τὴν ὅποιαν εἶθε ὅλοι νὰ ἐπιτύχωμεν, μὲ τὴν χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ τοῦ ὁποίου εἰς τὸν Πατέρα μαζί καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα δόξα καὶ δύναμις καὶ τιμὴ ἀνήκουν, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΛΟΓΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΠΕΡΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ ΚΑΙ ΕΙΣΑΡΜΕΝΗΣ

754 A «Ἐκεῖνος ποὺ ἀφρίζει τὸν πατέρα του ἢ τὴν μητέρα του, νὰ τιμωρῆται μὲ θάνατον»,¹ λέγει. Ὁ νόμος αὐτὸς ἐτέθη εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην, τότε ποὺ δὲν ὑπῆρχε μεγάλη φροντίς δι' ἐνάρετον βίον, τότε ποὺ εἰσῆχθη τὸ θεῖον, ποὺ τὰ παραγγέλματα ἦσαν παιδικά, τότε ποὺ ἦτο ἀκόμη τὸ γάλα, ὁ παιδαγωγός, ὁ λύχνος, τὸ προσέκνισμα καὶ ἡ σκιά. Τί δυνάμεθα λοιπὸν νὰ εἴπωμεν διὰ τοὺς σημερινούς ἀνθρώπους ποὺ ἔλαβον τὴν θείαν χάριν καὶ ἐγνώρισαν τὴν ἀλήθειαν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐνῶ εὐρίσκονται εἰς τὴν γνῶσιν, κακολογοῦν δχι πλέον τὸν πατέρα ἢ τὴν μητέρα, ἀλλὰ τὸν ἴδιον τὸν Θεὸν τῶν δύλων; Ποία τιμωρία τοὺς ἀνομῆναι; Ποία κόλασις θὰ εἶναι ἀρκητὴ διὰ τὴν τόσο μεγάλην κακίαν; Ποίος ποταμός πυρός, ποίος ἀτελείωτος σκώλυξ, ἢ ποῖον σκότος ἐξώτερον, ποῖα θεσμὰ, ποῖος θρυγμός, ποῖος κλαυθμός; Ὅλα τὰ βασανιστήρια, καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα δὲν ἀρκοῦν διὰ ψυχὴν ποὺ εὐρίσκεται εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν, ποὺ ἔχει περιέλθει εἰς τὴν κακίαν. Ὑπάρχουν δὲ πολλοὶ καὶ διάφοροι τρόποι βλασφημίας. Δι' αὐτὸ εἶναι ἀνάγκη νὰ τοὺς ἐκθέσωμεν σήμερον, ὅστε οὔτε μὲ τὴν θέλησίν μας νὰ περιπέσωμεν εἰς κανένα, μήτε νὰ ἀφήσωμεν νὰ περιπέσῃ κανένας ἀπὸ τοὺς φίλους μας, ἀλλὰ μήτε ἑχθρός. Διότι δὲν ὑπάρχει, δὲν ὑπάρχει χειρότερα ἁμαρτία ἀπὸ αὐτή, ἀλλὰ οὔτε ἴση μὲ αὐτήν, ἀλλὰ ἀποτελεῖ προσθήκην κακῶν, διότι προκαλεῖ σύγχυσιν εἰς ὅλα καὶ συνεπάγεται ἀσυγχώρητον καὶ ἀφόρητον τιμωρίαν.

Ποιοὶ εἶναι αὐτοὶ ποὺ κακολογοῦν τὸν Θεόν; C Αὐτοὶ ποὺ ἀντιπαραθέτουν εἰς τὴν σοφίαν τῆς θείας προνοίας τὴν σύγχυσιν καὶ τὴν ἀναγκαιότητα τοῦ μοιραίου. Καὶ τὸ νὰ ὑποφέρουν ἀπὸ τὴν νόσον αὐτὴν οἱ ἄπιστοι καὶ αὐτοὶ ποὺ χόσκουν μπροστὰ εἰς τὰ μαρμάρια καὶ ξύλινα εἰδωλά καὶ τὰ λατρεύουν, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον. Τὸ νὰ ἀλισθαίνουσι ὅμως εἰς τὴν ζάλην αὐτὴν, εἰς αὐτὸν τὸν λογισμὸν καὶ τὴν μακίαν ὅσοι ἀπηλλάγησαν ἀπὸ τὴν πλάνην

αὐτὴν καὶ τὴν δουλείαν καὶ ἠξιώθησαν νὰ γνωρίσουν τὸν Θεὸν τῶν πάντων, τὸν ἀληθῆ καὶ πραγματικὸν Θεόν, ὡσὸν νὰ σύρονται ἀπὸ κάποιαν παλιρροίαν, τοῦτο εἶναι τὸ φοβερὸν καὶ δξιον πολλῶν θρηγῶν καὶ δακρύων. Ὅταν δηλαδὴ αὐτοὶ πού λέγουν, ὅτι προσκυνοῦν τὸν Χριστὸν καὶ ἐκρίθησαν δξιοὶ τῶσαν μυστηρίων, **Δ** καὶ ἐγνώρισαν τὰ ἀπόρητα δόγματα καὶ τὴν σοφίαν πού μᾶς ἤλθεν ἀπὸ τοὺς οὐρανοὺς, ὕστερον ἀπὸ τὴν τιμὴν πού ἀπῆλθουσαν παρὰ τοῦ Θεοῦ, κατακρημνίζουσαν τὸν ἑαυτὸν των ἐκουσίως, ἀπαρνούμενοι μὲ πλήρη ἀπερισκέψαν τὴν ἐλευθερίαν πού τοὺς ἐχάρισεν ὁ Θεὸς καὶ ἀφ' οὗ ὑπέβαλον τὸν ἑαυτὸν των εἰς δουριτάτην δουλείαν, πλάθουσαν μὲ τὸν λογισμόν τὴν φοβερὰν τυραννίαν, πού δὲν ὑπῆρξε ποτέ, καὶ ἀποκόπτουσαν κάθε καλὴν ἐλπίδα καὶ ἐπιχειροῦσαν νὰ ἀποκόψουσαν τὰ νεῦρα αὐτῶν πού δεικνύουσαν ζῆλον διὰ τὴν ἀρετὴν. Συχνὰ εἰς τὸν πόλεμον συμβαίνει τὸ ἐξῆς. Ὁ ἐχθρὸς διακρίνει μερικὸς γενναίους στρατιῶτας **Ε** πού εἶναι πρόθυμοι νὰ θυσιάσουσαν τὴν ζωὴν των ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ὅταν δὲν δυνηθῆ νὰ τοὺς καταβάλῃ μὲ ἄλλον τρόπον, οὔτε νὰ τοὺς ἀποτρέψῃ ἀπὸ τὴν προθυμίαν των ὕπὲρ τοῦ βασιλέως, οὔτε νὰ τοὺς καταστήσῃ δειλοὺς ἢ νὰ τοὺς νικήσῃ μὲ ἄλλα μέσα, ⁷⁵⁷ **Α** τότε προσπαθεῖ νὰ τοὺς ἐξουδετερώσῃ μὲ διάφορον τρόπον, ἐπιχειρεῖ δηλαδὴ νὰ τοὺς πείσῃ, ὅτι ἀσκόπως καὶ ἀνευ λόγου καὶ μοταίως ἐπιδεικνύουσαν τὸσον μόχθον, ὡστε νὰ παραλύσῃ τὰς χεῖρας των, νὰ καταβάλῃ τὴν ῥώμην των, νὰ σῆσῃ τὴν προθυμίαν, καί, ἔτσι, μὲ ἄλλα αὐτὰ νὰ τοὺς θέσῃ ἐκτὸς μάχης καὶ γυμνοὺς καὶ ἀόπλους νὰ τοὺς λάβῃ αἰχμαλώτους. Τὸ ἴδιον ἔκαμε καὶ ὁ διάβολος. Ἐπειδὴ ἐβλεπεν, ὅτι μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ τὸ μεγαλύτερον μέρος τῶν κατοίκων τῆς οἰκουμένης κατεγέλαν τὴν εἰδωλολατρικὴν πλάνην καὶ μὲ ἄλην των τὴν ψυχὴν καὶ τὴν καρδίαν ἐπρέσθουσαν τὴν διδασκαλίαν περὶ τῆς εὐσεβείας καὶ ὅτι ἐκ τούτου ἐπροκαλεῖτο πολὺ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἀρετὴν καὶ μεγάλη περιφρόνησις τῆς κακίας, **Β** βεβαίως δὲν τοῖμα νὰ ἐλθῇ καὶ νὰ εἴπῃ εὐθέως ἐγκαταλείψατε τὸν Χριστὸν, καταγελάσατε τὰ δόγματά του, ἄλλ' ἢ ἱστορία του εἶναι μῦθος καὶ πλάνη, εἶναι ἕνας πονηρὸς καὶ ἀπάνθρωπος. Διότι γνωρίζει, ὅτι μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν μᾶλλον θὰ ἀποσκοπήσουσαν ἀπὸ τὴν ἰδικὴν του τυραννίδα καὶ θὰ τὸν μισήσουσαν περισσότερο. Διὰ τοῦτο δὲν εἰσάγει εὐθέως τὴν κατηγορίαν, ἀλλὰ κινεῖται εἰς τὰς παρυφὰς ὅπου σπεῖρει κρυφῶς τὸ δηλητήριον τῶν ἀσεβῶν δογμάτων του, ἀφῆτων μὲν ἐπιφανειακῶς τὴν ἐντύπωσιν

ὅτι μένει εἰς τὴν πίστιν, εἰς τὴν πραγματικότητα διωκῶς τὴν ἐκρίζωνει καὶ καταλύει ἄλλα τὰ δόγματα τῆς ἀληθείας καὶ διαβάλλει μεγάλως τὸν Θεὸν εἰς αὐτοὺς πού πεθῶνται. **Γ** Δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἔχει παρασκευάσει τὸ δηλητήριον αὐτὸ καὶ τὰ θανατηφόρα φάρμακα τῆς «εἰμαρμένης», διὰ νὰ εἰσαγάγῃ λαθραίως ἄλλα αὐτὰ πού εἶπα, διὰ ν' ἀποδείξῃ ὅτι ἡ πίστις καὶ ἡ διδασκαλία μας εἶναι ματαια, διὰ νὰ πείσῃ τοὺς ἀνθρώπους νὰ ἔχουν πονηρὰν ἰδέαν περὶ τοῦ Θεοῦ. Πράγμα πού τὸ ἔκαμε καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς δημιουργίας ἐπὶ τοῦ Ἀδάμ, ὅποτε διδάσκει τὸν Θεὸν ὡς δάσκανον καὶ φθονερὸν. Σχεδὸν ἔλεγε τὰ ἐξῆς μὲ αὐτὰ πού προέτρεπε: Ἐγνώριζε, λέγει, ὁ Θεός, ὅτι θὰ ἀνοίξουν οἱ ὀφθαλμοὶ σας, ἐγνώριζεν ὅτι θὰ γίνετε ὡσὸν Θεοί, δι' αὐτὸ σας ἐφθόνησε καὶ σας ἐστέρησεν ἀπὸ μεγαλύτεραν τιμὴν. Ἄν καὶ δὲν προσέθεσεν αὐτὰς ἀκριβῶς τὰς λέξεις, **Δ** πάντως μὲ ὅσα τοὺς ἔλεγε, τοὺς ὡδήγει εἰς αὐτὴν τὴν ἰδέαν. Καὶ πρόσχε νὰ ἴδῃς τὴν κακουργίαν του. Ἀντέστρεψε τὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ καὶ εἶπεν, ὅτι θὰ ἔχουν μεγάλη ἀγάθη εἰάν δὲν ὑπακούουσαν εἰς αὐτόν, ὅπως π.χ. τὸ ἀνοιγμὰ τῶν ὀφθαλμῶν καὶ ἡ ἰσοθεία καὶ ἡ ἀνάλογος γνώσις. Δὲν προσέθεσε δὲ, ὅτι εἶναι πονηρὸς ὅποιος τὰ ἐμποδίζει αὐτὰ, διὰ νὰ μὴ φαῖνῃ ὅτι ὀμιλεῖ ὡς ἐχθρὸς καὶ πολέμιος, ἀλλὰ ὑπεδύθη πρόσωπον συμβούλου καὶ κηδεμόνος διὰ νὰ καταστήσῃ ἀποδεκτὴν τὴν παραινέσιν του, πρᾶγμα πού καὶ ἔγινεν. Διότι μὲ αὐτὰ πού ἔλεγε, δὲν ἤθελε νὰ τοὺς ὑποβάλῃ καμμίαν ἄλλην ἰδέαν παρὰ μόνον τὴν ἰδέαν τῆς ἀποστασίας ἀπὸ τὸν Δημιουργὸν Θεόν. Εἶναι δάσκανος καὶ φθονερὸς, μᾶς στερεῖ ἐκ φθόνου τὰ μεγαλύτερα ἀγαθὰ. Ἄλλὰ αὐτοὺς τοὺς λόγους δὲν τοὺς εἶπε φανερά. **Ε** Διότι ἂν τὸν ὑποπτεύοντο ὅτι ἦτο ἐχθρὸς, θὰ ἔφευγον. Τοὺς ἄφησε διωκῶς νὰ ἐνοηθοῦσαν καὶ κατὰ τρόπον συγκεκαλυμμένων εἰσαγάγεν αὐτὴν τὴν δλεθρίαν συμβουλήν. Ἐτσι καὶ τώρα δὲν λέγει μὲν ἀποστατήσατε ἀπὸ τὸν Χριστόν, διότι τὰ θεῖα δόγματα εἶναι καταδικασμένα. Διότι γνωρίζει, ὅτι θὰ ἔλεγε ψεύδη καὶ δὲν θὰ ἐγένετο πιστευτός. Ἄλλὰ μὲ πανουργίαν ἀφῆκε τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι μᾶς ἐπιτρέπει νὰ μένωμεν εἰς αὐτὰ καὶ ὅτι συμφωνεῖ πρὸς τὴν ἀλήθειαν, μὲ ἄλλον τρόπον διωκῶς, ἀνεπαίσθητως τοὺς ἔξαρει ἀπὸ αὐτὴν τὴν αἰώνιον κληρονομίαν. ⁷⁵⁸ **Α** Ὅπως ἀκριβῶς κάποιος πού ἔχει ἕνα γνήσιον καὶ ἐλεύθερον υἱόν, ἀλλὰ ἀφελῆ καὶ ἀπονήρευτον, δὲν τὸν ἀρπάζει ἀπὸ τὸ χεῖρ νὰ τὸν ἐκδιώξῃ ἀπὸ τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ἀλλὰ τὸν συμβουλεύει νὰ πράξῃ ἐκεῖνα, τὰ ὅποια ἂν πράξῃ, ἐκὼν ἄκων, θὰ ἀποκλεισθῇ

ἀπὸ ὅλα τὰ πατρικὰ ἀγαθὰ.

Διότι δὲν εἶναι δυνατὸν, ὄχι, δὲν εἶναι, αὐτὸς ποῦ πιστεύει εἰς τὴν εἰμαρμένην, νὰ ἐπιτύχη τοὺς αὐρανοὺς ἢ μάλλον δὲν εἶναι δυνατόν ν' ἀποφύγῃ τὴν γέννησιν καὶ τὴν κόλασιν. Διότι ἐπιτάσσει ὅλους νὰ πιστεύουν δόγματα ἐντελῶς ἀντίθετα ἀπὸ τὰ δόγματα τοῦ Θεοῦ. Ὁ Θεὸς λέγει: «Ἐάν θελήσετε καὶ μὲ εἰσακούσετε, θὰ φάγετε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς. Ἐάν δὲ δὲν θελήσετε καὶ δὲν μὲ εἰσακούσετε, θὰ σᾶς ἀφανίσῃ ἡ μάχαιρα. B Αὐτὰ εἶπε τὸ στόμα τοῦ Κυρίου.»² Εἶδες πῶς ὁμιλεῖ ὁ Θεὸς καὶ ποίους νόμους θεοπίσει; Ἄκουσε τώρα καὶ τὴν εἰμαρμένην, πῶς ὁμιλεῖ καὶ πῶς εἰσάγει ἀντιθέτους θεσμούς, καὶ μάθε, πῶς ἐκεῖνα μὲν λέγονται ὑπὸ Θεοῦ Πνεύματος, ἐνῶ τὰ λόγια αὐτῆς λέγονται ἀπὸ κάποιον παντρῶν δαίμονα καὶ κάποιο ἄγριον θηρίον. Ὁ Θεὸς εἶπε «ἐάν θέλετε καὶ ἐάν δὲν θέλετε» ἀφῆμων εἰς ἡμᾶς τὴν ἐξουσίαν νὰ ἀκολουθήσωμεν τὴν ἀρετὴν ἢ τὴν κακίαν, συμφώνως πρὸς τὴν θέλησίν μας. Ἐκεῖνος δὲ τί λέγει; Ὅτι δὲν δυνάμεθα νὰ ἀποφύγωμεν τὸ πεπραγμένον, εἴτε τὸ θέλομεν εἴτε δὲν τὸ θέλομεν. Ὁ Θεὸς λέγει: «Ἐάν θέλετε, θὰ φάγετε τὰ ἀγαθὰ τῆς γῆς». Αὐτὴ λέγει: Καὶ ἂν τὸ θέλωμεν, ἂν δὲν μᾶς εἶναι δεδομένον, δὲν ὠφελεῖ εἰς τίποτε νὰ θέλωμεν. Ὁ Θεὸς λέγει: «ἐάν δὲν θέλετε νὰ προσέχετε εἰς τοὺς λόγους μου, θὰ σᾶς ἀφανίσῃ ἡ μάχαιρα». C Αὐτὴ λέγει: «Ἐάν δὲν θέλωμεν, εἶναι ὁμως δεδομένον εἰς ἡμᾶς, θὰ σωθῶμεν ὅπως ὅποιον». Δὲν λέγει αὐτὰ ἡ εἰμαρμένη; Τί δύναται νὰ γίνῃ σαφέστερον ἀπὸ αὐτὴν τὴν μάχην; Τί φανερώτερον ἀπὸ τὸν πόλεμον αὐτὸν, τὸν ὅποιον τὸσόν ἀναισχύντως ἀνέλασον πρὸς τὰ θεῖα λόγια οἱ δαίμονες, ποὺ εἶναι διδασκαλοὶ τῆς ἁμαρτίας;

Ἄλλὰ ὅπως εἶπα, δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον τὸ ὅτι τὰ πιστεύουν αὐτὰ οἱ δαίμονες καὶ ἄνθρωποι ὅμοιοι μὲ δαίμονας ἐννοῦ τοὺς εἰδωλολάτραις. Τὸ χειρότερον ὁμως ἀπὸ ὅλα εἶναι τοῦτο, τὸ ὅτι δηλαδὴ σεῖς ποῦ ἔχετε μίαν θέσιν καὶ σωτηρίαν διδασκαλίαν, τὰ καταφρονεῖτε αὐτὰ καὶ προστρέχετε εἰς ἐκεῖνα τὰ παραλογώτατα ποῦ φέρουν τὴν ἀπώλειαν τῆς ψυχῆς. D «Τί δουλειὰ ἔχω ἐγὼ νὰ κρίνω καὶ τοὺς ἔξω, τοὺς μὴ Χριστιανούς;»³

Ἐγὼ ὁμιλῶ διὰ σᾶς, τὰ μέλη τοῦ Χριστοῦ, τὰ τέκνα τῆς Ἐκκλησίας, ποὺ διδάσκεσθε εἰς τὸν πατρικὸν οἶκον, ποῦ ἀπολαμβάνετε τὰ οὐράνια διδάγματα, ποῦ ἐτιμῆθητε μὲ τὸσόν μεγάλην τιμὴν. Διὰ τοῦτο στενάξω, διὰ τοῦτο

2. Ἡσ. 1, 19-20.
3. Α' Κορ. 8, 5, 12.

δοκρῶ καὶ θρηνώ. Πράγματι εἶναι ἀξιοβρόμητος καιεῖς, ὅταν πίπῃ εἰς ἁμαρτήματα ποῦ δὲν εἶναι ἀξία συγγνώμης. Διότι, εἰπέ μου, ποῖα συγγνώμη ὑπάρχει, ὅταν ὁ Θεὸς ἀποφαίνεται καὶ οἱ δαίμονες ἀντιλέγουν, καὶ οἱ ἄνθρωποι τοῦ Θεοῦ θεωροῦν ἀξιοπιστότερα τὰ λεγόμενα ἐκεῖνων; Δὲν θὰ ἀναλύσωμεν τώρα τὴν ἀμφισβήτησιν, ἀλλὰ θὰ ἀποδείξωμεν ἀμέσως τὴν ἰσχυρότητα αὐτῶν ποῦ πιστεύουν εἰς ἐκείνους. E Ὁ Θεὸς λέγει: «Ἐκώπιόν σου ἔθεσα φωτιά καὶ νερὸ, τὴν ζωὴν καὶ τὸν θάνατον. Ὅπου θέλεις δύνασαι νὰ ἀπλώσῃς ἐλευθέρως τὸ χερί σου.» Ὁ δαίμων λέγει, ὅτι δὲν δύνασαι σὺ νὰ ἀπλώσῃς τὸ χερί σου, ἀλλὰ αὐτὸ ἐξαρτᾶται ἀπὸ κάποια ἀναγκαιότητα καὶ δύναμιν. Καὶ τὰ θεωρεῖς αὐτὰ ἀξιοπιστότερα καὶ δὲν σκέπτεσαι τὴν διαφορὰν μεταξὺ τῶν συμβουλευόντων, ὅτι δηλαδὴ ὁ μὲν εἶναι Θεός, ἐνῶ ὁ ἄλλος εἶναι δαίμων. Δὲν ἐξετάσεις τὴν διαφορὰν τῆς συμβουλῆς, ὅτι ἡ μὲν μία εἶναι σωτηρία καὶ καλεῖ πρὸς τὴν ἀρετὴν, ἡ δὲ ἄλλη εἶναι πράγματι δαιμονικὴ καὶ καλεῖ πρὸς τὴν κακίαν καὶ τὴν ἁμαρτίαν. 75° A Δὲν ἐξετάσεις τί ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ τί ἀπὸ τὸν δαίμονα, ὅτι ὁ μὲν Θεὸς σὲ ἠγάπησε τόσο, ὥστε ἐθυσίασε καὶ τὸν μονογενῆ υἱὸν σου, ἀπὸ τὸν ὅποιον τίποτε πολυτιμότερον δὲν ὑπῆρχεν εἰς τὸν Πατέρα, καὶ ὁκόμη ὁ ἀγαπᾷ, ὥστε σὲ παρακεῖ διὰ τὴν σωτηρίαν σου μὲ τοὺς ἀποστόλους καὶ κάμνει τὰ πάντα. Ἐκεῖνος δὲ τόσο σὲ ἐμίσησε καὶ σὲ μισεῖ, ὥστε σὲ πολεμεῖ μὲ ὅλα καὶ ὄχι μόνον δὲν σοῦ παρέχει τίποτε καλόν, ἀλλὰ καὶ αὐτὰ ποῦ ἔλαβες ἀπὸ τὸν Θεόν, προσπαθεῖ νὰ σοῦ τὰ στερήσῃ. Ἐκεῖνος μὲν ἐπροσπάθησε νὰ σὲ κάμῃ ἴσον μὲ τοὺς ἀγγέλους, ἐνῶ ὁ-διάβολος σὲ κατέστησε ποταπότερον καὶ ἀπὸ τὰ ἔρπετά καὶ σὲ ἔπεισε νὰ τὰ προσκυνῆς. Ὁ μὲν Θεὸς σὲ τραβᾷ πρὸς τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν καὶ πρὸς τὰς ἄλλας τιμὰς, ὁ δὲ δαίμων σοῦ ἐστέρησε καὶ αὐτὴν ποῦ σοῦ ἐδόθη ἐδῶ B καὶ δὲν ἀπεμακρύνῃσθαι παρὰ ἀφοῦ πρῶτα σὲ ἐξεβίωξεν. Καὶ ἂν δὲν δύνασθε νὰ διακρίνετε τὰ δόγματα ἐκείνου, ἂν καὶ εἶναι καθαρώτερα καὶ ἀπὸ τὸν ἥλιον δι' ἑσᾶς δὲν εἶναι υἰοὶ — εἶσι τὰ δόγματα τοῦ Θεοῦ περιέχουν ὀλοφάνερα τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν σωτηρίαν καὶ τὰ δόγματα τοῦ δαίμονος τὴν κακίαν — ἂν, ἐπαναλαμβάνω, δὲν δύνασθε νὰ τὰ διακρίνετε, τούλάχιστον κρίνετέ τα ἀπὸ τοὺς φορεῖς των καὶ ἐννοήσατε τὸ σωτήριον καὶ τὸ θλαθερόν. Διότι πῶς δὲν εἶναι ἀποπῶν, εἰς τὰ ἄλλα πράγματα νὰ χρησιμαποιῆς αὐτὴν τὴν μέθοδον, καὶ ἂν μὲν ὁ ἱατρός δώσῃ τροφὴν εἰς κάποιον, νὰ

1. Σαμ. Σαμ. 16, 16-17.

μη την εξετάξη περιέργως, αλλά να την δέχεται ως συντελεστικήν εις την υγείαν, εάν δε την προσφέρη φαρμακευτής και γόης, να μη την πολυεξετάξη, αλλά να την απροστρέφεται ως θλασερόν δηλητήριο, και διά τόν Θεόν να μη χρησιμοποιώμεν τόν τρόπον αυτόν; C Και όμως είναι τόσοσ μεγάλη ή διαφορά μεταξύ του Θεού και του δαίμονος, παρά μεταξύ του Ισραού και του φαρμακευτού, δια να είναι αδύνατον να την εκφάση κανείς, ούτε να την παραστήση με την σκέψην και τόν λόγον. Πώς λοιπόν δεν είναι εσχατος παραλογισμός, εκεί που η διαφορά είναι ελαχίστη μεταξύ αυτών που παρέχουν την τροφήν, να μη πολυεξετάζωμεν τό πράγμα, αλλά να χρησιμοποιώμεν την ποιότητα των προσώπων αντι σιασθήποτε άλλης διδασκαλικής; εδώ δε που η διαφορά μεταξύ αυτών που συμβουλεύουν είναι τόσοσ μεγάλη, να χρειάζεται διδασκαλίαν να μάθης, ότι τό μόν ένα είναι σωτήριο, τό δε άλλο θλασερόν;

Μή, παρακαλώ, ως μη είμεθα περισσότεροσ αλογοι και από τά άλογα ζώα, αλλά ως άπομακρυνώμεθα και ως μη δίδωμεν προσοχήν εις τό κηρύγματα εκείνα. «Αί κακοί συναναστροφαι φθείρουσ τά χρηστά ήθη». Καί όσοι άπατηθούν δεν είναι δυνατόν να τύχουσ συγγνώμης. Διά ποίον λόγον δηλαδή αν Ιθης ένα μέρος άνθυγιεινόν και υσσογόνο, άποφεύγεις να διαμύνης εκεί, D ακόμη και αν χίλια πράγματα σε τραθούν να εγκοιτασταθής εκεί, και προτιμάς περισσότεροσ από όλα την υγείαν του σώματος, όταν όμως μερικοί είναι γεμάτοι από λόγον λοιμώδη και από νόσημα, που καταστρέφει όχι μόνον τό σώμα, αλλά και την ψυχήν, την οποίαν καθιστά χειροτέραν και φαυλοτέραν, δεν άποσκιρτάς; «Ακουσε», λέγει ένας σοφός άνδρας, «μη σταματήσης, εκτινάξου με μεγάλα πηδήματα μακράν και μη σταματήσης ούτε επ' ελάχιστον, φοβούμενος και την πλέον σύντομον διαμονήν». Αύτά τά λέγομεν, όχι διότι φοβούμεθα την ισχύν των δογμάτων εκείνων, αλλά διότι φοβούμεθα την ιδικήν σας άδυναμίαν. Διότι με την χάριν του Θεού, E τά πράγματα εκείνων φαίνονται ασθενέστερα και από τόν Ιστών άράχνης εις ήμάς, που ή πίστις μας είναι θεμελιωμένη, και αν επ' άπειρον έρεθίζουσ τάς ακοάς μας, τόσοσ περισσότεροσ γελαίοι μας φαίνονται, όπως οι παράφρονες που έχουν πάθει παράκρουσιν φρενών. Φοβούμεθα όμως την ιδικήν σας άδυναμίαν.

3. Α' Κορινθ. 16, 38.

6. Παροιμ. 9, 18.

Και αύτά δεν τά λέγω εναντίον όλων, αλλά εναντίον εκείνων που είναι ένοχοι δι' αύτά. 760 A Διότι και ό Παύλος, ό νικητής όλων, όχι μόνον την διδασκαλίαν, αλλά και τάς λογομαχίας προς τούς άλλοπίστους δεικνύων προς τόν μαθητήν Τιμόθεον, τόν συμβουλεύει να άποφεύγη τάς κενολογίας. 761 O χρόνος της ζωής μας είναι άλίγος, μικρόν τό έφόδιον της σωτηρίας. Αν λοιπόν αυτόν τό σύντομον χρόνον, που μας έδόθη διά να μάθωμεν κάτι χρήσιμον, τόν καταναλώσωμεν εις περιττάς και άνωφελείς και θλασεράς άκροάσεις, τότε θα έχωμεν άλλον χρόνον να μάθωμεν αύτά που είναι άναγκαία και κοπετείοντα; B Μάλιστα, και μακρός να ήτο, έπρεπε να τόν αφιερώνωμεν πάντοτε εις τό χρήσιμα. Όταν όμως είναι και άλίγος και σύντομος, πώς δεν είναι έργον εσχατής άφροσύνης και αυτόν τόν άλίγον να τόν δαπανώμεν εις τά δόγματα που διασφείρουσ την ψυχήν μας; Τι άνάγκην έχεις διά φάρμακον; Μη δεχθής πληγήν, διά να μη αναλώσης τόν χρόνον εις την θεροπειαν αυτών που λαμβάνεις από άλλους. Έξασφάλισε την υγείαν σου από τάς βείας Γραφάς, και αν προσέβη κανείς που να λέγη κάτι άλλο, φράξε τά ότα σου, εκτινάξου μακράν με μεγάλα πηδήματα, μη σταματήσης ούτε ελάχιστον χρόνον. Και αν γίνη καμία σύσσειψις εναντίον των βασιλέων, ακόμη και αν δεν μετέσχης της συνεδριάσεως, από τό γεγονός ότι ήκουσες τί ελέχθησαν, έστω και αν δεν είσαι σύμφωνος με αύτά, πάντως θα κινδυνεύσης όπωςσδήποτε, C όταν λέγεται κάτι εναντίον του Θεού και διαδίδεται δόγμα γεμάτων από κατηγορίαν εναντίον του, δεν θα τό άποφύγης, δεν θα μισήσης την θλασεφνον γλώσσον, δεν θα φράξης τά άθεα στόματα; Και πώς θα δυνηθής με παρησίαν να προσεύχασαι προς τόν Θεόν, όταν μετέχης εις τάς εναντίον του διαβολάς; Μη, παρακαλώ. Ταύτα δεν τά λέγω προς τούς παρόντας, ή μάλλον και προς τούς παρόντας. Διότι και αν είσθε οεις άνευθυνοι, όμως σαςους γνωρίζετε να πάσχουσ από ούτην την υσσον, με αύτά και με άλλα περισσότεροσ λόγια να τούς άντιμπτωπίζετε, ώστε να εκριζώσετε τό κακόν. Είθε δε να γίνη, με τάς εύχάς των άγιών και των φίλων του Θεού (διότι δεν έχουσ τόσοσν δύναμιν οι λόγοι μας, D δσην έχει ή παρησία της προσευχής εκείνων), ώστε όλοι ήμεεις και όσοι άνήκουσ εις τό πλήρωμα της Έκκλησίας, ν' απαλλαγώμεν από αύτά τό κακά και να σταθώμεν με παρησίαν μπροστά εις τό θήμα του Χριστού, εις τόν οποίον άνήκει ή δόξα. Αμήν.

7. Πρω. 10 Τρο. 2, 16.

ΛΟΓΟΣ ΤΡΙΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ

Ε Γνωρίζω, ὅτι προηγουμένως ὠμίλησα περὶ εἰμαρμένης πρὸς τὴν ἰδικήν σας ἀγάπην, ἀλλὰ τίποτε δὲν ἐμπόδιζε καὶ σήμερον νὰ φερῶμαι τὸν λόγον εἰς τὸ ἴδιον θέμα. Καὶ τοῦτο ἔχει διότι ἡ ἀσθένεια αὐτὴ εἶναι ἰσχυρὰ, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἡ ἰδική σας ἀδικοφροσία εἶναι ἀπίστευτος καὶ καθιστᾷ μεγάλα καὶ τὰ μικρὰ ἀπὸ τὰ νοσήματα. Διότι εἶναι φανερόν καὶ εἰς τὸν τυφλὸν ἐκ φύσεως, ὅτι ὁ πιστὸς δὲν πρέπει νὰ ἔχη ἀνάγκην διδασκαλίας διὰ τὴν ἀποφυγὴν αὐτοῦ τοῦ κακοῦ. Ὅπως δηλοῦν αὐτὸν ποῦ κατοικεῖ τὴν χώραν μας καὶ διαγεῖ συμφώνως πρὸς τοὺς ἰδικούς μας νόμους 761 Α καὶ εἶναι ὑπήκοος τῶν αὐτῶν βασιλέων, δὲν εἶναι ἀνάγκη νὰ τὸν πεδῶμεν κάθε ἡμέραν, ὅτι δὲν πρέπει νὰ εἰσαγγῆ τὸν περὶ τὸν τρόπον ζωῆς, ἀλλὰ μόνον νὰ τὸν ἐμπόδιζωμεν, ἔτσι καὶ ἐδῶ. Ἀπὸ τὰ ἁμαρτήματα δηλοῦν ἄλλα μὲν ἔχουν ἀνάγκην λόγου καὶ διδασκαλίας, ἄλλα δὲ εἶναι τόσον καταφανῆ, ὥστε νὰ ἐμπόδιζονται μόνον μετὰ τὸν φόβον καὶ τὴν τιμωρίαν. Ὅπως π.χ. τὸ φονεῦναι, τὸ μοιχεύειν, τὸ κλέπτειν, ὅλ' αὐτὰ δὲν χρειάζονται διδασκαλίαν. Δι' αὐτὸ καὶ ὁ νομοθέτης δὲν ἐθέσπισε διδασκαλίαν, ποῦ νὰ ἀντηγῆ διαρκῶς εἰς τὰ αὐτιά μας καὶ νὰ μᾶς ὑπενθυμίζῃ, ὅτι τὸ πρᾶγμα εἶναι ἁμαρτωλόν. Διότι θὰ προκατελάμβανε τὴν σκέψιν μας. 762 Α Ἄλλὰ μόνον ἔθεσεν ἀπαγορεύειν, καὶ μοιχεύσεις, καὶ φονεύσεις. Ὅταν ὅμως ὠμίλῃ διὰ τὴν περιφρόνησιν τῶν χηρῶν καὶ τὴν καταβολέουσιν παρακαταβηκῶν, τότε προσθέτει καὶ συλλογισμὸς. «Νὰ ἐλεήσετε τὴν χηρὰν καὶ τὸν ξένον, διότι κάποτε ὑπῆρξατε καὶ αὖτις ξένοι, εἰς τὴν Αἴγυπτον.» Ε «Τὸ Σάββατον νὰ τὸ τιμᾶς μετὰ ἄργιαν.» Ἐπειτα προσθέτει καὶ ἐξηγήσεις.

1. Δευτερ. 5, 17-18.
2. Δευτερ. 10, 18.
3. Ἐξέθ. 20, 10.

Τὸ νὰ ἀπακρούης τὴν εἰμαρμένην δὲν εἶναι ἀπὸ τὰς περιπτώσεις αὐτὰς ποῦ ἔχουν ἀνάγκην διδασκαλίας, ἀλλὰ ἀπὸ ἐκείνας τὰς φανεράς. Ὅπως δηλοῦν εἶναι φανερόν, ὅτι εἶναι κακὸν τὸ «φονεῦναι» καὶ ὅτι τὸ «μοιχεύειν» εἶναι φαῦλον, ἔτσι εἶναι φανερόν, ὅτι τὸ νὰ πιστεύῃς εἰς τὴν εἰμαρμένην εἶναι κακὸν καὶ ἀπηγορευμένον. Καὶ μὴ κρίνετε ἀπὸ μερικὸς ποῦ πιστεύουν εἰς αὐτὴν καὶ νομίζετε, ὅτι αὐτὸ εἶναι ἀπὸ τὰ μὴ ἀπηγορευμένα. Διότι καὶ φόνος τολμᾶται, καὶ ὅμως ἀπαγορεύεται ἀπὸ τοὺς νόμους, καὶ αἱ μοιχεῖαι καὶ αἱ ἄρπαγαὶ εἶναι μεταξὺ τῶν ἀπαγορευμένων, ἂν καὶ διαπράττονται ἀπὸ τοὺς πολλούς. Ἐπειδὴ λοιπὸν εἰς τοὺς νόμους τῶν εἰδωλολατρῶν Δ εἶναι ἀπηγορευμένον τὸ νὰ πιστεύῃς εἰς τὴν γένεσιν (δημιουργὸν αἰτίαν), ὅπως ἀπηγορευμένον εἶναι καὶ ὁ φόνος, μήπως συνεπάγεται, ὅτι, ὅταν ἐμφανισθῇ κανεὶς εἰς τὸ δικαστήριον, κατηγορούμενος ὅτι ἐμοίχευσε τὴν γυναῖκα τοῦ δέινοσ καὶ εἴπῃ ὅτι δὲν πταίω ἐγὼ ἀλλὰ τὸ φυσικόν μου, διότι ἐγὼ ἤθελον τὴν ἐγκράτειαν, ἐκεῖνο ὅμως με ὤθησε καὶ με ἔραφεν εἰς τὸ παράπτωμα, δὲν θὰ καταδικασθῇ εἰς βαρύτεραν τιμωρίαν μετὰ τὴν τοιαύτην καταγέλαστον ἀπολογίαν; Μήπως θὰ τύχῃ καμίας συγγνώμης; Καθόλου. Καὶ ὅμως ἔπρεπε νὰ τύχῃ συμφώνως πρὸς ἐκείνους. Διότι ἐάν ἄρα συμβαίνοιν ἀπὸ τὴν μοῖραν καὶ ἔχι ἀπὸ τὴν ἐλευθέραν βούλησιν, τότε δὲν ὑπάρχει μεγαλύτερα ἀπολογία ἀπὸ αὐτὴν. Ἐάν μὲν ἡ βούλησίς μας εἶναι ἰσχυροτέρα ἀπὸ τὴν μοῖραν, τότε, δὲν ὑπάρχει μοῖρα. Ἐάν, παρ' ὅσα ἐπινοήσῃ καὶ μελετήσῃ κανεὶς, C εἶναι ἀνάγκη νὰ εκπληρωθῶν ὅπως ὅδιποτε αἱ ἐπιταγαὶ τῆς, τότε ματαίως τιμωρεῖται αὐτός, καὶ δὲν θὰ τύχῃ συγγνώμης. Ἄλλὰ κανεὶς δὲν θὰ τὸν ἀκούσῃ ποτὲ οὔτε νὰ δικαιολογήται οὔτε νὰ συγχωρηθῆται. Ἐτσι τὸ πρᾶγμα εἶναι διαβλητὸν ἀπὸ ἄλλους καὶ θεωρεῖται μῦθος καὶ φλυαρία.

Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας (ἂν καὶ, ἂν κανεὶς ὑποστῇ θίαν ἀπὸ ἀνθρώπου, θὰ ἤρκει πρὸς ἀπολογίαν τοῦ κατηγορουμένου τοῦτο, ἢ μᾶλλον φαίνεται ὅτι δὲν ὑπάρχει κανὸν ἀδίκημα), πολλοὶ λοιπὸν ἀπὸ τοὺς ἄρχοντας, ποῦ κατηγορήθησαν διὰ φόνον ἀδικόν, ἐτιμωρήθησαν, τοὺς δὲ δημίους, ποῦ διεκπεραιῶνουν τὸν φόνον καὶ ἐνεργοῦν τὴν σφαγὴν μετὰ τὰ χεῖρα τους, οὔτε καν τοὺς αὖρει κανεὶς εἰς τὸ δικαστήριον οὔτε ἐρευνᾷ τὸ πρᾶγμα, διότι δικαιολογούνται ἀπὸ τὴν ἀνάγκην καὶ ἀπὸ τὸ κύρος τῆς ἐξουσίας καὶ ἀπὸ τὸν φόβον τῆς ὑποταγῆς. Β Ἐπειτα γνωρίζουν νὰ συγχωροῦν ἀνθρώπου, ἐπειδὴ ἐδίασθη νὰ διαπράξῃ τὸ

αδικήματα από ανθρώπων ομόφυλων και ομογενή. Αυτόν που καταναγκάζεται από την ειμαρμένη, δεν έπρεπε να τον συγχωρούν πολύ περισσότεροι; Διότι ήτο αδύνατον ν' αποφύγη.

Εκείνης, καθώς λέγουν, η εξουσία είναι ακαταμάχητος, ώστε και αν κανείς μεταβή εις ζορημον, και αν μεταβή εις θάλασσαν ή όπουδήποτε άλλο, δεν θα διαφύγη το σχέδιό της. Πώς λοιπόν δεν είναι άστοχο, αυτός μόν που καταναγκάζεται από την διαν των θαλάσρων να έχη μεγάλην συγγνώμη, εκείνος δέ που καταναγκάζεται από ανώτερον, όπως λέγουν, δύναμις να τιμωρηται και να μη δύναται να απολογηθή επικαλούμενος την μοίραν; Κανείς παύ έπρόβαλλεν ως δικαιολογίαν την ειμαρμένην δεν απέφυγε την τιμωρίαν διά τα παραπτώματά του, ούτε ο κακούργος εις τό δικαστήριον, ούτε ο δούλος εις την οικίαν, Β ούτε τα παιδιά εις τό σχολείον, ούτε οι μαθητευόμενοι εις τας τέχνας. Πώς λοιπόν μερικοί προσθεύουν την ειμαρμένην και κατ' αυτόν τον τρόπον την υθρίζουν, διότι δεν αναγνωρίζουν καμμίαν συγγνώμη εις πράξεις που έγιναν από την ιδίαν της αναγκαιότητα; Έτσι έπελάθησαν απολύτως διά την αλήθειαν, ότι δηλαδή τό πράγμα είναι μύθος. Όταν δέ πέσουν εις θαρέα άμαρτήματα, προσθέτουν επί πλέον και ένα άλλο, ότι δηλαδή με την ειμαρμένην θα αποφύγουν την τιμωρίαν που τους αναμένει, και δεν θα ύποστούν βαρυτέραν τιμωρίαν. Διότι αυτό καθ' έαυτό τό άμαρτάνειν δεν είναι τόσον θαρό, όσον είναι τό να αυθαδίσσης μετά την άμαρτίαν και να κατηγορής τον Θεόν διά τό ιδικά σου κακά. Αυτό είναι χειρότερον από κάθε άμαρτίαν. Πράγμα που έπεδίωξε και ο διάβολος, C ώστε όχι μόνον να γίνωμεν άδιάφοροι προς την άρετήν και εύάλωτοι από την κακίαν, αναθέτων την αίτίαν όλων εις τον Θεόν, αλλά και μετά έφρόντισε να καταστήση βλάσφημον και την ψυχήν και την γλώσσαν μας, με τό πρόσχημα της δικαιολογίας να κατηγορούμεν τον Θεόν και να άποκρούωμεν την κατηγορίαν από ημάς τους ίδιους, που έπράξαμεν τά παραπτώματα και να μεταθέτωμεν την κατηγορίαν εις εκείνον που δεν φέρει καμμίαν ευθύνην. Και όμως, αν τολήμηση κανείς να τό κάμη αυτό εις ανθρώπους, άρκει αυτό μόνον διά να κατηγορηθή και να καταστραφή. Όταν κάποιος δυσφημή έναν άλλον, μολονότι ο ίδιος δεν έπραξε κανένα κακόν, κηρύσσεται ένοχος τιμωρίας διά τό έγκλημα εκείνων που τό διέπραξαν.

Καίταξε λοιπόν πόσα κακά συνθέτει ο διάβολος με την

ειμαρμένην. D Την περιφρόνησιν της άρετης. Διότι παραλύει την ψυχήν, ακόμη και αν είναι πολύ πρόθυμος προς άγώνας δι' αυτήν, όταν την πείρη, ότι τίποτε από τό γινόμενα δεν εξαρτάται από ημάς, αν θα εμπέσωμεν δηλαδή εις την κακίαν. Διότι, όταν κανείς μάθη, ότι, αν μοιχεύση ή φονεύση και κάμη διάρρηξιν, δεν είναι άξιοκατάκριτος, τότε δεν θα παύση, ώσαν εις τόπον κατηγορικόν φερόμενος με όρμήν, να δημιουργή οικοφάντας της προνοίας και να γίνεται και ο ίδιος οικοφάντης κατά του Θεού. Χειρότερον κακόν από αυτό, είπέ μου, ποίον δύναται να γίνη; Ές άποφεύγωμεν λοιπόν, αγαπητοί, αυτήν την ειδωλολατρίαν. Είναι πράγματι θάνατος εις τον λείψτα, και καθένος που άντλεί από εκεί και ελάχιστον από τό διεφθαρμένα δόγματα, κατ' ανάγκην θα άποθάνη όπουδήποτε. Έ αν δεν επανέλθη εις τό όρθόν δόγμα και άπολαύση την καθαράν υγιειαν. Διά να μη θρηνώμεν λοιπόν άνωφελώς εκ των ύπέρων, όταν εκλείψη ή προσθεσία της μετανοίας μετά την εκδήμιαν μας από αυτόν τον κόσμον, όσον άκόμη εξαρτάται από ημάς, όσοι μόν κατελήφθημεν από την νόσον, να μετανοήσωμεν και να αναλάβωμεν από αυτήν, όσοι δέ εμθεθα υγιείς, να διατηρώμεν καθαράν την υγιειαν μας και να τείνωμεν χείρα βοηθείας εις όσους προσεδλήθησαν από την νόσον. Διότι, εάν δι' όσους νοσοούν σωματικώς έπιβεκνούωμεν τόσον ένδιαφέρον και τόσην φροντίδα, 763 A όταν πρόκειται δι' ασθένειαν της ψυχής, και τί άπ' όλα δεν πρέπει να πράττωμεν; Και τί δεν θα ύπομεινώμεν, ώστε τον αδελφόν που συμπεριλαμβανεται εις τά μέλη της ίδιας κοινωσίας, να τον ανακτήσωμεν, αφού άλλως τε άνήκει εις τό πλήρωμα του εκκλησιαστικού σώματος;

Ές αναλαμβάνωμεν λοιπόν τό πάν δι' αυτό, ως κάμνωμεν τό πάντα χάριν αυτού, εκδιώκοντες τους σκύλους, τους λύκους και να μη νομιζώμεν, ότι μιάς άρκει μόνη ή σωτηρία μας. Διότι όπως ακριβώς έλέχθη «εάν έθλετες κλέπτην, έτρεχες και σύ μαζί του ως συνεργός του, συμμετείχες δέ εις τας ασθλιότητας των μοιχών»,¹ τό ίδιον θα άκούσωμεν και έδω. Όταν ίδωμεν κάποιον από τους αδελφούς μας να κλέπτη με λόγους και ψιθυρισμούς, τό ίδιον θα άκούσωμεν. Β Έ Η Έκκλησία είναι οικος θεσπαιτικός, πολύτιμα σκευή είναι οι πιστοί. Όταν ίδης κανένα από

¹ Έξ. κ. 18, 18.

αυτούς που είναι έξω από την 'Εκκλησίαν του Χριστού, να θέλη να αφαιρέση κάποιο από τὰ ακεύη, ακόμη και αν οὐ μέρης ἀπόφθλιτος, ἐπειδὴ μέλλεις νὰ κινδυνεύῃς, ἀν ἀδιαφορήσῃς καὶ δὲν προσέλθῃς νὰ καταγγείλῃς τὸ πρᾶγμα εἰς ἐκείνους που ἔχουν τὴν δύναμιν νὰ τὸ διαρθώσουν, εἶσαι εὐνοχος διὰ τὴν ψυχὴν ἐκείνου, διότι θλέπεις τὸν κλέπτῃν νὰ ἀκάπτῃ καὶ δὲν τὸν ἐμποδίζεις ἢ μόνος σου ἢ διὰ μέσου ἄλλου. Αὐτὰ δὲν τὰ λέγω διότι νομίζω, ὅτι ἐπικρέμαται εἰς σὲ ὁ κίνδυνος, ἀλλὰ διὰ νὰ σὲ ἀσφαλίσω, διὰ νὰ σὰς κάκω καὶ φροντίζετε ἐξ Ἰσου διὰ τὴν ἰδικὴν σας σωτηρίαν καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν τῶν ἄλλων. Διότι ἔτσι θὰ δυνηθῶμεν νὰ ἐπιτύχωμεν καὶ τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ μετὰ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἄμην.

ΛΟΓΟΣ ΤΕΤΑΡΤΟΣ ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ

Σ «Τὸ νὰ σὰς λέγω δὲ τὰ ἴδια εἰς ἐμὲ μὲν δὲν προκαλεῖ ἀκηρίαν καὶ ἐνόχλησιν, εἰς σὰς δὲ εἶναι ἀσφαλές». Ἐάν ὁ Παῦλος ἐχρειάζετο συνεχῆ διδασκαλίαν πρὸς τοὺς μαθητάς του, ὁ Παῦλος που ἐδίωσκε μετὰ τὴν χάριν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ μετὰ προσταγὴν ἐδίωκε τοὺς ἔθνους, που σήκωνε τὰ παθήματα ἄλων, ὁ Παῦλος που τόσο ἐτιμήθη που τὸν ἤκουον ὅλοι ὡς ἄγγελον ὅστις κατέβη ἀπὸ τὸν οὐρανὸν ἢ μᾶλλον ὡσαν τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν, ἐάν λοιπὸν, ἐπαναλαμβάνω, ἐκεῖνος εἶχεν ἀνάγκη νὰ λέγῃ συνεχῶς τὰ ἴδια, πολὺ περισσότερον ἡμεῖς οἱ ἀσήμενοι. Διότι, πράγματι, εἶναι ἀσφαλές διὰ σὰς νὰ ἀκούετε πολλὰς φορὰς διὰ τὸ ἴδιον θέμα Δ καὶ οὐ μόνον διὰ τὸ ἴδιον θέμα, ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκούετε τὰ ἴδια διὰ τὸ ἴδιον θέμα. Ἄς μὴ δυσανασχετῇ λοιπὸν κανεὶς, μήτε νὰ νομίσῃ ὅτι ἐνοχλεῖται ἀπὸ ἡμᾶς, ἐάν πρόκειται διὰ τὸ ἴδιον θέμα νὰ λέγωμεν πάλιν τὰ ἴδια. Διότι, ἐάν μοῦ ἐπετρέπετο νὰ ἔχω ἐπιποτασύνην, ὅτι ἀφοῦ τὰ ἀκούετε μίαν φοράν, θὰ ἀποβάλετε αὐτὸ τὸ νόσημα τῆς ψυχῆς, ἀκόμη καὶ τότε δὲν ἔπρεπε νὰ σταματήσω, ἀλλὰ θὰ ἔπρεπε νὰ ἀμιλήσω περὶ αὐτῶν, ὥστε νὰ σὰς καταστήσω σταθερὰν καὶ θεβοῖαν τὴν ὕγιαν, καὶ οἷς νὰ εἶσθε ἀσφαλεῖς καὶ νὰ μὴ περιπέσετε πάλιν εἰς τὰ ἴδια ἔργα. Ἐπειδὴ δὲ ὑποπτευόμεθα, ὅτι ὑπάρχουν ἀκόμη μερικὰ λείψανα τοῦ κακοῦ εἰς τοὺς ἀκροατάς, εἶναι ἀναγκαῖα Ε καὶ δικαιολογημένη ἡ συνεχὴς παραίνεσις δι' αὐτά. Διότι σήμερον εἶναι ἀναγκαῖον νὰ εἴπωμεν πῶς θὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ αὐτά.

Πῶς λοιπὸν δυνάμεθα νὰ ἀπαλλαγῶμεν ἀπὸ αὐτά; Πρῶτον μὲν μετὰ προσευχὰς καὶ μετὰ τὴν συνομιλίαν μετὰ τὸν Θεόν, δεῦτερον δὲ μετὰ τὰς εὐσεβεῖς σκέψεις. Ἄν δηλαδὴ ἴδῃς ποῖα εἶναι τὰ μέλλοντα καὶ ποῖα τὰ παρόντα καὶ μορφώσης ὀρθὴν γνώμην καὶ διὰ τὰ μὲν καὶ διὰ τὰ δέ, 764 Α κατ' ἐμὲ θὰ ἐγγίσῃ τὴν ψυχὴν σου τὸ κακὸν αὐτό. Ὅταν

λοιπόν ἴδης κάποιοι νὰ πλουτῆ παρ' ἀξίαν, μὴ τὸν μακαρίσῃς, μὴ τὸν θεωρήσῃς ἀξιοζήλευτον, μὴ καταδικάσῃς τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ, μὴ νομίσῃς, ὅτι τὰ παρόντα κινούνται ἀσκοπῶς καὶ τυχαίως, ἐπειδὴ ὁ δεῖνα πλουτεῖ παρ' ἀξίαν. Ἐνθυμήσου τὸν Λάζαρον καὶ τὸν πλούσιον, πῶς ὁ μὲν πλούσιος ἔφθασεν εἰς τὴν μεγίστην εὐπορίαν καὶ τρυφήν, ἂν καὶ ἦτο ὠμὸς καὶ σκληρὸς καὶ ἀπάνθρωπος καὶ ἀγριώτερος καὶ ἀπὸ αὐτὰ τὰ σκυλιά. Ἀποῦ τὰ σκυλιά ἐλυποῦντο τὸν πτωχὸν καὶ τὸν ἐθεράπευον χωρὶς νὰ διατάξουν νὰ γλιψοῦν μὲ τὴν γλῶσσαν τῶν τὰς πληγὰς ποῦ ὑπῆρχον εἰς τὸν σῶμα, ἐνῶ αὐτὸς δὲν τοῦ προσέφερε οὔτε ψυχία. Β. Σκέψου λοιπὸν πῶς αὐτὸς μὲν εἶχε φθάσει εἰς τὴν μεγίστην εὐπορίαν, ἐκεῖνος δὲ ὁ πτωχός, ὁ πραγματικῶς πλούσιος, κατέπεσεν εἰς τὴν ἐσχάτην πείναν καὶ ἐστερεῖτο καὶ αὐτῆς τῆς ἀναγκαίας τροφῆς, παλαιῶν καὶ μὲ τὴν νόσον καὶ μὲ τὴν διαρκῆ πείναν. Καὶ ὁ μὲν ἕνας εἶχε ὀλιγώτερον ἀπὸ τὰς ἀνάγκας του, ὁ δὲ ἄλλος εἶχε πέραν τοῦ μέτρου. Ἀλλὰ δὲν ἠγανάκτησε, δὲν ἐπρόφερεν ἕναν λόγον ἀσεβῆ, δὲν κατηγοροῦσε τὸν Θεόν, δὲν ἐμέμψθη τὴν πρόνοιαν, δὲν ἀπέδωσε τὰ γενόμενα εἰς τὴν μοῖραν, δὲν εἶπε πρὸς κάποιον οὔτε πρὸς τὸν ἑαυτὸν του: Ἐγὼ μὲν χωρὶς νὰ ἔχω κάμει κανένα κακὸν εἰδικῶς, τιμωροῦμαι τόσο σκληρῶς καὶ ὑπομένω τὴν ἐσχάτην ταλαιπωρίαν. C. Λειώνω ἀπὸ τὴν πείναν, φθείρομαι ἀπὸ θαυράτην νόσον, σιγασθῆναι εἰς ἄλλαν κατάστασιν. Αὐτὸς δὲ πλουτεῖ καὶ ἀπολαμβάνει εὐημερῶν ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων, χλευάζει τὴν δυστυχίαν μου. Καὶ τὸν μὲν ἀπάνθρωπον καὶ ἀνηλεῆ καὶ ὠμὸν καὶ πέτρων ὁ Θεὸς τὸν κατέστησε κύριον τόσο πολλῶν χρημάτων, ἐμὲ δὲ ποῦ οὔτε μὲ ἀπλᾶς λέξεις δὲν τὸν ἐξώργισα, μὲ ἀψῆσε νὰ θασανίζωμαι μέσα εἰς τόσα δεινά. Ποῖαν σχέσιν ἔχουν αὐτὰ μὲ τὴν δικαιοκρίσιαν; Πῶς εἶναι δυνατόν αὐτὰ νὰ εἶναι ἔργα προνοίας τοῦ Θεοῦ δι' ἡμᾶς; Ἐκεῖνος δὲν εἶπε τίποτε ἀπὸ αὐτὰ. Πῶς λοιπὸν δὲν εἶναι ἄστονον, ὅταν οἱ ἴδιοι ποῦ ὑπαφέρουν εὐλογοῦν εἰς ὅλα τὸν Κύριον, D. οὐ δὲ ποῦ θρίσκεισι ἔξω ἀπὸ τὰς δοκιμασίας νὰ διασφμηθῇ τὸν Θεόν δι' αὐτὰ, διὰ τὰ ὅποια οἱ ἄλλοι τὸν εὐχαριστοῦν; Αὐτὸς μὲν ποῦ ὑπαφέρει, καὶ ἂν εἴπη κανένα λόγον σκληρὸν καὶ πικρὸν, ἂν καὶ δὲν τυγχάνῃ τῆς συγγνώμης σου τυγχάνει ἕνας ἄλλος, πάντως, ἔστω καὶ μικρότερος, τυγχάνει ὀπωσδήποτε συγγνώμης. Ἐνῶ αὐτὸς ποῦ εὐρίσκειται ἔξω ἀπὸ τὰ δεινά καὶ διὰ ἕνα πράγματα καταστρέφει τὴν ψυχὴν του, ποῖας συγ-

γνώμης δύναται νὰ εἶναι ἄξιος, ὅταν διασφμηθῇ τὸν Θεόν δι' ἐκεῖνα, διὰ τὰ ὅποια τὸν εὐχαριστεῖ αὐτὸς ποῦ τὰ ὑφίσταται, καὶ ποτὲ δὲν παύει νὰ τὸν ὑμνῇ διὰ παντός;

Ἐνθυμήσου αὐτὸ τὸ παράδειγμα. Διότι δὲν δύνασαι νὰ μοῦ ἀναφέρῃς ἄλλον δικαιοτέρον. E. Καὶ πράγματι, τοῦτο εἶναι φανερόν ἀπὸ τὴν ὑπομονήν, εἶναι φανερόν ἀπὸ τὰ ἔπαθλα. Διότι τοῦ ἔλαχεν ὁ πρῶτος τόπος τῆς ἀναπαύσεως, ὅπου τιμᾶται μὲ τὸν πατριάρχην Ἀβραάμ. Οὐτε ἄλλος ὑπέστη μεγαλύτερα κακὰ καὶ τὰ παρέδλεψε τόσο. Διότι τί ἔχεις νὰ εἴπῃς, ὅταν δὲν ἠδύνατο νὰ γευθῇ οὔτε τὰ ψυχούλα ποῦ ἐπιπτον; Ὅταν ἴδῃς μεγίστην κακίαν, σκέψου τί δύναται νὰ εἶναι ὠμότερον ἀπὸ αὐτὸν ποῦ προσπερῆ ἀδιάφορος ἀνθρώπων εὐρισκόμενον εἰς τῆς αὐτῆς συμφορᾶς; Ποῖαν κακίαν ὄ ἀναφέρωμεν, ἢ ὅποια δὲν εἶναι συνυφασμένη μὲ αὐτήν; 765 A. Καὶ τί δύναται νὰ εἶναι εὐπορότερον ἀπὸ τὴν τράπεζαν ἐκείνην καὶ ἀπὸ τὴν μεγίστην πολυτέλειαν τῆς περιβολῆς καὶ τὴν εὐπραγίαν; Πάλιν ὅταν ἴδῃς ἀκραν δικαιοσύνην, σκέψου τί δύναται νὰ εἶναι θεοφιλέτερον ἀπὸ τὴν ψυχὴν ποῦ ὑπαφέρει αὐτὰ καὶ ὑπομένει γενναίως ἄλην τὴν ταλαιπωρίαν; Διότι τί εἶναι ἀθλιώτερον ἀπὸ τὴν πείναν καὶ ἐκεῖνο τὸ ἀνάτατον νόσημα; Εἶπέ μου, ποῖαν συγγνώμην ἔχεις, ὅταν σκανδαλίζῃσαι μὲ ἄλλα; Μήπως τὰ πράγματα σταματοῦν εἰς τὸν παρόντα βίον; Περὶ μενε τὸ τέλος, καὶ τότε θὰ ἴδῃς ὁ καθένας νὰ ἀμειβεταὶ κατὰ τὴν ἀξίαν τῶν ἔργων του. B. Μὴ θορυβῆσαι πρὶν ἀποκημηθῶν τὰ θροῦβια καὶ οἱ ἀστέφανοι. Ὅταν τοὺς ἴδῃς καὶ τοὺς δύο νὰ εἰσέλθουν εἰς τὸ δικαστήριον καὶ νὰ τύχουν τῆς κρίσεως, τότε καὶ οὐ διατύπωσε τὴν γνώμην σου διὰ τὸν καθένα. Πόσοι τώρα ἐνεδρεύουν εἰς τοὺς δρόμους, πόσοι τρυποῦν τοίχους, πόσοι ἀνασκάπτουν τάφους ἀποθαμμένων, πόσοι ἐπεθύλευσαν ξένους γάμους, πόσοι ἐθανάτωσαν πολλοὺς μὲ δηλητήρια; Ἄρα γε δι' αὐτοὺς βλους κατηγοροῦμεν τὸν δικαστήν; Καθόλου. Ἄν δεδαίως τοὺς λάθη διὰ νὰ τοὺς κρίνῃ, καὶ τοὺς ἀψῆρη ἐλευθέρους, καὶ αὐτὸν μὲν ποῦ ἠδικῆθη τὸν τιμωρήσῃ, αὐτὸν δὲ ποῦ ἠδικῆσε τὸν τιμῆσῃ καὶ ἀποῦ τὸν στεφανώσῃ τὸν ἀποπέμψῃ, θὰ εἶναι ὄντως ἄξιος κατηγορίας διὰ μεγίστην ἀδικίαν. Ὅταν δμως δὲν παρεδόθησαν ἀκόμη καὶ δὲν ἐπέστη ὁ καιρὸς τῆς κρίσεως, C. καὶ αὐτὸς δὲν ζητῆ ἀκόμη εὐθύνος, σπεύδεις νὰ τὸν καταδικάσῃς ἐκ τῶν προτέρων;

Ἀλλὰ ἔπρεπε, λέγει, νὰ τιμωρηθῇ διὰ τὰ ἐγκλήματά του ἔβω. Σκέψου τὴν ἰδικὴν σου ζωὴν, ἄνθρωπε, ἐρεῦνης

τήν συνείδησίν σου, και θα ἀλλάξης γνώμην. Δέν θά ἐπαυέσης αὐτήν τήν ἔπαυσιν, ἀλλά θά ἐπιβεβαιώσης τήν μακροθυμίαν τοῦ φιλοφρόνου Θεοῦ. Διότι, ἔνν ἐπρόκειτο καθένας ἑαυτοῦ νά δώσῃ λόγον και νά τιμωρηθῇ διὰ τὰ ἁμαρτήματά του, ἀπό πολλοῦ χρόνου θά εἶχεν ἐξαφανισθῇ τὸ ἀνθρώπινον γένος. «Ποῖος, πράγματι, θά καυχῆθῃ ὅτι εἶχει ἀγνήν καρδίαν ἢ ποῖος θά τολμήσῃ νά εἴπῃ ὅτι εἶναι καθαρὸς ἀπὸ ἁμαρτίας;». ² Ἀλλά ὅταν ἀναγκασθῇ διὰ τήν μακροθυμίαν τοῦ Θεοῦ, ὁ ἀκούσῃ με ἀκροθίαν τὰ ἁμαρτήματά σου και θά τὸν εὐχαριστήσῃς διὰ τήν ἀνοχήν του, ἀφοῦ τὸν βαυμάσῃς διὰ τὴν ἀνεξικακίαν του. Θεουδέσαι και ἀναγκαστεῖς, γεμίζεις τὰ πάντα ταραχὴν ἐπειδὴ ὁ δεῖνα πλουτεῖ παρ' ἄξιαν και τὸν περιποιούνται οἱ παλαιοί. Ἐπειτα δέν ἀκούεις τὸν ψαλμωδὸν ποῦ λέγει: «Μὴ καταπλήσῃσαι και μὴ ταρασσῃσαι ψυχῶς, ὅταν ὁ ἀσεβῆς ἄνθρωπος πλουτίζῃ. Διότι ὅταν θά ἀποθάνῃ, τίποτε δέν θά πάρῃ μαζί του ἀπὸ τὰ πλούτη του, οὔτε ἡ δόξα του θά κατεθῇ μαζί με αὐτὸν εἰς τὸν ᾠδην;». ³ Δέν ἀκούεις τὸν προφήτην ποῦ φωνάζει δυνατὰ «κάθε σὰρξ εἶναι χόρτον, και ὅλη ἡ δόξα τοῦ ἀνθρώπου εἶναι ὡσάν τὸ ἄθος τοῦ χόρτου;». ⁴ Δέν βλέπεις, ὅτι με τοὺς χρησμούς τῶν προφητῶν συμφωνεῖ αὐτὴ ἡ ἀλήθεια τῶν πραγμάτων; Ἐ δέν βλέπεις ὅτι ἡ πείρα και ἡ ἐκθασίς τῶν πραγμάτων ἐπιθεβαιώνουν αὐτὰ ποῦ ἐλέγησαν; Δέν ἐξαντιλύνονται ὅλα με τὸν θάνατόν του; Ἄκουσε τὸν Ἰωβ ποῦ λέγει τὸ ἴδιον: «Γυμνὸς ἐξῆλθον ἀπὸ τῆν κοιλίαν τῆς μητρός μου, γυμνὸς και θά ἀπέλθω;» ⁵ διότι ὅταν θά ἀποθάνῃ κανεὶς δέν θά λάβῃ μαζί του τίποτε. Ἄκουσε και τὸν Παῦλον ποῦ φιλοσοφεῖ και αὐτὸς τὰ ἴδια: «Τίποτε δέν ἔφεραμεν εἰς τὸν κόσμον, ὅταν ἐγεννηθῆμεν. Καὶ εἶναι φανερόν, ὅτι δέν δυνάμεθα νά πάρωμεν μαζί μας τίποτε, ὅταν θά ἐξέλθωμεν ἀπὸ τὸν κόσμον αὐτόν διὰ τοῦ θανάτου». ⁶ Σὺ δὲ μακαρίζεις ἄνθρωπον ποῦ δέν δύναται νά λάβῃ μαζί του εἰς τὸν ἄλλον κόσμον τίποτε ἀπὸ ἐκεῖνα ποῦ ὤφειλον νά τοῦ παραστοῦν κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως. ⁷⁶⁶ Α Καὶ ποῖος ἄλλος μεγαλύτερος λόγος δυστυχίας και οἴκτου ὑπάρχει ἀπὸ τὸ νά ζῆσῃ εἰς τὰς ἀπολαύσεις και νά ἀπέλθῃ ἀπὸ ἐδῶ ὡς ὁ εὐτελέστερος ὄλων; Σὺ δὲ ἐάν ἐδλεπες εἰς τὴν

2. Περσέμ. 20. 9.

3. Ψαλμ. 48. 17. 18.

4. Ψαλμ. 49. 6.

5. Ἰωβ 1. 21.

6. Α' Τιμ. 6. 7.

ἀγορὰν κανένα ἀπὸ τοὺς εὐπόρους και ἀλαζονικούς ἀνθρώπους, ποῦ νά ἀπολαμβάνῃ μεγάλην τιμὴν εἰς τὴν ζῆνῃ χρόνον, νά τρέφῃ παρασίτους και κόλοκας, και ὅταν ἐπαυήθῃν εἰς τὴν πατρίδα του, δέν τοῦ ἐπιτρέπῃ νά λάβῃ μαζί του τίποτε ἀπὸ ὅλα αὐτὰ ποῦ εἶχε, ἀλλά ἐπέστρεψε γυμνός, ἄδοξος, παρουσιάζων θέαμα χειρότερον και ἀπὸ ἐκεῖνο τῶν ἐπαπῶν, ἀρὰ γε θά τὸν ἐδωρεῖς ἀξιολύημετον και δέν θά τὸν ὠκτιρες μᾶλλον δι' αὐτὸ και θά τὸν ἠλείεις; Τὸ ἴδιον κάμε και με τοὺς πλουσίους.

Ἀλλὰ ὑπάρχουν μερικοὶ ποῦ, ὅταν προχωρήσωμεν εἰς αὐτὰς τὰς ἀναλύσεις, προσηλωμένοι εἰς τὴν κοιλίαν ὡς χοῖροι και τράγοι Β και δοῦλοι τῶν παρόντων πραγμάτων, νομίζουσι ὅτι δέν ὑπάρχει τίποτε μετὰ τὸν θάνατον. Ἄλλοι πάλιν νομίζουσι ὅτι κάτι ὑπάρχει, προτιμοῦν ὅμως τὰ παρόντα ἀπὸ τὰ μέλλοντα. Πρὸς ἐκεῖνους ποῦ νομίζουσι ὅτι δέν ὑπάρχει τίποτε, ἀλλὰ ὅτι μετὰ θάνατον θά σβύσῃ ἡ ψυχὴ μας και δέν πρόκειται νά δώσωμεν κανένα λόγον οὔτε ὀπέχουσι πλέον εὐθύνας, ἴσως εἶναι και γελοῖον ν' ἀπαντήσωμεν, ὅπως εἶναι γελοῖον νά συζητῆς με παράφρονος και μανιακοῦς. Διότι, και ἂν κανεὶς, κατὰ τὴν ἡμέραν, ἀμφιβάλλῃ ὅτι εἶναι ἡμέρα και ἀμφισβητεῖ ὅλα ὅσα ὀποτελοῦν κοινὴν πίστιν ὄλων, δέν θά ἦτο καιρὸς νά προσπαθῆσῃς νά τὸν πείσῃς με τὸν λόγον και νά τὸν κάμῃς νά δεχθῇ τὴν ἀλήθειαν. Πλὴν, ἀλλ' αὐτὸ χάριν τῆς ἰδικῆς σὰς ἀγάπης, θά εἴπωμεν και πρὸς ἐκεῖνον, ὅ ὅσα θά μὰς δώσῃ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ. Τί λέγεις, ἄνθρωπε, νομίζεις ὅτι δέν ὑπάρχει τίποτε πέραν ἀπὸ αὐτὴν τὴν ζωὴν; Διότι εἶναι ἀναγκαῖον νά τὸ εἴπωμεν αὐτῷ, πῶς δηλ. ὁ διάβολος αὐτόν ποῦ ἀπαξ ἐξετράπη ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, τὸν παραδίδει ὀλοένα και εἰς ἀσεδέατερον δόγμα, τρόπον τινὰ εἰς ἕνα ὄρμαθον κακῶν. Κοίταξε λοιπόν. Ἐπεισε πρῶτα νά ἀμελήσωσι τὴν σωροσύνῃν, τὴν δικαιοσύνην και τὴν ἄλλην ἀρετὴν, τὰς κατέστησε φαύλους εἰς τὴν ζωὴν, ὅπου συνέχουσι πλέον με ἁμαρτηλῆν συνείδησιν και ἐξήττουσι νά μετασθῶσι εἰς ἄλλους τὴν τιμωρίαν διὰ τὰ ἁμαρτήματά των. Ἐνὸς ἔπρεπε νά ἐγκαταλείψουσι τὴν κακίαν. Ἀλλὰ δέν τὸ ἔκαμον αὐτῷ, παρὰ ἔπλασαν μίαν ἁμαρτηλῆν θεωρίαν, γεμάτην ἀπὸ ἀναρίθμητα κακά, τὴν θεωρίαν τῆς εἰμαρμένης. Ὁ Ἐπειτα μπροστὰ εἰς τὸν ἔλεγχον αὐτῆς τῆς θεωρίας των, κατὰ τὸν ὅποιον ἀναγκάζονται νά συμφωνήσωσι ὅτι τὰ παρόντα δέν εἶναι τίποτε, ἀνατρέπουσι τὸ μέλλον και ἀπορρίπτουσι τὴν διδασκαλίαν περὶ ἀνοστάσεως. Καὶ ἂν πάλιν ἐλέγξωμεν και τὴν θεωρίαν των αὐτῆν, μεταπίπτουσι εἰς ἄλλο ἀ-

σεβές δόγμα. Ἄλλὰ ἐν τῷ μεταξύ ἄς ἐλέγξωμεν τὸ δόγμα των ποῦ ἔχομεν ἐνωπίον μας.

Δὲν ὑπάρχει τίποτε, ἄνθρωπε, πέραν ἀπὸ τὴν ζωὴν αὐτὴν καὶ ἀντιμάχεσαι τὸ χριστιανικὸν δόγμα; Τόσας φιλοαρίας εἶπαν οἱ εἰδωλολάτραι, ἀλλὰ πρὸς τὴν ἀλήθειαν τοῦ δόγματος αὐτοῦ δὲν ἀντέστησαν. Ἄλλὰ καὶ ἂν ἀκολουθήσῃς αὐτούς, ὁμῶς ἐδέχθησαν κάποιαν ζωὴν μετὰ θάνατον καὶ λογοδοσίαν καὶ δικαστήρια καὶ τὸν ἔδην, καὶ τιμωρίας καὶ τιμὰς, καὶ ψήφους καὶ κρίσεις. Ἐ Καὶ ἂν ἐρωτήσῃς καὶ τοὺς Ἰουδαίους, ἢ καὶ τοὺς αἰρετικούς ἢ ὁποιοῦνδήποτε ἄνθρωπον, θὰ ἐντραπῇ τὴν ἀλήθειαν τοῦ δόγματος καὶ, ἂν ὡς πρὸς τὰ ἄλλα ἔχουν διαφόρους ἀντιλήψεις, εἰς αὐτὸ ὁμῶς συμφωνοῦν ὅλοι καὶ λέγουν, ὅτι ἐκεῖ ὑπάρχει λογοδοσία δι' ὅσα ἔγνων ἐδῶ.

Ἄλλὰ δὲν θέλεις νὰ πιστεύσῃς εἰς κανένα ἀπὸ αὐτούς, καὶ ἀναισχυντεῖς ἅπασα καὶ παρεδόθῃς εἰς τὴν πλάνην. Λοιπὸν δι' ἐκείνους ποῦ διατηροῦν ἀκόμη τὴν νηφαλιότητά των, εἶναι ἀνάγκη νὰ ἀναπτύξωμεν τὸ θέμα. Διότι αὐτὸς ποῦ ὑποστηρίζει, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε μετὰ θάνατον, κατ' ἀνάγκην πρέπει νὰ ὁμολογήσῃ ὅτι δὲν ὑπάρχει καὶ Θεός. Βλέπεις αὐτὸ ποῦ εἶπα, ὅτι μετὰ τὸ πρῶτον δόγμα τὰ ἄλλα ποῦ ἀκολουθοῦν εἶναι ὅλα καὶ χειρότερα; ⁷⁶⁷ Α Διότι ἐὰν πιστεύουν, ὅτι δὲν ὑπάρχει τίποτε μετὰ θάνατον, τότε δὲν ὑπάρχει οὔτε Θεός, ἐφ' ὅσον, ἐὰν ὑπάρχῃ Θεός, εἶναι δίκαιος. Ἐὰν δὲ εἶναι δίκαιος, ἀπονέμει εἰς τὸν καθένα ὅ,τι τοῦ ἀξίζει. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπάρχῃ τίποτε μετὰ θάνατον, ποῦ θὰ λάβῃ καθένας αὐτὸ ποῦ τοῦ ἀνήκει κατὰ τὴν ἀξίαν του; Διότι, πρόσθε. Πολλοί, ὅπως ἁμολόγησαν καὶ οἱ ἴδιοι, παρ' ἀξίαν εὐεργετοῦνται ἐδῶ καὶ τιμῶνται, ἐνῶ ἄλλοι ὑποφέρουν καὶ τιμωροῦνται, καίτοι ζοῦν εἰς τὴν δικαιοσύνην. Ἐὰν λοιπὸν δὲν ὑπάρχῃ περιθώριον ἀποκαταστάσεως μετὰ θάνατον, ἅ τότε θὰ ἀπελθῶν οἱ δίκαιοι ἀδικημένοι καὶ οἱ ὀδικοὶ εὐεργετημένοι παρ' ἀξίαν. Ἄν αὐτὸ δὲν ὑπάρχῃ τότε πῶς θὰ ἰσχύσῃ τὸ δίκαιον; Διότι εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ κάποιος χρόνος μετὰ θάνατον, κατὰ τὸν ὅποιον καθένας ἀμολογεῖται ἐπαξίως πρὸς τὰ ἔργα του, ἐφ' ὅσον τοῦτο δὲν τὸ συναντῶμεν εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν. Διότι ἐὰν δὲν ὑπάρχῃ καιρὸς, πῶς θὰ ἀπολάβῃ καθένας τὸ μερίδιόν του κατ' ἀξίαν, ἐὰν δὲ δὲν ἀπολαμβάνῃ κανεὶς τὸ κατ' ἀξίαν, τότε κατὰ τὴν γνώμην σου καὶ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δίκαιος. Ἐὰν δὲ ὁ Θεὸς δὲν εἶναι δίκαιος, τότε οὔτε Θεὸς δὲν δύναται νὰ εἶναι. Ἄλλὰ ἡ δλασφημία ἄς πᾶσῃ ἐπάνω εἰς τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ποῦ μᾶς

ἀναγκάζουν νὰ τὰ εἴπωμεν αὐτά. **Β** Βλέπετε εἰς ποῖαν δλασφημίαν μᾶς ὠδήγησε τελικῶς ὁ λόγος.

Ἄλλὰ ὁμῶς ὅτι ὑπάρχει Θεὸς βοοῦν τὰ πράγματα. Εἶναι λοιπὸν καὶ δίκαιος. Ἐὰν δὲ εἶναι δίκαιος, ἀπονέμει εἰς τὸν καθένα αὐτὸ ποῦ τοῦ ἀξίζει. Ἐὰν δὲ ἀπονέμῃ εἰς τὸν καθένα αὐτὸ ποῦ τοῦ ἀξίζει, εἶναι ἀνάγκη νὰ ὑπάρχῃ μετὰ θάνατον κάποιος καιρὸς, κατὰ τὸν ὅποιον καθένας θὰ ἀμειφθῇ κατὰ τὴν ἀξίαν του, καὶ θὰ τιμωρηθῇ, καὶ θὰ τιμηθῇ διὰ τὰ κατορθώματά του. Ἄς συνέλωμεν, ἀγαπητοί μου. Μερκοὶ δὲν ἀναγνωρίζουν τὸν Θεόν. Ἄς συνέλωμεν, ἄς ἐπαγρυπνώμεν. Ἠμάρτησες, μὴ προσθέτεις καὶ ἄλλας περαιτέρω ἁμαρτίας. Ἠμάρτησες, ἡσύχασες. Ἠμάρτησες, μὴ προχωρῆς καὶ εἰς δευτέραν ἁμαρτίαν. Ἠμεῖς δὲ προχωροῦμεν καὶ εἰς τρίτην καὶ εἰς τετάρτην ἁμαρτίαν, ὅταν εἰσάγωμεν εἰς τὰς ψυχὰς μας φόρτον ἀπὸ τοιαύτας θεωρίας. **Δ** Ἠμάρτησες, ἀναγνώρισε τὸν Κύριον, τὸν ἐλεήμονα, τὸν φιλόφθρωπον, τὸν ἀγαθόν, τὸν ἱατρόν, τὸν συγκαταθετικόν, ποῦ συγχωρεῖ, ποῦ εἶναι εὐσπλαγχνος. Δὲν ἤκουσες ὅτι κάποιος, ὁ ὁποῖος κατέφαγε μῦρια τάλαντα καὶ διεσπάθισεν ὅλην τὴν περιουσίαν τοῦ Κυρίου, ἐνῶ ἦτο ἔτομος νὰ πωλήσῃ καὶ τὴν γυναῖκα καὶ τὰ παιδιὰ του, μόνον ἐπειδὴ ἔκλαυσε, ἐπειδὴ μόνον ἔπασεν εἰς τοὺς πόδας του, εὐρεν ἀπαλλαγὴν ἀπὸ τὸ χρέος ἐκεῖνο καὶ συγχώρησιν; Ἐὰν εἴπῃς, ὅτι ὕστερα ἀπὸ ὅλα αὐτὰ τὸν παρέδωσεν εἰς τοὺς βασανιστάς, γνωρίζουν τὴν αἴτιαν αὐτοὶ ποῦ κατέχουν τὴν ἱστορίαν. Μοῦ ὑπενθυμίζεις μίαν ἄλλην περιπτῶσιν φιλανθρωπίας. Ἐ Διότι καὶ εἰς τὴν πρώτην περιπτῶσιν τὸν ἠλέησε καὶ τὸν ἄφραεν ἐλευθέρου, καὶ εἰς τὴν δευτέραν περιπτῶσιν πάλιν τὸν ἠλέησε καὶ τὸν ἔριψεν εἰς τὴν φυλακὴν. Ὅπως τότε ἔκαμεν αὐτὸ διὰ νὰ τὸν δοθῆσῃ ἔτσι καὶ τώρα ἔπραττε τὸ ἀντίθετον, πάλιν διὰ νὰ τὸν δοθῆσῃ διὰ νὰ τὸν διαπαιδαγωγῆσῃ νὰ μὴ εἶναι ἀκληρὸς οὔτε ἀπάνθρωπος, διὰ νὰ τὸν ἀπαλλάξῃ ἀπὸ τὴν θίαν καὶ τὴν ἀπάνθρωπιαν. Βλέπετε, ἀγαπητοί μου. Ἐνῶ ἔλεγον αὐτὰ πολὺ καλῶς πέρασε ἀπὸ τὸν νοῦν μου ἡ ἐξῆς σκέψις, πῶς οὐκ ἴδιον ἢ πλεονεξία καὶ ἡ ἀρπαγὴ προκαλεῖ τὴν γέννησιν, ⁷⁶⁸ Α ἀλλὰ καὶ ἡ ἐλλειψὶς οἴκτου καὶ ἐλέους. Διότι αὐτὸς παρεδόθη εἰς τοὺς βασανιστάς, οὐκ ἐπειδὴ ἔλαθεν ἀδικῶς τὰ ξένα, ἀλλὰ ἐπειδὴ ἐζήτει τὰ ἴδικά του κατὰ τρόπον ἀπάνθρωπον. Διότι ἐλέχθη, ὅτι ἐκεῖνος ἦτο ὀφειλέτης. Ἄλλὰ ἂν ἐκεῖνος ἦτο ὀφειλέτης, ὦφειλες καὶ αὐτὸ ἴδιον χρέος καὶ ἔπρεπε νὰ τηρήσῃς τὸ ἴδιον μέτρον δικαιοσύνης καὶ διὰ τὰς δύο περιπτώσεις. Διὰ τοῦτο οὐτὸ ἔχαρι-

σε, διὰ τὴν σοῦ δειξῆν τὴν φιλανθρωπίαν σου, διὰ τὴν σὲ καταστήσῃ μιμητὴν τῆς δεσποτικῆς ἐπιτελείας. Ἐπειδὴ ὁμοίως, καίτοι εὐημετηθῆς, δὲν ἔγινες καλύτερος, σὲ διαρθώνει μὲ ἄλλον τρόπον, μὲ τὸν τρόπον τῆς τιμωρίας καὶ τοῦ καλοσμοῦ. Ὅστε καὶ αὐτὸ εἶναι ἓνα εἶδος εὐεργεσίας. Τὸν παρέδωκεν εἰς τοὺς βασανιστάς διὰ τὴν ἐκρίζωσιν τὴν κακίαν ἀπὸ τῆν ψυχῆν σου, ὅπως κάμνει ὁ ἀριστὸς ἰατρός. Δὲν ὑπεχώρησεν ἡ νόσος σου εἰς ἑλαφρὸν φάρμακον, τότε χρειάζεσαι πλέον χειρουργικὴν ἐπέμβασιν καὶ καυτηρίασιν.

Β Ὅταν τοῦ ἐχώρισε τὰ μύρια τάλαντα, ἐγνώριζεν ὅτι εἶναι ὠμός καὶ ἀπάνθρωπος, ἀλλὰ ἐπερίμενε μὲ τὴν ἐκδοσιν τῶν πραγμάτων νὰ δικαιολογηθῆ εἰς σέ, πράγμα πού τὸ κάμνει εἰς πολλὰς περιπτώσεις, ἂν καὶ γνωρίζῃ ὅτι ἐνεργεῖ δικαίως. Ἄφου ἐδικαιολογήθη εἰς σέ, κάμνει αὐτὸ πού ἔκαμε μὲ τὸ Σόδομα. Δὲν ἐρρίψεν ἀπλῶς τὸ πῦρ, οὐτε ἐρήμωσεν αὐτὰς τὰς πόλεις. Ἄλλὰ τί; «Κραυγαὶ πολλαὶ ἀπὸ τῶν Σόδομα καὶ τῶν Γόμορα». Καὶ δὲν ἐσταμάτησεν ἕως ἄρτι, ἀλλὰ «θὰ καταβῶ ἐκεῖ διὰ τὴν Ἰδω». Καὶ οὐτε πάλιν ἐσταμάτησεν ἔδω, ἀλλὰ στέλλει τοὺς ἀγγέλους διὰ τὴν σοῦ δεῖξαι τὴν κακίαν τῶν κατοίκων τῆς πόλεως, διὰ τὴν μὴ δύναται κανεὶς ἀπὸ τοὺς ἀναισχύντους νὰ βλασημῆ τὸν Θεόν, διότι αὐτοὶ οἱ ἀφιλόξενοι, οἱ ἀπάνθρωποι, οἱ παράνομοι, ὧστε αὐτοὶ πού ἠγνόησαν τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀνέτρεψαν τοὺς κοινούς νόμους τῆς φύσεως, αὐτοὶ πού ἦσαν γεμάτοι κακίαν ἐπείπε νὰ ἀφανισθοῦν. Τί δύναται νὰ εἶναι ἴσον πρὸς τὸσον φιλόνητον καὶ εὐμενῆ θεόν; Καὶ ὁμοίως, ἡμεῖς πολλὰς φορές ὅταν τιμωροῦμεν, δὲν κρίνομεν ἄξιον νὰ ἀναφέρωμεν καὶ τὰς αἰτίας. Ἐνῶ αὐτὸς, ἂν πρῶτα δὲν σὲ διδάξῃ, ἂν πρῶτα δὲν σὲ πείσῃ καὶ λάβῃ καὶ τὴν ἰδικὴν σου ψῆφον, ὅτι δικαίως ἐπιφέρει τὴν τιμωρίαν, δὲν τιμωρεῖ αὐτοὺς πού ἀπὸ μακροῦ ἦσαν ἄξιοι τιμωρίας καὶ κολάσεως καὶ εἶναι ἔτοιμοι νὰ σοῦ ἀποδώσῃ λογαριασμὸν εἰς πολλὰς περιπτώσεις, καὶ κρίνεται ἀπὸ σέ καὶ δὲν διστάζει καὶ νὰ δικασθῇ.

Βλέπεις τοὺς προφήτας γεμάτους ἀπὸ αὐτοῦ τοῦ λόγου. **Δ** Παντοῦ δικαστήρια τοῦ Θεοῦ μὲ τοὺς ἀνθρώπους καὶ πολλὰς φορές τοὺς ἴδιους αὐτοὺς πού ἠδίκησαν τοὺς καλεῖ νὰ δικάσουν, πολλὰς φορές πάλι τὴν ἴδιαν τὴν κτίσιν καλεῖ νὰ ἐκφέρῃ ἀπόφασιν, δεκνύων ἔτσι τὴν λαμπρότητα τῶν δικαιοκρινῶν. Καὶ δὲν παρατείνεται νὰ καλῆ εἰς

7. Γέν. 18, 20.
8. Γέν. 18, 31.

κρίσιν ὁ θεὸς οὔτε αὐτὸν τὸν ἀντίδικον, οὔτε τὰ ἄψυχα. Πράγμα πού συνηθίζομεν ἡμεῖς νὰ κάμνωμεν, ὅταν ἔχωμεν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ δίκαιόν μας: «Ἀκούσατε οὖν οἱ φάραγγες ἕως τὰ θεμέλια τῆς γῆς, διότι ὁ Κύριος θὰ στήσῃ δικαστήριον πρὸς τὸν λαόν του». Καὶ πάλιν: «Ἀκουσε οὐρανὸν καὶ ἀφουγκράσου γῆ, διότι ὠμίλησεν ὁ Κύριος». ⁹ Πολλάκις πάλιν οἱ ἴδιοι ἔλεγον «Σὺ ὁ λαός μου, τί σοῦ ἔκαμα ἢ τί σὲ ἠδίκησα»; ¹⁰ Καὶ ὁ Ἱερεμίας πάλιν: Ἐ «Ἦσιον ἄδικημα εὐρον οἱ πατέρες σας ὅτι διέπραξα»; Καὶ αὐτὸ δὲν τὸ κάμνει κατὰ πόλεις καὶ ἔθνη μόνον, ἀλλὰ πολλὰς φορές καὶ διὰ κάθε συγκεκριμένην περίπτωσιν ἀνθρώπου. Πρὸς τὸν Δαυὶδ κρίνεται διὰ τοῦ προφήτου, καὶ πρὸς τὸν Ἰωνᾶν, πού ἤρκειτο νὰ κηρύξῃ εἰς τοὺς Νινευίτας, δικαιολογεῖται μὲ τὴν κολακύνθη: «Ἐάν σὺ ἐλυπηθῆς διὰ μιαν κολακύνθην, ἐγὼ νὰ μὴ λυπηθῶ διὰ τὴν Νινευί»; ¹¹ Καὶ θὰ εὕρῃς τὰς Γραφὰς γεμάτας ἀπὸ πολλὰ τέτοια.

¹² **Α** Ἐχόντες λοιπὸν ἄλ' αὐτὰ ὑπ' ὄψιν μας, ἄς προσκυνήσωμεν αὐτὸν, ἄς τὸν θαυμάζωμεν, ἄς τὸν λατρεύωμεν μὲ ὅλας τὰς δυνάμεις μας. Διότι ὅσον τοῦ ἀξίζει πράγματι, δὲν δυνάμεθα. Ἄς φροντίζωμεν διὰ τὴν παρούσων ζωῆν καὶ ἄς πιστεύωμεν, ὅτι ὁ θεὸς προστατὰ καὶ ὅτι τὰ πάντα κυβερνᾷ ἢ πρόνοια καὶ τότε εἶναι δυνατόν, ὅταν φύγωμεν ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, νὰ ἐπιτύχωμεν τὰ ὑπεσχημένα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα εἶπε νὰ ἀξιωθῶμεν ὅλοι μὲ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὁποῖον ἀνηκεῖ ἡ δόξα εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

9. Μιχ. 6, 8.
10. Ἦσ. 1, 2.
11. Μιχ. 6, 8.
12. Ἰων. 4, 11.

ΛΟΓΟΣ ΠΕΜΠΤΟΣ
ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ

Β Κανένα δόγμα αγαπητέ μου, δεν είναι τόσοσ πονηρόν και γεμάτο σήψιν άνιστον, όσον τό δόγμα τής ειμαρμένης και τής μοίρας. Διότι, άφού ένσταλάξη εις τας ψυχάς των ήπατημένων ίδιάν θλάσφημον και όσεδη και όλεθρίαν και τούς πείρη να λέγουν διά τόν Θεόν τέτοια πράγματα, πού δεν τά λέγει κανείς ούτε διά τούς δαίμονας, φέρεi σύγχυσιν εις τήν ζωήν μας, τήν όποιαν γεμίζει με θόρυδον και μεγάλην ταραχήν. Καί όλα όσα διά να διδάξουν και διά να διορθώσουν τούς ανθρώπους έχουν εισαχθή από τόν Θεόν και τήν φύσιν και διά τών προφητών και διά τών άγιων άνδρών, όλα τά άντιτρέπει και τά καταλδει και τά δεικνύει περιττά. Καί κάμνει τό ίδιον, ώσαν εκείνον πού, ένώ νοσει τό σώμα και έχει ανάγκην φαρμάκων, και ένώ οι Ιατροί είναι παρόντες και παρασκευάζουν τό φάρμακον, πείθει να μη χρησιμοποιηθή κανένα φάρμακον μήτε φροντίς να ληφθή δι' άπαλλαγήν από τό νόσημα, C άλλα παραδίδων τόν έαυτόν του κανείς εις τήν άδιαφορίαν και τήν άμέλειαν, να περιμένη τόν άξιοθρήνητον θάνατον. *Η δεν λέγει αυτά ή ειμαρμένη; Κανείς μη παρακινή κάτι χρήσιμον, κανείς μη άκούη άλλον πού παρακινεί. Ματαίως υπάρχουν οι νόμοι και οι δικασταί, μάταιαι είναι αι επιπλήξεις και αι νουθεσίαι, μάταιος ό φόβος τής τιμωρίας, μάταιαι αι τιμαί και τά θραύεια εις τούς έναρέτους. Ούτε, έάν επιδείξης προθυμίαν, έχεις κανένα όφελος, ούτε έάν άμελήσης, έχεις θλάθην. Ούτε όταν είναι παιδί, να πηγαίη εις τό σχολείον, ούτε όταν γίνη άνδρας να ύπακούη εις τούς νόμους, μήτε να διδη προσοχήν εις χρήσιμους συμβουλάς και νουθεσίας. Τι θα δυναθή να φέρη ό κόπος; *Οπως τό άνεμμάτιστον πλοίον πού είναι έρημον ναυτών και κυβερνητών D έτσι ός φέρεται και αυτός εγκαταλείπων τό πηδάλιον τής διανοίας εις τήν όρμην των κυμάτων. Είπε μου, θέλεις να πιστευσώμεν εις αυτήν και να μη πράξωμεν τίποτε από όσα συντελοούν εις τήν σωτηρίαν τής ζωής μας; *Εν τώ μεταξύ ός παραλείψωμεν τά σχετικά με τήν ψυ-

χήν και ός συζητήσωμεν διά τήν παρούσαν ζωήν. Πειθαρχούμεν εις τήν ειμαρμένην πού μας λέγει αυτά και δεν θα τιμωρησώμεν ούτε τούς δούλους πού άμαρτάνουν, ούτε του διεφθαρμένους από τήν άσελγειαν θα φροντισώμεν να τούς επαναφέρωμεν, ούτε θα άδηγήσωμεν εις τό δικαστήριον αυτούς πού άδικοούν, ούτε θα ύποκούσωμεν εις τούς νόμους; Θα ήβελον να γίνη αυτό έστω δι' άλλον, E ώστε να δυναθήτε να διαπιστώσετε εις τήν πράξιν τήν όλεθρίαν και επιθλασθή αυτήν διδάσκαλον των κακών. *Εάν είναι άνάγκη να γίνουν όπωσδήποτε «της μοίρας τά γραμμένα» είτε ήμεις μοχθούμεν είτε κοιμώμεθα, τότε κανείς γεωργός να μη ζεύξη τούς βούς, να μη σφρη άροτρον, να μη άνοιξη άδλακα, να μη ρίξη σπόρον, να μη περιμένη τήν κατάλληλον εποχήν του έτους, να μη άντιμετωπίσθ τό ψυχός και τήν διαρκή βροχήν, και τας ταλαιπωρίας και τούς μόχθους κατά τό διάστημα του χρόνου, να μη άκονίσθ βρεπάνι και να μη βερίσθ τόν άγρόν, *770 A να μη τρίψθ τσ ατάχυα, να μη φυτεύθ και να μη καλλιεργή δένδρα, γενικά ν' άπορρίψη τήν άσχαλίαν με τήν καλλιέργειαν και να καθήσθ εις τήν σκίαν του και να κοιμηται όλον τόν καιρόν, διότι όπωσδήποτε αν είναι γραμμένον από τήν μοίραν και άποφασισμένον θα έλθουν μόνα των τά αγαθά εις τήν σκίαν. *Εάν δε ή Κλωθώ στρέψη τήν άτρακτον προς άντίθετον άπόφασιν, και αν κοπίσθ άπέριως, δεν θα εύρη ποτέ ένα τέλος εις τούς κόπους και τούς ιδρώτας του. Διατί λοιπόν δεν συμβουλεύετε τούς ανθρώπους να ενεργούν έτσι, αν φυσικά πιστεύετε όντως εις τήν ειμαρμένην; Διά ποίον λόγον δεν τά συμβουλεύετε αυτά, διά να μάθετε εμπράκτως τά αγαθά τής ειμαρμένης; Θέλεις να μου δείξης τι πράγματι έχει γραφή από τήν μοίραν; Κατάργησε τήν γεωργίαν, άφαίρεσε τήν ναυτιλίαν, εκρίξωσε όλας τας βιωτικάς τέχνας και κανείς μήτε κανείς άλλος από αυτούς πού έξυπηρετοούν τήν καθημερινήν μας ζωήν, να άσκήσθ τήν τέχνην του, και τότε θα ίδης καλώς ποίαι αι συνέπειαι τής ειμαρμένης, τότε θα τήν άντιληφθής καλώς, τότε θα διαπιστώσης τό μοιραϊον. Καί λέγω αι τέχναι, πού βαστάζουν δλην μας τήν ζωήν. *As μείνουν αι τέχναι και καμμίαν να μη καταργήσης και να παραμείνουν όλα εις τήν τάξιν των, αλλά ό καθένας να μη φροντίσθ διά τας ύποθέσεις του, να μη φροντίσθ διά τας οικογενειακάς του άσχαλίαι, αλλά να αναθέσθ εις τήν ειμαρμένην να κανονίσθ όλας τας ύποθέσεις του, και τότε θα μάθθ τήν ώφέλειάν τής, C όταν θα βασα-

νίζεται και θα μαστιγώνεται διά να δώση τούς φόρους και, καθώς δεν θα έχη, θα καταφεύγη εις την δικαιολογίαν εκείνης, αλλά κανείς δεν θα τον προσέχη.

Μέχρι πότε θα είμεθα παιδιά εις τό μυαλό; "Εως πότε δεν θα παύσωμεν να φλυαρούμεν; "Εως πότε θα αγνοούμε τον κοινόν Δεσπότην; "Εάν τούς κακούς και τούς καλούς τούς κάμνη ή ειμαρμένη, τότε διά ποίον λόγον συμβουλεύεις τον παίδα, διά ποίον λόγον τον νουθετείς; "Όλα είναι άνευ λόγου και μάταια. "Εάν τούς πλουσίους και τούς πτωχούς τούς κάμνη ή μοίρα, τότε μή τον στέλλης εις τά σχολεία προς έκπαίδευσιν, μη έξοικονομήσ χρημάτα, μη κάμνης τίποτε από αυτά που δύναται να του αφήσουν την περιουσίαν, αλλά ανάθεσε εις την μοίραν τό σχετικά με αυτόν. Δ' Αλλά δεν ταλμάς. Βλέπεις πώς ενώ διαπιστώνεις ποία είναι ή δύναμις της εις τά μικρά, την πιστεύεις όμως εις τά μεγάλα; "Εάν ύπάρχη πράγματι ειμαρμένη, άφησε τό παιδί σου να συνωστράφεται και με κακούς ανθρώπους και με τούς διαφωρισμένους να διαφθέρεται. Διότι αν τό μέλλον του είναι καθωρισμένον άπωσήποτε από την μοίραν, αυτό θα είναι χρήσιμον και διά σέ. Και βγτως, λέγει, έτσι είναι. Διά ποίον λόγον λοιπόν να στενοχωρήσαι και σү και να στενοχωρήσ και άλλους; Και τί λέγω διά τά παιδιά σου, άφού δεν άνέχεσαι να τό πράξης αυτό ούτε και διά τούς δούλους σου, αλλά και τούς άπειλείς, και τούς φοβίζεις και μετέρχεσαι κάθε τρόπον να σου γίνη καλός ο δούλος και δεν εμπιστεύεσαι εις την μοίραν; Και διά ποίον λόγον, όταν γίνη κακός, τον τιμωρείς; Β Διότι τό άμάρτημα δεν προήλθεν από αυτόν, αλλά από την μοίραν που τον ώθησεν. Διά ποίον λόγον τον έπαινείς, όταν γίνη καλός; Διότι τό κατόρθωμά του δεν είναι ίδιόν του, αλλά της μοίρας. Μάλλον ούτε καλός ούτε κακός δύναται να γίνη κανείς. Διότι αυτός που με την Ιδίαν του θέλησιν δεν κάμνει ούτε τό καλόν ούτε τό κακόν, αλλά έέχεται από άλλου την ανάγκην να δράση έτσι ή άλλώς, τότε ούτε τό ένα θα είναι ούτε τό άλλο. Διά ποίον λόγον λοιπόν επαινούμεν ανθρώπους; Διά ποίον λόγον άλλους καταρώμεθα και δι' άλλους ευχόμεθα; Βλέπεις εις ποίον παραλογισμόν μάς ώδήγησεν ή θεωρία περί ειμαρμένης;

Κανείς δεν είναι σώφρων, κανείς δεν είναι άκόλαστος, κανείς δεν είναι πλεονέκτης, κανείς δεν είναι δικαίος. Καταλύεται και ή άρετή και ή κακία και εύρέθημεν ματαιώς εις τον παρόντα βίον, 771 Α ή μάλλον διά κακόν. Και πώς δεν

είναι άστοπον, από την ανάγκην της μοίρας να ώθοίμεθα εις την κακίαν, και πάλιν από την δύναμιν της ίδιας μοίρας να τιμωρούμεθα με την εσχάτην τιμωρίαν, ενώ έπρεπε να ελεηθώμεν, και μισούμεθα και τιμωρούμεθα, ενώ έπρεπε να τιμώμεθα; Αυτός που άδικείται και ύπέστη την βίαν, δεν πρέπει να τιμωρήται, αλλά πρέπει να τιμάζεται. "Ενώ ήμεις και άδικούμεθα και ύπαίνομεν την τιμωρίαν. Διότι τί δύναται να ύπάρξη περισσότερο παράλογον από τό να υποφέρωμεν, διότι ώθήθημεν από την μοίραν προς την κακίαν και επί πλέον και να τιμωρούμεθα δι' αυτό; "Η ειμαρμένη τον έκαμεν ανθρωποκτόνον Β και καταδικάζει εις θάνατον αυτόν που ύπήκουσεν εις αυτήν. Ποίον δόγμα δύναται να γίνη διαθερώτερον από αυτό;

Είναι ώσαν να ώθησε κάποιος έναν εις τό δάραβρον και, άφού συνήντησε κατόπι τον κρημισθέντα, να ζητή πάλιν να τον τιμωρήσ δι' αυτό. "Η πάλιν, ώσαν να παραδώσ κανείς κάποιον εις δάραβρον κυρίαν διά να βασανισθή και να ύποστή αναρίθμητα κακά και έπειτα να άπαιτη την τιμωρίαν του διά την δουλείαν και την σήμαλωσιν του. Είπέ μου, δύναται να ύπάρξη πράγμα πλέον παράλογον και άθλιώτερον από αυτό; "Εάν αυτά έχουν έτσι και αν οι έχθροι και πολέμιοι γνωρίζουν να συγχωρούν τούς έχθρους των, όταν χωρίς να τό θέλουν C πρόξουν κάτι βαρύτερον έναντιον των, ή δε ειμαρμένη τούς υπηκόους της παύ είναι πάντοτε πειθαρχικοί ή μάλλον που καταναγκάζονται εις ύπακοήν, να μη τούς συγχωρήσ αλλά δι' εκείνα που τούς κατηνάγκασε να πράξουν, δι' αυτά να ζητή την τιμωρίαν των; Πρίος θόρβορος, είπέ μου, ποίος λαδύρινθος, ποία ζάλη θα μιμηθή αυτήν την σύγχυσιν; Δεν μου ήρκεσεν ένας τρόπος άδικίας, δι τήν, χωρίς να πράξω κανένα άμάρτημα, έχω ριφή εις κακίαν, και δι τήν άλλος που δεν κατώρθωσε τίποτε, γίνεται καλός και τιμάται. Δεν άρκεί αυτή ή άδικία, Δ' ότι δηλ. άπλως και παραλόγως και έμε με έκαμε κακόν και εκείνον τον έκαμε καλόν, αλλά προσθέτει και άλλην και δεν μιμηται ούτε την δικαίαν κρίσιν των ανθρώπων. "Αλλά οι μεν αυθωροποι είναι τόσοσ φιλόθρωποι και ήμεροι, ώστε να ξεχωρίζουν τά έκούσια από τά άκούσια. Και αυτή ως κάποια "Ερινός διοκεί τά ανθρώπινα και ως πονηρός δαίμων συγγείει κατ' αυτόν τον τρόπον τά πάντα.

"Εάν λοιπόν δεν ύπάρχη θεός που να έπαυτεύη τά πάντα, ή άποψις αυτή δύναται να ελεγχθή και άλλώς. Διότι δεν είναι δυνατόν μέσα εις τόσην τάξιν και αρμονίαν

αν να μη υπάρχει πρόνοια. Διότι, εάν δεν υπάρχει (Θεός), πώς έγιναν όλα αυτά; Εάν δε υπάρχει (Θεός), πώς τα παραδίδει και τα περιφρονεί; Διότι εάν τα δημιούργησεν αυτός, Ε κοίταξε την ασεβείαν και την υπερβολικήν βλασφημίαν. Εάν δε δεν τα δημιούργησεν, αλλά αφού δημιουργήθησαν τα παραδίδει, πάλιν η κατηγορία δεν είναι μικρότερα της προηγουμένης. Βλέπεις πώς ο διάβολος από παντού περιέρχεται εις δύσκολον θέσιν καθώς εξωθεί τους ανθρώπους να μαίνωνται εναντίον του Δεσπότη; Θέλεις να με πείσης ότι υπακούεις εις την επιμαρμένην και νομίζεις ότι αληθώς αυτό είναι δόγμα; Μη κατηγορήσῃς τὴν γυναῖκα πού μοιχεύεται, μήτε νὰ ξεφορτισθῆς. ⁷⁷² Α μήτε νὰ οδηγῆσῃς τὸν μοιχὸν εἰς τὸ δικαστήριον. Ἐάν Ἰησὺς τοῖχον νὰ διατρυπάται, νὰ μὴ συλλάβῃς τὸν διαρρήκτην καὶ νὰ μὴ ἀξιώσῃς τὴν τιμωρίαν του. Διότι δὲν τὸ ἔκαμε μὲ τὴν βέλαιν του, ὅπως λέγεις σύ. Ἐμέλησε ὅλας τὰς ὑποθέσεις σου. Διότι ὅπωςδήποτε θὰ συμβῶσιν αὐτὰ πού εἶναι γραμμένα ἀπὸ τὴν μοῖραν. Πέταξε τὸ χρυσάφι πού ἔχεις. Ἐμέλησε τὰς ὑποθέσεις τοῦ σπιτιοῦ σου, τῆς ἀγορᾶς, τῶν δούλων σου. Ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν σου δὲν πρόκειται νὰ βλαθῇ εἰς τίποτε ἡ ἀδιαφορία τῆς μοῖρας. Ἐλλά δὲν θὰ ἀνεχθῆς τίποτε ἀπὸ αὐτὰ, διότι ἐπίσθησθαι τῶν πραγμάτων, ἐπι καταδικάσας τὰ δόγματα τῆς εἰμαρμένης. Διὰ ποῖον λόγον λοιπὸν τὴν προβάλλεις διὰ νὰ ἀμαρτάνῃς ἐνῶ ἀπὸ κάθε ἀποφῆν τὴν καταδικάζεις; Βλέπεις, ὅτι τὸ δόγμα αὐτὸ δὲν ἔχει εἰσαχθῆ παρὰ ἀπὸ τὴν ἀδιαφορίαν καὶ τὴν ἀμέλειαν **B** καὶ τὴν παραίτησιν ἀπὸ τοῦς μύθους ὑπὲρ τῆς Ἰδίας τῆς ἀρετῆς. Ἐάν ὑπάρχῃ μοῖρα, δὲν ὑπάρχει μέλλουσα κρίσις. Ἐάν ὑπάρχῃ μοῖρα, δὲν ὑπάρχει πίστις. Ἐάν ὑπάρχῃ μοῖρα, δὲν ὑπάρχει Θεός. Ἐάν ὑπάρχῃ μοῖρα, δὲν ὑπάρχει ἀρετὴ, δὲν ὑπάρχει κακία. Ἐάν ὑπάρχῃ μοῖρα, ὅλα εἶναι μάταια, ὅλα τὰ κάμνομεν καὶ τὰ ὑφιστάμεθα τυχαίως. Δὲν ὑπάρχει ἔπαινος, δὲν ὑπάρχει λόγος, δὲν ὑπάρχει σεβασμὸς, δὲν ὑπάρχει ἐντροπή, δὲν ὑπάρχουν νόμοι, δὲν ὑπάρχουν δικαστήρια.

⁷⁷³ Α πού ποῖον αἰτίαν, θὰ εἴπῃς, ὃ τότε εἶναι πλούσιος καὶ ὃ δεῖνα εἶναι πτωχός; Βεβαίως, εἴαν δὲν ἐγνωρίζαμεν τὴν αἰτίαν αὐτὴν, ἦτο προτιμότερον νὰ μὲνωμεν εἰς τὴν ἀγνοίαν, παρὰ νὰ ἀποβεχῶμεθα ἄλλο ἀμαρτωλὸν δόγμα. **C** Διότι εἶναι καλύτερον νὰ ἀγνοῶμεν καλῶς παρὰ νὰ γνωρίζωμεν κακῶς. Τὸ μὲν πρῶτον δὲν ἐπισύρει κατηγορίαν, τὸ ἄλλο πάλι στερεῖται συγγνώμης. Ὅμως τώρα, μὲ τὴν χάριν τοῦ Θεοῦ, ἔγινε φανερον εἰς ἡμᾶς, διὰ ποῖον αἰτίαν ὃ

μὲν ἕνας πλουτεῖ, ὃ δὲ ἄλλος πένεται. Πλουτεῖ δηλ. ἡ διότι ἐκληρονόμησε πατρικὴν περιουσίαν, ἡ διότι ἤσκησεν ἐμπόριον ἡ διότι ἤσπασε τὰ ξένα κτήματα, ἡ διότι ἤσκησε θίαν ἡ διότι συνήψε πλούσιον γάμον, ἡ διότι καλλιεργεί τὴν γῆν ἡ ἀσκαί κάποιον τέχνην ἡ μὲ κάποιον παρόμοιον τρόπον. Καὶ ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι νὰ πλουτήσῃ κανεὶς, ἄλλοι μὲν δίκαιοι καὶ ἄλλοι ἄδικοι. Τὸ ἴδιον καὶ νὰ εἶναι κανεὶς πτωχός. Ἡ δηλ. (εἶναι κανεὶς πτωχός), διότι ἠδικήθη ἡ εὐκοφαντήθη, ἡ διότι ἐξηπατήθη ἡ διότι καταπατάλησε τὸν πλοῦτον του ἡ διότι συζῆ μὲ τὴν ἀργίαν ἡ ἀπὸ ἀφροσύνην ἡ ἀπὸ κάποιον ἄλλον τρόπον. Διότι ὑπάρχουν πολλοὶ τρόποι νὰ γίνῃ κανεὶς πτωχός. **D** Καὶ διὰ ποῖον λόγον, θὰ εἴπῃς, ὃ δεῖνα τρέφει πόρνας καὶ παρασίτους καὶ κόλακας καὶ παραδίδει τὰ ξένα πράγματα καὶ ἐνώ ζῆ αὐτὸν τὸν ἐκλυτον καὶ ἀκόλαστον βίον, τρέχουν δι' αὐτὸν συνεχῶς τὰ χρήματα, ὡσάν ἀπὸ πηγῆν; Καὶ ἄλλος πού συζῆ μὲ τὴν ἐπιείκειαν καὶ τὴν ἀφροσύνην καὶ τὴν δικαιοσύνην καὶ τὰς ἄλλας ἀρετάς, δὲν ἔχει οὔτε τὴν ἀνογκίαν τροφῆν; Ἐπειδὴ ὃ μὲν ἕνας εἶναι καλὸς καὶ ἐπρότῃμος τὸν ἐπίπτον βίον τῆς ἀρετῆς, ὃ δὲ ἄλλος εἶναι κακὸς καὶ ἠκολούθησε τὸν ὀλισθηρὸν καὶ διαλελυμένον δρόμον τῆς κακίας; Διὰ ποῖον λόγον ὃ μὲν κακὸς πλουτεῖ, ὃ δὲ ἀγαθὸς πένεται; **E** Διὰ νὰ λάβῃ ὃ μὲν πτωχός μεγαλύτερον τὸν στέφανον καὶ τὴν ἀνταμοιβήν, ἂν ὑπομείνῃ ἕως τὸ τέλος μὲ καρτερίαν, ὃ δὲ πλούσιος διὰ νὰ λάβῃ μεγαλύτεραν τιμωρίαν καὶ κολασμὸν, ἂν δὲν ἀλλάξῃ, νὰ γίνῃ καλύτερος καὶ γνωρῆσθαι τὸν Κύριόν του. Διότι αἱ ἀνέσεις πού δίδονται ἀπὸ τὸν Θεόν, εἰς αὐτοὺς πού παραμένουν κακοὶ μάλλον φέρουν ὄφρος, καὶ ἡ ἀφθονία ἐπίσης πού δίδεται ἀπὸ αὐτὸν εἰς ἐκείνους πού δὲν τὴν χρησιμοποιοῦν δεόντως, γίνεται προσθήκη κατηγορίας.

⁷⁷⁴ Εποὶ λοιπὸν αἱ θλίψεις καὶ αἱ στενοχωρίαι τῶν ἀγαθῶν, γίνονται προσθήκη στέφανων, καὶ ἂν κάποι παραπέσοι, διότι ὑπάρχει κάποια σχετικὴ συγγνώμη. Διότι τὰ ἀμαρτήματα δὲν κρίνονται γενικῶς, ἀλλὰ ἀλλῶς κρίνεται ὃ πλούσιος, ἀλλῶς ὃ πτωχός. ⁷⁷⁵ Α Ὁ μὲν πτωχός μὲ συγγνώμην, ὃ δὲ πλούσιος χωρὶς συγγνώμην. Παραδειγματος χάριν, ἔστω ἕνας κλέπτης καὶ ἕνας φιλόδοξος, ὃ ἕνας πλούσιος καὶ ὃ ἄλλος πτωχός. Ὁ μὲν πτωχός, ἔχει κάποιον, ἔστω καὶ ψυχρὸν, καταφύγιον, τὴν ἀνάγκην πού προέρχεται ἀπὸ τὴν πενίαν, ἐνῶ ὃ πλούσιος δὲν ἔχει καμμίαν εὐπρόσωπον ἡ εὐλογον δικαιοσύνην νὰ καταφύγῃ. Ὅστε δσον κατώτερος εἶναι ὃ πτωχός εἰς τὸν παρόν-

τα δίων, τόσοι ανώτεροι είναι εις τὸν μέλλοντα δίων εις ἀγαθὰ ἔργα, καὶ ὁ πλούσιος εις ἁμαρτήματα. Μὴ νομίσης λοιπὸν, ὅτι ἀδικεῖται ὁ πτωχός, μήτε ὅτι πλεονεκτεῖ ὁ πλούσιος. Ὅπως συμβαίνει καὶ μετὰ τοὺς κακοὺς, ὅσοι δηλ. τιμωροῦνται ἐδῶ ἢ ἀποπλύνουσι ὅλας τὰς ἁμαρτίας ἢ ἐκεῖ τιμωροῦνται ἡπιώτερον, διότι ἐδῶ ἐτιμωρήθησαν καὶ ὑπεμειναν μεγάλας συμφοράς. Β' Ἔτσι καὶ μετὰ τὰ ἀγαθὰ, ὅσοι τιμῶνται ἐδῶ καὶ παραμένουσι ἁμαρτωλοὶ, ἔχουσι τὴν τιμὴν ὡς πρόσθετον αἰτίαν κολάσεως. Κοίταξε λοιπὸν πῶς ὁ Θεὸς παντοῦ ἐνεργεῖ τοὺς κακοὺς δι' αὐτὰς τὰς ἐδῶ τιμὰς. α' Σοῦ ἔδωσα ὅλην τὴν περιουσίαν τοῦ Κυρίου σου! Καὶ πάλιν εις τοὺς ἱερεῖς τὴν τιμὴν ἐπὶ τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἡλίου. Καὶ ἄλλου πάλιν: «Ἀπὸ τοὺς νεωτέρους σας ἐξέλεξα τοὺς προφήτας μου καὶ ἀπὸ τὰ παιδιὰ σας ἐδιόλεξα ἀνθρώπους νὰ εἶναι ἀφιερωμένοι εἰς ἐμέ.»¹ Καὶ παντοῦ προβάλλει ὁσα συνέδησαν εἰς τὴν ἔρημον. Ὅστε, ὅταν ἴδῃς τὸν πλούσιον νὰ ἀδικῇ, νὰ εἶναι πλεονέκτης, νὰ ἀρπάξῃ, θύνησέ τον δι' αὐτὸ κυρίως, διότι κάμνει αὐτὰ, ἐνὶ εἶναι πλούσιος. Διότι τιμωρεῖται μετὰ βαρύτερον κολασμὸν. Ὅταν ἴδῃς πτωχὸν C πού νὰ φροντίζῃ πολὺ διὰ τὸ δίκαιον, θαύμασέ τον διὰ τοῦτο κυρίως, διότι εἶναι τέτοιος, καίτοι εἶναι πτωχός.

Ἄν αὐτὰ τὰ ἀποσαφήνισας μετὰ ἀκρίβειαν εἰς τὴν συνείδησίν σου, ποτὲ δὲν θὰ ἀναστατωθῇς μετὰ αὐτὰ πού γίνονται, ἂν ἐλέπης πρὸς τὰ μέλλοντα, ἂν πιστεύσῃς ὅτι τὰ παρόντα δὲν ἔχουσι καμμίαν ἄξιαν, ἂν ἐλπίζῃς πάντοτε ἐκεῖνα, ἂν ἀποχωρήσῃς τὸν ἑαυτὸν σου ἀπὸ αὐτὰ. Εἴθε δὲ νὰ ἐπιτύχωμεν ὅλα τὰ ἀγαθὰ, μετὰ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ. Ἄμην.

1. Β' Βασιλ. 19, 8.
2. Ἄμωβ 2, 11.

ΛΟΓΟΣ ΕΚΤΟΣ

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ἢ ΚΑΤΑ ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑΣ

D «Ἄς φάγωμεν καὶ ἄς πῶμεν, διότι αὔριον ἴσως ἀποθάνομεν», αὐτὸ τὸ ἔλεγον πολλοὶ μεταξὺ τῶν Ἰουδαίων κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν προφητῶν. Ἀλλὰ νὰ τὰ λέγουσι αὐτὰ οἱ Ἰουδαῖοι ἐποὺ ὡς θεὸν λατρεύουσιν τὴν κοιλίαν των καὶ ὄσα των θεωροῦσι πράξεις πού φέρουσι ἐντροπήν,² δὲν εἶναι καθόλου παράδοξον. Τὸ νὰ ὑπάρχουν ὁμοῦ μερικὸι ἀκόμη καὶ σήμερον, μετὰ τὴν χάριν καὶ τὴν κατακρῆνησιν τῶν παρόντων πραγμάτων, ὕστερα ἀπὸ τὴν τὴν τελειότητα καὶ ἀκρίβειαν, νὰ διακηρύσσουσιν ἂν ὄχι μετὰ λόγια, πάντως εἰς τὴν πράξιν αὐτὰ τὰ ἴδια, πόσον ἀξιοκατάκριτον εἶναι; Διότι ὑπάρχουν, ὑπάρχουν πράγματι, ἐκεῖνοι πού νομίζουσι ὅτι ἔλαβον εἰς αὐτὴν τὴν ζωὴν διὰ τοῦτο, διὰ νὰ ἀπολαύσουσιν, διὰ νὰ φουσκώσουσιν τὴν κοιλίαν των καὶ νὰ παχύνουν τὸ σῶμα των καὶ ἔτσι νὰ ἀπέλθουν ἀπὸ αὐτὸν τὸν κόσμον, Ἐ ἀφοῦ προετοιμάσουσιν πλουσιωτάτην τράπεζαν διὰ τοὺς σκόληκας ἀπὸ τὰς ἰδίας των σάρκας. Καὶ εἶθε νὰ ἦτο τοῦτο μόνον τὸ δεινόν, ὅτι ματαίως καὶ ἄνευ λόγου καὶ ὄχι ἐκεῖ πού ἔπρεπε, κατεδαπάνουν τὰ παρόντα. Ἄν καὶ ἡ περίπτωσις αὕτη δὲν εἶναι ἀπηλλαγμένη ἁμαρτημάτων καὶ κατηγοριῶν. Διότι ὅταν τὰ χρήματα, πού μᾶς ἐδόθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν διὰ τὴν διατροφήν τοῦ σώματος καὶ τὴν βοήθειαν τῶν ἐνδεῶν, τὰ καταναλώσωμεν εἰς τὴν ἀκολασίαν καὶ τὴν ἐπαρσιν καὶ τὴν ἐσχάτην ἀδιαφορίαν,⁷⁷⁴ Ἄ ἡ χειριστὴ αὕτη δαπάνη δὲν θὰ περᾶσῃ χωρὶς νὰ δώσωμεν λόγον, ἀλλὰ θὰ λογοδοτήσωμεν ὅπως ὀλίγοτε καὶ ἡ παραβολὴ πού ἐλέχθη διὰ τὰ πέντε τάλαντα καὶ τὰ δύο καὶ τὸ ἓνα, εἶναι δυνατὸν νὰ λεχθῇ καὶ διὰ τὰ χρήματα καὶ δι' ὅλα τὰ ἄλλα.

Ὅπως λοιπὸν ἔλεγον, ὅτι ἀκόμη καὶ ἂν ἤλαθον εἰς ζωὴν ἀσκόπως, οὔτε τότε διὰ τὸν τοιοῦτον τρόπον ζωῆς

1. Ἔσθ. 23, 13.
2. Φιλιπ. 3, 18.

θά έμνεομεν χωρίς να δώσωμεν λόγον. Τώρα δέ εκτός τούτου, θά υπάρξη και άλλη τιμωρία. Διότι αυτός πού ζή εις την πολυτέλειαν και επιδίκεται εις μέθην, και τρέφει παρσιίτους και κόλακας, πού τρώγει αφειδώς κρέατα και παραβίθεται εις την οινοποσίαν, κατ' ανάγκην αμαρτάνει πολλές φορές χωρίς να θέλη άλλα και με την θέλησίν του, και καθ' έν χρόνον ζή εις τόν παρόντα κόσμον και μετά την αναχώρησίν του από αυτόν. Τό πλοσίον, όταν δεχθή μεγαλύτερον φορτίον προς μεταφοράν από όσων δύναται εκ της κατασκευής του να φέρη **Β** θαυρόνεται από τό φορτίον και βυθίζεται. Έτσι και ή ψυχή και ή φύσις του σώματος μας, όταν δεχθή περισσότεράν τροφήν από εκείνην πού δύναται να αφομοιώση υποφέρει και καθώς δεν δύναται να υπομείνη τό βάρος πού της προσετέθη καταποντίζεται εις τό πέλαγος της άπωλείας και καταστρέφει μαζί και κυβερνήτην και ναύτας και πρωρέα και επιβάτας και αυτό τό φορτίον μαζί με όλους. Όπως λοιπόν με τά πλοία πού θρiσκονται εις αυτήν την κατάστασιν, ούτε ή γαλήνη της θαλάσσης, ούτε ή γνώσις του κυβερνήτου, ούτε τό πλήθος των ναυτών, ούτε ή κατάλληλος κατασκευή, ούτε ή καλοκαίρια ούτε τίποτε άλλο δεν ώφελει τό πλοίον πού χειμάζεται κατ' αυτόν τόν τρόπον, τό ίδιο γίνεται και με όσους ζούν μέσα εις τάς απολαύσεις. Ούτε τό πλήθος των λογισμών, ούτε ή διδασκαλία και ή παραίνεσις, ούτε οι νουθεσίαι και συμβουλαί, **Γ** ούτε τίποτε άλλο, ούτε ό φόβος των μελλόντων, ούτε ή έντροπή, ούτε ή κατηγορία των παρόντων, ούτε άλλο τίποτε δύναται να διασώση την ψυχήν πού χειμάζεται κατ' αυτόν τόν τρόπον. Άλλά τά υπερνικά όλα ή άμετρία και τότε πλέον και χωρίς την θέλησίν του και με την θέλησίν του καταβυθίζει αυτόν όποιον υποφέρει από αυτήν την νόσον και προκαλεί φοβερόν ναύαγιον, από τό όποιον δεν είναι εύκολον να τόν ανελέυσης.

Και όχι μόνον διά τά μέλλοντα και την λογοδοσίαν εις την άλλην ζωήν, άλλα και εις την παρούσαν ζωήν ό άνθρωπος αυτός γίνεται άχρηστος, και ακατάλληλος διά τό κάθε τί, άλλα παντού είναι καταγέλαστος, και εις τάς δημοσίαις και εις τάς ιδιωτικάς υποθέσεις. Και έν χρειάζεται να γίνη κάτι από τά κατεπείγοντα, **Δ** θά εύρεθη να μη έχη καμμίαν πρόνοιαν, καμμίαν διοικητικην ικανότητα, εύκολος λεία των έχθρων του, άχρηστος εις όλους τούς φίλους και συγγενείς. Ένας τέτοιος άνθρωπος όχι μόνον εις τούς κινδύνους και τάς συμφοράς ζημιώνεται εύκόλως, όχι μόνον ει-

ναι άφάρητος, όταν τά πράγματα είναι γαληνιαία και ήσυχά, άλλα και εις τάς δυσκολίας λόγω της άμετρίας του θά είναι άνωφελής δι' ό,τι τύχη να συμβή. Διότι εκεί, εις την δυστυχίαν έννοώ, θά τόν καταλάβη ή δειλία και ή άναυδρία και ό άμετρος φόβος και πολλή άβουλία. Έδώ δέ τό θράσος και ή άδιαφορία και ή άκολασία και ή άμετρία και ή έπαρσις και ή έλαξινεία περισσότερον παρά τά προηγούμενα τόν καθιστούν δυσκολώτερον εις όλους. Έ των ανθρώπων πού εφρίσκονται εις αυτήν την κατάστασιν όχι μόνον τά σώματα είναι δυσμορφα και πλάσφα και διάθροχα, και γεμίτα άφόρητον δυσωδίαν από κάθε πλευράν, άλλα και ή ψυχή γίνεται πολύ περισσότερον δυσμορφος παρά τό σώμα, διότι έδέχθη πολύ μεγαλύτερα νοσήματα από εκείνο έξ αιτίας της τρυφής. Όπως δηλ. τό σώμα, δεν άπορρίπτει τά φυσικά περιπτώματα μόνον, άλλα όκόμη και άλλα πολύ περισσότερα και από κάθε μέρος. ⁷⁷³ **Α** Και πράγματι, οι όφθαλμοί, και αι ρίνες, και τά στόματα, όταν τά έντόθια θαρυνθούν από αυτήν την άφρονίαν, γεμίζουν από Ένα χυμόν χειρίστον και διεφθαρμένον και αυτή ή φύσις της σαρκός γίνεται περισσότερον χαλαρά από την φυσικήν της κατάστασιν, ώσαν να εγέμισε από βορβόρους και άκάθαρτα τέλματα, γίνεται δυσώδης και ταυτοχρόνως άχρηστος και άκατάλληλος διά πάν έργον άγαθόν. Άλλά και αυτή ή γή, όταν καταπονηθή από την τόσην άφρονίαν και χάση την ιδικήν της έμφυτον θερμότητα, χάνει μαζί και την ισχύν της και ούτε διά καλλιέργειαν είναι κατάλληλος **Β** ούτε διά την γονιμότητα.

Δι' αυτόν τόν λόγον όσοι ουχοούν με διαρκή τρυφήν, προσβάλλονται από βαρεία και άνίατα νοσήματα. Και πράγματι προσβάλλονται από τρέμον, από παράλυσιον και φθίσιον και κόρυζαν και ποδαλγίαις και χειραλγίαις και πολλά άλλα, πού αναφέρουν οι Ιατροί. Έτσι και έν δεν υπήρχε γέννησι, ούτε κόλασις, ούτε έσχάτη καταδίκη από τόν Θεόν, ούτε κατάκρισις από τούς ανθρώπους, ούτε ή άσκοπος δαπάνη, ούτε αι αναριθμηταί άλλαι σωπέπειαι της τρυφής, και υπήρχε μόνον αυτό, δεν θά ήτο Ικανόν να άπατρέψη όλους από την τρυφήν; Αυταί αι τράπεζαι δεν είναι καθόλου καλύτερα από δηλητήρια ή μάλλον, **Γ** έν πρέπει να είπωμεν την αλήθειαν, είναι και πολύ χειρότερα. Διότι τά δηλητήρια, όταν τά λάβη κανείς τόν καταστρέφουν άμέσως και προκαλούν τόν θάνατον άνεπαισθητως, ώστε να μη πανέση δι' αυτό ούτε ό άποθανών. Αι άπολαύσεις όμως τρέφουν μίαν ζωήν χειρότερον από μυρίους θανάτους δι' εκείνους πού έ-

πιδίδονται εις αὐτάς, μίαν ζωὴν ὄχι μόνον ἀξιοβήρητον, ἀλλὰ καὶ ἐπαίσχυντον καὶ καταγέλαστον. Διότι αἱ ἄλλαι παθήσεις προκαλοῦν τὴν συμπάθειαν πολλῶν ἀνθρώπων, ὅσαι ὁμως προέρχονται ἀπὸ τρυφῆν καὶ μέθην δὲν ἀφίνουσι τοὺς ἄλλους, ἀκόμη καὶ ἂν θέλουσι, νὰ συμπόνεωσι, καθὼς ἐλέησαν αὐτοὺς ποὺ κατεβλήθησαν ἀπὸ τὰς παθήσεις αὐτάς. Ἄλλὰ ἡ μὲν ὑπερβολὴ τοῦ κακοῦ προκαλεῖ τὸν οἰκτον, ἡ αἰτία ὁμως τῆς νόσου, ὅταν γίνῃ γνωστὴ, προκαλεῖ τὴν ἀγανάκτησιν. Διότι καταλαμβανόμεθα ἀπὸ κάποιο ἀμφίβολον ὀσφίμα, ὃ δὲν αἰσθανόμεθα δηλ. οὔτε οἰκτον δι' αὐτοὺς, ἐφ' ὅσον τὸν ἀποκλείει ἡ αἰτία τῆς νόσου. Οὔτε πάλιν ὀργίζομεθα, διότι δὲν τὸ ἐπιτρέπει τὸ μέγεθος τῶν θειῶν, ἀλλὰ ἡ στάσις μας εὐρίσκεται μεταξὺ κατηγορίας καὶ συγγνώμης. Διότι δὲν ἐδρασιώθησαν ἀπὸ τὴν φύσιν, ὅπως ἐκεῖνοι, οὔτε ἐπεβουλευθήσαν ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, ἀλλὰ οἱ ἴδιοι μόνον τῶν ἔργων δημιουργοὶ τῶν νοσημάτων τῶν, μὲ τὴν θέλησίν των ἔρριψαν τὸν ἑαυτῶν τῶν εἰς τὸ βόραθρον τῶν κακῶν. Ὅπως λοιπὸν δὲν οἰκτεῖρομεν πολὺ αὐτοὺς ποὺ περνοῦν τὴν θηλειὰ εἰς τὸν λαίμον των, ἢ ρίπτονται εἰς κρημνοὺς καὶ ὅσους αὐτοκτονοῦν μὲ ξίφος, ἔτσι καὶ αὐτοὺς ἐδῶ. Καὶ ὁμως, ἂν πρέπει κάποιος νὰ τύχουν συγγνώμης πρέπει μᾶλλον νὰ εἶναι ἐκεῖνοι παρὰ αὐτοὶ ἐδῶ. Ἐ ἂν καὶ ἐκεῖνοι εἶναι μᾶλλον ἀσυγχώρητοι. Διότι ἐκεῖνοι μὲν ἢ ἐξ αἰτίας συκοφαντικῆς ἢ χρηματικῆς ζημίας ἢ ἀπὸ τὸν φόβον ἐπικειμένου κινδύνου ἢ πληγμάτων, διὰ νὰ ἀπαλλαγοῦν ἀπὸ μεγαλύτερα κακὰ καταφεύγουν εἰς τὴν παρηγορίαν τοῦ θανάτου, σπεύδοντες πρὸς τὸν θάνατον ὡσάν εἰς ἀσφαλὲς μέρος ἢ ὅπως σπεύδουν εἰς ἕνα ἡσυχον λιμένα ἐν ὄψει μεγάλης τρακιμίας. Αὐτοὶ ἐδῶ ὁμως, χωρὶς νὰ δύνανται νὰ εἰποῦν κάτι τέτοιο, παραδίδουν τὸν ἑαυτῶν τῶν εἰς μίαν ζωὴν χειροτέραν ἀπὸ μυριάσις θιαοὺς θανάτους. 776 Α Ἐδῶ εἶναι κατάλληλος ἡ περίστασις νὰ ἀναφέρωμεν τοὺς λόγους ἐκεῖνους τοῦ σοφοῦ: «Ποῖος θὰ λυπηθῇ καὶ θὰ βεῖξῃ οἰκτον πρὸς τὸν μάγον, ποὺ γοητεύει τὰ φιδία μὲ τὰ σαματά του, ὅταν τὸν δογκώσῃ τὸ φίδι, ἢ πρὸς τοὺς θηριοδαμαστές, οἱ ὅποιοι πλησιάζουν τὰ θηρία;» Διότι ἡ τρυφὴ εἶναι θηρίου, θηρίου φοβερόν καὶ ἀτίθασον, καὶ ὁ σκορπιός ἢ ὁ ὄφις ποὺ ἐπικάθηται εἰς τὰ σπλάγχνα μας δὲν τὰ λυμάνεται ὀλοκληρωτικῶς τόσον, ὅσον τὰ ἀνατρέπει καὶ τὰ ἀφανίζει ἢ ἐπιβουλὰ τῆς τρυφῆς.

B. Σοφ. Σειρ. 12, 18.

Διότι ἡ ἐπιβουλὴ τῶν θηρίων ἐκείνων περιορίζεται μόνον εἰς τὸ σῶμα. Ἐνῶ αὐτὴ, ὅπου ἐγκατασταθῆ, μαζί μὲ τὸ σῶμα καταστρέφει καὶ τὴν ψυχὴν. Διὰ τοῦτο ἄς τὴν ἀποφύγωμεν, ἀπευθύνομαι πρὸς ἀνθρώπους μὲ φρόνησιν. Ἐάν εἰς αὐτὴν ὑπάρχη κάτι χορημον, ἄς μὴ τὴν ἀνεχθῶμεν, ἄς μὴ ὑπακούσωμεν. Β Ἐάν δὲ αὐτὰ ποὺ ἐλέχθησαν εἶναι ἀληθῆ καὶ τὸ πρᾶγμα εἶναι καταστροφὴ τῶν πάντων, καὶ ἐσχατος κατάγελως, λυπηθῆτε τὸν ἑαυτῶν σας, τὴν σωματικὴν σας ρώμην καὶ τὴν ψυχικὴν ὑγείαν. Δὲν λέγω νὰ σκληρωγωγηθῆτε, ἂν δὲν θέλετε. Ἄλλὰ ἄς ἀπορρίψωμεν τὸ περιττόν, ἄς περικόψωμεν ὅ,τι εἶναι πέραν ἀπὸ τὰς ἀνάγκας μας. Ποῖαν συγχώρησιν θὰ ἔχωμεν, ὅταν ἄλλοι μὲν δὲν ἀπολαμβάνουν οὔτε τὰ ἀναγκαῖα, ἐνῶ δύνανται, ἡμεῖς δὲ προχωροῦμεν καὶ πέραν ἀπὸ τὰς ἀνάγκας μας; Ὅριον εἰς τὴν τροφήν μας ἄς εἶναι αὐτὸ ποὺ δὲν δλᾶπτει, αὐτὸ ποὺ δύνανται νὰ καταπαύσῃ τὴν πείναν μας, χωρὶς νὰ προκαλέσῃ θλάσθην, καὶ νὰ μὴ ζητῶμεν τίποτε περισσότερον. Μᾶλλον δέ, ἂν πρέπει νὰ εἰπῶμεν κάτι παραδόξον C καὶ παρὰ τὴν ἀντίληψιν τῶν πολλῶν, ὁμως ἀληθές, καὶ ἂν ἐπιζητῶμεν τὴν ἡβονήν, θὰ τὴν εἰδῶμεν μᾶλλον εἰς τὴν αὐτάρκειαν παρὰ εἰς τὴν τρυφήν. Ἄκουσε πῶς αὐτὴ ἡ ἡβονὴ εἶναι μεγαλύτερα καὶ ἰσχυρότερα ἀπὸ ἐκείνην. Διότι ἡ ἡβονὴ τῆς τρυφῆς εἶναι ὀδύνητον πλέον νὰ συσταθῇ, οὔτε εὐρίσκει κατάλληλον πρὸς τοῦτο τὴν φύσιν τῶν τροφῶν, ἐνῶ ἡ ἡβονὴ τῆς αὐταρκείας εἶναι δυνατόν νὰ συσταθῇ ἄκόμα καὶ ἀπὸ τὰ ἀντίθετα στοιχεία. Ποῖος τὸ λέγει αὐτό; Αὐτὸς ποὺ τὴν ἀπῆλαυσε περισσότερο ἀπὸ ὄλους. «Εἰς ἕνα πεινασμένον ἀνθρώπου», λέγει, «καὶ τὰ πικρὰ ἀκόμη φαίνονται γλυκὰ καὶ νόστιμα. Ἐνῶ ἀνθρώπος ποὺ εἶναι χορτασμένος μὲ τὸ παραπάνου, περιφρονεῖ καὶ αὐτὴν ἀκόμη τὴν κηρήθρον μὲ τὸ μέλι.» Βλέπετε, ὅτι ἐκείνη ἡ ἡβονὴ εἶναι ἐκόλον νὰ συσταθῇ καὶ ἀπὸ ὀλίγα καὶ ἀπὸ τὰ πάντα, αὐτὴ δὲ καθόλου; D Διότι ἐάν δὲν ἐπιθυμοῦμεν τὰς κηρήθρας, τότε τί δύνανται νὰ μᾶς εἶναι πλέον γλυκὰ καὶ εὐχάριστον; Ἐάν, τὸ γλυκότερον ἀπὸ ὄλα δὲν δύνανται πλέον νὰ μᾶς προσφέρῃ εὐχάριστον, τότε ποῖον εἶναι ἐκεῖνο ποὺ θὰ δυνηθῇ νὰ μᾶς εὐχάριστήσῃ;

Ἐποτε ἐάν ζητοῦμεν ἡβονήν, θὰ τὴν εἰδῶμεν μᾶλλον ἐδῶ. Καὶ πῶς δὲν εἶναι ἔργον ἐσχάτης ἀφροσύνης, τὴν τραπεζῶν ἢ ὅποια προσφέρει καὶ ἡβονὴν καὶ ὑγείαν καὶ ὄλα

4. Παροιμ. 27, 7.

τά αγαθά και είναι προσφιλής εις τὸν Θεόν, νὰ τὴν ἀποφεύγωμεν, νὰ ἐτοιμάζωμεν ὅμως ἄλλην, γεμάτην ἀπὸ μωρίας συμφορᾶς, δυσάρεστον καὶ λυπηρὸν καὶ νοσήδη, καὶ τὸ χειρότερον ἀπὸ ἄλλα, τράπεζαν ἢ ὅποια ἐξοργίζει τὸν Θεὸν μας; Εἰ Διότι ἐὼν «ἡ χήρα ποῦ σπαταλᾷ τὴν ζωὴν τῆς εἰς τὰς ἀπολαύσεις, ἔχει ἀποθάνει καὶ ἄς ζῆ»⁵, τότε τί νὰ εἴπωμεν διὰ τοὺς ἄνθρωπος; Τὸ πρῶγμα αὐτὸ ἔχει ἀπαγορευθῆ εἰς τὴν Παλαιὰν Διαθήκην μὲ τὴν αὐστηρότητα καὶ ὁ προφήτης καταφέρεται μὲ σφοδρότητα ἐναντίον αὐτῶν ποῦ ζοῦν εἰς τὰς ἀπολαύσεις. Καὶ ὁμιλεῖ μάλιστα δι' ἓνα εἶδος τριφυῆς ποῦ δὲν εἶναι πολὺ δοσιανηρὸν οὔτε πράγματι ἄνθρωπος. «Ζεῖς οἱ ὅποιοι τρώγετε», λέγει, «ἐκλεκτὰ ἐρίφια ἀπὸ τὰ ποίμνια καὶ μοσχάρια γάλακτος ἀπὸ τὰς ἀγέλας τῶν βοῶν, πίνετε ἐκλεκτὸν διῶλισμένον οἶνον, χρῆσαθε μὲ τὰ πανάκριθα μύρα, ποῦ κοιμάσθε ἐπάνω εἰς κλίνας πολυτελεῖς, ἐλεφαντίνιας, καὶ κατασπαταλάτε χρήματα διὰ στρωμνᾶς καὶ πολυτελῆ σκευάσματα»⁶. Ἐὰν αὐτὰ ἦσαν ἄξια κατακρίσεως, ⁷⁷⁷ Α τότε ποῦ ἔσαν σαρκικά, καὶ δὲν γίνετο κανεὶς λόγος διὰ τὸν οὐρανόν, ὅταν τὰ Ἰουδαϊκὰ εὐρίσκοντο εἰς τὸ στάδιον τῆς παιδαγωγίας, τότε τί δυνάμεθα νὰ εἴπωμεν διὰ τὴν σημερινὴν μαλθακότητα; Διότι, ἐὰν διαβάλλῃ αὐτοὺς ποῦ τρώγουν ἐρίφια καὶ μοσχάρια γάλακτος, μὲ τὴν ἀντίληψιν ὅτι οὕτω διάγουν ἓνα βίον τὸσον ἀμετρον καὶ ἀκόλαστον, τότε τί νὰ εἴπωμεν δι' ἐκείνους ποῦ διερευνοῦν τοὺς μυχοὺς τῆς θαλάσσης καὶ τὰς ἐσχάτιας τῆς γῆς, οἱ ὅποιοι κυνηγοῦν τὰ παντὸς εἶδους πτηνὰ καὶ τοὺς παντοειδεῖς ἰχθύς, ποῦ ἀπὸ παντοῦ φροντίζουν νὰ τὰ συλλέγουν διὰ τὸν ἑαυτῶν των. Ἐὰν κατακρίνονται αὐτοὶ ποῦ πίνουν ἐκλεκτὸν διῶλισμένον οἶνον, τότε τί δύνασαι νὰ εἴπῃς δι' ἐκείνους ποῦ στέλλονται εἰς ὑπερπόντια ταξίδια δι' οἶνον καὶ κάμινον τὸ πᾶν, ὥστε νὰ μὴ τοὺς διαφύγῃ κανένα εἶδος ἀμπέλου, ὥσάν νὰ ἐπρόκειτο νὰ λογοδοτήσουν ἢ νὰ καταδικασθοῦν εἰς τὴν ἐσχάτην τῶν ποινῶν, ἂν δὲν δοκιμάσουν ἄλλα τὰ εἶδη τῶν οἴνων; Β Ἐὰν ἦτο ἀξιοκατάκριτον τὸ νὰ κοιμῶνται ἐπάνω εἰς πολυτελεῖς, ἐλεφαντίνιας κλίνας, τότε αὐτοὶ ποῦ τὰς ἐπενδύουν μὲ παλὺν ἄργυρον ἢ μάλλον τὰς κατασκευάζουν ἐξ ὀλοκλήρου ἀπὸ ἄργυρον, καὶ ἄχι μόνον τὰς κλίνας τῶν, ἀλλὰ ἀκόμη καὶ τὰ ὑπόβαθρα καὶ τοὺς λέβητας καὶ τὰ ἀγγεῖα καὶ τὸ δοχεῖον τῆς νυκτός, ποῖας συγγνώ-

5. Α' Τιμ. 5, 11.
6. Ἄμωβ. 6, 4-6.

μης δύνανται νὰ τύχουν; Τί μικρὸν ἢ μεγάλο θὰ δυνηθοῦν νὰ εἴπουν κατὰ τὴν λογοδοσίαν ἐκείνην;

Ἐγὼ δὲ προσθέτω εἰς αὐτὰ τὸ χειρότερον ἄλλω, ὅτι δηλαδὴ ἔλαι αὐτὰ αἱ ἀπολαύσεις ἐξασφαλίζονται ἀπὸ τὰς συμφορὰς τῶν ἄλλων. Καὶ ὅμως ὁ προφήτης αὐτὸ δὲν τὸ εἶπε, ἀλλὰ μόνον κατέκρινε τὴν τρυφήν. Ὅταν ὅμως προστεθῆ καὶ αἰτία, χειρότερα ἀπὸ τὴν ἴδιον τὴν τρυφήν, τότε ποῖος θὰ ἐξαιρέσῃ ἀπὸ τὴν ἐσχάτην κόλασιν ἄξιον κάμινον αὐτὰ; C Ποῖος Νῶε θὰ παρασταθῆ, ποῖος Ἰώβ, ποῖος Δαυιὴλ; Οὐδεὶς ἀπολύτως. Ἄλλα δι' αὐτοὺς δύνανται νὰ λεχθῆ τὸ «θὰ ἀνάβῃ ὁ θυμὸς μου ὥσάν καπνός». Δὲν εἶναι λογικόν, παρακαλῶ, νὰ φροντίζῃ κανεὶς ἀπὸ φοβερῶν ὀργῶν καὶ νὰ διαρραγῆ, ὅταν ὁ ἄλλος δὲν ἀπολαμβάνει οὔτε τὴν ἀναγκαίαν τροφήν, οὐδὲ τὸσον ἀλόγως καὶ ματαιῶς χρησιμοποιεῖ τὸν ἄργυρον εἰς κατασκευὰς ποῦ δὲν εἶναι ἀναγκαῖαι, οὔτε κἂν πρὸς ἐπίδειξιν; Ὅστε δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν θὰ σοῦ εἶναι χρήσιμος, ἀλλὰ μάλλον θὰ συμβῆ τὸναντίον. Σὺ μὲν βεβαίως τὸ κάμινος αὐτὸ διὰ νὰ ἀποθῆς ὀνομαστός καὶ ἐνδοξός, συμβαίνει ὅμως τὸ ἀντίθετον. Διότι δὲν εἶσαι ἓνας ὀνομαστός καὶ ἐνδοξός, D ἄλλα ἔλαι σὲ διαβάλλουν δι' ὠμότητα καὶ πλεονεξίαν καὶ διὰ τὰ ἴσχυρα κακά. Διότι πόσος εἶναι ὁ φθόνος, πόση ἡ βασκανία, πόσον τὸ μῖσος ἄλλω, πόση εἰς ἄλλους ἡ ἐπάθυμία μεταβολῆς; Παραλείπω δὲ τὰς θλασφημίας πρὸς τὸν Θεόν, τὰς ὅποιας γεννᾷ αὐτοῦ τοῦ εἴδους ὁ πλοῦτος. Ἄν καὶ αὐτὸ εἶναι χειρότερον ἀπὸ ἄλλα. Καὶ τὸ πρῶν ἀπὸ αὐτῶ, καὶ ἄποια καὶ ἂν εἴπῃς, θὰ εὐρῆς τὸ ἓνα χειρότερον ἀπὸ τὸ ἄλλο. Ἄλλα δὲν εἶναι ἔτοι ἡ κανονικὴ καὶ μετρία ἰσκή μας τράπεζα, τὴν ὅποιαν οὔτε προφήτης κατακρίνει, οὔτε ἄνθρωπος μέμψεται, οὔτε ὁ Θεὸς κατηγορεῖ, οὔτε τὸ πῦρ τὴν κολάζει, οὔτε τὴν ἀποστρέφεται κανεὶς, δὲν τὴν μισεῖ, δὲν τὴν βασκαίνει, ἀλλὰ τὴν ἀποδέχεται μὲν ὁ Θεός, E μετέχουν αὐτῆς οἱ ἄγγελοι, τὴν ἐπαινοῦν δὲ οἱ ἄνθρωποι καὶ τὴν δέχεται ὁ οὐρανός. Αὐτὰ αἱ τράπεζαι ἐδέχθησαν ἀγγέλους. Εἰς αὐτὰς φθάνει ὁ Χριστὸς καὶ ἄχι εἰς ἐκείνας. Τοιαῦται ἦσαν αἱ τράπεζαι τῶν προφητῶν, τοιαῦται αἱ τράπεζαι τῶν ἀποστόλων, τοιαῦται ἦσαν αἱ τράπεζαι τῶν δικαίων.

Ἄλλα αἱ τράπεζαι τῶν τυράννων καὶ ἐκείνων ποῦ πλουτοῦν ἐπὶ γῆς μὲ ἀπαράδεκτα μέσα, ἔχουν χορευτὰς καὶ τοὺς ἄλλους ἐξ ἐκείνων ποῦ ζοῦν διὰ νὰ λυμώκωνται τὸν

7. Ἦα. 65, 6.

κόσμον, ληστής και μάγους και τυμωρούχους. 77⁸ Α Ὁ-
τον παραθέσης τέτοιαν τράπεζαν, ὁ μὲν ἄγγελος ἀποσκιρ-
τῆ, ὁ Θεὸς ἐξοργίζεται, χαίρει δὲ ὁ ἀρχηγὸς τῶν δαιμό-
νων. Τὴν ἀποστρέφονται δὲ καὶ τὴν μισοῦν καὶ τὴν φθο-
νοῦν οὐκ ἴσως μόνον οἱ ἔχθροί, ἀλλὰ καὶ αὐτοὶ ποῦ φαίνονται μὲ
καλὰς διαθέσεις, οἱ ὅποιοι κατατρώγονται περισσότερο
ἀπὸ τὸν φθόνον παρὰ ἀπολαμβάνουν τὰ παρόντα. Ὅταν
δὲ παραθεῖται κανεὶς ἐκείνην τὴν σάφρανα καὶ κανονικὴν ποῦ
δὲν ἔχει καμμίαν περιττὴν πολυτέλειαν, ἂν εἶναι εὐχάριστος
καὶ καταδεκτικὴ εἰς ὄλους τοὺς φίλους, καὶ εἰς τὸν Θεὸν
καὶ εἰς τοὺς ἀγγέλους καὶ εἰς τοὺς ἀνθρώπους, καταφθά-
νει καὶ ὁ Μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Διότι ὅπως ἀποφεύγει
τὴν ἔπαρσιν καὶ κάθε ἀλαζονία καὶ τὸν θόρυβον, ἔτσι τοῦ
εἶναι προσφιλεῖς ὁ ταπεινὸς καὶ τὸν σιμνοστρέφεται πάν-
τοτε, καὶ τὸν περιτεῖχεται καὶ τὸν ἀσφαλίζει ἀπὸ παντοῦ.
Β Καὶ ὅταν καταφθάνη διὰ τὸ παραστῆ ὁ Χριστὸς, δὲν
πρέπει νὰ ἐπιζητῶμεν τίποτε ἄλλο.

Ἐχόντες λοιπὸν αὐτὰ ὑπ' ὄψιν, ἀγαπητοὶ μου, ἄς ἀ-
ποφυγῶμεν ἐκεῖνα, ἄς ἐπιδικῶμεν αὐτὰ, διὰ τὸ ἐπιτύ-
χωμεν καὶ τὰ παρόντα καὶ τὰ μέλλοντα ἀγαθὰ, μὲ τὴν
χάριν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χρι-
στοῦ, μετὰ τοῦ ὁποῦ ὁδὸς καὶ τῆς εἰς τὸν Πατέρα, μαζί
καὶ εἰς τὸ Ἅγιον Πνεῦμα ἀνέκουν, τώρα καὶ πάντοτε, καὶ
εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἡ ἐκδοθεῖσα ἐπιτομὴ τελείως ἀνέκδοτος καὶ ἀγνωστος μί-
χρι τὸ 1971, ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Χρυσοστομολογίου Antoine Wen-
ger, εἰς τὸν ὅποιον ἐπεκρίθη τὰς 8 (ἐκ τῶν ὁποίων ἡ μία ἦτο ἕδη
γνωστὴ) κατηγήσεις τοῦ Χρυσοστομίου, αἱ ὅποια ἐξεδόθησαν¹ διὰ
πρῶτην φοράν τὸ 1967 καὶ αἱ ὅποια περιελήθησαν μὲ μεταφρά-
σιν εἰς τὸν ἑβδόμον τόμον τῆς παρούσης σειρᾶς τῶν «ἀπάντων»
τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστομίου.

Ἡ ἐπιτομὴ αὕτη εἰς τὰ Θεοφάνεια εἰρήσκειται μὲ ἄλλα ἐκτὸ
σχετικὰ κείμενα εἰς τὸν ανατοικὸν κώδικα 491 (τοῦ 8ου-9ου αἰ-
ῶνος), τὸν ὅποιον ἠρέθησαν ὁ Α. Wenger, δημοσιεύσας τὰ συμ-
περάσματά του καὶ αὐτὴν τὴν ἐπιτομὴν εἰς τὸ περιοδικὸν Revue
des études byzantines, 1971, σελ. 117-121. Τὸ κείμενον ἔχει
καθαρῶς ὑπομνηματιστικὸν χαρακτῆρα μὲ ἀντικειμενικὸν τὸ χωρίον
«ἐπιφάνη γὰρ ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σωτήριος πᾶσι ἀνθρώποις, πε-
θεύσασα ἡμῶς» (Τίτου 2, 11). Ἐν τούτοις πρόκειται περὶ ἐπι-
τομῆς, λεχθεῖσας κατὰ τὴν ἐσοτὴν τῶν Ἐπιφανίων, πρᾶγμα ποῦ
καὶ ἀπὸ φράσεις αὐτῆς (No 9) ἀποδεικνύεται εἶναι τὸ χωρίον Τίτ.
2, 11 ἀποτελεῖ μέρος τοῦ ἀποστολικοῦ ἀναγκώματος τῆς ἐσοτῆς
τῶν Ἐπιφανίων.

Ὁ ἱερός Χρυσόστομος διὰ τῆς ἐπιτομῆς τοῦ ἐξηγεῖ τὸ νόημα
τῆς Ἐπιφανίως, ἡ ὅποια εἶναι ἡ φανέρωσις τοῦ Χριστοῦ κατὰ τὸ
δόγματὸς του καὶ ἡ δευτέρα παρουσίᾶ του, καὶ ἀναλύει τὴν σημα-
σίαν τῆς χάριτος διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου. Καὶ ἐπὶ τοῦ
προκειμένου ὁ μεγαλύτερος ἱεροκήρυξ τοῦ Χριστιανισμοῦ καὶ ση-
μιωτικώτερος ὑπομνηματιστὴς τοῦ ἀποστόλου Παύλου ἐκφράζει τὴν
σχετικὴν παύλειον θεολογίαν, συμφώνως πρὸς τὴν ὅποιαν ἡ σω-
τηρία μας εἶναι κυρίως ἔργον τῆς χάριτος καὶ οὐκ ἔργον προση-
κῆς μας ἀρετῆς. Τοσοῦτο ὅπως ἡ ἐπιτομὴ ἀποκτᾷ καὶ ἄλλο ἐξαι-
ρέσιον, ἀποτελεῖ ἰσχυρὸν ἀπάντησιν εἰς ἐκείνους, οἱ ὅποιοι
ἠθέλησαν ἀσφαλμένως νὰ ἴδουν πελαγαϊστικὸν εἰς τὸν Χρυσόστομον.

ΣΤΥΛ. Γ. ΠΑΠΑΔΟΠΟΥΛΟΣ

Ἐκτ. Καθηγητῆς Παιδαγωγικῆς

1. Ἀστὴ εἶχε δημοσιευθῆ ὑπὸ τοῦ Α. Παπαδοπούλου - Καραμῆς, Varia
graeca sacra, Πετρούπολις 1909, σελ. 155-186.
2. Jean Chrysostome huit Catéchèses baptismales, inédites
(sources chrétiennes No 50), Paris 1957.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ «ΕΦΑΝΕΡΩΘΗ Η ΧΑΡΙΣ ΤΟΥ ΘΕΟΥ» ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΑ ΘΕΟΦΑΝΙΑ.

1. Πρὸ ὀλίγου σὺς ἐμίλησα περὶ σωφροσύνης ὅπως ἐνθυμείσθε, καὶ μάλιστα ἀνεγνώσαμεν τὸν Θεῖον Νόμον, ὁ ὁποῖος ἔχει ὡς ἑξῆς: «Κάθε ἄνθρωπος ποῦ θὰ κοιτάξῃ τὴν γυναῖκα διὰ νὰ τὴν ἀπολαύσῃ σαρκικῶς, τὴν ἔχει ταυτοχρόνως, μὲ τὸ πονηρὸν κοίταγμα του, μοιχεύει μέσα εἰς τὴν καρδίαν του». ¹ Ἔναι φοβερὸς ὁ λόγος, διότι καὶ τὸ πάθος ἀναίσχυτον. Φοβερά ἢ ἀπόφασις διότι εἶναι ἰσχυρὰ καὶ φοβερά ἁμαρτωλὴ ἡ ἐπιθυμία.

2. Ὅπως λοιπὸν, ὅταν ἔχη κανεὶς ἓνα σκυλὶ ἄγριον ποῦ ἐπιτίθεται εἰς τοὺς διερχομένους, δὲν τὸ ἀφήνῃ αὐτὸν καὶ ἐλευθερὸν, ἀλλὰ, μὲ ἀλυσίδα σιδερένια ἀφοῦ τὸ δέσῃ, τὸ παραβίδει εἰς τὰ χέρια τῶν ὑπηρετῶν διὰ νὰ τὸ φυλάττουν καλά, ἔτσι καὶ ὁ Θεός, τὰ μάτια ποῦ ἐπιτίθενται ἀδιάντροπα εἰς τὰ ὄρατα σώματα, δὲν τὰ ἀφῆσε λιμένα, ἀλλὰ, σὺν μὲ σιδερένια ἀλυσίδα τοῦ φόβου τῆς ἁμαρτίας μὲ τὴν νομοθεσίαν του αὐτὴν ἀφοῦ τὰ ἔθεσε, τὰ ἔθεσεν ὑπὸ τὴν ἀγρυπνίαν καὶ ἀσφαλῆ φύλαξιν τοῦ νοῦ καὶ τοῦ αὐστηροῦ λογισμοῦ, ἀφοῦ προεῖπε καὶ ἐφόβησεν ὅτι, ἐάν κανὲν πονηρὸν βλέμμα ἤθελε ἐξφύγει καὶ ἐπιπέσει καὶ ὀρμήσει εἰς κομμίαν ἐκ τῶν διερχομένων γυναικῶν, θὰ ἀπατήσῃ νὰ τιμωρηθῇ ὁ ἄνθρωπος αὐτός, σὺν μοιχός. Ναι, διότι, «ὅποιος μὲ μάτι πονηρὸν βλέπει εἰς διερχομένην γυναῖκα διὰ νὰ τὴν ἀπολαύσῃ σαρκικῶς, τὴν ἔχει ἤδη μοιχεύσει μέσα εἰς τὴν καρδίαν του».

3. Μὲ αὐτὴν δὲ τὴν ἀπειλὴν ἐφοβήρισεν ὁ Θεός, διότι λυπᾶται αὐτοὺς ποῦ βλέπουν καὶ κοιτάζουν πονηρά. Διότι, ὅταν τὸ σκυλὶ δαγκώσῃ κανένα ἄνθρωπον, δὲν πληγώνεται τὸ σκυλὶ ποῦ ἐδάγκωσεν, ἀλλὰ ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἐδάγκώθη. Δὲν συμβαίνει ὁμοίως ἔτσι καὶ μὲ τὰ μάτια ποῦ

1. Τίτ. 2, 11.

2. Ματθ. 5, 28.

δλεπουν πονηρά τὰς δλεπομένης γυναίκας, διότι, ὄχι αὶ δλεπόμενοι γυναίκα, ἀλλ' οἱ δλεπόντες πονηρά πονηροὶ ἄνθρωποι, πληγώνονται. Ἐκεῖ —εἰς τὴν περίπτωσιν σκόλου καὶ ἀνθρώπου— ὁ δαγκωθεὶς ἄνθρωπος ἐπληγώθη καὶ πονεῖ. Ἐδῶ —εἰς τὴν περίπτωσιν πονηροῦ δλεμματος καὶ δλεπομένης γυναίκος— ὁ ρίψας τὸ πονηρὸν δλεμμα ἐφάρμακώθη καὶ ἐδηλητηριάσθη ἀπὸ τὸ κοίτημα.

4. Δι' αὐτὸ, τὰ μάτια τὰ θέτει εἰς ἀσφάλειαν, δι' αὐτὸ δλεφάρα καὶ δλεφάριδας γύρω γύρω ἔθεσεν ὁ Θεός, διὰ νὰ μὴ ἔχης πάντοτε ἀνοικτὰ τὰ μάτια σου ὡς ἄλλες ἀνοικτὰς θύρας ποὺ μποροῦν νὰ μπαινοδοιοῦν ὅποιοιδήποτε. Διότι ὅταν αἱ θύραι εἶναι πάντοτε ἀνοικταί, ὁ ληστής μὲ πολλὴν εὐκολίαν εἰσέρχεται, καὶ μὲ πολλὴν ἐξουσίαν παίρνει τὸν θησαυρὸν τῆς σωφροσύνης. Δι' αὐτὸ τὰ κινητὰ μέρη τοῦ ματιοῦ ὀνομάζονται κόρασι, διὰ νὰ μάθης, ὅτι πρέπει νὰ ἐντρέπῃσαι καὶ νὰ κοκκινίξῃς ὅπως αἱ παρθένοι κόρασι, ποὺ δὲν ἔχουν πείραν γάμου καὶ μένουν μέσα εἰς τὸν παρβενκὸν τοὺς θάλαμον, δὲν ἀνέχονται ὅτε τολμοῦν μὲ ἀνοιδεῖαν καὶ ἀπρέπειαν καὶ τοὺς συγγενεῖς τῶν ἀκόμη νὰ κοιτάξουν. Ἔτσι καὶ τὰς κόρας τῶν ματιῶν, πρέπει ὡς παρθένας κόρας ποὺ εἶναι ἀπείροι γάμου, καὶ ἀγνοοῦν μένον μέσα εἰς τὸν θάλαμον τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ αὐταί, νὰ μὴ τὰς ἀφῆκωμεν ἀδιάντροπα καὶ πονηρὰ νὰ προσθλέπουν παντοῦ, διότι ἔτσι δὲν θὰ εἶναι παρθένοι κόρασι ματιῶν, ἀλλὰ σκυλιὰ ἀδιάντροπα καὶ ἀνοιδεάτατα.

5. Ἀλλὰ περὶ σωφροσύνης ἀρκετὰ ἐλέχθησαν, καὶ τότε καὶ τώρα εἰς αὐτοὺς ποὺ ἀκούουν προσεκτικὰ. Σκοπὸς δὲ τοῦ κηρύγματός μου εἶναι, ὄχι νὰ διδάσκω ἐγὼ συνεχῶς καὶ ἐσεῖς νὰ ἀκούετε, ἀλλὰ νὰ κατορθώθῃ κάτι καλὸν καὶ ἐκ μέρους μου ὡς διδάσκοντες, καὶ ἐκ μέρους σας ὡς διδασκαμένους καὶ ἀκροαμένους, ὥστε ὁ λόγος τοῦ κηρύγματός νὰ ἀποθῆ εἰς ζωὴν ἰδικὴν σας καὶ εἰς ἰδικὴν μου δόξαν καὶ καύχημα, εἰς βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ ἡμπορέσω καὶ ἐγὼ κατὰ τὴν ἡμέραν τῆς κρίσεως νὰ καυχῶμαι ἀπὸ τὰ τῆς πνευματικῆς ζωῆς σας πνευματικὰ καταρθώματα καὶ νὰ εἴπω. «Ἰδοὺ ἐγὼ καὶ τὰ παιδιὰ ποὺ μοῦ ἔδωκεν ὁ Θεός».⁴

6. Οἱ λόγοι μου αὐτοὶ δὲ γίνονται ἔργα ἀπὸ σας. Διότι, καὶ μὲ τοὺς γεωργοὺς αὐτὸ συμβαίνει. Δὲν ἔχουν σκοπὸν μόνον νὰ ζέψουν τὰ θόδια ποὺ ὀργάνουν τὴν γῆν καὶ νὰ ἀνοίξουν θαθὺ αὐλάκι καὶ νὰ ρίψουν ἐκεῖ τοὺς διαφόρους

3. Ἐβρ. 2, 15.

σπόρους, ἀλλὰ νὰ ἐμφανίσουν καὶ νὰ δεῖξουν εἰς ἔλους, καρποφόρα τὰ χωράφια, καὶ τὸ ἀλώνι γεμάτο δεμάτια, ἵνα, ὅταν ἔλθῃ ὁ Θεός εἰς τὸ ὄπισθεν τὸ χεῖρ ὑπάρχει τὸ φτυὰρι διὰ νὰ λιχνίσῃ εἰς τὸ ἀλώνι διὰ νὰ καθαρῇ τὸ ἄχυρον ἀπὸ τὸ σιτάρι, πουθενά νὰ μὴ εὕρῃ ἄχυρον, ἀλλὰ παντοῦ εἰς ἔλον τὸ ἀλώνι νὰ εὕρῃ σιτάρι, παντοῦ ὄριμον καρπὸν νὰ εὕρῃ διὰ νὰ ἡμπορέσῃ νὰ τὸν μεταφέρῃ εἰς τὰς βασιλικὰς τοῦ ἀποθήκας. Ναί, διότι θὰ ἔλθῃ. Ναί, θὰ ἔλθῃ ὅποσοδήποτε, αὐτὸς ποὺ μᾶς βαπτίζει μέσα εἰς τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, καὶ μέσα εἰς τὸ πῦρ. Καὶ τὸ μὲν σιτάρι θὰ συμμαζεῦσῃ εἰς τὰς ἀποθήκας, «τὸ δὲ ἄχυρον θὰ τὸ καύσῃ τελείως μὲ τὴν φωτιάν ποὺ ποτὲ δὲν σθῆναι».⁴ Μεγάλῃ αὐτῇ ἡ ἁμαρτία ἀλλὰ εἶναι εἰς τὸ χεῖρ μας, ὅν θέλωμεν νὰ ἀποφύγωμεν τὴν τιμωρίαν αὐτὴν καὶ νὰ μὴ τὴν ὑποστῶμεν καὶ νὰ μὴ ἐμμεθα ἄχυρα.

7. Τέτοιο δυστυχῶς πρᾶγμα εἶναι ἡ ἁμαρτία. Ὅπως τὰ ἄχυρα εἶναι τροφὴ εἰς τὰ ἄλογα ζῶα καὶ καταναλίσκονται καὶ κατατρῶγονται ἀπὸ τὴν φωτιάν, ἔτσι καὶ ἡ ἁμαρτία εἶναι τροφὴ τῆς μελλούσης φωτιᾶς. Θέλεις νὰ μάθῃς πῶς ἁμαρτία κατατρῶγεται ἀπὸ τὴν φωτιάν; «Ἐάν κανεῖς —λέγει ἡ Ἅγια Γραφή— οἰκοδομῇ ἐπάνω εἰς τὸ θεμέλιον τοῦτο, χρυσόν, ἀσημι, πολυτίμους λίθους, ἔξλα, χορτάρι, καλάμι, τοῦ καθενοῦς τὸ ἔργον αὐτὸ τῆς οἰκοδομῆς θὰ φανερωθῇ, διότι θὰ τὸ φανερώσῃ ἡ ἡμέρα ποὺ θὰ φανερωθῇ ὡς φωτιάν. Ἐάν κανεῖς τὸ ἔργον ἤθελε κατακαθῆ ὡς ἄχυρον, αὐτὸς θὰ ζημιωθῇ».⁵ Νὰ πῶς ἡ ἁμαρτία καταδραπανάται κατατρῶγομένη καὶ κατακοιμημένη ἀπὸ τὴν φωτιάν τῆς καλῆσεως.

8. Ἀκουσε ἀκόμη πῶς ἡ ἁμαρτία εἶναι καὶ ἀφροσύνη καὶ τῶν παραλόγων παθῶν τροφὴ. Ἀκουσε πῶς τὸ λέγει αὐτὸ ὁ Δαβὶδ: «Αἱ ἁμαρτίαι μου ἀνέθηκαν ἐπάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι μου ὡς βαρὺ φορτίον μὲ βαρύνουν ἐσάπισαν αἱ πληγαὶ καὶ τὰ τραύματα ποὺ μοῦ ἐπροξένησαν αἱ ἁμαρτίαι μοῦ ἐδρώμησαν ἀπὸ τὴν πολλὴν ἀνοησίαν μου».⁶ Τὸ ἄχυρον εἶναι ἐλαφρὸν καὶ ἀδειονῶν ἀπὸ καλόν, καὶ ὡς ἐκ τούτου κινεῖται εὐκόλα, καὶ μὲ τὸν ἐλαφρότατον ἀέρα ποὺ θὰ φυσήσῃ, γρήγορα ἀνεβαίνει ψηλά καὶ περιφέρεται παντοῦ. Ἔτσι ὁμοιάζουν, καὶ αὐτοὶ εἶναι ἐκεῖνοι οἱ ἄνθρωποι, οἱ ὅποιοι εὐκόλα ἀπὸ τὴν ὀργὴν καὶ τὸν θυμὸν ἐξάπτουν

4. Λουκ. 8, 16-17.

5. Α' Κορινθ. 3, 12-13, 15.

6. Ψαλμ. 37, 5-6.

ται και οι οποίοι φουσκώνουν και υπερφανεύονται από την έλλειψιν σώφρονος μυαλού. Δι' αυτό συμβουλεύει κάποιος και λέγει: «Νά μη λιχνίζης σέ κάθε άνεμονα, διά να μη μείνης άχυρον, αλλά γνώριζε να στηρίζεσαι επάνω εις την πέτραν, η οποία είναι ο Χριστός.»⁷

9. Δι' αυτόν τον σκοπόν και λόγον έγινετο άνθρωπος ο Θεός 'Ιησούς Χριστός, όχι μόνον διά να καταργήση τά παλαιά άμαρτήματα, αλλά διά να μάς διορθώση ώστε να μη άμαρτάνωμεν εις το μέλλον. Αυτό και ο 'Απόστολος Παύλος διά να μάς δείξη, ότι, όχι διά τά παλαιά άμαρτήματα, αλλά και διά να μάς βοηθήση εις κατορθώματα πνευματικά εις το μέλλον φωνάζει σήμεραν: «Έφανερώθη η χάρις του Θεού διδάσκουσα ημάς». 'Αλλά σκηώθητε διότι πάλιν ανοίγωμεν εμπρός σας και προσφέρωμεν τους θησαυρούς των λόγων της 'Αγίας Γραφής, πάλιν τους πνευματικούς μαργαρίτας επιδεικνύομεν κανείς λοιπόν να μη χάση το κάλλος των λεγομένων θείων λόγων. «'Ηλθεν, έφανερώθη και εφώτισεν η χάρις, ο Χριστός».

10. Διαιτί δε, δεν ειπεν εδόθη η χάρις; Διά να γνωρίσης ότι, πρό του να φανή η φωτιστική χάρις, ο Χριστός, η ψυχική και διανοητική κατάστασις των ανθρώπων ευρίσκετο και ζμενεν εις το σκοτάδι της άγνωσίας του Θεού. Διότι ο Χριστός σκορπίζει το φώς του εις τους ανθρώπους που κάθονται και μένουν εις το σκοτάδι, πράγμα το οποίον ο Προφήτης 'Ησαΐας προεκήρυξεν. «'Ο λαός —λέγει ο Προφήτης— που κάθεται μέσα εις το σκοτάδι, είδε μεγάλο φώς.» 'Εφάνη η χάρις του Θεού που σώζει.⁸ Είδες πώς συμφωνούν και οι 'Απόστολοι και οι Προφήται; «'Ο λαός που κάθεται και μένει εις το σκοτάδι», λέγουν, τέτοια είναι η ιδιότης και η φύσις του σκοτούς. Σε όποιον σημείον ήθελεν εύρει τους ανθρώπους, τους καθίζει εκεί άμέσως, και δεν τους αφήνει να προχωρήσουν, αλλά και αν προχωρήσουν η πορεία των θα είναι σκοτεινή και ο δρόμος επικίνδυνος. 'Αφού λοιπόν η χάρις του Θεού μάς καθοδηγεί προς την άρετήν, και την ιδιοσυγκρασίαν μας που είναι χωρίς ενέργειαν την παρορμά εις το καλόν, λέγει: «'Ο λαός που κάθεται μέσα εις το σκοτάδι, είδε το μεγάλο φώς, το φώς του Θεού και μπορεί να θαδίζη προς το φώς».

11. 'Η λέξις «εφανερώθη» που ειπον οι 'Απόστολοι και

7. Εβρ. 5, 9.
8. 'Ήσ. 9, 2.
9. Τίτ. 2, 11.

οι Προφήται, δεν μάς δείχνει μόνον τά ως άνωτέρω καλά, αλλά μαζί με αυτά και κάτι άλλο. Ποιον δε είναι αυτό; Αυτό είναι το ότι δεν εύρομεν ημείς το φώς διότι το ήληθησάμεν, αλλά αυτό το φώς ήλθε και εφανερώθη; δεν ήληθησάμεν ημείς προς αυτόν, τον Χριστόν, άλλ' αυτός, ο Χριστός, ήλθε προς ημάς. Φανερώνει δε αυτό ο Χριστός όταν λέγη: «Δεν με έξελέξατε σεις, άλλ' εγώ σας είχον εκλέξει».¹⁰ Και ο 'Απόστολος Παύλος μαζί με αυτά τά λόγια του Κυρίου, έβροντοφώνει. Τότε θα άναγνωρίσω όπως με άνεγνώρισε; τώρα δε δεν έγνώρισα, άλλ' ο 'Ιδιος έγνώρισθην.¹¹ 'Όταν δε έγραφε προς τους Φιλιππησίους έλεγεν: «Επιδιώκω και αγωνίζομαι, μήπως ήμπορέσω να άρπάξω, όπως και ο 'Ιδιος ήρπάγην».¹² Με αυτά όλα θέλει να φανερώση ο 'Απόστολος Παύλος ότι δεν είναι Ιδικόν μας κατορθώμα η σωτηρία μας, αλλά διά της θείας χάριτος εσώθημεν, πράγμα το οποίον και εδώ εις τά λόγια αυτά το λέγει: «Έφανερώθη η χάρις του Θεού, ο Χριστός».

12. Ποια δε χάρις; Διότι και η Παλαιά Διαθήκη είναι χάρις, όπως ο 'Ιωάννης έλεγε μεγαλοφώνως. «Χάριν επάνω εις την χάριν ελάδομεν».¹³ Και πράγματι, η χάρις της Παλαιάς Διαθήκης είναι χάρις. Τότε, απήλλαξεν ο Θεός τους 'Ισραηλίτας εκ των χειρών των Αιγυπτίων. Τώρα, από την δουλείαν των δαιμόνων μάς ήλευθέρωσεν; τότε, από της δυνατής όργης του Φαραώ έσωσεν; τώρα, από την κυριαρχίαν του διαβόλου μάς έπηρε; τότε, διά του Μωυσέως ενεργούσε; τώρα, διά του μονογενοϋς Υιού; τότε, διά της ράβδου, τώρα διά του Σταυρού; τότε διά της 'Ερυθράς θαλάσσης, τώρα διά του 'Αγίου Βαπτίσματος. Τότε από της λάσπης και της κατασκευής πληθούριων έφεραν έξω εις το φώς, τώρα από του θανάτου και της άμαρτίας. Τότε εις την γήν που έρρεε το μέλι και το γάλα, τώρα εις την θεισίλειαν των ούρανών εισήγαγεν.

13. Πραγματικώς εφανερώθη η χάρις του Θεού η οποία μάς έσωσεν. 'Αλλά, διαιτί, ο μακάριε Παύλε, τόσο πολλά καλά τά ένώνεις εις μίαν λέξιν, χάρις; Φανέωσε εις έμέ την χάριν αυτήν και μίλησέ μου διά την άφθάνιαν των αγαθών της. 'Όλα —λέγει— δύναται να τά εκθέση και να τά περιγράψη η φιλονθρωπία του Θεού, η οποία έδωσε την

10. 'Ήσ. 15, 16.
11. Α' Κορινθ. 15, 12.
12. Φιλ. 3, 12.
13. 'Ήσ. 1, 15.

χάρων. Διότι, όταν είναι χάρις του Θεού, είναι χάρις άμετρος. Έφανερώθη τώρα ή χάρις του Θεού· ό Θεός έγινε άνθρωπος διά σέ τόν άνθρωπον πήρε τήν μορφήν του δούλου διά σέ, διά να κάμη ελεύθερον σέ τόν δούλον. Καί, όπως ένας κύριος, όταν πολύ αγαπή ένα υπηρέτη, φορέι τό φόρεμα του υπηρέτου, έτσι και ό Χριστός, επειδή αγαπή πολύ τόν άνθρωπον, τήν ανθρώπινην ιδιότητά του έπηρε και τήν ανθρώπινην ψυσιν έφάρεσεν. «Τού ανθρώπου ή ευσπλαγχνία φθάνει μόνον τόν πλησίον του· του Θεού όμως ή ευσπλαγχνία φθάνει όλους τούς ανθρώπους».¹⁴ Είδες πώς και τό μέγεθος έδειξε τής χάριτος και τήν γενικότητα τής δωρεάς, ονομάσας τόν δωρητήν;

14. 'Αλλά' ως ίδωμεν διατί είναι και λέγεται σωτήριος ή χάρις αυτή. Αι χάριτες λαμβάνουν τά όνόματά των από τά όνόματα αυτών που τάς δίδουν· ήτοι, όταν ό άρχων δώση χάριν, ή χάρις αυτή ονομάζεται άρχοντική· όταν βασιλεύς δώση χάριν, ή χάρις αυτή ονομάζεται βασιλική. 'Επειδή λοιπόν εδώ ό Σωτήρ έδωκε τήν χάριν, ή χάρις αυτή του Σωτήρος ονομάζεται σωτήριος. Δι' αυτό και λέγει ή 'Αγία Γραφή· «Θά ονομάσης τό παιδίον που θά γεννηθή 'Ιησούν, διότι αυτός θά σώση τόν λαόν του από τών άμαρτιών του».¹⁵

15. Καί πώς, λέγει, εάν είναι δι' όλον τόν κόσμον ή χάρις και εις δόκληρον τήν οικουμένην έδωσεν τήν δωρεάν του αυτήν, μόνον τόν 'Ιουδαϊκόν λαόν να σώση υπεσχέθη; Διότι τότε μόνον ό 'Ιουδαϊκός λαός ήτο προτιμώμενος από τόν Θεόν. 'Αλλά δεν έμεινε πλέον ό λαός ό προτιμώμενος, διότι μετά τάς τόσας δωρεάς του Θεού, προς αυτών, ευρέθη ανάσιος τής τιμής αυτής, και ή φίλική ονομασία εδόθη υπό του Θεού εις όλην τήν κατοικουμένην γήν.

16. "Οτι δέ πλέον ήμείς εμεθα λαός του Θεού, άκουσον του Προφήτου 'Ισαΐ ό οποίος καθαρά λέγει, και ό 'Απόστολος Παύλος έρμηνεύει. «Θά ονομάσω τόν λαόν που δεν είναι λαός μου, ιδιόν μου λαόν».¹⁶ "Οτι δέ δι' ήμιας ελέχθη αυτό, είναι φανερόν από αυτήν τήν Παλαιάν Διαθήκην. 'Ημείς εμεθα οι άνθρωποι που δεν άπετελούσαμε τόν λαόν του Θεού· ήμείς τώρα εγενόμεθα λαός του Θεού. "Ακουσε δέ και άλλων ρητόν, που είναι από αυτό που ανέφερα φανερώτερον. «Και θά γίνη ώστε εις τόν τόπον

14. 'Εσθλ. 18, 19.

15. Ματθ. 1, 21.

16. 'Οσ. 1, 9 = Ρωμ. 9, 25.

δπου ελέχθη εις αυτούς ότι σεις δεν εισθε λαός μου, σεις εκεί θά ονομασθήτε παιδιά του Θεού του ζώντος».¹⁷ Είς ποιον τόπον; Είς τήν 'Ιουδαίαν, λέγει, διότι εκεί οι Προφήται έλεγαν προς τούς 'Ιουδαίους εξ ονόματος του Θεού, δεν εισθε λαός μου, και εκεί ό Χριστός έλεγεν εις τούς μαθητάς του: «Είς τόν δρόμον που δάηγει προς τά ειδωλολατρικά έθνη να μην υπάγετε».¹⁸ Αλλά μέσα εις αυτήν τήν 'Ιουδαίαν πάλιν ό Χριστός ειπεν: «Να υπάγετε και να διδάξετε τήν διδασκαλίαν μου εις όλα τά έθνη».¹⁹ Είδες πώς εις τόν τόπον που ελέχθη εις αυτούς δεν εισθε λαός μου, εκεί ονομάσθησαν τά έθνη παιδιά του Θεού του ζώντος; Δι' αυτό λοιπόν λέγει ή γραφή· «Αυτός θά σώση τόν λαόν από τών άμαρτιών του».

17. Πραγματικώς, είναι μεγάλη ή σωτηρία. Διότι δεν είναι τόσον μεγάλο πράγμα να απαλλαγή κανείς από τόν θάνατον, όσον μεγάλο πράγμα είναι να απαλλαγή ό άνθρωπος από τήν άμαρτίαν. Διότι, επειδή υπάρχει και επιτελείται ή άμαρτία, παρουσιάζεται ό θάνατος, και όχι διά του θανάτου έρχεται και έμφανίζεται ή άμαρτία. Διά να μάθης δε ότι είναι μεγαλύτερα αυτή ή απαλλαγή από τής άμαρτίας και, τής άμαρτίας μη ύπαρχούσης εις ήμιας, δεν είναι φοβερός ό θάνατος, ελέτε αυτό, από τόν σωματικόν θάνατον του Δεσπότου Χριστού.

18. Το σώμα του Χριστού δεν ήμάρτησε, και διά τουτο, όταν έπεσεν εις τά χέρια του θανάτου, πόνους πικρούς του έπροξένησεν, και του έσπασε τήν κοιλίαν, όταν ό θάνατος τόν κοπέτιεν· και, όχι μόνον δεν ήμάρτησε να τόν χωνέψη, άλλ' ό Χριστός τόν κατέστρεψε και τόν ήφάνισε όριστικώς. Καί, όπως ό Δανιήλ· όταν ενέβαλεν εις τό στόμα του θηρίου κρίθινον ψωμί, κατέστρεψε τελείως τό θηρίον, έτσι και ό Χριστός, αφού άφικε να ρυθθί τό σώμα του εις τό στόμα του θανάτου, διέσχισε τήν κοιλίαν του θανάτου. Διότι τό κεντρί του θανάτου είναι ή άμαρτία· αφού εξουθένωσε τό κεντρί του θανάτου, άρσεν τόν θάνατον χωρίς δύναμιν και έέργεων.

19. 'Αλλά και αυτό που θέλομεν να μάθωμεν είναι τουτο· διατί όταν λέγη «εφανερώθη ή χάρις του Θεού που είναι ή σωτηρία, προσέθεσεν ότι ή σωτηρία αυτή μάς παι-

17. 'Οσ. 9, 1 = Α' Πέτρ. 2, 10.

18. Ματθ. 10, 5.

19. Ματθ. 28, 28.

20. Α' Κορινθ. 16, 56.

δύει»²¹ Διότι ἡ χάρις δὲν παιδεύει, ἀλλὰ συγχωρεῖ τὰ ἁμαρτήματα· δίδει συγχώρησιν χωρὶς καὶ δίδη μάθημα. Μὴ φοβείσθε ὅμως τὸ ὄνομα τῆς τιμωρίας - παιδείας. Εἶναι παιδεία μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς τιμωρίας, ἀλλὰ ἐννοεῖται καὶ παιδεία μὲ τὴν ἔννοιαν τῆς διδασκαλίας. Διότι —λέγει ἡ Ἁγία Γραφή— «ὅποιον ὁ Κύριος ἀγαπᾷ τὸν τιμωρεῖ, ὅποιον δὲ ἀναγνωρίζει ἰδικόν του υἱὸν τὸν μαστιγώνει»²² Ἐδῶ, ἡ παιδεία ἐννοεῖται καὶ εἶναι τιμωρία. Ἐκουσε δὲ πῶς εἰς ἄλλο μέρος τῆς Ἁγίας Γραφῆς, ἡ παιδεία νοεῖται καὶ εἶναι διδάσκαλος. «Μακάριος ὁ ἄνθρωπος τὸν ὁποῖον μορφώσεις, Κύριε, καὶ μὲ τὴν διδασχὴν καὶ διδασκαλίαν τοῦ νόμου σου, θὰ τὸν συνετίσῃ»²³ Καὶ δι' αὐτὸ λοιπὸν, ἐφανερώθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ σωτήριος, παιδεύουσα ἡμᾶς.

20. Καὶ πῶς διδάσκει ἡ χάρις; Διότι ἡ χάρις θὰ ἔλεγε κανεὶς μόνον ἁμαρτίας συγχωρεῖ καὶ ἐξαλείφει. Ἀλλὰ, αὐτὴ αὐτὴ ἡ συγχώρησις τῶν ἁμαρτημάτων εἶναι διδασκαλία πρὸς διόρθωσιν καὶ βελτίωσιν. Διότι ἡ παρεχομένη διὰ τῆς χάριτος συγχώρησις τῶν ἁμαρτημάτων εἰς τοὺς ἀνθρώπους ποῦ ἐννοοῦν τί θὰ πῆ συγχώρησις, διδάσκει καλύτερα ἀπὸ ὅ,τι αἱ μάστιγες καὶ τὰ κτυπήματα. Ὅταν λοιπὸν ὁ ἄνθρωπος ποῦ ἔχει ἁμαρτήσῃ, ἴδῃ τὴν φιλοφροσύνην τοῦ Θεοῦ ποῦ τὸν συνεχώρησεν, καταβάλλει προσπάθειαν νὰ εἶναι ἀκριδὴς τηρητῆς τῶν ἐντολῶν τοῦ Θεοῦ, καὶ νὰ κάμῃ κατ'ορθώματα τῆς ἀρετῆς. Καὶ ἔτσι, αὐτὸν τὸν ἁμαρτωλὸν ἄνθρωπον τὸν διδάσκει περισσότερον ἡ χάρις διὰ τῆς συγχώρησεως τῶν ἁμαρτιῶν του, παρά ἡ τιμωρία διὰ τῆς ἁμαρτίας του. Διότι κοκκινίζει καὶ ἐντρέπεται νὰ ξαναπέσῃ πάλιν εἰς τὴν ἁμαρτίαν, παρακαλεῖ δὲ καὶ ἰκετεύει τὴν μεγάλην δωρεάν τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔτσι γίνεται διδασκαλία καὶ παιδαγωγία εἰς Χριστόν, ἢ τοῦ Χριστοῦ χάρις.

21. Θέλεις νὰ μάθῃς καὶ ἀπὸ ἄλλο παράδειγμα, πῶς, καὶ χάρις εἶναι ἡ χάρις, καὶ ἐντολὴ καὶ παιδαγωγία, καὶ πῶς, καὶ χάρις ἔδωκεν ὁ Χριστὸς καὶ ἐπαιδαγώγησεν μὲ τὴν χάριν; Κοίταξε τὸν παράλυτον ἐνεδυνάμωσεν τὰ παραλελυμένα νεῦρα, ἐξεδίωξε τὴν ἀσθένειαν, ἐπανεφέρειν εἰς τὴν πρώτην του ὑγιᾶ κατάστασιν τὸ ἄρρωστημένον σῶμα του, καὶ, ὅταν μετὰ ἀπὸ αὐτὰ τὸν ἐπανεῖδε, τοῦ εἶπε μὲ αὐστηρὸν τόνον: «Νά. Ἐγίνες ὑγιής». Αὐτὸ εἶναι χάρις.

21. Πέτ. 2, 11.

22. Ἐφρ. 12, 16.

23. Ψαλμ. 95, 12.

«Νά μὴ ἁμαρτάνῃς πλέον»²⁴ Αὐτὸ εἶναι παιδαγωγία καὶ διδασκαλία. Καὶ εἰς τοὺς μαθητὰς του ἔδωκε καὶ τὰ δύο αὐτὰ χαρίσματα. Ἀφοῦ τοὺς εἶπε «νὰ ὑπάγετε καὶ νὰ βαπτίσετε ὅλα τὰ ἔθνη εἰς τὸ ὄνομα τοῦ Πατρὸς καὶ τοῦ Υἱοῦ καὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος», τὴν χάριν ἐφανερώσεν ὡς συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων. Ὅταν δὲ προσέθεσεν τὸ «Νὰ διδάσκατε εἰς αὐτοὺς νὰ κάμνουν ὅσα εἰδέατε εἰς σᾶς»²⁵ τὴν διδασκαλίαν φανερώνει. Αὐτὰ δὲ μάλιστα καὶ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος διδάσκων, ἔλεγεν. «Ἐφανερώθη ἡ χάρις τοῦ Θεοῦ ἢ ὅποια σώζει καὶ παιδεύει ἡμᾶς».

22. Δι' ὅλα δὲ αὐτὰ ἄς εὐχαριστήσωμεν τὸν Θεὸν καὶ νὰ ἔχωμεν πάντοτε εἰς τὸν νοῦν μας τὴν χάριν του αὐτῆν· διότι καὶ σκοτιομένους ἂν εἶσαι ἢ ὑπερήφανος ἢ καὶ ἂν χαίρῃς ἀκόμη, θὰ σὲ διδάξῃ ἡ χάρις νὰ σκέπτεσαι τὸ ὀρθὸν μέτρον. Διότι, ὅταν καταλάβῃς καὶ γνωρίσῃς ὅτι ὁ Θεὸς τῶν Ἀγγέλων ποῦ εἶναι σύμβουλος μὲ τὸν Πατέρα, ἔγνε ὁμοίως μὲ τὸν βασιλεῦτα, κανένα πάθος οὔτε τῆς ὀργῆς οὔτε τῆς παραφορᾶς δὲν θὰ μπορῆσῃ νὰ κυριαρχήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν σου.

23. Ἔτσι λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος, τὴν ταπεινοφροσύνην μᾶς διδάσκει φανερώων ὅτι αὐτὴ ἡ τοῦ Θεοῦ πρὸς ἡμᾶς δωρεά, εἶναι καὶ χάρις καὶ διδασκαλία, καὶ δι' αὐτὸν τὸν λόγον τὴν χάριν ὑπενωμίζεις προηγουμένης. Καὶ ποῦ τὸ λέγει αὐτό; Τὸ λέγει ὅταν γράφῃ πρὸς τοὺς Φιλιππησίους καὶ θέλει νὰ τοὺς πείσῃ νὰ παραχωροῦν μεταξὺ τῶν τῶν πρωτεῖα, καὶ τοὺς συμβουλεύει ἔτσι. «Διὰ τῆς ταπεινοφροσύνης, νὰ θεωρῆτε ὁ ἕνας τὸν ἄλλον ἀνώτερον ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν σας καὶ ἔτσι νὰ τὸν παραδέχεσθε καὶ νὰ τὸν τιμᾶτε»²⁶ Ἐπειτα προσέθεσεν τὴν διδασκαλίαν ἀπὸ τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ καὶ εἶπεν: «Αὐτὸ πρέπει νὰ εἶναι τὸ φρόνημά σας, ἢ ταπεινοφροσύνη δηλαδὴ, ποῦ τὴν εἶχε καὶ ὁ Χριστὸς, ὁ ὁποῖος καίτοι Θεὸς ἴσος μὲ τὸν Θεὸν Πατέρα, διότι δὲν εἶχε τὴν Θεότητα ἀπὸ ἀρπαγῆν ἄλλ' ἦτο Θεὸς κατ' οὐσίαν, δὲν ἐφοθήσθη μήπως τὴν χάσιν ἐναντιωθῆ καὶ ἔγινεν ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἀπὸ τὴν πολλὴν του ἀγάπην πρὸς τὸν ἄνθρωπον, κατεδέχθη νὰ γίνῃ ταπεινὸς ἄνθρωπος, παρά τὴν δόξαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς Θεότητός του»²⁷

24. Εἶδες λοιπὸν πῶς μᾶς ἐξηγεῖ ὅτι ἡ χάρις εἶναι καὶ

24. Ἰω. 5, 14.

25. Ματθ. 28, 19-20.

26. Φιλίπ. 2, 8.

27. Ἐφρ. 5, 2.

διδασκαλία; "Όταν λοιπόν μάς παρακινή προς την αγάπην, υπενθυμίζει την χάριν του Θεού, την φανέρωσιν δηλαδή του Χριστού εις τὸν κόσμον, καὶ λέγει: "Ὅπως ὁ Χριστὸς μάς ἠγάπησεν, καὶ διὰ τὴν σωτηρίαν μας παρέδωκε τὸν ἑαυτὸν του εἰς ταπεινώσεις, ὕβρεις, σταυρικὸν θάνατον",²⁸ ἔτσι καὶ σὺ εἰς τὴν ἀγάπην μεταξὺ σας. "Ὡς διδασκόμεν λοιπὸν ἀπὸ τὴν ἐνανθρώπησιν του Χριστοῦ καὶ τὴν φανέρωσιν του αὐτὴν εἰς τὸν κόσμον, καὶ ὡς εὐχαριστήσωμεν τὸν φιλόθρονον Θεόν, καὶ διὰ τὴν δωρεάν του Χριστοῦ του, καὶ διὰ τὴν χάριν καὶ διδασκαλίαν αὐτοῦ του Χριστοῦ, διότι διὰ τῆς χάριτος, καὶ ἀπὸ τὰ πρῶτα ἁμαρτήματα μάς ἠλευθέρωσεν ὁ Θεός, καὶ διὰ νὰ κατορθώσωμεν μελλοντικῶς νὰ τηρῶμεν τὰς ἐντολάς του Θεοῦ, ἔχομεν τὴν θεοαιδιότητα δι' ἅλα αὐτά, ἀπὸ τὴν γενομένην συγχώρησιν τῶν ἁμαρτημάτων μας.

25. Καί, ὅπως διὰ τοῦ καθρέπτου, ἔτσι καὶ διὰ τῆς διδασκαλίας του λόγου τῆς χάριτος του Θεοῦ, ὡς κατονοοῦμεν τὴν ζωὴν μας καὶ νὰ τὴν παρατηροῦμεν μὲ προσοχὴν καὶ ὡς κανονίζωμεν σύμφωνα μὲ τὸ θέλημά του τὸ θεῖον αὐτὰς τὰς πράξεις μας τὰς ὁποίας παρημελήσαμεν. Καί, αὐτὸ ποῦ κάνουν οἱ ἄνθρωποι ὅταν κουρεύονται εἰς τὰ κουρεῖα, μετὰ τὸ κούρευμα, ἀφοῦ πάρουν τὸν καθρέπτην εἰς τὸ δεξιὸν χερὶ παρατηροῦν γύρω γύρω τὸ κεφάλι των μὲ προσοχὴν, μήπως ἔγινε κανένα λάθος ἀπὸ τὸν κουρέα, αὐτὸ κάμε καὶ σὺ ἀφοῦ πάρῃς, ἀντὶ τοῦ καθρέπτου, τὴν διδασκαλίαν του λόγου του Θεοῦ, βλέπε καλὰ μέσα εἰς τὴν ψυχὴν σου καὶ ἂν ἴδῃς κανὲν σφάλμα ἀμέσως διόρθωσέ το.

26. Τὸ ἴδιον καὶ αἱ γυναῖκες κάμουν. "Όταν ἐπιτησοῦν, ἀφοῦ ἀπομακρυνθοῦν ἀπὸ τὸ κρεβάτι των, ἀμέσως νίπτουν καὶ περιποιοῦνται τὸ πρόσωπον, διευθετοῦν τὰ μαλλιά των καὶ βλέπουν μέσα εἰς τὸν καθρέπτην καὶ ἐξετάζουν καὶ προσέχουν τὴν ὄψιν του προσώπου νὰ εἶναι ὡραία καὶ νὰ μὴ ξεφυγῇ τίποτε, ἔστω καὶ τὸ ἐλάχιστον τοῦ νὰ μὴ τὸ τακτοποιήσουν διὰ νὰ εἶναι ὡραία. Καὶ σὺ λοιπὸν, ἀφοῦ πάρῃς τὸν καθρέπτην τῆς διδασκαλίας του Χριστοῦ, κάμε ὡραίον μορφήν καὶ ὄψιν, καὶ σχηματίσει καὶ ἀπεικόνισε τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς σου σύμφωνα μὲ τὸ κάλλος τῆς διδασκαλίας του Χριστοῦ· διότι ἔχεις καὶ σὺ νυμφίον εἰς τὸν ὁποῖον πρέπει νὰ ἀρέσῃ ἡ νύμφη, ἡ ψυχὴ σου. "Ὅπως αἱ γυναῖκες τίποτε δὲν κάνουν πρῶτον ἂν δὲν

28. Πρὸς. Ἰω. 18, 34 καὶ Κολλ. 2, 20.

καλλωπισθοῦν, τὸ ἴδιον κάμε καὶ σὺ τίποτε μὴ προτιμῆς ἀπὸ τὸ νὰ διδάξαι καὶ νὰ προσπαθῆς νὰ ἐτοιμάξῃς διὰ νὰ ἀρέσῃς εἰς τὸν Χριστόν. "Ἔστω καὶ ἂν ἴδῃς ἄλλο τὸ σπῆτι καὶ ἄλλο νὰ εἶναι ἄνω κάτω, πρῶτα ἐτοιμάσου νὰ ἀρέσῃς εἰς τὸν νυμφίον Χριστόν καὶ ὕστερα ἄλλο τὰ ἄλλα φτιάξε καλὰ. "Ὅτι δὲ καὶ σὺ ἔχεις νυμφίον, ἄκουσε τὸν Παῦλον ὁ ὁποῖος λέγει: «Σὺς συνίδεσα μὲ ἓνα ἄνθρωπον, τὸν Χριστόν, διὰ νὰ σὰς τοποθετήσω ὡς παρθένον πλησίον του».²⁹ "Ὅσον δὲ μεγαλύτερα εἶναι ἡ ἀξία του Χριστοῦ ἀπὸ τὸν ἄλλον κόσμον καὶ ἀπὸ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, τόσον μεγαλύτερα πρέπει νὰ εἶναι ἡ ἰδική μας θιασύνη, νὰ συννηθώμεν καὶ ἐνωθώμεν πνευματικῶς μὲ τὸν νυμφίον μας Χριστόν. Διότι ὁ Χριστὸς εἰς τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ἀποδίδει καὶ τὴν ψυχικὴν ὄψιν θέλει νὰ καλλωπίσῃ καὶ ὁμορφύσῃ. «Διότι ἄλλο ἡ δόξα τῆς θυγατρὸς του βασιλέως Θεοῦ, τῆς ψυχῆς μας δηλαδή, εἶναι ἔσωθεν».³⁰

27. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν δόξαν νὰ ὁμορφαίνωμεν καὶ ἐξωραϊζώμεν, τὴν δόξαν τῆς ψυχῆς, διὰ νὰ ἀπολαύσωμεν τῆς ἀθανάτου καὶ αἰωνίου τιμῆς μαζί μὲ τὸν βασιλέα τῆς δόξης, διὰ τῆς χάριτος καὶ φιλαυθαπτίας του Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, μετὰ του ὁποῖου εἰς τὸν Πατέρα εἶναι ἡ δόξα, καὶ μαζί μὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, τώρα καὶ πάντοτε καὶ εἰς τοὺς αἰῶνας. Ἀμήν.

29. Β' Κορινθ. 11, 2.

30. Φιλιπ. 44, 14.

ΕΙΣΑΓΩΓΙΚΟΝ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ἡ ἀκολουθοῦσα ἑπιτομή, ἀγνωστὴ εἰς τὰς παλαιὰς καὶ μεγάλας συλλογὰς καὶ ἐκδόσεις ἔργων τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου, ἐκδόθη τὸ 1907 εἰς πρώτην φοράν ὑπὸ τοῦ Σαβοῦσιανοῦ Haidacher εἰς Zeitschrift für Katholische Theologie 31 (1907) 160-171, ἀπὸ χειρόγραφου κώδικα τοῦ Basel (Βασιλεία).

Πρόκειται περὶ ἐξηγητικῆς ἐπιτομῆς μὴ ἀντικείμενον τὸ Α' Κορ. 16, 28: «ὅταν εἰς ὑποταγῇ αὐτῷ τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ υἱὸς ὑποταγήσεται τῷ ὑποτάξαντι αὐτῷ τὰ πάντα, ἵνα ἡ ὁ θεὸς πάντα ἐν πάντι». Τὴν ὑποταγὴν τοῦ Υἱοῦ ὁ Χρυσόστομος ἐξηγεῖται «οἰκονομικῶς καὶ ὄχι «δογματικῶς». Ἀπλάθῃ ἰσχύει ἡ ὑποταγὴ τοῦ Υἱοῦ ἐπειδὴ αὐτὸς εἶναι καὶ ἄθροιστος καὶ ἐπειδὴ πρέπει νὰ τὸν κατανοήσῃ καὶ οἱ μικροὶ πνευματικῆς ἐκπαίδευσης ἄνθρωποι. Διανοεῖται ὑποταγῇ τοῦ Υἱοῦ κατὰ τὴν θεότητα αὐτοῦ, διότι εἶναι ὁμοούσιος τῷ Πατρὶ. Ἀκόμη ἡ ὑποταγὴ, περὶ τῆς ὁποίας γίνεται λόγος εἰς τὸ παλαιὸν χειρῶν, ἀποτελεῖ τὸν τύπον τῆς ὑποταγῆς τῆς Ἐκκλησίας εἰς τὸν Χριστόν.

Ἡ μαρφή, εἰς τὴν ἑποίαν ἐπισύθη καὶ εἰρίσκειται τὸ κείμενον τῆς ἐπιτομῆς καθὼς καὶ εἰς σημειώσεις (περὶ τὸ μέσον καὶ τὸ τέλος) εἰς αὐτὰ ἀποδεικνύουσι ἐπὶ τὴν ἐπιτομὴν ὑπεύθυνον εἰς τοὺς χειρόγραφους, οἱ ὅποιοι παρηκολούθησαν ἐν παντὶ καὶ πάντοτε τὸν ἱ. Χρυσόστομον, ὁ ὁποῖος εἶπεν αὐτῶν ἐκ τοῦ προχείρου, χωρὶς νὰ δυνήθῃ νὰ τὴν ἐλέγξῃ ἐκ τῶν ὑστέρων.

Τέλος, ἡ ἐπιτομή ἀποτελεῖ ἀπάντησιν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῶν Ἀνομοίων, πρὸς τοὺς ὁποίους καλλιάνως ἀπερρίθη καὶ διὰ τὴν ἀναίρεσιν τῶν ὁποίων εἶπε τοὺς περιφρονητικὰς κατὰ Ἀνομοίων καὶ περὶ Ἀκαταλήτου τοῦ Θεοῦ λόγους τοῦ.

Ἡ ἐξέτασις τοῦ ὅρους, τῆς μαρφῆς καὶ τῆς θεολογίας τοῦ κειμένου οὐδεμίαν ἀμφιβολίαν ἀφήνει περὶ τῆς γνησιότητος αὐτοῦ, περὶ τὸ ἐπὶ ἐπιτομῆς ἐλέγξῃ ὑπὸ τοῦ ἱεροῦ Χρυσοστόμου.

Ε. Ρ. Η.

ΟΜΙΛΙΑ

ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΠΡΗΤΟΝ; «ΟΤΑΝ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ ΘΑ ΥΠΟΤΑΧΘΟΥΝ ΟΛΑ ΤΑ ΔΗΜΙΟΥΡΓΗΜΑΤΑ, ΤΟΤΕ ΚΑΙ ΑΥΤΟΣ Ο ΥΙΟΣ ΘΑ ΥΠΟΤΑΧΘΗ ΕΙΣ ΤΟΝ ΘΕΟΝ Ο ΟΠΟΙΟΣ ΥΠΕΤΑΞΕ ΕΙΣ ΑΥΤΟΝ ΤΑ ΠΑΝΤΑ.»¹ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ «ΤΙΠΟΤΕ ΔΕΝ ΚΑΜΝΩ ΑΠΟ ΜΕΡΟΣ ΜΟΥ.»² ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΗΝ ΑΓΙΑΝ ΤΡΙΑΔΑ ΚΑΙ ΕΙΣ ΤΟ ΟΤΙ ΕΙΣ ΤΙΜΗΝ ΤΗΣ ΤΡΙΑΔΟΣ, ΤΡΕΙΣ ΠΑΤΡΙΑΡΧΑΙ, ΤΡΕΙΣ ΙΕΡΚΙΣ, ΤΡΕΙΣ ΒΑΣΙΛΕΙΣ, ΤΡΕΙΣ ΑΡΕΤΑΙ ΜΗΝΟΜΕΝΟΝΤΑΙ.

Χθές, ἄδελφοί, ἐγένετο εἰς σᾶς λόγος περὶ τῆς αἰωνίου δασιλείας τοῦ Χριστοῦ. Ὁ λόγος μου εὐρισκόμενος εἰς τὴν ἀκμὴν τῆς προσεκτικῆς παρακολουθήσεώς σας, ἔδωκεν ἀρκετὴν τὴν ἀπόδειξιν τοῦ εἰς τοὺς ἀκροατάς· λέγω δὲ ἀρκετὴν ἀπόδειξιν ἔδωκεν ὁ λόγος μου, ὅχι ὡς πρὸς τὴν ἀξίαν καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματός μου, ἀλλὰ ὡς πρὸς τὸ ὅσον ἠδύνατο ὁ κήρυξ νὰ ἀποδείξῃ. Διότι, τίποτε δὲν δύναται ἀρκετὰ καὶ ἀξία νὰ ὑμνήσῃ τὴν πολυύμνητον τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ ἀξίαν, οὔτε εἰς τὴν γῆν οὔτε εἰς τὸν οὐρανόν. Πολλὰ ὄντως διὰ τῶν προφητῶν ἔχουν προεμφωνηθῆ καὶ λεχθῆ περὶ τῆς Θεοφανείας καὶ ἐνανθρωπήσεως τοῦ Κυρίου, πολλὰ εἰς τὸν Μωσαϊκὸν Νόμον ἔχουν θεσπισθῆ, πολλὰ διὰ τῶν Ἀποστόλων ἔχουν κηρυχθῆ, πολλὰ διὰ τῶν Εὐαγγελιστῶν ὤρισθῆσαν καὶ ἀνεφέρθησαν καὶ παρ' ὅλα αὐτά, κανεὶς εἰς τὴν ἀξίαν τοῦ μυστηρίου τῆς Θεοφανείας τοῦ Κυρίου δὲν ἠδυνήθη νὰ φθάσῃ, νὰ ἀποδείξῃ καὶ νὰ ἐρμηνεύσῃ. Ἐὰν δὲ τόσοι πολλοὶ ποταμοὶ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος τοῦ ἔχουν ἀσπύρευτα καὶ καθαρὰ ρεῦματα ὕδατος, δδείασαν μὲν τὴν δυνάμιν των τὴν ἀνθρωπίνην, τίποτε ὅμως ἰσάξιον τῆς Θεῆς δυνάμεως τοῦ μυστηρίου δὲν εἶπον, τοῦ μὴ μπορεῖ νὰ φανῇ ἢ μικρὰ σταλαγματιὰ τοῦ λόγου μου, ὅταν πρόκειται νὰ ἐρμηνευθῇ θέμα τόσο μεγάλης ἀξίας λόγου; Δὲν δύναται γλῶσσα θνητῆ νὰ ὑμνῇ ἀθάνατον φῶσιν, δὲν φθάνει λόγος ἀνθρώπου τὸν Θεὸν Λόγον ὁ ὁποῖος ἐδημιούργησε τὸν κόσμον, νὰ τὸν ἐγκωμιάσῃ

1. Α' Κορινθ. 15, 28.
2. Ίω. 8, 28.

ὅπως πρέπει καὶ ὅπως ἀρμόζει. Τί λοιπόν; Ἡμεῖς κηρύττομεν ὅσον δυνάμεθα, καὶ τοῦτο, διότι ὅσον ὀφείλομεν νὰ κηρύττωμεν, δὲν ἐπαρκοῦμεν. Καὶ εἰς μὲν τοὺς ἄλλους ἀγῶνας αὐτοὶ οἱ ὅποιοι νικῶν λαμβάνουν τοὺς στεφάνους· εἰς δὲ τοὺς περὶ τὴν Θεολογίαν καὶ τοὺς κόπους καὶ τοὺς μόχθους αὐτῆς ἀγωνιζομένους, αὐτοὶ οἱ ὅποιοι ὁμολογοῦν ὅτι νικῶνται, λαμβάνουν στεφάνους ἐπεκειείας. Ἄς ἡττηθῶμεν λοιπὸν ὁμιλήσαντες καὶ ἄς μὴ κατακριθῶμεν σιωπῆσαντες.

Ἄλλ' ἐπειδὴ τὸ αἰώνιον τῆς βασιλείας τοῦ Θεοῦ τὸ ἐφέραμεν εἰς φῶς ὡς καὶ τὸ ὅτι θὰ παραδώσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα ὁ Ἰησοῦς Χριστός, θὰ παραδώσῃ δηλαδὴ τὴν οἰκουμένην ἢ ὅποια κάποτε ἐδρασιεύετο καὶ ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν τῆς ἀμαρτίας, ὕστερον δὲ ἐτέλει ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν καὶ βασιλείαν τῆς χάριτος τοῦ Χριστοῦ, ἔχει δὲ ἀρεθῆ χωρὶς ἐρμηνείαν τὸ: «Ὅταν θὰ ὑποταχθῶν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, τότε καὶ αὐτὸς ὁ Υἱὸς θὰ ὑποταχθῇ εἰς τὸν Θεὸν πού ὑπέταξεν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα», εἶναι ἀνάγκη νὰ εἰπωμεν τὰ ὅσα δυνάμεθα, διὰ νὰ μὴ προγενήσῃ ἡ σιωπὴ μας, γλιτώσῃ καὶ πείσιμον εἰς τοὺς ἀμαθεῖς. Πρέπει δὲ νὰ γίνῃ γνωστὸν εἰς ὅλους σας, ἀδελφοί, ὅτι ἐγὼ, ὄχι διότι ἠθέλον, εἶχαν παραλείψει τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ὡς ἀνωτέρου λόγου, ἀλλὰ ὡς τέλειον καὶ πληρῶς ἐρμηνευμένον ἀφοῦ παρέδωκα καὶ ἐκήρυξα τὸν λόγον ὅλον ὑπὸ τῶν προηγουμένων μου κηρυγμάτων, ἐνόμισα ὅτι εἶχε διευκρινισθῆ καὶ ἐξηγηθῆ τελείως καὶ αὐτὸ πού ἔμεινεν. Ἔνας εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ ἕνας ὁ λόγος ὁ ὁποῖος, καὶ ἐκεῖνα πού εἶπομεν νὰ τὰ ἐξηγῆ καὶ αὐτὰ πού πρόκειται νὰ εἰπωμεν νὰ διευκρινίσῃ. Εἶναι ὅτι, διὰ τὴν τοῦ Ἀποστόλου συγκατάθεσιν πρὸς τοὺς ἀκούοντας, ἔχουν λεχθῆ αὐτά. Καί, ὅπως εἰς ἐκεῖνο τὸ σημεῖον τῆς Ἁγίας Γραφῆς, τὸ νὰ παραδώσῃ δηλαδὴ ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, πρὸς τὴν ἐνοσίαν καὶ τὸ νόημα τοῦ σκοποῦ τοῦ κηρύγματος δὲν συμφωνεῖ, ἀλλὰ λέγεται ἡ λέξις ἐπιφυσικῶς καὶ ὄχι κατ' ἐννοίαν καὶ κατὰ βάθος, καὶ τοῦτο διότι ἀδυνατοῦν νὰ ἐνοήσουν ἐκεῖνοι οἱ ὅποιοι προτιμοῦν νὰ εὐρίσκωνται εἰς τὴν πλάνην τῆς πολυθείας· δι' αὐτοὺς δὲ λέγει τὸ: «Γὰρ σὰς ἔδωκα νὰ πίετε καὶ οὐχὶ φαγητὸν νὰ φάγετε»⁴· ἔτσι καὶ τῶρα δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ ἡ ἰδική μου ἐρμηνεία γίνεται κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον. Διότι εἰς ὅλα τὰ μέρη τῶν ἐπιστολῶν τοῦ ὁ Ἀπόστολος Παῦλος σκο-

3. Α' Κορινθ. 3, 3.

πεῦει νὰ μὴ δεῖξῃ πούθεν ἀδηρημένην τὴν θείαν φύσιν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, οὔτε ὡς πρὸς αὐτὴν τὴν ἴδιαν οὔτε ὡς πρὸς τὸν Θεὸν Ἰησοῦν Χριστὸν νὰ ἀντιτίθεται καὶ νὰ εἶναι ἀντίπαλος τοῦ Θεοῦ Πατρὸς κατὰ τὴν ἀσθεῆ γνώμην τῶν Ἰουδαίων· διότι αὐτοὶ ἔλεγον ὅτι ὁ Χριστὸς δὲν εἶναι ἀπεσταλμένος παρὰ τοῦ Θεοῦ Πατρὸς καὶ εἶναι ἕνος πρὸς Αὐτὸν, διότι καταργεῖ τὸ Σάββατον. Μίαν λοιπὸν γνωρίζει εἰς ἡμᾶς φύσιν χωρὶς διχόνοιαν καὶ ἀντίθεσιν, μίαν ὁμνῶσαν, ἕνα λόγον, ἕνα θέλημα, μίαν ἐξουσίαν, ἕνα Θεὸν εἰς πάντας καὶ εἰς ὅλα, διὰ νὰ ἐκρίζωσῃ τὸν θλαστὸν τῆς πλάνης καὶ πίστεως εἰς τὴν πολυθείαν. Διότι ἀπέδειξα ὅπως ἐνθυμοῦνται οἱ προσεκτικαὶ ἀκροαταί, ὅτι ὁ ἴδιος λόγος τοῦ Ἀποστόλου ὁ ὁποῖος μορτυρεῖ τὴν ἀξίαν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς, με αὐτὰς τὰς ἰδίας λέξεις καὶ συλλαβὰς κηρύττει καὶ τὴν ἴδιαν με τὸν Θεὸν ἀξίαν τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ὅπως εἰς ἐκεῖνο τὸ μέρος εἶπεν «διὰ νὰ εἶναι ὁ Θεὸς ὅλα καὶ εἰς ὅλα»⁵· ἔτσι καὶ διὰ τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ τὸν Χριστὸν, λέγει: «Ἀλλὰ τὰ πάντα καὶ εἰς πάντα εἶναι ὁ Χριστός»⁶.

Τί λοιπὸν τὸ θέλει καὶ τὸ λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος τὸ ὅτι θὰ ὑποταγῇ ὁ Χριστός; Φάρμακον ἐτοιμάζει διὰ νὰ θεραπεύσῃ τὴν ἀρρώστιαν τῆς πολυθείας. Δὲν εἰσάγει νέον δόγμα εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, ἀλλὰ τὴν ὑποψίαν τὴν εἰδωλολατρικὴν τῆς πολυθείας ἀποδύκει. Ἐάν δὲ πρέπει νὰ μεταχειρισθῶμεν ἐλευθέρως τὸν λόγον, ὅς λέγομεν ὅτι, ὑποταγὴν τοῦ Χριστοῦ λέγει καὶ ἐνοεῖ ὁ Ἀπόστολος τὴν ὑποταγὴν τῆς Ἐκκλησίας του. Καὶ τοῦτο διότι ὅταν ἡ Ἐκκλησία ἀποβάλλῃ κάθε νοθευμένον καὶ μὴ γνήσιον ὡς πρὸς τὴν πίστιν καὶ τὸ δόγμα τῆς καὶ ὑποταχθῇ ἔτσι καθαρὰ καὶ ἀνόθευτος, θὰ προσφέρῃ αὐτὴν καὶ τὴν ὑποταγὴν τῆς τὴν γνήσιον εἰς τὸν Θεόν. Ὅταν μὲ δῶν καὶ ὄχι φυσικὰ ἀλλὰ περισσώτερον κατ' ἀνάγκην φαίνεται νὰ λέγῃ τὸν λόγον αὐτόν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν φαίνεται ὅτι ἠμπορεῖ νὰ πείσῃ εὐκόλως τὸν ἀσύμετον, τὸν δῶπιστον καὶ τὸν ἀμαθεῖ. Λοιπὸν διὰ νὰ μάθῃς ὅτι ὅσα τέτοια λόγια καὶ νοήματα λέγονται καὶ ἀποδίδονται εἰς τὸν Χριστόν, εἰς τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ ἀφοροῦν, αὐτὸν ἐγὼ τὸν Κύριον τῆς Ἐκκλησίας, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, θὰ φέρω ὡς μάρτυρα.

Ἄλλὰ ὅς ἀναγνώσωμεν ὄλιγον παραπάνω, διὰ νὰ εἶναι ὀλοφάνερα τὰ λεγόμενα. Ὅσον ἦτο εἰς τὸν κόσμον αὐ-

4. Α' Κορινθ. 16, 28.
5. Κολοσ. 3, 11.

τόν ἔσω ὁ Χριστός ὡς ἄνθρωπος, ἱκανοποιῶν τὴν πρόνοιαν τοῦ Θεοῦ καὶ τὴν φροντίδα του διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου, διὰ τὸν λόγον αὐτὸν κατεδιώκετο καὶ ἐξεδιώκετο ὑπὸ τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐθνῶν τῆς ἀληθείας ὁ Σωτὴρ τοῦ κόσμου ὁσκληροῦ καὶ ἀπελάμβανεν ἄχαριστίας ἀπὸ τῶν τῶν κόσμον εἰς τὸν ὅποιον ἐβίβητο ἡ εὐεργεσία ἀπὸ τὴν πηγὴν τῆς εὐεργεσίας, τὸν Χριστόν. Ὅταν πάλιν μετὰ τὴν πᾶσιν του καὶ τὸν σταυρικὸν θάνατόν του ἱκανοποίησε τὸ θέλημα τοῦ Θεοῦ Πατρὸς διὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ ἀνθρώπου, ἀνῆλθεν εἰς τοὺς οὐρανοὺς ὡς μετὰ τὸ ἀφθάρτου πλέον ἀνθρώπινον σῶμα του, διὰ τῆς πραγματικότητος δὲ αὐτῆς καὶ αὐτῆς τῆς ἀληθινῆς ἀναστάσεώς του, ἀφοῦ ἐτελείωσε τὸ σωτήριον ἔργον του καὶ ἀφοῦ προσέλαβε καὶ ἔφερεν εἰς τὸ οὐρανὸν αὐτὸ τὸ οὐράνιον μαζί με τὴν θείαν φύσιν του καὶ τὴν ἀνθρώπινον φύσιν, τὸ ἀνθρώπινον σῶμα τὸ ὁποῖον ἐνεδύθη, ἐκάρθισεν εἰς τὰ δεξιὰ τῆς θείας μεγαλειότητος ἡ ὑψηλῆς, ὅχι ὡσάν να ἔλαβε ἡ ἐπιπρὸς ἐξῆν δόξαν διὰ τὴν τιμῆν μετ' αὐτὴν, ἀλλὰ εἰς τὸ θνητὸν ἀνθρώπινον σῶμα του προσέδωκε τόσην μεγάλην καὶ ὑψηλὴν ἀξίαν. Μετὰ λοιπὸν τὴν ἀνάληψιν του αὐτὴν εἰς τοὺς οὐρανοὺς καὶ τὴν ἀπαλλαγὴν του ἀπὸ τὰ ἐν τῇ γῆ πάθη του, μετὰ τὴν πολυμήτηρον ἀνάστασιν καὶ τὴν εἰς οὐρανοὺς μετάβασιν καὶ ἀνοδὸν του, ἀπὸ ὅλας τὰς τάξεις τῶν ἀγγέλων προσκυνούμενος, παρισταμένης ὅλης τῆς ἀγγελικῆς δόξης, δὲν ἦτο πλέον οὔτε μεταξὺ τῶν θλιβομένων, οὔτε μεταξὺ τῶν δικωμένων οὔτε μεταξὺ τῶν ἀποδικωμένων καὶ ἐκδικωμένων. Ὅταν δὲ εἶδε τὸν Παῦλον νὰ βάλλῃ κατὰ τῆς Ἐκκλησίας του, καὶ μετ' ὀμνίαν μεγάλην καὶ ὀργὴν καὶ θυμὸν νὰ διώκῃ τοὺς Χριστιανοὺς, λέγει πρὸς αὐτὸν ὁ Χριστός, ὁ ὁποῖος δὲν ἐδιώκετο πλέον ἀπὸ κανένα, μετὰ τὸν σταυρικὸν πάθος, καὶ εἰς τόσην τιμὴν καὶ θεϊκὴν δόξαν εὐρισκόμενος «Σαοὺλ Σαοὺλ τί με διώκεις;». Καὶ λοιπὸν, δὲν διώκω σέ, Χριστέ! Πῶς νὰ σὲ διώξω ἀφοῦ βασιλεύεις εἰς τοὺς οὐρανοὺς; Καὶ ὅμως ὁ Χριστός λέγει: «Τί με διώκεις; Κάνει ἰδικίην του τὴν συμφωνίαν τῆς Ἐκκλησίας του ὁ πιστός. «Σαοὺλ Σαοὺλ, τί με διώκεις;». Ὁ βλέπεις, ὅτι ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀποδίδεται εἰς τὸν Χριστόν καὶ αὐτὸς ὁ Χριστὸς ἀισθάνεται δικωόμενος, διότι αὐτὸς εἶναι ἡ κεφαλὴ τῆς ἐκκλησίας Του; Ὅπως λοιπὸν ἐστὶν διώκεται ἡ Ἐκκλησία ὁ Χριστὸς ἀισθάνεται καὶ θεωρεῖ τὸν ἑαυ-

6. Ἐβρ. 1, 8.
7. Πρὸς 9, 4.

τόν του δικωόμενος, ἔτσι καὶ τώρα ὁ Παῦλος λέγει, ὅτι, ἐταν θὰ ὑποταχθῆ ἡ Ἐκκλησία εἰς τὸν Θεὸν Πατέρα, καὶ ὁ Χριστὸς θὰ ὑποταχθῆ.

Πάρε λοιπὸν καὶ ἄλλην ἀπόδειξιν τοῦ λόγου αὐτοῦ. Λέγει ἡ Γραφή: «Μὲ τὴν μαρτυρίαν δύο ἢ τριῶν μαρτύρων θὰ δεβαιοθῆ καὶ θὰ ἀποδειχθῆ πιστῶς κάθε λόγος». Λέγει δὲ αὐτὸ ὅχι διότι ἡ τοῦ Κυρίου φωνὴ ἔχει ἀνάγκην ἄλλης μαρτυρίας καὶ δεβαιώσεως ἀπὸ τῆς ἰδικῆς του, ἀλλ' ἐπειδὴ ἐταν ὁ Χριστὸς ὁμιλῆ εἰς πιστοὺς γίνεται πιστευτός, εἰς δὲ τοὺς ἀπίστους δὲν γίνεται πιστευτὴ ἡ τοῦ Κυρίου μαρτυρία, φέρομεν αὐτὸ τὸ παράδειγμα καὶ, δὲν θέλομεν νὰ δεξωμεν ὅτι πρέπει καὶ ἄλλοι τρεῖς νὰ μαρτυρήσουν ὑπὸ νὰ κατοχυρωθῆ ἡ τοῦ Κυρίου μαρτυρία καὶ ἡ κρίσις, ἀλλὰ κλείομεν τὸ στόμα τῶν κακοδόξων καὶ ἀφρόνων. Αὐτὸς ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, ἀφοῦ ἔμαθε παρὰ τοῦ Κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ, ὅτι ὁ διωγμὸς τῆς Ἐκκλησίας ἀντανακλᾷ εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Χριστοῦ καὶ, ἀποδίδεται καὶ ἀφορὰ εἰς αὐτὸν τὸν Χριστόν, ἀφοῦ ἐγνωρίσε καὶ ἐπίσθη ὅτι, πλέον κάθε κακὸν τὸ ὅποιον ἤθελε πάθει ἡ Ἐκκλησία, εἰς τὸν Χριστόν ἔσοπῃ, σοφίζων εἰς τὰ ἀχνάρια τῶν λόγων τοῦ Χριστοῦ, τοῦ βασιλέως τῆς Ἐκκλησίας, λέγει κάπου εἰς μίαν ἀπὸ τὰς ἐπιστολάς του: «Ἀντικαθιστῶ τὴν ἑλλειψιν τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ». Νὰ λοιπὸν καὶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ παράδειγμα ἡμπορεῖ νὰ θλιβῆται ὁ Χριστὸς μετὰ τὴν εἰς οὐρανοὺς ἀνάβασιν καὶ δόξαν του ἐκεῖ; Ἀλλὰ κύτταξε καὶ τὰ παρακάτω. «Ἀντικαθιστῶ καὶ ἀνοπληρῶ τὸ ὑπόλοιπον τῶν θλίψεων τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν σάρκα μου, διὰ τὸ σῶμα τοῦ Χριστοῦ, τὸ ὅποιον εἶναι ἡ Ἐκκλησία». Βλέπεις πῶς οἰκειοποιεῖται καὶ κἀμνε ἰδικὰ του καὶ τὰ παθήματα καὶ τὴν τιμὴν τῆς Ἐκκλησίας ὁ Χριστός; Ἐτίμησε τὴν Ἐκκλησίαν; Τὸν Χριστόν ἐτίμησες. Ἐβίβηξες τὴν Ἐκκλησίαν; Ἄν καὶ ὅχι μετ' ἀπραγματικὸν διωγμὸν, ἀλλὰ μετ' ἡνώμη καὶ λόγον, τὸν Χριστόν ἐδίωξες. Ἀνάγκη νὰ καταλάβῃς πόσον κίνδυνον διατρέχουσιν αὐτοὶ οἱ ὅποιοι θλιβούν τὴν Ἐκκλησίαν, καὶ πᾶσιν ἡ δόξα καὶ ὁ στέφανος αὐτῶν ποῦ τιμοῦν τὴν Ἐκκλησίαν. «Ὅποιος ἀρνείται καὶ ἀπορρίπτει σὰς τοὺς ἀποστόλους, ἐμὲ ἀρνείται καὶ ἐμὲ ἀπορρίπτει». Ὁ λέγει ὁ Σωτὴρ. Γνωρίζω, ὦ Δύσπιστα Χριστέ, τὴν φωνὴν σου, ἡ ὅποια ἀκολουθεῖ τὴν φωνὴν τοῦ Θεοῦ Πατρὸς σου. Διότι καὶ ὁ Θεὸς Πατὴρ αὐτὸ

8. Δευτερον. 19, 15.
9. Κολοσ. 1, 24.
10. Λουκ. 10, 16.

περί τῶν παλαιῶν Προφητῶν τοῦ ἔλεγε κάμνει ἰδικήν του τὴν προσβολὴν τῶν εὐσεβῶν. Ὅταν ὁ Ἀδამέλεχ, ὁ βασιλεὺς τῶν Φυλιστιμ, ἔπαυσε τὴν γυναῖκα τοῦ Ἀβραάμ τὴν Σάρα, ὁ Θεὸς εἶπεν εἰς αὐτόν. «Νὰ δώσῃς πίσω τὴν ναῖκα εἰς τὸν ἄνδρα της, διότι εἶναι Προφήτης καὶ θὰ προσευχηθῆ γὰρ σένα». Ὁ δὲ βασιλεὺς ἔλεγεν ἀπολογούμενος: «Κύριε, δὲν ἐγνώριζον ὅτι ἦτο γυναῖκα του, μετὰ καθαρὰν τὴν καρδίαν τὸ ἔκαμα αὐτό». Τί εἶπε λοιπὸν πρὸς αὐτόν ὁ Θεός; «Καὶ ἐγὼ ἐγνώριζον ὅτι μετὰ καθαρὰν τὴν καρδίαν ἔκαμες αὐτό, καὶ δι' αὐτό σὲ ἐλυπήθηκα καὶ σὲ ἐπρόλαβα, ὥστε νὰ μὴ ἁμαρτήσῃς εἰς ἐμέ!»¹² Ἐχει ἀποδειχθῆ λοιπὸν ἀπὸ ὅσα ἀνεφέραμεν, ἀδελφοί, ὅτι, ὅσα ὅσα γίνονται εἰς τὴν Ἐκκλησίαν, εἰς τὸν Χριστὸν ἀνταντακτοῦν καὶ εἰς αὐτὸν ἀποδίδονται. Λέγει λοιπὸν ὁ Ἀπόστολος, θὰ ὑποταγῆ εἰς τὸν Πατέρα ὁ Υἱός, δηλαδὴ ἡ Ἐκκλησία θὰ ὑποταχθῆ εἰς αὐτὸν πού ὑπέταξε δι' αὐτοῦ τὰ πάντα.

Ἀλλὰ εἶναι καὶ ἄλλος δρόμος κακῆς σκέψεως εἰς τὸν ἁμαθῆ καὶ ἀσύνετον. Διότι λέγει ὁ ἀσύνετος. Τί λοιπὸν; Ἡ Ἐκκλησία δὲν ἔχει ὑποταγῆ, ἀλλὰ θὰ ὑποταγῆ τότε μετὰ τὴν ἀνάστασιν; Ὁ ἴδιος λόγος θὰ σοῦ εἴπῃ καὶ θὰ σοῦ γίνῃ μομφὴ καὶ ντροπὴ, κακόδοξε ἀνθρώπε. Διότι εἶπε εἰς ἐμέ, ὁ Χριστὸς δὲν ἔχει ὑποταγῆ τῶρα ὅπως λές ἐσύ; Διότι τὸ, «ὅταν θὰ ὑποταχθῶν εἰς τὸν Θεὸν τὰ πάντα τότε θὰ ὑποταχθῆ», θὰ εἴχῃ καιρὸν μέχρι τότε, ἐὰν εἰς τὸν παρόντα καιρὸν δὲν ἦτο ἐν ὑποταγῆ πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα. Ἐὰν δὲ ὅπως λέγεις σὺ, ἀρετικέ, πάντοτε εἶναι ὑπὸ τὴν ὑποταγῆν καὶ οὐδέποτε ἀντιστέκεται εἰς τὸν Πατέρα, περὶ τὸν εἶναι νὰ εἴπῃ τὸ «ὅταν ὑποταχθῶν εἰς αὐτὸν τὰ πάντα, τότε θὰ ὑποταχθῆ». Διὰ χιλίων λέξεων ὁμιλεῖς περὶ τῆς ὑποταγῆς καὶ εἰς ἄλλο μέρος ἐπιφυλάσσεις πάλιν δευτέραν τοῦ Χριστοῦ ὑποταγῆν; Ἐὰν ἀκούσῃς τοῦ Χριστοῦ ὁ ὁποῖος λέγει: «Δὲν ἦλθον νὰ κάμω αὐτὸ πού θέλω ἐγὼ ἀλλ' αὐτὸ πού θέλει ὁ Θεὸς Πατὴρ πού με ἔστειλε», ἔκατομιζεις ἀμέσως ἀνένδοτον καὶ αὐθάδη τὴν ἀσθεσίαν σου καὶ λέγεις: Βλέπεις πῶς ἔχει ὑποταχθῆ εἰς τὸν Πατέρα; Ἐὰν πάλιν ἀκούσῃς τοῦ Χριστοῦ πού λέγει: «Ἐγὼ, ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου δὲν λέγω τίποτε, ἀλλ' ὁ Πατὴρ ἔδωκεν εἰς ἐμέ ἐντολήν τί νὰ εἴπω καὶ τί νὰ κηρύξω», ἀμέσως πτάνεσαι ἀπὸ τὴν λέξιν καὶ ἐπιμένεις καὶ διατείνεσαι, ὅτι ἔξουσιαστικὴν δύναμιν δὲν ἔχει ὁ Χριστὸς, ἀλλ' εἶναι ἐν ὑποταγῆ. Ἐὰν πάλιν ἀκούσῃς τοῦ Χριστοῦ πού λέγει: «Ἐγὼ δὲν κρίνω

11. Γεν. 20, 2-7.

κανένα, ὑπάρχει αὐτὸς πού ζητεῖ καὶ κρίνει»¹³ ἀμέσως ἀποσπᾶς διὰ τῆς βίας ἀπὸ τὴν φράσιν τὴν ὑποταγῆν τοῦ Χριστοῦ. Δι' ὅλων αὐτῶν, ἀφοῦ δεῖχνεις τὸν Χριστὸν ὅτι εἶναι εἰς τὴν ὑποταγῆν τοῦ Πατρὸς, διὰ ποῖον λόγον φέρεις ἀσύνετον θέμα καὶ ἀντικείμενον συζητήσεως καὶ λέγεις χωρὶς νὰ σκεφθῆς, ἐγὼ συμμορφοῦμαι μετὰ τὴν λέξιν καὶ ἔτσι ἐξηγῶ καὶ δὲν με μέλει διὰ τὴν οὐσιαστικὴν καὶ πραγματικὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν, ὅτι, τότε θὰ ὑποταχθῆ ὁ Χριστὸς ὁ ὁποῖος πάντοτε ὑπῆρξε ἐν ὑποταγῆ χωρὶς νὰ ἔχῃ καμμίαν ἔξουσίαν. Τί λοιπὸν θέλει νὰ πῆ τὸ νόημα καὶ ποῖα εἶναι ἡ σημασία τῶν λεγομένων ὑπὸ τοῦ Ἀποστόλου Παύλου; Εἰς ὅλα τὰ μέρη τῶν Ἐπιστολῶν τοῦ ὁ Παῦλος ἔχει σκοπὸν μετὰ ὅσα γράφει, νὰ ἀποδώλῃ τὴν πλάνην καὶ νὰ προκαλέσῃ τὴν διακοπὴν τῆς παραχώδους φύσεως τῆς πολυθείας καὶ νὰ ἀποδώλῃ τὴν κακὴν σκέψιν ὅσων δὲν ἔννοοῦν καλῶς καὶ νὰ τὴν ἐκτοπίσῃ. Δεκνύει λοιπὸν μετὰ ὅσα γράφει ὁ Παῦλος, ὑποταγῆν τοῦ Χριστοῦ πρὸς τὸν Πατέρα ὅχι μετὰ βίαν καὶ οὐχὶ κατ' ἀνάγκην ἐπιβαλλομένην ἀπὸ τὸν Πατέρα, οὔτε δουλικὴν καὶ ἄνευ ἐλευθερίας, ἀλλὰ τὴν ὁμόνοιαν ἢ ὅποια ἀρμόζει εἰς τὴν θεϊκὴν ἀξίαν.

Ἄλλ' ὅς μὴ σὲ ἐπηρεάσῃ, ἀδελφέ, κανένα ἀπὸ αὐτὰ πού προείπαμεν, ὅπως τὸ «ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου δὲν λέγω αὐτό, ὁ Πατὴρ μου ἔχει δώσει ἐντολήν, τί νὰ εἴπω καὶ τί νὰ κηρύξω». Φοβοῦμαι μήπως αὐτὰ πού μαχητικὰ τὰ λέγομεν κατὰ τῶν αἱρετικῶν, τὰ νομίζεις ὡς δόγμα τῆς Ἐκκλησίας, καὶ λησμονήσῃς τὴν ὀρθὴν ἔννοιαν καὶ τὸν σκοπὸν τοῦ κηρύγματος. Ὅπως ὁ προηγούμενος λόγος μου ἐπέμενε λέγων ὅτι οἱ Ἀπόστολοι ὅλα ὅσα ἐκήρυξαν, ἔγραψαν καὶ ἐδίδαξαν δὲν τὰ διευτύωσαν ὅλα δογματικῶς, ἀλλὰ ἄλλα μὲν εἰς δόγμα, ἄλλα δὲ κατ' οἰκονομίαν τὰ διατυπώσαν, ἔτσι εὐρίσκω λόγους καὶ εἰς αὐτὴν τὴν πηγὴν τῆς ἀληθείας τὸν Κύριον τῶν Ἀποστόλων καὶ τῶν Προφητῶν, τὸν Ἰησοῦν Χριστόν, ὁ ὁποῖος ὁμιλεῖ ὅχι δογματικῶς ὡς πρὸς τὴν θεϊκὴν του ἀξίαν, ἀλλὰ μετὰ ταπεινοφροσύνην διὰ τοὺς ἁμαθεῖς καὶ ἀδυνάτους νὰ ἔννοήσουν αὐτόν, εἰς τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ πού τὸν ἀκούουν, συγκαταβαίνει. Διότι, πῆς μου ἀδελφέ, ὅταν λέγῃ ὁ τῆς ἀληθείας Κύριος: «Ἐὰν ἐγὼ μαρτυρῶ διὰ τὸν ἑαυτὸν μου, ἢ μαρτυρία μου δὲν εἶναι ἀληθινή»¹⁴ θὰ συμμορφωθῶ μετὰ ὅσα λέγει ἢ λέξεις καὶ τὸ γράμμα, θὰ συμμορφωθῶ μετὰ τὴν ἐπικράτειαν

12. Ἰω. 8, 16 καὶ 20.

13. Ἰω. 5, 31.

τοῦ λόγου χωρὶς νὰ ἐμβαθύνω εἰς αὐτόν; Θὰ ὑβρίωμ ἔτσι τὴν Θεότητα τοῦ Χριστοῦ διὰ τὴν συγκατάθεσίν του αὐτὴν ποὺ κάνει ὁ Χριστὸς μὲ τὰ λόγια του αὐτά; Ἄλλ' αὐτὸ καὶ ὅταν θέλω νὰ ἔχω καὶ ἄλλην γνώμην ἐσφαλμένην, θὰ μοῦ τὸ συγχωρήσῃ ὁ Δεσπότης Χριστὸς; θὰ μοῦ ἀποκλείσῃ τὴν κακὴν σημασίαν ποὺ ἔδωκα εἰς τὴν κατὰ λέξιν ἐρμηνείαν τοῦ ὡς ἀνωτέρω λόγου του, θὰ καταδείξῃ ὅτι τὸ κήρυγμά μου, μὲ ἄλλον τρόπον θεολογεῖ καὶ ὁμιλεῖ περὶ τοῦ Τρισυγίου Τριαδικοῦ Θεοῦ, καὶ ἔτσι, τίποτε ἄλλο δὲν κάμνει, εἰ μὴ νὰ βλασφημῇ καὶ νὰ ὑβρίσῃ τὴν Θεότητά του καὶ τὴν Θεϊκὴν ἀξίαν του. Καὶ λέγει ὁ Χριστὸς, Ἐπειδὴ ἀπὸ καταδεκτικότητος καὶ μακροθυμίαν μου εἶπον εἰς τοὺς Ἰουδαίους ὅτι «ἐὰν ἐγὼ λέγω διὰ τὸν ἑαυτὸν μου ὅτι εἰμαι Θεός, ἡ ἰδική μου αὐτὴ μαρτυρία δὲν εἶναι ἀληθινή», ἐπὶ πρὸς ἀμέσως τὴν φράσιν αὐτὴν διὰ νὰ μὲ ὑβρίσῃ καὶ νὰ μὲ βλασφημήσῃ; Δὲν μὲ ἤκουες εἰς ἄλλην περιστάσιν ποὺ ἔλεγον, «Καὶ ἂν ἐγὼ μαρτυρῶ καὶ λέγω ὅτι εἰμαι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἡ μαρτυρία μου αὐτὴ εἶναι ἀληθινή». Τί λοιπὸν, ἄδελφοί; Ἡ ἀλήθεια λέγεται ἐναντίον τῆς ἀληθείας; Πατέ. Ἄλλὰ μὲ ἄλλον τρόπον πρὸς τοὺς ἰδικούς του πιστοὺς καὶ ὁπαδοὺς τῆς ἀληθείας του καὶ μὲ ἄλλον τρόπον πρὸς τοὺς ἀποκεκομμένους ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν, ὁμιλεῖ ἢ αὐτοαλήθεια, ὁ Χριστὸς, χωρὶς αὐτὴ νὰ μεταβάλλεται, ἀλλὰ νὰ προσαρμόζεται πρὸς τὴν γνώμην καὶ ἐλευθέρων ἐκλογὴν καὶ συμμόρφωσιν πρὸς αὐτήν. Διότι λοιπὸν λέγει ὁ Χριστὸς πρὸς τοὺς Ἰουδαίους, «Ἐγὼ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου δὲν ὁμιλῶ, ὁ Θεὸς Πατὴρ μοῦ ἔχει δώσει ἐντολήν τί νὰ εἶπω καὶ τί νὰ λαλήσω;». Ἐπειδὴ ἐνόμισαν τὸν Χριστὸν ὅτι εἶναι ἐχθρὸς τοῦ Μωσαϊκοῦ Νόμου καὶ διατάσσει τὰ ἐναντία πρὸς τὸν Θεὸν Πατέρα, ὁ ὁποῖος διὰ τῆς ἐντολῆς τοῦ Νόμου τιμᾶ τὸ Σάββατον, καὶ ἐνόμιζεν ὁ Ἰουδαϊκὸς λαὸς ὅτι κατὰ πρόσωπον ἀντιτίθεται καὶ εἶναι ἐναντία ἢ Νέα Διαθήκη πρὸς τὴν Παλαιὰν κατὰστασιν. Θέλων λοιπὸν νὰ δείξῃ ὅτι δὲν ἀντιτίθεται πρὸς τὸν Θεόν, οὕτε κηρύττει ἐναντίον τοῦ νόμου, λέγει: «Ἐγὼ ἀπὸ μέσα μου ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου, δὲν κηρύσσω ὅπως εἶς νομίζετε, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Θεὸς μοῦ ἔχει δώσει ἐντολήν, αὐτὸς ὁ Θεὸς ὁ ὁποῖος ἀπὸ σᾶς προσκυνεῖται καὶ λατρεύεται, διδάσκων ἔτσι αὐτοὺς, ὅτι, ἐὰν αὐτὰ ποὺ σᾶς λέγω τὰ παραθεωρήσῃτε καὶ τὰ περιφρονήσῃτε, δὲν ἀδικοῦρεῖτε πρὸς τὴν ἰδικήν μου διδασκαλίαν, ἀλλὰ ἀντιμάχεσθε πρὸς τὸν Θεόν, τὸν ὁποῖον παραδέχεσθε καὶ

14. Ἰω. 8, 14.

ὁμολογεῖτε καὶ λατρεύετε. Ἐπειτα ἀπὸ αὐτὰ ἀδελφοί, πρέπει ἔτσι ἔλεεινά, ἔτσι πρόστυχα, ἔτσι γήινα νὰ παύωμεν καὶ νὰ νομίζωμεν τοῦ Χριστοῦ τὸν λόγον, καὶ νὰ τὸν καταβιδάζωμεν εἰς τὴν τάξιν τοῦ βούλου, αὐτὸν ποὺ λέγει ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου δὲν κάμνω τίποτε, ὁ Πατὴρ μοῦ ἔχει δώσει ἐντολήν τί νὰ εἶπω καὶ τί νὰ κηρύξω; Βλέπετε πῶσον βαρεὰ ἀσεβεῖς, ὅταν ἔτσι ἐξηγήσῃ καὶ ἔτσι νομίσῃ; Διότι κάμνεις τὸν Χριστὸν καὶ τὸν θείους κατώτερον ἄχι μόνον ἀπὸ τὸν Πατέρα, ἀλλὰ καὶ μικρότερον καὶ κατώτερον ἀπὸ τοὺς Ἀποστόλους, καὶ ἄκουε πῶς. Ὁ Παῦλος λέγει: «Διὰ δὲ τὰς παρθένους, διαταγὴν τοῦ Χριστοῦ δὲν ἔχω, ἀλλὰ ἰδικήν μου γνώμην ὡς ἐκφράζω». Ὁ Παῦλος λοιπὸν χωρὶς διαταγὴν ἠμπορεῖ νὰ ὁμιλῇ καὶ νὰ διδῇ γνώμην, ὁ Χριστὸς δὲν ἠμπορεῖ τίποτε νὰ πῇ καὶ νὰ διδάξῃ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν του; Διὰ δὲ τὰς παρθένους διαταγὴν δὲν ἔχω ἀπὸ τὸν Κύριον, ὡς διδω δὲμιν τὴν ἰδικήν μου γνώμην». Εἰς τὸν Παῦλον λοιπὸν ἐπιτρέπεις νὰ διδῇ γνώμην χωρὶς τὴν διαταγὴν τοῦ Χριστοῦ, τὸν Χριστὸν ὅμως ἀποκλείεις καὶ τὸν θείους ὑπὸ ζυγὸν δουλείας, ἐπειδὴ ἐξηγεῖς κατὰ λέξιν καὶ κατὰ γράμμα τὸ ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου τίποτε δὲν λέγω; Ἐπειτα, ὅπως προηγουμένως εἶπον, μὲ ἄλλον τρόπον πρὸς τοὺς ὁπαδοὺς τῆς ἀληθείας ἀναπτύσσει τὴν ἀλήθειαν καὶ μὲ ἄλλον τρόπον εἰς τοὺς ἀποκεκομμένους ἀπὸ αὐτήν. Διότι, μήπως οἱ Ἰουδαῖοι, τὸν Χριστὸν ποὺ εἶναι ἡ ἀλήθεια, τὸν ἐκλαμβάνουν καὶ τὸν πιστεύουν ὡς τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ;

Δὲν ἤκουες τί περὶ τοῦ Χριστοῦ λέγου; «Αὐτὸς ὁ ἄνθρωπος —λέγου— δὲν εἶναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, διότι δὲν σέβεται τὸ Σάββατον». Ἄνθρωπον τοῦ Θεοῦ δὲν τὸν ἐξελάμβανον ἢ παρεδέχοντο, καὶ θὰ τὸν ἐνοουσαν καὶ ἐπίστευον ὡς τὸν μονογενῆ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ; Διότι, πάλιν αὐτοὶ ἔλεγον περὶ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ. ἠγνωρίζομεν ὅτι αὐτὸς εἶναι ἁμαρτωλός, διότι κατοργεῖ τὴν ἀργίαν τοῦ Σαββάτου. Ἄρα λοιπὸν αὐτὴν τὴν γνώμην εἶχον περὶ τοῦ Χριστοῦ ὡς ἁμαρτωλοῦ ἀνθρώπου, καὶ μάλιστα ὁμιλοῦν περὶ ἀνθρώπου ξένου πρὸς τὴν ἀλήθειαν, καὶ ἐὰν φανερά καὶ τέλεια καὶ καθαρὰ ὁμιλεῖ ὁ Χριστὸς περὶ τῆς Θεότητος του, αὐτοὶ θὰ τὸν ἐθεώρουν καὶ θὰ τὸν ἐπίστευον ὅπως τὸν ἐναντάζοντο.

15. Α' Κορινθ. 7, 25.

16. Ἰω. 9, 18.

17. Ἰω. 8, 24.

Πρός αυτούς, τούς έτσι τοποθετημένους εις τὰ τῆς πίστεως των, χρησιμεύων ὡς δόσις εις τὴν νέαν πίστιν του πρὸς αὐτόν, διδάσκει νὰ μὴ ἀντιλέγουν εἰς τὴν διδασκαλίαν του, τὴν ὅποιον νομίζουν αὐτοὶ ὅτι εἶναι ἐναντίον τοῦ θελήματος τοῦ Θεοῦ, καὶ λέγει: «Ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου ἐγὼ δὲν ὁμιλῶ, ἀλλὰ αὐτὸς ὁ Θεὸς μου ἔχει δώσει ἐντολήν, τί νὰ εἶπω καὶ τί νὰ κηρῶξω;». Ὅμως, πρὸς τοὺς ἀνθρώπους τῆς πίστεως, δλέτε πᾶς ἀποβάλλει τὴν ταπεινὴν ἔκφρασιν, ἐνδύεται τὴν ἐξουσιαστικὴν δυνάμιν τῆς θεότητός του καὶ λέγει: «ἤκούσατε ὅτι ἐλέχθη εἰς τοὺς προγόνους σας δὲν πρέπει νὰ μοιχεύσῃς; ὅποιος ἴδῃ τὴν γυναῖκα τοῦ πλησίον του διὰ τὴν ἐπιθυμίαν, πλέον ἔχει ἁμαρτήσει. Ἐγὼ ὁμοίως λέγω».¹⁸ Βλέπετε ὅτι ὅπου πιστὸς ἀνθρώπος τὸν ἀκούει ποῦ ὁμιλεῖ, παρουσιάζεται ὁ Χριστὸς με δλοφάνερων τὴν ἐξουσιαστικὴν θεϊκὴν του δυνάμιν ὅπου ὁμοίως ὁ ἀκραστὴς του εἶναι ὑποπτος, δίδει ἄλλην μορφήν καὶ σχῆμα εἰς τὴν διδασκαλίαν του, καὶ έτσι οικονομεῖ τὰ πράγματα.

(Ὅταν δὲ ἓνα μικρὸ παιδάκι συνεβλήθη καὶ κατεπατήθη ἀπὸ τὸν λαὸν ποῦ ἤκουε τὸν ἱερὸν Χρυσόστομον, ὁ ἱερὸς Πατὴρ εἶπεν). Φυτρώνει πάντοτε ἐπάνω εἰς τὴν ἀκρόασιν τοῦ Θεοῦ λόγου ἢ σύγχυσις καὶ ἡ ἀνατροπὴ τῆς ἡμερίας καὶ τῆς ἡσυχίας. Διότι ὁ ἔχθρος τῶν ψυχῶν, ὁ διάβολος, ἐπειδὴ δλέπει τὸν θεῖον λόγον νὰ πίπτῃ εἰς τὰς ψυχὰς τῶν ἀκραστῶν με ἀκονισμένα τὰ θέλη του κατὰ τῆς ἰδικῆς του πεπλανημένης διδασκαλίας, συνεχῶς προσπαθεῖ νὰ θολῶνῃ τὸν νοῦν τῶν ἀκούοντων, διὰ νὰ διαφύγῃ ὁ διάβολος τὸν ἔλεγον τῆς ἀληθείας.

Ὅταν κάποτε ὁμιλεῖ ὁ Παῦλος, ἓνας νέος ποῦ ὠνομάζετο Ἐβτυχὸς, ἐνώσταζε, καὶ ἔπασεν ἀπὸ πολὺ ψηλά καὶ ἐθόλωσε τότε καὶ ἐτάραξε τοῦ Παύλου τὴν διδασκαλίαν καὶ ἐδῶ τώρα, κάποιον παιδάκι ποῦ συνεβλήθη ἀπὸ τὸν πολὺν λαὸν ποῦ με ἀκούει, ἐθόλωσε τοῦ λαοῦ τὴν ἀκρόασιν, διὰ νὰ ἐξασκήσῃ τὸν ἀκραστῶν τὴν θέλησιν εἰς τὸ νὰ ἀκούουν, ἔστω καὶ ὅταν συμβαίνει ταραχὴ ἢ ἀνησυχία. Ἡμεῖς ὁμοίως, ἀδελφοί, ἀφοῦ φύγωμεν ἀπὸ τῶν κυμάτων αὐτῶν τὴν ζάλην, ἄς ὁμιλήσωμεν καὶ ἄς ἀσέλθωμεν εἰς τὸν ἡρεμον λιμένα τῆς ἀκροάσεως τῆς ἀληθείας τοῦ θεοῦ λόγου. Διότι δὲν θέλω νὰ μῶς ἐμποδίσῃ ἀπὸ τὰ προλεχθέντα, τὸ ἐπισηδῖον αὐτὸ τοῦ παιδίου. Ὅπου ὑπάρχει ὑποπτος ἀκραστὴς, ἐκεῖ κατ' οικονομίαν λαμβάνει ἄλλην μορφήν καὶ σχῆμα ἢ διδασκαλία; ὅπου ὑπάρχει πραγματικὸς ἀπαθὸς

18. Ματθ. 5, 27-28.

τῆς εὐσεβοῦς πίστεως, τότε, φαίνεται δλοκάθαρος καὶ δλολαμπρός ἢ θεϊκὴ ἐξουσία. Πρὸς τοὺς Ἰουδαίους λέγει: «Ἀπὸ τὸν ἑαυτὸν μου τίποτε δὲν λέγω». Πρὸς τοὺς πιστεύοντας ὁμοίως: «ἤκούσατε ὅτι ἐλέχθη εἰς τοὺς παλαιούς; νὰ μὴ μοιχεύσῃς. Ἐγὼ δὲ λέγω». Τὸ Ἐγὼ, τὴν κυριαρχικὴν δυνάμιν τοῦ Χριστοῦ δεκνύει. Παντοῦ τὸ ἐγὼ κυριαρχικὴν θεϊκὴν δυνάμιν φανεροῦνι εἰς τὸν Χριστὸν ποῦ λέγει: «Ἐγὼ εἶμαι, ἐγὼ εἶμαι, καὶ ὅσον χρόνον ζῆτε καὶ ὅταν γηράσετε ἐγὼ εἶμαι».¹⁹ Καὶ πάλιν ὁμοίως πρὸς τοὺς Ἰουδαίους λέγει: «Δὲν ἦλθον νὰ κάμω ὅ,τι θέλω ἐγὼ, ἀλλ' ὅ,τι θέλει ὁ Πατὴρ ποῦ με ἔστειλεν εἰς τὸν κόσμον».

Ἡ ἀνάγνωσις τοῦ Εὐαγγελίου ποῦ ἔγινε σήμερον, δλολύει τὴν ἀμφιβολίαν τῆς ἀνοήτου διανοίας τῶν αἰρετικῶν. Διότι, ὅταν προσῆλθεν εἰς τὸν Ἰησοῦν ὁ λεπρὸς εἰς τὸ σῶμα, ἀλλὰ λαμπρὸς εἰς τὴν ψυχὴν, λέγει πρὸς αὐτόν: «Κύριε, ἐάν θέλῃς μπορείς νὰ με καθαρίσῃς ἀπὸ τὴν λέπραν». Ἐδῶ κοίταζε τὴν ἀρχὴν ποῦ ἔχουν οἱ αἰρετικοί. Δηλαδή, κατ' αὐτοὺς ὁ Χριστὸς ἔπρεπε νὰ πῆ, σύμφωνα με ὅσα αὐτοὶ παραδέχονται με τὴν ἐρημησίαν ποῦ δίδουν εἰς τὸν λόγον τοῦ Χριστοῦ. «Δὲν θέλω ἐγὼ, θέλει ὁ Πατὴρ; ἄς καθαρῶθῃς λοιπὸν ἀπὸ τὴν λέπραν σου; σοῦ λέγω δὲ αὐτὸ, διότι δὲν ἦλθα εἰς τὸν κόσμον νὰ κάμω αὐτὰ ποῦ θέλω ἐγὼ, ἀλλ' αὐτὰ ποῦ θέλει ὁ Πατὴρ ποῦ με ἔστειλε; δὲν με ἤκουσε ὅταν λέγω, δὲν ἦλθον νὰ κάμω τὸ θέλημα τὸ ἰδικόν μου; Ἐάν λοιπὸν ὑποχρεῶνεται νὰ κάμῃ αὐτὸ ποῦ ὑπάκειται εἰς ἄλλην ἐξουσίαν ὅπως λέγεις με ἀσέβειαν σὺ, αἰρετικέ, διότι θέλεις νὰ ἔχῃ κυριαρχίαν αὐτὸς ποῦ εἶναι εἰς τὴν ὑποταγὴν καὶ τὴν κυριαρχίαν τοῦ Πατρὸς; Ἀλλὰ κανένα τέτοιο πρᾶγμα δὲν εἶπεν ὁ Σωτὴρ πρὸς τὸν λεπρὸν ποῦ προσῆλθε με γνήσια καὶ ἀγνὰ ψυχικὰ ἐλατήρια, ἀλλὰ ἀφοῦ ἀπέδειξεν πρὸς ὅλους τὴν γνησίαν καὶ εἰλικρινὴ πίστιν τοῦ λεπροῦ, δδῖει εἰς αὐτόν καὶ τὴν ὑγείαν καὶ τὴν σωτηρίαν προσῆλθε εἰς ἐμὲ με πίστιν, πάρε τὸ δέδοτον φάρμακον εἰς τὸ θέλημά μου ἀποδίδεις τὴν εὐεργεσίαν τῆς ἀποδοθείσης ὑγείας σου, ἀπὸ ἐμένα πάρε καὶ φέρε μαζί σου τὴν σωτηρίαν σου. Κύριε ἐάν θέλῃς μπορείς νὰ με γιστρέψῃς. Ναί, θέλω. Γενοῦ καθαρός; λάβε τὴν ὑγείαν σου». Σὲ αὐτὸ τὸ θαῦμα τοῦ Χριστοῦ, χωρεῖ ἡ ἀνευλοθῆς καὶ ἀσεθῆς διδασκαλία τῶν αἰρετικῶν; Βλέπετε ὅτι ὁ Χριστὸς λέγει ὅτι ὑπάκειται, ἀλλὰ, ἀπὸ τοῦ ὅτι κάμνει

19. Ἐο. 46, 4.

αυτό που ο ίδιος θέλει, φαίνεται καθαρά πώς πράγματι έχει ίδιαν εξουσίαν και δύναμιν.

Όταν δε λέγω αυτά, δέν εισάγω νέαν διδασκαλίαν ότι δηλαδή ο Χριστός είναι άποκεκομμένος από το θέλημα του Θεού Πατρός και κάμνει δε, τι θέλει χωρίς να συμπράττη και ο Πατήρ, δεχί. Διότι αυτό που θα ήης θέλησιν του Υιού, είναι και θέλησις του Πατρός, και, αυτό που θα λέγης θέλησιν του Πατρός, κυριαρχικήν δύναμιν και θέλησιν του Υιού κηρύττεις και, εάν επής κυριαρχικήν εξουσίαν και θέλησιν του Υιού, τήν εξουσίαν και δύναμιν φανερώνεις του 'Αγίου Πνεύματος. Διότι μία είναι η 'Εξουσία και δέν διαιρείται, αλλά είναι άκραία και πλήρης και μία η βασιλεία. 'Αλλά θα επήρ κανείς εκ των άκροστών, άφηκας χωρίς να μάς πληροφορήσης περί του 'Αγίου Πνεύματος, διότι εξ όσων λέγει ο 'Απόστολος, εγώ εύρισκω το 'Αγιον Πνεύμα να είναι εις τήν ύποταγήν του Χριστού. Και τούτο το συμπεραίνω εξ όσων λέγει ο Παύλος: «Όταν δε θα επήρ ότι όλα εις αυτόν έχουν ύποταχήν, φανερόν, ότι εκτός του Πατρός που υπέταξεν εις αυτόν τα πάντα» εάν δε δέν θα ύποταχθί μόνον ο Πατήρ, λοιπόν, το 'Αγιον Πνεύμα είναι εις ύποταγήν; Διότι μόνον τον Πατέρα επεν ο 'Απόστολος ότι δέν θα ύποταχθί εις τον Χριστόν. Το «πάντα» τήν κτίσιν έννοσι, δηλαδή αυτό που εκτίσθη από του Θεού και δεχί τήν θέαν φύσιν του 'Αγίου Πνεύματος, η όποια οδδήποτε εκτίσθη η έδημιουργήθη. 'Αλλωστε, ο Παύλος άμιλεί περί της ύποταγής των έχθρών του Χριστού: «Τελευταίος έχθρός που καταργείται είναι ο θάνατος».²⁰

Τι λοιπόν; Εις τον χώρον των έχθρών του Χριστού βάσεις το 'Αγιον Πνεύμα; Μήπως ήβέλησε ποτέ τήν ύποταγήν των φίλων του ο Θεός; Μήπως επτε ποτέ περί της ύποταγής των 'Αγγέλων; Μήπως περί της ύποταγής των 'Αρχαγγέλων καταπίσθηκε όμιλών; Μόνον περί ύποταγής των έχθρών. 'Τελευταίος έχθρός που καταργείται, είναι ο θάνατος». Μέσα εις τους έν τή ύποταγή έχθρούς, δέν είναι το 'Αγιον Πνεύμα. Εάν ήμεις οι πιστοι, επειδή πιστεύομεν, θα συμβασιλεύσομεν με τον Χριστόν, το 'Αγιον Πνεύμα δέν θα τύχη ούτε αυτής της τιμής και της αξίας, που θα έχουν οι όπκκοι; Όταν θα έλθρ κατά τήν δευτέραν παρουσίαν του ο Σωτήρ Χριστός, θα καθίσουν τα παιδιά του Ζεβεδαίου, ο 'Ιάκωβος και ο 'Ιωάννης, και η ομάδα των 'Αποστόλων επάνω εις δώδεκα θρόνους, το δε

20. Α' Κορινθ. 15, 28.

'Αγιον Πνεύμα θα είναι και θα κάθεται περιφρονημένον εις το οκαμνί το όποιον θα είναι εις τα πόδια του θρόνου των 'Αποστόλων, και θα κάθεται μαζί με τους έν ύποταγή εύρισκομένους όπκκοούς; 'Απομακρυνθήτε παρακαλώ από της βλασφημίας και της άσεβειας αυτής. Διά τήν κτίσιν όμιλεί ο 'Απόστολος άνθρωπε και δεχί διά τήν άκτιστον ύπόστασιν και θέαν φύσιν του 'Αγίου Πνεύματος, δεχί περί της αξίας του η όποία προσκυνείται.

Και διά να καταλάβης και έννοήσης άκριβώς εύσεδη και ήλεγμένην διδασκαλίαν, άκουσον πώς ο μακάριος Δαβίδ, όταν όμιλή πώς όμνει η κτίσις τον Θεόν τι λέγει: «Δοξάσατε τον Θεόν από τους ούρανοούς, δοξάσατε αυτόν από τα ύψη, και τα έξης, 'Αγγελοι, δυνάμεις, ούρανοι των ούρανών, και το νερό που είναι παραπάνω από τους ούρανοούς».²¹ Μήπως επτε περί του 'Αγίου Πνεύματος να δοξάση και ύμνολογήση τον Θεόν; Μήπως τήν άκτιστον και άδημιούργητον θέαν φύσιν του 'Αγίου Πνεύματος, εις τήν κτιστήν και έδημιουργηθείσαν κτίσιν συμπεριέβαλεν; Πάλιν, τα τρία παιδιά που ήσαν μαζί με τον 'Ανανίαν μέσα εις το καμνί, και αυτά έφερον τήν κτίσιν να χοροστατή και έλεγον: «Δοξολογείτε οι 'Αγγελοι του Κυρίου, οι ούρανοι του Κυρίου, αι δυνάμεις του Κυρίου, ο ήλιος και η σελήνη» και τα έξης. Μήπως θυμήθηκαν και το 'Αγιον Πνεύμα; Μήπως συνηρήθησαν το άκτιστον 'Αγιον Πνεύμα, εις τήν κτιστήν φύσιν; Ο 'Απόστολος Παύλος πάλιν, όταν διαχωρήση τα βλέπόμενα από τα μη βλέπόμενα, λέγει κάπου διά να μάς διδάξη. «Ότι, «διά του Χριστού εκτίσθησαν όλα, και εκείνα που είναι εις τον ούρανόν, και εις τήν γήν, και αυτά που βλέπομεν και αυτά που δέν βλέπομεν». Και άμέσως άπαριθμεί αυτά που δέν βλέπονται και λέγει: «Και τους 'Αγγέλους, που λέγονται θρόνοι, 'Εξουσίαι, Κυριότητες».²² Επειδή δε όλα δσα βλέπονται έχουν φανεράν τήν ύποταγήν, μέσα δε εις τα μη βλέπόμενα, δηλαδή εις τους 'Αγγέλους και τας Δυνάμεις, είναι και το 'Αγιον Πνεύμα και ο Υιός και ο Πατήρ, επειδή ίσως μη γνωρίζων τήν ούράνιον πνευματικήν διάταξιν και άρμονίαν, φέρης και θέσης μέσα εις αυτά τα ούράνια πνεύματα, και τήν κυριαρχικήν αξίαν του 'Αγίου Πνεύματος, δέν διαίρει τα βλέπόμενα ούτε λέγει ο ήλιος, η σελήνη, ή τ'ά άστρα, όλα είναι δούλα και ύποτεταγμένα, αυτά όλα έχουν φανε-

21. Ψαλμ. 148, 1.

22. Δαν. 28, 58.

23. Κολοσ. 1, 16.

ρὰν τὴν σύστασιν των καὶ ὑπαρξίν των, ὅπως λέγει ἡ Γραφή, ὅτι «τὰ πάντα εἶναι ὑπὸ τὴν ἐξουσίαν σου». Ἐπειδὴ δὲ εἰς τὰ ὄρατα πνεύματα περιλαμβάνονται οἱ Ἄρχαί καὶ οἱ Ἄγγελοι, εἶναι δὲ ὄρατον καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα τὸ ὁποῖον λατρεύομεν καὶ προσκυνούμεν, διὰ τὴν μὴ τὸ συμπεριλάθῃς κακῶς μέσα εἰς τὰ ὄρατα πνευματικὰ ὄντα, ἀπειθῆσαι ὅλα τὰ ὅσα ἠθέλησεν ἀνωτέρω, διὰ τὴν ἀγάλην ἔξω ἀπὸ τὸ δουλικὸν τάγμα τὸν Κύριον καὶ Θεόν, τὸ Ἅγιον Πνεῦμα. Ἀριθμῆτε αὐτὰ πού προσκυνοῦν τὸν τριαδικόν Θεόν, διὰ τὴν ἐξωρίσθη αὐτὸ πού προσκυνοῦν. Ἀναφέρει δλον δηλαδὴ τὸν ἄλλον οὐράνιον πνευματικὸν κόσμον, τοὺς Ἄγγελους Ἀρχαγγέλους Θρόνους, Κυριότητες, Ἄρχας, Ἐξουσίας, Δυνάμεις, Χερουβείμ. Καὶ παρασιωπᾷ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα.

Ἄλλ' ἄς ἐλθῶμεν εἰς τὸ ὑπὸ διδασκαλίαν θέμα. «Ἐάν θέλῃς, Κύριε, μπορείς νὰ με καθαρῆς ἀπὸ τῆς λέπρας», εἶπεν ὁ λεπρὸς εἰς τὸν Χριστόν. Εἶδε τὰς τῶσας καλὰς πράξεις πού ἐξεπῆγαζον ἀπὸ τὸν Χριστόν, εἶδε τὴν μεγάλην σωτηρίαν καὶ τὴν ἀφθονίαν τῆς ἱατρείας πού ἐπαίρναν ὅλοι οἱ ἀνωσιπαθεῖς πού μετανοοῦσαν καὶ ἐπίστευον εἰς τὸν Χριστόν, εἶδε πολλοὺς πᾶσχοντας, πονοῦντας, δαιμονισμένους, οἱ ὁποῖοι περιεκύκλουν τὴν πηγὴν τῆς σωτηρίας, τὸν Χριστόν. Καὶ διώχνει τὴν ἀμφισβόλιον ἀπὸ τὸν νοῦν του, ὁ λεπρὸς μὲν εἰς τὸ σῶμα, καθαρὸς δὲ εἰς τὴν ψυχὴν. Δὲν εἶχε διγᾶσει τὴν ψυχὴν του οὔτε εἰς τὸ θάθος τῆς οὔτε εἰς τὴν ἐπιφάνειάν τῆς καὶ δὲν εἶχε κλονισθῆ ὡς πρὸς τὴν πίστιν τῆς εἰς τὸν Χριστόν καὶ εἰς ἄλλα πράγματα, διότι, ὅπως εἶναι οἰχομένη καὶ ἐνοχλητικὴ ἡ λέπρα εἰς τὸ σῶμα πού κομμιστᾷ τὴν ἐπιφάνειάν του, ἔτσι εἶναι οἰχομένη ἡ διπλὴ καρδιά μέσα εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου, κομμένη εἰς δύο, εἰς τὴν πίστιν καὶ τὴν ἀπιστίαν· ὅσην ἀπιστίαν προκαλεῖ εἰς τὰ μάτια τῶν ἀνθρώπων ἡ λέπρα, τόσην ἀπιστίαν καὶ οἰχοσίαν φέρει εἰς τὰ μάτια τοῦ Θεοῦ ἡ κομμιστῆ καὶ διηρημένη ψυχὴ. Δι' αὐτὸν τὸν λόγον λέγει ἡ Ἅγια Γραφή: «Ἀλλοίμονον εἰς τὴν διπλὴν καρδίαν καὶ εἰς τὴν παράλυτον ψυχὴν καὶ εἰς τὸν ἀμαρτωλὸν, πού βαδίζει εἰς δύο δρόμους». Ἄλλὰ ἄς ἔχῃμεν λοιπὸν ὑπ' ὄψιν τὸ κύριον θέμα μας. «Θέλω, ναί, ἄς καθαρῆς». Καὶ ἀμέσως τὸ θαῦμα! «Θέλω, ἄς καθαρῆς». Εἶναι, ἀδελφοί, λόγος πού πολλὰς φορές θγαίνει καὶ λέγεται ἀπὸ αὐτὸν πού ἔχει ἐξουσίαν καὶ δύναμιν, πολλὰς ὁμως φορές λέγεται καὶ ἀπὸ

ὑπερέφρανον ἀνθρώπων καὶ ἀπὸ ἐλοπῆρια ὑπερέφρανα. Τὸ νὰ λέγῃ πολλά τὰ λέγει ὁ καθένας, ἀλλὰ μαζί με τὸν λόγον νὰ ἀκολουθήσῃ καὶ τὸ ἔργον πού ἐνοκαί καὶ ὑπόκειται ὁ λόγος, εἶναι ἔργον αὐτοῦ πού ἠμπορεῖ καὶ εἶναι κυρίαρχος αὐτοῦ τοῦ ἔργου πού θέλει νὰ γίνῃ. Ἐάν λοιπὸν ἔλεγε ὁ Χριστὸς θέλω νὰ καθαρῆς ἀπὸ τὴν λέπραν, καὶ δὲν ἐγίνετο ἡ θεραπεία, θὰ ἀπεδεικνύετο ὁ Χριστὸς φλύαρος, πολὺλόγος καὶ ὑπερέφρανος, χωρὶς ἀποτέλεσμα. Τώρα ὁμως, μαζί με τὴν Δεσποτικὴν φωνὴν καὶ τὸν λόγον του, ἔγινε καὶ τὸ θαῦμα τῆς θεραπείας τοῦ λεπροῦ. Καὶ τὸν μὲν λόγον ἄς μὴ λογαριάσῃς, ἀλλὰ τὸ ἔργον πού ἀκολουθεῖ τὸν λόγον νὰ σεβασθῆς.

Βλέπε λοιπὸν πόση εἶναι ἡ διαφορὰ μεταξύ τοῦ παλακοῦ νόμου καὶ τῆς καινούργιας χάριτος, εἰς ὅποιανδήποτε περιστάσιν καὶ ἀνάγκην. Ὁ Μωϋσῆς, ἀφοῦ κατέβη ἀπὸ τὸ βρος, διὰ τῆς πρώτης του ἐντολῆς καὶ με πρώτον νόμον, διέταξε νὰ ἐξωρίζωνται οἱ λεπροὶ ἀπὸ τὴν κοινωσίαν τῶν ἀνθρώπων. Ὁ Χριστὸς, ἀμέσως μόλις κατέβη ἀπὸ τὸ βρος, εἶδε τὸν λεπρὸν, τὸν ἐδέχθη καὶ τὸν ἐκαθάρισεν. Ὁ μὲν Μωϋσῆς, τὰς πληγὰς καὶ τὰ ἀρρωστήματα τὰ διώχνει μακριά. Ὁ Χριστὸς, τὰ πάθη καὶ τὰς πληγὰς καὶ τὰς ἀρρωστίας κάθε πιστοῦ, τὰς θεραπεύει. Ἀνέβη ὁ Χριστὸς εἰς τὸ θουνόν, ἀνέβη καὶ ὁ Μωϋσῆς. Ὁ μὲν Μωϋσῆς, διὰ τὴν πάρῃ τὸν νόμον ἀπὸ τὸν Θεόν, ὁ δὲ Χριστὸς διὰ τὴν δώσῃ τὸν Νυμον. Ἀνέβη ὁ Μωϋσῆς καὶ εἶρε τὸ θουνόν γεμάτο ἀπὸ ἀσπίγγας, ἀπὸ σύννεφα, ἀπὸ βροντὰς, ἀπὸ ἀστραπὰς, ἀπὸ θυέλλας, ἀπὸ πάγην καὶ ἀντάραν, ὅχι διότι αὐτὰ ἤρμοζαν εἰς τὴν δόξαν καὶ τὰ μεγαλεῖα τοῦ Θεοῦ πού ἐφάνη εἰς τὸν Μωϋσῆν, ἀλλὰ διότι αὐτὰ θὰ καθωδηγοῦσαν τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαὸν εἰς τὸν φόβον τοῦ Θεοῦ ἢ χάρις ὁμως τοῦ Χριστοῦ, ἀδελφοί, ἀποδιώκει τὸν φόβον, ἀποβάλλει τὴν δουλείαν, διότι ὁ Χριστὸς δὲν ἐμπνέει καὶ δὲν ἐμβάλλει εἰς τὰς καρδίας μας τὸν φόβον καὶ δὲν μᾶς θέλει δούλους, ἀλλὰ με τὴν χάριν του μᾶς ἔκανε παιδιά τοῦ Θεοῦ. Ὁ Μωϋσῆς ἔχει δώσει δέκα ἐντολάς, ὁ Ἰησοῦς δὲ, ὁ Κύριος τοῦ Μωϋσῆως, ἔνευε Μακαρισμοὺς. Ὅσοι γνωρίζουν τὰς Ἅγιαι Γραφὰς, ἐνοοῦν τὴν ἀλήθειαν αὐτὴν πού εἶπον. Πρῶτος Μακαρισμὸς εἶναι. Μακάριοι αὐτοὶ πού εἶναι ταπεινοί, διότι γίνεται ἰδικὴν των ἡ βασιλεία τῶν οὐρανῶν. Μακάριοι αὐτοὶ πού περνοῦν τὰς ἡμέρας τῆς ζωῆς των με στενοχωρίας καὶ θλίψεις καὶ τὰς ὑπομένουν

χάριν του θελήματος του Θεού, διότι αυτοί θα τύχουν της παρηγορίας και της αγάπης του Θεού. Μακάριοι οι ήσυχαι, ειρηνικοί και πράοι άνθρωποι, διότι αυτοί θα περάσουν ωραία και ήρεμα την ζωή των. Μακάριοι αυτοί που πεινοούν και διψούν την δικαιοσύνην, διότι αυτοί θα τύχουν της εκπλήρωσεως όλων των καλών επιθυμιών των, και έτσι θα χορτάσουν και θα ξεδιψάσουν πνευματικά. Μακάριοι αυτοί που πονούν τον φτωχόν και τον συντρέχουν και τον βοηθούν, διότι και αυτοί θα έλεηθούν από τον Θεόν. Μακάριοι αυτοί που έχουν αγνήν και καθάραν την καρδίαν από κάθε αμαρτίαν, διότι αυτοί θα ίδουν εις την άλλην ζωήν τον καθάρον και Άγιον Θεόν. Μακάριοι οι ειρηνοποιοί, διότι αυτοί θα ονομασθούν παιδιά του Θεού. Μακάριοι αυτοί που πέρασαν κάθε είδος διωγμών και κατατρεγμών χάριν του Χριστού και της πίστεώς του, χάριν της δικαιοσύνης και της τελειότητος διότι ήδη αυτοί έχουν κερδίσει την ούρανίον Βασιλείαν. Μακάριοι εισθε όταν σάς ανειδίξουν και σάς διώκουν και ελπουν κάθε ψευδή κατηγορίαν έναντίον σας».²⁷

Διατί λοιπόν ο Νόμος που έλαθεν ο Μωυσής από τον Θεόν έχει δέκα εντολάς, ή δέ χάρις του Χριστού έννέα μακαρισμούς; Ο άριθμός των δέκα εντολών είναι ίσος με τας δέκα πληγάς των Αιγυπτίων. Αυτά οι δέκα πληγαί που έλαδον από τον Θεόν οι Αιγύπτιοι, έγινοντο πρόξενοι σωφρονισμού και ταπεινώσεώς των, αι δέκα εντολαί εις τον Ισραηλιτικόν λαόν τους παιδαγωγούν και τους κάμνουν να συνέλθουν από την άνασθησιαν των. Και αυτό τό γράμμα που γράφεται ο άριθμός δέκα, τό γιώτα δηλαδή, ομοιάζει σάν ράβδος. Ράβδος λοιπόν συνετισμού και σωφρονισμού ήσαν και αι πληγαί των Αιγυπτίων και τά δεινοπαθήματα του Ισραηλιτικού λαού. Ο Ιησούς Χριστός, ο Κύριός μας, παρέχει έννέα μακαρισμούς, τρείς επί τρείς έννέα πλέκων έτσι τριπλούν στέφανον εις τους ακολουθούντας την διδασκαλίαν των μακαρισμών αυτών. Διότι, άδελφοί μου, επειδή ή Άγία και προσκυνομένη Τριάς, Πατήρ, Υιός, Άγιου Πνεύμα, ή βασιλική αυτή έξουσία, ή άμόλυτος και καθαρά φύσις, ή άκυριάρχητος κυριαρχία, έχει την δόξαν και τό μεγαλειον της εις τά τρία πρόσωπά της, και τό κήρυγμα και τον άριθμόν τον τιμά ο Θεός, όταν είναι τριπλοός ο άριθμός των, όπως είναι ή Άγία Τριάς

26. Ματθ. 5, 3 - 11.

τριπλή. Αυτό θέλω να είπω. Τρείς οι Πατριάρχαι, και ο Θεός τον έαυτον του λέγει και ονομάζει Θεόν των Τριών Πατριάρχων. «Εγώ ειμαι —λέγει— ο Θεός του Άβραάμ και ο Θεός του Ισαάκ και ο Θεός του Ιακώβ».²⁷ Λέγει δε αυτό, όχι διότι δεν ήτο και Θεός του Μωυσέως και του Ιωσήφ, όχι διότι ο Θεός είναι επικαλούνται με την αλήθειαν και όχι με δυσπιστίαν. Άλλά λέγει ότι είναι Θεός των τριών Πατριάρχων διότι θέλει να τιμήση τά έπίγεια όπως τιμώνται και τά ούρανια από την Άγιαν Τριάδα. Τρείς Πατριάρχαι, εις τιμήν της Άγίας Τριάδος, όπως λέγεται ότι «τώρα μένουσιν τά τρία αυτά, ήτοι, ή Πίστις, ή Έλπίς και Άγάπη».²⁸ Σε τρία πράγματα και μέρη έχει διαιρεθή ή όλη Κτίσις. Εις τά έπουράνια, εις τά έπίγεια και εις τά καταχθόνια. Εις τρία χωρίζονται τά χρόνια εις αυτά που πέρασαν, εις αυτά που είναι τώρα που ζώμεν, και εις αυτά που θα έλθουν. Και όπως πολλοί ήσαν οι γενάρχαι εις τον Ισραήλ, αλλά οι τρείς Άβραάμ, Ισαάκ και Ιακώβ ήρκεσαν να δοξολογήσουν τον Τριαδικόν Θεόν, έτσι μέσα από τους πολλούς Ιερείς, διαλέγει τρείς Ιερείς, τον Μωυσήν, τον Άαρών και Σαμουήλ. Πολλοί λοιπόν βασιλείς, πολλοί Ιερείς, αλλά τρείς βασιλείς, τρείς Ιερείς είναι αυτοί που μνημονεύονται. Διότι λέγει ή Άγία Γραφή «εκτός του Δαυιδ και Έζεκιου και του Ιωσίου, όλοι οι άλλοι άλλαξοπιστούν».²⁹ Μέσα εις τό κάμιν εις την Βαβυλώνα τρία παιδιά. Μαζί με τον Χριστόν εις τό θουνο ο Πέτρος, ο Ιάκωβος και ο Ιωάννης. Πολλοί εις τον ούρανόν οι Άγγελοι, αλλά τρείς παρουσιάζονται εις τον Άβραάμ. Όλοι αι ήμέραι είναι του Θεού, αλλά τρείς υπηρετούν εις τό μυστήριον της Θεοφανείας του Χριστού, τρείς, ποίαι είναι αυτοί; «Ήλθε τον Ισαάκ τό μονάκριβο παιδί που τόσο ήγάπησες και πήγαινε σέ ενα από τά θουνά»³⁰ λέγει ο Θεός εις τον Άβραάμ. Και έθάδισεν ο Άβραάμ τρείς ήμέρας και τρείς νύκτας, διά να δείξη όμοσ και τό μυστήριον. Διότι, από τον θάνατον ο Άβραάμ απέλασε ζωντανόν τον Ισαάκ, και πώς; Άκουε. Από την στιγμήν που ο Ισαάκ παρελήφθη από τον πατέρα του διά να προσφερθή θυσία εις τον Θεόν, διά τον

27. Ματθ. 22, 32.

28. Α΄ Κορινθ. 13, 13.

29. Σοφ. Σοφ. 49, 5.

30. Γέν. 22, 2.

πατέρα του ἦτο νεκρὸς καὶ εσφαγμένος, διότι, ὄχι τὸ τέλος τοῦ ἔργου τῆς θυσίας, ἀλλὰ ἡ πρόθεσις ποῦ εἶχε ὁ Ἀβραάμ διὰ νὰ θυσιάσῃ τὸν Ἰσαάκ ἐπικυρώνει τὸ ἀποτέλεσμα. Διὰ τὸν Ἀβραάμ, ὁ Ἰσαάκ ἀπὸ τὴν ἡμέραν ποῦ μετεφέρτετο εἰς θυσίαν, ἦτο ἀποθαμμένος. Κατὰ τὴν τρίτην ὅμως ἡμέραν τῆς πορείας πρὸς τὴν θυσίαν, ἀπεδόθη εἰς τὸν Ἀβραάμ ἀπὸ τὸν Θεὸν ζωντανὸν τὸ παιδίον, εἰς τὸν τῆς τριημέρου ἀναστάσεως τοῦ Χριστοῦ. Ἦμπορούσε καὶ ὁ Ἰωνᾶς νὰ μείνῃ εἰς τὴν θάλασσαν πολλὰς ἡμέρας, ἀλλὰ δὲν γίνεται αὐτὸ παρά μόνον διὰ τρεῖς ἡμέρας ποῦ ἔμεινεν εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ θαλασσίου θηρίου, διὰ νὰ δεῖξῃ τὸ τῆς Ἀναστάσεως μυστήριον. Ἐπειτα λέγει ὁ αἰρετικὸς καὶ ἄν εὐρῆς κάπου εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν διηρημένως τέτοιας πληροφορίας, θὰ τὰς ἐκλόσῃ καὶ παραλόβως πάλιν ὡς ἄλλας εἰκόνας τῆς Ἁγίας Τριάδος καὶ τῆς θείας οἰκονομίας; Δὲν θέλεις αὐτὰ τὰ σημεῖα. Ἐάν ἐγὼ σοῦ ἐρμητεύω, σόθῃσε τὰ λόγια μου. Ἀλλ' εἴαν εἶναι θεῖον τὸ κήρυγμα, ἄκουε ἀπὸ ἐμέ. Ἀλλὰ καὶ νὰ ἀκοῦσῃ μαζί με ἐμέ, ὅτι αἱ τρεῖς ἡμέραι ἐξηγοῦν τὸ πάθος τοῦ Χριστοῦ. Ἐπειδὴ εἰς τὴν ὑπόθεσιν τοῦ Ἀβραάμ αὐτὸς ὁ Σωτὴρ Χριστὸς λέγει: «Ὁ Ἀβραάμ ποῦ εἶναι πατὴρ σας ἐδοκίμασεν ἀγαλλίσαι, διὰ νὰ ἴδῃ τὴν ἰδικήν μου ἡμέραν» καὶ τὴν εἶδε καὶ ἐχάρη.³¹ Ποίαν ἡμέραν εἶδε; Τοῦ θανάτου μου. Διότι τὸ ἄρνι ποῦ παρεδόθη ἀπὸ τὸ δένδρον διὰ τοῦ Ἀγγέλου εἰς τὸν Ἀβραάμ νὰ θυσιάσῃ ἀντὶ τοῦ Ἰσαάκ, εἰκόνα εἶχε τοῦ θρόνου τοῦ Θεοῦ ποῦ θὰ ἐθυσιάζετο διὰ νὰ σηκώσῃ τὰς ἁμαρτίας ὅλου τοῦ κόσμου. Διότι μὲ τὸ νὰ εἶπῃ. Εἶδε τὴν ἡμέραν, τίποτε ἄλλο δὲν κάμνει παρά τὸ νὰ θλίπῃ τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ. Ἀπὸ τοῦ τὸ συμπεραίνωμεν αὐτό; Ἀπὸ ἐκεῖνο ποῦ καὶ ἐμεῖς πολλὰς φορές λέγωμεν: Ἐφθάσεν ἡ ἡμέρα του, ἀντὶ νὰ εἴπωμεν ἀπέθανεν. Ἀλλὰ δὲν εἶναι ἀρκετὸς αὐτὸς ὁ λόγος ποῦ συνηθίζομεν νὰ λέγωμεν διὰ νὰ δεβαιώσῃ ὅτι, σὺ εἶπα; Τί λοιπόν; Ἄς ἐλάβομεν πάλιν εἰς τὴν Ἁγίαν Γραφήν. Λέγει κάπου ὁ μακάριος Δαυὶδ. «Θά ἴδῃ ὁ ἁμαρτωλὸς τὸν δίκαιον καὶ θὰ τριψῇ τὰ δόντια του ἐπάνω του, ὁ Θεὸς ὅμως θὰ τὸν σιχαθῇ καὶ θὰ γελῶσῃ δυνατὰ μετὰ τὴν κακουργίαν του, διότι προβλέπει ὅτι θὰ ἔλθῃ ἡ ἡμέρα του»,³² δηλαδὴ τὸ τέλος του. Ἀλλὰ αὐτὰ μὲν ἐσημειώθησαν διὰ τὸν Ἀβραάμ. Θὰ ἔλθῃ ὅμως πάλιν εἰς τὸν Ἰωνᾶ. Διότι αἱ τρεῖς ἡμέραι τοῦ Ἰωνᾶ ποῦ

31. Ἱω. 8, 56.

32. Ψαλμ. 35, 12-13.

ἔμεινεν μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ μεγάλου ψαριοῦ ἐρμηνεύον τὸν θάνατον τοῦ Χριστοῦ ποῦ ἔδωκε τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου. «Ὅπως —λέγει— ὁ Ἰωνᾶς ἔμεινεν ζῶν μέσα εἰς τὴν κοιλίαν τοῦ μεγάλου ψαριοῦ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας, ἔτσι πρέπει καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου νὰ μείνῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τῆς γῆς τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας».³³

Ἀλλὰ, ὡς εἴπωμεν μαζί με αὐτὰ κάτι ἄλλο δυνατώτερον ἀπὸ αὐτὰ. Τρία ἦσαν τὰ τάγματα ἢ αἱ τάξεις εἰς τὸν Ἰσραηλιτικὸν λαόν: Ἡ Ἰερουσόνη, ἡ Βασιλεία καὶ ἡ Προφητεία. Ἐκτὸς λοιπὸν ἀπὸ αὐτὰς τὰς τρεῖς ἀρχάς, δηλαδὴ τὴν Βασιλείαν, τὴν Ἰερουσόνην, τὴν Προφητείαν δὲν ὑπῆρχεν ἄλλη ἀρχὴ τὴν ὁποῖαν νὰ εἶχαν οἱ Ἑβραῖοι. Κέρας ὑπῆρχεν ἐλαίου, ἁγισμοῦ. Ἐνα ἦτο τὸ χρίσμα ποῦ ἔχριον, τρία ὅμως τὰ δῶρα. Ἐνα τὸ κέρας, τρία χαρίσματα μετέδιδε, διότι μὲ αὐτὸ ἔχριον Βασιλεῖς, Ἱερεῖς καὶ Προφῆταις. Ἀλλὰ, ἐπειδὴ μερικοὶ δὲν γνωρίζουν περὶ τίνος πρόκειται, καὶ διὰ νὰ μὴ σὺν ἀδειανὸς ὁ λόγος μου τρέχῃ χωρὶς ἀποτέλεσμα ὠφελείας, καὶ πηγαινῆ χαμένος, ἄκουσε με συνταμίαν περὶ τίνος ὁ λόγος. Κέρας ἦτο αὐτὸ ποῦ κρατοῦσαν οἱ Προφῆται εἰς τὰ χέρια των, ἔχριοντο δὲ ἀπὸ τοῦ κέρατος αὐτοῦ Βασιλεῖς, Προφῆται, Ἱερεῖς, χωρὶς νὰ μεταβάλλεται τὸ ἔλαιον ποῦ περιεῖχε τὸ κέρας, ἀλλὰ ἡ χάρις διαφορετικῇ παρέιχετο καὶ ἐδίδοτο διὰ τοῦ ἰδίου κέρατος καὶ τοῦ χρίσματος εἰς τοὺς χρισμένους Βασιλεῖς, Ἱερεῖς καὶ Προφῆτας. Ἐνα λοιπὸν τὸ χρίσμα, τρεῖς αἱ δωρεαί. Διὰ τὸ μὲν εἰς τὸ κέρας αὐτὸ ποῦ τὸ ἀπέκοπταν ἀπὸ τὴν κεφαλὴν τοῦ ζώου ἔδωκαν τὸ ἔλαιον καὶ ἔχριον; Ἐπειδὴ τὸ κέρας εἶχε τὴν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ. Ἄρα δὲν ἐπετρέπετο μέσα εἰς ἀσημένιον σκεῦος νὰ τεθῇ τὸ χρίσμα; Δὲν ἐπετρέπετο οὔτε εἰς χρυσοῦν σκεῦος; Δὲν ἤμπορούσε εἰς ἄλλο ἀκριβότερον καὶ πολυτιμότερον δοχεῖον νὰ φυλάσσεται τὸ πολυτίμον αὐτὸ ἔλαιον χρίσμα; Ὅχι δὲν ἤμπορούσε, οὔτε καὶ ἔγινεν, ἀλλὰ ἐφυλάσσετο τὸ χρίσμα μέσα εἰς τὸ κέρας, ἐπειδὴ ὅπως προηγουμένως εἶπον τὸ κέρας ἦτο εἰκὼν Χριστοῦ. Καὶ τοῦτο λέγω, διότι ἡ Γραφὴ λέγει: «Καὶ διότι θὰ κάμω νὰ φυτρώσῃ κέρας εἰς τὸν Δαυὶδ».³⁴ Ὁ Χριστὸς δὲ ποῦ εἶναι κυρίαρχος τῆς Ἰερουσόνης καὶ τῆς βασιλείας καὶ τῆς προφητείας, ἄς εἶναι μαζί με δλους σας.

33. Ματθ. 12, 40.

34. Ψαλμ. 131, 17.

ΟΜΙΛΙΑ*

ΕΙΣ ΤΟ «ΕΠΙΣΤΕΥΣΑ ΚΑΙ ΔΙ' ΑΥΤΟ ΩΜΙΛΗΣΑ»¹

Λέγουν, ότι πολλές φορές ή μέλισσα με τὰ ἐλαφρά πτερά της, θπαν περὶ καὶ ἀκουμβᾷ ἐπάνω εἰς τὰ δένδρα καὶ εἰς τὰ φυτὰ τοῦ κάμμου ἀνθῆ, κλέπτει χωρὶς νὰ ἐλάψῃ τὰ ἀνθὰ τῶν δένδρων καὶ τῶν φυτῶν τὴν εἰς αὐτὰ ἐπιπάρχουσαν σταγόνα καὶ προμηθεύει εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν γλυκυτάτην κηρήθραν τοῦ μέλιτος. Ὡσὺν τὴν μέλισσαν εἶναι καὶ οἱ τῆς Ἐκκλησίας διδάσκαλοι. Διότι μετὰ καὶ ἐλαφρὸν τὸ πτερόν τῆς διανοίας των, πετοῦν ἐπάνω εἰς τὴν γλυκεῖαν καὶ πλουσίαν εἰς χλόην ἀοείν τῶν Ἁγίων Γραφῶν καὶ ἀφοῦ πάρουν τὴν δροσίαν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ποὺ ὑπάρχει μέσα εἰς τὰ γράμματα τῶν Ἁγίων Γραφῶν, ἐπιχύνουν ἥρεμα - ἥρεμα εἰς τὰς καρδίας τῶν πιστῶν τὸ γλυκύτατον μέλι τῆς πίστεως. Ἐλάτε τώρα ὅλοι ἡμεῖς, ἀγαπητοί, ἀφοῦ μιμηθῶμεν τὴν φιλεργὸν μέλισσαν, καὶ ἀφοῦ θερμάνωμεν τὸν νοῦν μετὰ τὰς ἀκτίνας τοῦ ἡλίου τῆς δικαιοσύνης, ἅς σπεύσωμεν γρηγορὰ μετὰ θερμὸν ἀπὸ πίστιν πνεύμα πρὸς τὸ γεμῆτο ἀπὸ ἀνθῆ λειβάδι τῆς ψαλμωδίας. Διότι τί μᾶς ἔλεγεν ὁ πρὸ ὀλίγου ψαλμῶς, τὸν ὁποῖον μετὰ ἤσυχον καὶ χαμηλῆν φωνὴν ἐψάλαμεν; «Ἐπίστευσα καὶ δι' αὐτὸ ὠμίλησα». Ποῖον δὲ νόημα ἔχει ὁ λόγος αὗτός; Εἶναι ἀνάγκη τὸ νόημα ποὺ στάζει μέλι καὶ ὑπάρχει εἰς τὸ δάθος τοῦ γράμματος τοῦ ψαλμοῦ, ἀφοῦ τὸ ἀντλήσωμεν καὶ τὸ πάρωμεν, νὰ τὸ δώσωμεν εἰς ὅλους σὰς ποὺ διψᾶτε, καὶ ὅσον διωάμεθα, πόσιμον τὴν ροὴν τοῦ λόγου νὰ σὰς προσφέρωμεν.

Ἐπίστευσα καὶ δι' αὐτὸ ὠμίλησα. Ὅπως αὐτοὶ ποὺ θέλουν νὰ διηγηθοῦν εἰς μερικοὺς ἀνθρώπους ἕνα γεγονός, πρῶτον ἀφοῦ πληροφοροῦνται καλὰ περὶ τοῦ γεγονότος αὐτοῦ ἢ τοῦ πράγματος ποὺ θὰ κάμουν λόγον, ἔπειτα ἀρχίζουν νὰ διδάσκουν μετὰ λεπτομέρειαν τὸ πρᾶγμα, κατὰ

* Τὸ καίμενον τῆς παροῦσης ὁμιλίας ἀπεκρίθη εἰς τὸν Χριστοσκοπικὴν Σεβαστιανὸν *Zeitschrift für katholische Theologie* 31 (1907) 361-360).

¹ Ὁ χαρακτήρ τῆς ὁμιλίας εἶναι μόνον πρακτικὸς καὶ οἰκουμενικὸς, ἀφοῦ ἔλλωστε τὸ χωρίον *Ψαλμ.* 115, 1-3 ἠρμηνεύουν ἦδη εἰς τὸ ὑπόμνημά του εἰς τὸς *Ψαλμοὺς*. Τὸ ὄρος καὶ τὸ περιεχόμενον τῆς ὁμιλίας ἀποδεικνύουν ὅτι εἶναι πράγματι ἔργον τοῦ ἱεροῦ Χριστοσκοπικοῦ.

1. *Ψαλμ.* 115, 1-3.

τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ὁ προφήτης, προκειμένου νὰ μᾶς διδάξῃ, ἐπληροφορήθη προηγουμένως αὐτὸς περὶ τῆς ὑπάρξεως τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς εἰς τὸν Χριστὸν Θεὸν ἐλπίδος ποὺ ἀπέκειται εἰς τὴν καρδίαν τῶν πιστῶν ἀνθρώπων, καὶ λέγει. Ἐπίστευσα καὶ δι' αὐτὸ ὠμίλησα. Διότι δὲν θὰ ἦτο εἰς αὐτὸν καλόν, καὶ θὰ ἐξετίθετο, ἐὰν δὲν ἐπίστευε προηγουμένως ἀπὸ ἀσφαλῆ καὶ δεσβαίαν πληροφορίαν τὴν ὁποίαν εἶχε δι' αὐτὰ ποὺ ἤθελε νὰ μᾶς διηγήσῃ, νὰ ἀρχίσῃ νὰ διδάσκῃ εἰκὴ καὶ ὡς ἔτυχε, χωρὶς νὰ πιστεύῃ καὶ νὰ ἔχῃ δεσβαίαν πληροφορίαν αὐτῶν ποὺ κηρύττει. Τί δὲ σημαίνει τὸ ἐπίστευσα; Ἐπίστευσα ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ. Πατὴρ λέγω καὶ οὐχὶ Κτίστης καὶ κατασκευαστὴς καὶ δημιουργὸς καὶ πλάστης τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ γονεὺς τοῦ Χριστοῦ καὶ Πατὴρ. Καὶ αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, τὸ γεγονός, τὸ δόγμα, ἀφοῦ τὸ ἐπληροφορήθη ἀκριβῶς καὶ ἀσφαλῶς, τὸ ἐπίστευσα καὶ δι' αὐτὸ τὸ κηρύττω. Καὶ δὲν περιηργάσθη τὴν φύσιν τοῦ Θεοῦ, ποῖα καὶ πόση εἶναι, ἀλλ' ἐπίστευσα ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, γεννηθεὶς προαιωνίως κατὰ τρόπον ἀνεπίπτων. Καὶ τοῦτο πληροφορηθεὶς ἐπίστευσα καὶ ὁσῶς ὠμίλησα.

Ἄλλ' αὐτὸς ὁ ψαλμῶς ἂν καὶ εἶναι Ἰουδαϊκός, ἐν ταῦταις αὐτοὶ δὲν θέλουν νὰ τὸν ψάλλουν καὶ νὰ τὸν κατανοοῦν ἀληθινά. Διότι δὲν ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι Πατὴρ τοῦ Κυρίου ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὔτε παρεδέχθησαν τὸν Χριστὸν, ὅτι εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ. Διότι ἐὰν ἐπίστευον καὶ παρεδέχοντο ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, δὲν θὰ ἐθανάτωναν μετὰ σταυρικὸν θάνατον τὸν Κύριον τῆς δόξης.² Αὐτὸν τὸν ψαλμῶν ἂν καὶ τὸν ἔχουν ἐν χρήσει καὶ τὸν ψάλλουν οἱ αἱρετικοὶ Ἀρειανοί, καὶ Εὐνομιανοί, ἀλλὰ δὲν τὸν ψάλλουν μετὰ ἀληθῆ πίστιν, διότι δὲν ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Θεὸς Πατὴρ εἶναι γεννητὴρ καὶ γονεὺς τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ κτίστης καὶ κατασκευαστὴς καὶ δημιουργός. Ὅστε πάλιν ἐπίστευσαν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἀλλὰ λέγουν ὅτι ὁ Χριστὸς εἶναι κτίσμα καὶ ποῖημα τοῦ Θεοῦ. Ὅταν δὲ δὲν παρεδέχωνται καὶ ἀπορρίπτουν τὸν Χριστὸν Θεόν, καὶ Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, οὔτε τὸν Θεὸν Πατέρα δὲν παρεδέχονται. Ἄκουσε πῶς τὸ λέγει αὐτὸ ἡ Ἁγία Γραφή: «Ἐὰν κανεὶς δὲν ἔχῃ εἰς τὴν καρδίαν του καὶ δὲν πιστεύῃ τὸν Χριστὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, αὐτὸς ποὺ ἀπορρίπτει τὸν Χριστὸν ὡς Υἱὸν τοῦ Θεοῦ, οὔτε τὸν Θεὸν Πατέρα ἔχει καὶ οὔτε εἰς αὐτὸν πιστεύει».³ Ἐπίστευσα διὰ τοῦτο καὶ ἐκήρυξα. Αὐτὸν

² *Πρὸς Α'* Κορινθ. 2, 8.
³ *Α'* *Ἰω.* 3, 23, *Β'* *Ἰω.* 9.

τὸν ψαλμὸν ἂν καὶ τὸν ἔχουν εἰς χρῆσιν καὶ τὸν ψάλλον οἱ ὀπαδοὶ τοῦ αἱρετικοῦ Μακεδονίου, ἐν τούτοις δὲν τὸν ψάλλον ἀληθινῶς διότι δὲν ἐπίστευσαν ὅτι τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ Πατρὸς, χωρὶς νὰ ἔχη ἡμπαρὴ νὰ εἴπῃ κανεὶς καὶ νὰ ἐκφρασθῆ καὶ νὰ περιγράψῃ πῶς ἐκπορεύεται, δὲν πιστεύουν ὅτι καὶ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον εἶναι Θεός. Μὴ ἔχοντες δὲ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, δὲν ἔχουν οὔτε τὸν Χριστόν.⁴ Ἄκουε καὶ διὰ τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον τί λέγει ὁ Ἀπόστολος Παῦλος, Ἐάν κανεὶς δὲν ἔχη πιστεύσει τὸ Πνεῦμα τὸ Ἅγιον, τὸ ὁποῖον ἐγνωρίσαμεν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ὅτι εἶναι Θεός, αὐτὸς δὲν εἶναι Χριστιανός. Κάθε ἀνθρώπος λοιπὸν ποῦ πιστεύει ὀρθοδόξως εἰς τὸν Πατέρα Θεόν, τὸν Θεὸν Υἱὸν καὶ τὸν Θεὸν Ἅγιον Πνεῦμα, ὁμολογεῖ καὶ διακηρύττει: Ἐπίστευσα δι' αὐτὸ καὶ ὠμίλησα.

Ἄς ἴδωμεν δὲ καὶ τὸν ἐπόμενον στίχον τί θέλει νὰ μᾶς εἴπῃ, μετὰ τὸ «ἐπίστευσα, δι' αὐτὸ καὶ ὠμίλησα». Λέγει ὁ στίχος: «Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην πολὺ». Ἀλλὰ, αὐτὸς ποῦ δὲν καταλαβαίνει τὸ νόημα τοῦ ψαλμοῦ, λέγει ὅτι ὁ στίχος «Ἐγὼ ἐταπεινώθην πολὺ», εἶναι ξένος καὶ ἀδιάφορος ἀπὸ τὸ «ἐπίστευσα, δι' αὐτὸ καὶ ὠμίλησα». Ἀλλὰ ἐάν κανεὶς ἀπὸ ἡμᾶς ἐννοήσῃ καὶ καταλάβῃ ὅπως καὶ ὁ Δαυὶδ ἠνώησε, περὶ τοῦ μεγαλείου καὶ τῆς δόξης τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ καὶ τῆς μηδαμινότητος καὶ ταπεινότητος τοῦ ἑαυτοῦ, δὲν ἔμπορεῖ παρά καὶ αὐτὸς νὰ εἴπῃ: «Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην πολὺ». Διὰ τὸν ὀφθαλμὸν τῆς καρδίας ὅταν βλέπῃς τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ ποῦ δὲν ἔμπορεῖ νὰ τὸ ἐκφράσῃ καὶ διηγῆθῃ κανεὶς, διότι ὅσον διαφέρει ὁ οὐρανὸς ἀπὸ τὸ μυρμηγκί, τὴν διαφοράν ἔχει ὁ Θεὸς ἀπὸ τὸν ἀνθρώπον, αὐτὸ τὸ μεγαλεῖον ὅταν τὸ καλοσκεφθῆς καὶ τὸ ἐνωήσῃς, θὰ ἀκπλαγῆς καὶ θὰ εἴπῃς: «Ἐγὼ δὲ ἐταπεινώθην πολὺ».

Αὐτὸ τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ καὶ ὁ Ἀβραάμ μετὰ τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του ὅταν εἶδεν, καὶ κατενόη, ὅτι, συγκρινόμενος μετὰ τὸν ἀπειρον καὶ παντοδύναμον Θεόν, αὐτὸς εἶναι χῶμα καὶ στάχτη, ἔλεγεν: «Ἐγὼ εἶμαι γῆ καὶ στάχτη». Οἱ ὑπερήφανοι ὅμως ἄνθρωποι ἐπειδὴ οὔτε τὸν Θεὸν γνωρίζουν, καὶ τὸν ἑαυτὸν τῶν δὲν γνωρίζουν ποῖος εἶναι. Πῶς ἀφοῦ δὲν ἠμπόρουν πρῶτα νὰ γνωρίσουν τὸν δημιουργὸν τῆς κτίσεως καὶ τὸν ἀνθρώπον, θὰ ἠμποροῦσαν νὰ καταλάβουν καὶ νὰ γνωρίσουν, ὅτι αὐτοὶ εἶναι πλάσματα καὶ δημιουργήματα τοῦ Θεοῦ; Τὸ ὅτι δὲ, ἐκ τοῦ ὅτι δὲν ἀνα-

4. Πρὸς Ρωμ. 8, 9.

γνωρίζουν τὸν Θεὸν Κύριόν των καὶ Πλάστην των, ἔρχεται εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς καταλαμβάνει ὑπερηφάνεια, ὡς τὸ μαρτυρήσῃ ἡ Ἁγία Γραφή ἣ ὁποία λέγει: «Ἀρχὴ τῆς ὑπερηφανείας εἶναι, τὸ ὅτι δὲν γνωρίζει καὶ δὲν παραδέχεται ὁ ἀνθρώπος τὸν Κύριόν του καὶ Θεόν του καὶ δὲν τὸν γνωρίζει διότι ἔφυγε ἡ καρδία του ἀπὸ τὸν Θεόν τὸν ποιήσαντα αὐτόν». Ὁ Δαυὶδ ὅμως δὲν εἶναι τέτοιος ἀνθρώπος, ἀλλὰ, διότι ἐγκώριζεν ὅτι ὁ Θεός, τὴν καρδίαν ποῦ εἶναι συντετριμμένη καὶ κατασκακιωμένη ἀπὸ τὴν συναίσθησιν τοῦ μεγαλείου τοῦ Θεοῦ, καὶ τῆς μηδαμινότητος τῆς, ὁ Θεὸς δὲν θὰ τὴν ἐξαφανίσῃ καὶ δὲν θὰ τὴν ἀποδώσῃ, ἐταπεινώθῃ ἐμπρὸς εἰς τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ τὸν ὠφώσῃ ὁ Θεός. Διότι κάθε ἀνθρώπος ποῦ ὑπερηφανεύεται, θὰ ταπεινωθῆ.⁵ Καὶ κάθε ἀνθρώπος ποῦ ταπεινώνεται μπροστὰ εἰς τὸν Θεόν, θὰ ὠφωθῆ ἀπὸ αὐτὸν τὸν Θεόν. Τόσον μεγάλον ἀγαθὸν εἶναι ἡ ταπεινοφροσύνη καὶ αὐτὸς ὁ Κύριος ἡμῶν, ἐταπεινώσε τὸν ἑαυτόν του, καὶ θέλει καὶ ἡμᾶς τοὺς ὑπερηφάνους νὰ μᾶς ἐπαναφέρῃ εἰς τὴν ταπεινώσιν διὰ νὰ ὁμοιάσωμεν αὐτόν, ποῦ ἦτο τόσον ταπεινός, καὶ μᾶς λέγει: «Ἄς μάθετε ἀπὸ ἐμὲ τὸν ἴδιον ὅτι, εἶμαι πρὸς καὶ εἶμαι ταπεινός εἰς τὴν καρδίαν».⁶

Ἐπίστευσα, λοιπὸν, καὶ δι' αὐτὸ ὠμίλησα, καὶ ἄκομιθι διότι ἐπίστευσα εἰς τὸ μεγαλεῖον, τὴν δόξαν, τὴν ὑπαρξίν τοῦ Τριαδικοῦ Θεοῦ, ἐταπεινώθην πρὸ τοῦ ὕψους τῆς μεγαλειότητός του καὶ εἶπα μέσα εἰς τὴν μεγαλειώδη καὶ φιλοσοφημένην αὐτὴν σκῆψιν μου, ὅτι κάθε ἀνθρώπος εἶναι ψεύστης. Καὶ πῶς, ἀφοῦ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι εἶναι ψεύσται, ἀκούομεν ὅτι ὁ Ἰωὼ εἶναι ἀληθινός καὶ οὐχὶ ψεύστης; Διότι ὁ ἴδιος ὁ Θεὸς μαρτυρεῖ δι' αὐτὸν καὶ λέγει: «Ἐχεις προσέξει τὸν Ἰωὼ ὁ ὁποῖος με ἀκολουθεῖ πιστὰ ὅτι, δὲν εἶναι κανεὶς ὅσον κι' αὐτόν εἰς ὅλην τὴν γῆν; Εἶναι ἀνθρώπος χωρὶς ψεγάδι, δίκαιος, ἀληθινός, ἀπέχει ἀπὸ κάθε κακόν καὶ πονηρὸν πρᾶγμα».⁷ Ἐάν λοιπὸν ὁ Ἰωὼ εἶναι ἀληθινός καθὼς ἔχει γραφῆ καὶ μαρτυρεῖται ἀπὸ αὐτὸν τὸν Θεόν, πῶς ὁ Δαυὶδ ἔχει ἀποφανθῆ ἐναντίον ὄλων καὶ λέγει: «Ἐγὼ δὲ εἶπα κατὰ τὴν ἐκστάσιν μου ὅτι κάθε ἀνθρώπος εἶναι ψεύστης;». Πρὸς αὐτὸ θὰ εἴπωμεν ὅτι, ὅταν συγκρίνωμεν τὸν Ἰωὼ μετὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὁ Ἰωὼ ἦτο ἀληθινός. Ὅταν ὅμως γίνῃ σύγκρισις Ἰωὼ καὶ Θεοῦ

5. Σοφ. Ζαίρ. 10, 14-15.

6. Πρὸς Λουκ. 18, 14.

7. Ματθ. 11, 29.

8. Ἰωβ 1, 8.

καὶ ὁ Ἰῶβ ἦτο ψεύστης. Διότι ὅπως λέγει ἡ Γραφή «δὲν εἶναι κανεὶς καθαρὸς καὶ ἀκηλίδωτος ἔστω καὶ ἂν μίαν ἡμέραν ζῆση εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν».⁹ Ἐὰν δὲ δὲν εἶναι κανεὶς ἀναμάρτητος, φανερόν ἐστι δὲν μπορεῖ νὰ εἶναι καὶ ἀληθινὸς εἰ μὴ μόνος ὁ Θεός.¹⁰

Τὸ ἴδιον ἀκούομεν καὶ διὰ τὸν Βαρνάβαν, ὅτι εἶναι ἀγαθός. Ναί. Ὅταν τὸν συγκρίνομεν μετὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, γκωρίζομεν αὐτὸν ὡς ἀγαθόν· ὅταν τὸν συγκρίνομεν μετὰ τὸν Θεόν καὶ ὁ Βαρνάβας δὲν εἶναι ἀγαθός διότι «κανεὶς δὲν εἶναι ἀγαθός, παρὰ μόνον ὁ Θεός». Καὶ ὅπως κατὰ τὸ ὄραδον λέγει κανεὶς φωτεινότερον ἔνα ἀστὲρι, συγκρίνων αὐτὸ μετὰ τὰ ἄλλα ἀστέρια, ὅταν ὁμοίως φανῆ ὁ ἥλιος δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ εἴπῃ ὅτι πλέον τὸ ἀστὲρι αὐτὸ λάμπει, διότι ἀπὸ τὸ ὑπεράλλοον φῶς τοῦ ἡλίου καλύπτεται ἡ λάμψις τοῦ ἀστέρος, κατὰ τὸν αὐτὸν τρόπον λέγομεν τὸν ἕνα ἀνθρώπον ἀληθινὸν καὶ ἀγαθόν, ὅταν τὸν συγκρίνομεν μετὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, συγκρινόμενος ὁμοίως ὁ ἀνθρώπος καὶ μετὰ τὸν Θεόν, δὲν ἔμπορεῖ νὰ εἶναι ἀληθής. Κατὰ συνέπειαν κάθε ἀνθρώπος ὑπολείπεται τῆς ἀληθείας καὶ κατ' ἀκολουθίαν εἶναι ψεύστης.

Ἄλλὰ ἔλα, ἀγαπητέ, νὰ στρέψωμεν τὸν λόγον τοῦ κηρύγματός μας διὰ νὰ εὐρωμεν ἄλλην χάριν νοημάτων ποῦ λάμπει καὶ αὐτή. «Ἐγὼ δὲ εἶπα εἰς τὴν ἔκστασίν μου, ὅτι κάθε ἀνθρώπος εἶναι ψεύστης». Ὁ μακάριος Δαυὶδ ὁ ὅποιος κατὰ τὴν παιδικὴν του ἡλικίαν ἀγαποῦσε τὸν λόγον, ὡς ἀνδρὸς ἦτο φιλόσοφος, κατὰ δὲ τὰ γράμματα τοῦ ἦτο φιλόσοφος, ὁ Δαυὶδ λοιπὸν αὐτὸς ὁ ὅποιος ἦτο τοῦ Θεοῦ φίλος καὶ προσεπάθησε καὶ ἠθέλησε νὰ θέσῃ μέσα εἰς τὴν καρδίαν τοῦ ἀνθρώπου τὸν Θεόν καὶ νὰ συμμαζέψῃ μέσα εἰς αὐτὸν ὅλον τὸ μεγαλεῖον τῆς θεότητός του καὶ νὰ εἴπῃ ποῖος εἶναι ὁ Θεός, ἐδῆκε ἔξω ἀπὸ τὰς σαρκίτικας ἐπιθυμίας, καὶ διὰ τοῦ νοῦ, πορμεμέρισε καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὰ σύννεφα ἄφησε ἀπὸ κάτω του καὶ ὑπερπηδήσας τὸν οὐρανόν, καὶ ἀφοῦ πέταξε μαζὶ μετὰ τὰς ἀγγελικὰς δυνάμεις, καὶ ἀφοῦ εἰς τὴν καθαροτάτην θέαν τοῦ Θεοῦ, εἰσεχώρησε καὶ εἶδε τὴν δόξαν καὶ τὸ φῶς καὶ τὴν ἀστραπὴν τῆς μεγαλειότητος τοῦ Θεοῦ, ποῦ δὲν ἔμπορεῖ κανεὶς νὰ τὴν φαντασθῆ, ἀφοῦ κατάλαβε ὅτι κανεὶς ἐκ τῶν ἀνθρώπων οὔτε καμία ἀνθρωπίνῃ γλώσσᾳ εἶναι ἰκανὴ καὶ ἔμπορεῖ νὰ διηγηθῆ τὸ μέγεθος τῆς θεᾶς καὶ τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ, εἰς τοιαύτην ψυχικὴν καὶ πνευματικὴν ἀνάβασιν καὶ μετατόπισιν

9. 1^{ος} 14. 1 - 5.
10. Ματθ. 10, 18.

πρὸς τὰ ὄνω ἀφοῦ ἔγινε, καὶ ἀφοῦ εἶδε καὶ ἔμαθε ἀπὸ τὴν θεωρίαν αὐτὴν καὶ ἐθαύμασε τὸ μεγαλεῖον τοῦ Θεοῦ, μετὰ ἄρρος πίστεως ἀποκαλύπτει καὶ λέγει: «Ἐγὼ δὲ εἶπα εἰς τὴν ψυχικὴν αὐτὴν ἔξαρσίν μου, ὅτι κάθε ἀνθρώπος εἶναι ψεύστης».

Ἄλλὰ ἔλα πάλιν νὰ στρέψωμεν τὸ πολῦτιμον πετράδι, τὸν μαργαρίτην τοῦ λόγου τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὴν λάμψιν τοῦ Ἁγίου Πνεύματος ποῦ εἶναι μέσα εἰς τὸν λόγον, τὸν νοῦν ἡμῶν ἄς φωτίσωμεν. Γνωρίζω ἐγὼ, ἀγαπητοί, καὶ γεωργὸν μετὰ πείραν γεωργικὴν, ἀπὸ ἕνα χωράφι νὰ παίρνῃ εἰς ἕντος τρεῖς καρπούς. Ἄς μιμηθῶμεν λοιπὸν καὶ ἡμεῖς τοὺς γεωργοὺς καὶ ἄς σκάπτωμεν μετὰ τὴν ἀξίτην τοῦ Πνεύματος, ὅπως λέγει ὁ προφήτης: «Τὴν νύκτα ὅλην μετὰ τὴν καρδίαν μου ὠμιλοῦσα πολὺ καὶ ἐκαλλίεργον μέσα μου τὸ πνεῦμα μου».¹¹ Τοῦ πρώτου λοιπὸν στίχου εἶδομεν τὸ γράμμα, τὸν δεύτερον τὸν ἐπῆραμεν ὅπως εἶχεν, ἀκόμη τὸν τρίτον στίχον ἄς ἴδωμεν. «Ἐγὼ δὲ εἶπον —λέγει ὁ προφήτης— κατὰ τὴν πνευματικὴν μου ἀνάβασιν καὶ ἔκστασιν, ὅτι κάθε ἀνθρώπος εἶναι ψεύστης». Βλέπε κάθε ἀνθρώπον ποῦ νὰ ἐγγυᾶται διὰ τὸν ἑαυτὸν του ὅτι θὰ ζῆσῃ πολλὰ χρόνια, ποῦ θέλει νὰ οικοδομῇ καὶ νὰ φυτεύῃ καὶ νὰ τρέφῃ τὰ παιδιὰ του, νὰ ἔμιλλῃ ἐναντίον αὐτῶν ποῦ τὸν ἀδικοῦν, νὰ ὑπόσχεται ὅτι τοὺς ἐχθρούς του θὰ ἀπακρούσῃ, θὰ φυλακίσῃ, θὰ περιορίσῃ, θὰ ἐξορίσῃ, ἢ καὶ ὅτι ἄλλο χειρότερον ἔμπορεῖ νὰ φαντασθῆ κανεὶς νὰ κἀνῃ καὶ, ὕστερα ἀπὸ ὄλιγον, ἢ αὐτὴν τὴν νύκτα ἢ μετὰ δύο ἢ τρεῖς ἡμέρας, νὰ ἀπαθάνῃ. Καὶ θὰ ἴδῃς τότε, πῶς κάθε ἀνθρώπος εἶναι ψεύστης. Διότι αὐτὰ ποῦ ἔλεγε δὲν τὰ ἔκαμεν. Ἄλλὰ κάθε ἀνθρώπος ποῦ ἀγαπᾷ τὴν ζωὴν αὐτὴν εἶναι ψεύστης. Αὐτὸς ὁμοίως ὁ ὅποιος εἰς τὴν ζωὴν αὐτὴν ἐδῶ, προσπαθεῖ καὶ ἐπιζητεῖ καὶ ἐπιδοκῶκει νὰ ζῆ μετὰ τὰς ἀρετὰς, δὲν εἶναι ψεύστης, διότι αὐτὸς ὁ ἀνθρώπος τῶν ἐναρέτων πράξεων, δὲν εἶναι ἀνθρώπος ἀλλὰ Θεός, ὅχι διότι ὁ ἴδιος εἶναι Θεός ἐκ φύσεως, ἀλλὰ διὰ τὴν θεῖαν χάριν ἢ ἀποία κατοικεῖ μέσα του, ὅπως ὁ Παῦλος καὶ ὁ Πέτρος οἱ ὅποιοι εἶχον μέσα των τὸν Χριστὸν ποῦ τοὺς ὠμίλει. Αὐτοὶ, δὲν ἦσαν ψεύται ἀλλὰ ἀληθεῖς, διότι δὲν ἦσαν ἀνθρώποι. Εἶχον μέσα των τὸ Πνεῦμα τοῦ Θεοῦ ποῦ μίλοῦσε μέσα των. Εἰς αὐτοὺς δὲν ὑπῆρχε φροντίς διὰ χρήματα οὔτε διὰ κτήματα, διότι, πῶς ἦτο δυνατόν νὰ φροντίζουσιν αὐτοὶ διὰ χρήματα ὅταν ὁ Χριστὸς ποῦ εἶχον μέσα των τοὺς ἔλεγε: «Νὰ μὴ ἀπακτήσῃτε οὔτε χρυσοῦ οὔτε ἀσημι οὔ-

11. Ψαλμ. 76, 7.

τε να θάσετε χαλκόν εις τὰς ζώνας σας;»¹² Οὔτε ἀπειλοῦσαν να ἀποκρούσων τοὺς ἐχθρούς των, διότι δὲν εἶχον ἐχθρούς. Ἐφύλαττον καὶ ἠκολούθουν τοῦ Κυρίου τὴν ἐντολήν πού ἔλεγεν ἅς ἀγαπάτε τοὺς ἐχθρούς σας καὶ να εὐχεσθε ὑπὲρ αὐτῶν πού σᾶς διώκουν.¹³ Αὐτοὶ δὲν ἠγγύωντο διὰ τὰς ζήσων χρόνια πολλά, διότι καθένας χωριστὰ ἔλεγε: «Κάθε ἡμέραν ἀποθνήσκω, μα τὸν ἰδικόν σας κομπασμόν».¹⁴ Ἄκουε ἀκόμη τοῦ Ἀποστόλου ὁ ὁποῖος λέγει: «ἡμεῖς οἱ ἀπόστολοι φαινόμεθα ὡς πλάνοι ἀλλὰ καὶ ὡς ἀληθεῖς, ὡς ἀποθνήσκοντες καὶ ἰδοὺ ζῶμεν».¹⁵ Καὶ τοῦτο διότι ὅπως μᾶς βλέπει κανεὶς, μᾶς νομίζει πλάνους καὶ φαινόμεθα ὅτι εἴμεθα πλάνοι, ἐπειδὴ φαινόμεθα ὅτι εἴμεθα ἀνθρώποι. Ὅταν ὁμως μᾶς προσέξῃ κανεὶς εἰς τὸ τί λέγομεν ἀπὸ τὴν καρδίαν μας, καὶ πῶς συναναστρεφόμεθα καὶ ζῶμεν καὶ πολιτευόμεθα εἰς τὸν κόσμον αὐτόν, εἴμεθα ἀληθινοὶ σάν τὸν ἀληθινόν Θεόν. Καὶ ἀφοῦ μᾶς βλέπει κανεὶς σάν να ἀποθνήσκωμεν, ἐν τούτοις, να, πού με τὴν χάριν τοῦ Χριστοῦ πού εἶναι μέσα μας ζῶμεν ἄν κριθῇ ἀπὸ ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θέλαμεν ἡμεῖς διὰ τὸν ἑαυτὸν μας, κάθε ἡμέραν εἴμεθα σάν ἐξοὶ ἀπὸ τὸν κόσμον καὶ πεθαμένοι διὰ τὸν κόσμον. Ὅταν ὁμως κρίνωμεν ἀπὸ τὴν πίστιν μας καὶ τὴν δύναμιν πού ἀντλοῦμεν καὶ παίρνωμεν ἀπὸ τὸν Θεόν, ζῶμεν.

Ἐγώ, μετὰ τὸ: «Ἐγὼ δὲ εἶπα κατὰ τὴν πνευματικὴν μου ἔκστασιν ὅτι κάθε ἄνθρωπος εἶναι ψεύστης», προσάπτει: «Τί ἡμπορῶ να ἀναποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ὅλα ὅσα μοῦ ἀναπέδωκε καλὰ;». Ἀφοῦ εἶδεν ὁ Προφήτης Δαυὶδ τὴν ἀπὸ τὴν ἀρχὴν πού ἐπλάσθη ὁ ἄνθρωπος δωρεάν πού ἔδωσεν ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν τὸν ἄνθρωπον προκειμένου να ἀναποδώσῃ καὶ ὁ Δαυὶδ ὡς ἄνθρωπος εἰς τὸν Θεόν αὐτὰ πού ὁ Θεὸς τοῦ ἐχάρισε λέγει: Τί ἡμπορῶ να ἀναποδώσω ἐγὼ ὁ τιποτένιος ἄνθρωπος εἰς τὸν Θεόν μου, πού τόσας μοῦ ἐχάρισε καὶ μοῦ ἐδώρησεν εὐεργεσίας; Δι' ἐμὲ ἐξεδίπλωσεν καὶ ἐτέντωσεν ἐμπρὸς εἰς τὰ μάτια μου τὸν οὐρανόν πού με φωτοφόρα καὶ φωτοδόλα ἀστρα τὸν διεκόσμησεν, ἤλιον δι' ἐμὲ ἐδημιούργησεν εἰς τὸν ὅποιον ἔχει περιπλέξει χρυσοῦφάντους ἀκτίνας, τὸ φεγγάρι δι' ἐμὲ τὸ ἔβρισεν εἰς τὸν οὐρανόν να περιπατῇ τὴν νύκτα καὶ τὰ μαῦρα σκοτάδια τῆς νυκτὸς να φωτίξῃ ὥστε, αὐτοὺς πού

12. Ματθ. 10, 9.

13. Ματθ. 5, 44.

14. Α' Κορινθ. 15, 31.

15. Κορινθ. 6, 8-9.

πλέουν εἰς τοὺς ὠκεανούς καὶ τὰ πελάγη, καὶ αὐτοὺς πού ὀδοιποροῦν, να τοὺς ὀδηγῇ, τὴν γῆν δι' ἐμὲ ἔκαμε μεγάλην, καὶ με κάθε δένδρον καρποφόρον καὶ ἄκαρπον κατεπύρτυσεν, με ἄνθη καὶ χλόην καὶ φυτὰ διάφορα τὴν ἐξωγράφισεν καὶ τὴν ἐστόλισεν, νερὰ πολλὰ εὐνοῶζε πού γεννοῦν ψάρια — τὰς θαλάσσιαις δηλαδὴ— πηγὰς ἀπὸ καθαρὰ νερὰ καὶ γλυκὰ καὶ πόσιμα ἔδωκε πού πηγάζουν ὡσάν ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς γῆς, διὰ να σθῆνουν τὴν δίψαν τῶν ἀνθρώπων. Αὐτὰς λοιπὸν τὰς πολλαπλὰς εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ καὶ τὰ δωρήματά του, ἀπορεῖ πῶς ἡμπορεῖ να ἀναποδώσῃ εἰς τὸν δωρεοδότην Θεόν ὁ Προφήτης καὶ λέγει με ἀπορίαν: «Τί να ἀναποδώσω ἐγὼ εἰς τὸν Θεόν μου δι' ὅλα αὐτὰ τὰ καλὰ πού μοῦ ἔκαμεν;». Ἀλλὰ ἀφοῦ ἠννόησεν ἀκόμη βαθύτερα καὶ πνευματικώτερα ὁ Προφήτης Δαυὶδ, καὶ ἀφοῦ με τὰ μάτια τῆς ψυχῆς του εἶδεν ὅλας τὰς εὐεργεσίας πού ἐπρόκειτο να δοθοῦν διὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ εἰς τὸν ἄνθρωπον καὶ, σάν να τὰς εἶχῃ μπροστά του καὶ τὰς βλέπει τὰς εὐεργεσίας αὐτὰς φωνάζει καὶ λέγει: «Τί να ἀναποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ὅλα ὅσα μοῦ ἀναπέδωκε;». Καὶ πόσα δὲν μοῦ ἔδωκε; Ἀφοῦ πήρε χῶμα ἀπὸ τὴν γῆν, με ἔπλασε ἀπὸ τὸ μηδέν, ἀπὸ τὸ τίποτε με ἐδημιούργησε, καὶ με ἐτίμησεν με τὴν ἴδιαν του εἰκόνα, μοῦ ἔδωκε δόξαν ἀγγελικὴν, καὶ, ἂν καὶ ἐγὼ με τὴν παράβασιν τῆς ἐντολῆς του ἐγίνα θνητὸς ἀπὸ ἀθάνατος καὶ ὁ θάνατος —ὁ ψυχικὸς μου χωρισμὸς ἀπὸ τὸν Θεόν μου— λόγω τῆς ἁμαρτίας μου με παρέλυσε κυριολεκτικῶς, ἀφοῦ ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον πάλιν με ἐπήρε κοντὰ τοῦ. Τί λοιπὸν να τοῦ ἀναποδώσω δι' αὐτὰ πού μοῦ ἀναπέδωκε πὰρὰ τὴν ἁμαρτωλότητά μου, τὴν ἀνασιότητά μου καὶ τὴν ἀχαριστίαν μου πρὸς αὐτόν; Τὸ θηρίον πού με κυνηγοῦσε, τὸ φίδι αὐτὸ τῆς ἁμαρτίας, τὸ ἀπενέκρωσε, τὰς χαλκίνας πόλιας τοῦ θανάτου πού ἔκλειον φυλακισμένας εἰς τὸν ἄδην τὰς ψυχὰς τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἦλθεν εἰς τὸν ἄδην τὰς κατετάκισε καὶ τὰ βαρεῖα σιθερά του τὰ κατεκομμάτισε: τί λοιπὸν να ἀναποδώσω εἰς τὸν Κύριόν μου δι' ὅλα αὐτὰ τὰ τόσα καλὰ πού μοῦ ἔκαμεν; Ὅταν ἐγὼ ἐβόηκα ἔξω ἀπὸ τὸν παράδεισον τῆς ἀπολούσεως, με εἰσήγαγε πάλιν μέσα εἰς αὐτόν, ὄχι διὰ τὴν ἰδικὴν μου δικαιοσύνην καὶ ἄξιαν, ἀλλὰ διὰ τὴν πολλὴν χάριν πού μοῦ ἔκαμε, τοῦ οὐρανοῦ τὰς θύρας μοῦ ἄνοιξε, τὴν βασιλείαν τοῦ οὐρανοῦ μοῦ ὑπεσχέθη, σκάλαν διὰ να ἀνεβαίνω ἀπὸ τῆς γῆς εἰς τὸν οὐρανόν μου ἐρπιάζε, καὶ, εἶναι αὐτὴ ἡ σκάλα, ἡ πίστις μου πρὸς Αὐτόν. Τί λοιπὸν να ἀναποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ὅλα ὅσα μοῦ ἔδωκε; Ἀλλὰ μοῦ ἐχάρισε περιο-

σότερα από αυτά που ανέφερα δι' ἐμέ καταδέχθη και ὑπέμενε νά τόν πτύουν και νά τόν ραπίζουν και νά τόν μαστιγώνουν, δι' ἐμέ ἐφόρεσε εἰς τὸ ἅγιον κεφάλι Του στεφάνι ἀπό ἀγκάθια, ἔπιε δι' ἐμέ ξύδι ἀνακατεμμένον μὲ χολήν, δι' ἐμέ πολλά ἔπαθε, διὰ νά ἀδειάσῃ τὴν πίκραν και τὴν κακίαν που μοῦ εἶχαν ἑτοίμη νά μοῦ δώσῃ ὁ θάνατος. «Τί νά ἀνταποδώσω εἰς τὸν Κύριον δι' ὅλα αὐτά;».

Πολλά ἀφοῦ ἐζήτησε και εἶπεν ὁ Προφήτης, ἀφοῦ στριφογύρισε τὸ μυαλό του και τὸν νοῦν του, και ἀφοῦ δὲν ἤμπόρεσε νά εὐρῆ ἀντίδωρον τῶν μεγάλων τοῦ Θεοῦ δωρεῶν πρὸς τὸν ἄνθρωπον, και πρὸς τὸν Θεὸν Ἰσαζίαν ἀνταποδοῖσαι, ἀφοῦ προεἶδε τὴν πραγματικότητα, προφήτευσε και λέγει περὶ τοῦ μαρτυρίου τοῦ Χριστοῦ, «Ἡ ποτήριον που θὰ μὲ σώσῃ θὰ λάβω και τὸ ὄνομα τοῦ Κυρίου θὰ ἐπικαλεσθῶ». Αὐτὸ δὲ τὸ ποτήριον που προεἶπε και προεἶδεν ὁ Δαυὶδ, εἶναι τὸ πικρὸν ποτήριον τῶν παθῶν τοῦ μαρτυρίου και θανάτου που ἔπιεν ὁ Χριστὸς. Διότι εἰς τὸν κῆπιον τῆς Γεσθημανῆ προσευχόμενος ὁ Χριστὸς ἔλεγε: «Πατέρα, ἂν εἶναι δυνατόν, ἄς περάσῃ ἔτσι χωρὶς νὰ τὸ πῶ τὸ ποτήριον ταῦτο τοῦ μαρτυρίου και τοῦ σκληροῦ μου θανάτου. Ἡ Ἁγία Γραφή γράφει και κἀμνεὶ λόγον διὰ πολλά ποτήρια. Λέγει διὰ ποτήριον χρυσοῦ τῆς Βαβυλωνος¹⁶ ἀπὸ αὐτὸ τὸ ποτήριον ἔπιον τὰ τότε Ἔθνη και οἱ Ἰσραὶλ και ἐμέθυσαν ἔχει λοιπόν και ἡ Βαβυλωνος τῆς σήμερον ἀκαλασίας ποτήριον χρυσοῦν, ἀλλὰ τὸ ποτὸν του δὲν εἶναι καλὸν και ἀφελίμον. Ἦτο χρυσοῦν τὸ ποτήριον τῆς Βαβυλωνος, ἀλλὰ δλέπεις μέσα εἰς αὐτὸ τὸν ὠρακώτατον λόγον τῶν εἰδωλολατρῶν Ἑλλήνων, που μὲ ὑπερηφάνειαν ἔλεγον και ἐνόμιζον τοὺς ἑαυτοὺς τῶν σοφῶν, και τὸ ποτήριον εἶχε ποτὸν τοιαῦτον που ἦτο ἀνακατωμένον μὲ τῆς εἰδωλολατρίας τὴν διδασκαλίαν. Ἀλλὰ, τέτοιο ποτήριον δὲν εἰσάγει εἰς τὸν ψαλμὸν του ὁ Δαυὶδ και δὲν τὸ ζητεῖ. Τί λοιπόν ζητεῖ; Τὸ ποτήριον τῆς ὑπομονῆς και τῆς νίκης κατὰ τοῦ κόσμου, κατὰ τῆς ἁμαρτίας, που εἶναι σφραγισμένον μὲ τὸ ὄνομα τοῦ Χριστοῦ. Καὶ ἀπὸ τὸ ποτήριον αὐτὸ ὅποιος θὰ πῆ, ἀφοῦ χορτάσῃ ἀπὸ τὴν χορὰν και τὴν ἀγαλλίασιν και τὴν εὐφροσύνην τοῦ Ἁγίου Πνεύματος, θὰ συγκοταρῶνθῃ εἰς τὴν ἁγίαν χορείαν τῶν μαρτύρων, μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Χριστοῦ τοῦ Κυρίου μας, εἰς τὸν ὅποιον ἀνέκει ἡ δόξα και ἡ δόξα μὲ εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰῶνων. Ἀμήν.

16. Πράξ. Ἱερεμ. 28, 7.

Εἰσαγωγή

Τὴν ἀποκλεισθεσαν ἑμίλιαν τοῦ ἱεροῦ Χριστοτόμου δυνάμεθα νά τὴν ἐντάξωμεν εἰς τὰς ἐρμηνευτικὰς ἑμίλιας, διότι τὸ περιεχόμενον εἶναι καθαρῶς ἐρμηνευτικόν. Ὁ Χριστοτόμος, ἀποχολούμενος ἐνταῦθα μὲ τὴν ἐρμηνείαν τοῦ ἀνωτέρου ρητοῦ, ἀπὶ μένει ἰδιαιτέρως εἰς τὰς λέξεις «θεὸς» και «καίρεσις».

Ἀποδεικνύει δὲ: τὸ νόημα τοῦ «θεοῦ» δὲν εἶναι προσηγορικὸν ἢ συμβουλευτικόν, ἀλλ' ἔχει ἔννοιαν προφητικὴν. Ἡ λέξις «καίρεσις» οὐδαμῶς σχέσηον ἔχει μὲ δογματικὰς διδασκαλίας. Ὁ Παῦλος δι' αὐτῆς ἔννοει τὰς δικιρῶσεις, τὰς διαφωνίας, τὰ σχίσματα, τὰ ὅποια ἐλάμβανον χώραν κατὰ τὰς συνεστίας τῶν Χριστιανῶν τῆς Ἐκκλησίας τῆς Κορίνθου.

Κατὰ τὰ δέματα ταῦτα οἱ πλοῦσοι δὲν ἀνέμενον τοὺς πτωχοὺς, ἀλλὰ ἔπρωγον μόνοι των και ἔτσι παραθεωροῦντο οἱ πτωχοί. Ὡς ἐκ τούτου ἐξηγουρήθησαν δικιρῶσεις και σχίσματα, τὰ ὅποια ὁ Παῦλος κλητηριάζει και ὀνομάζει καίρεσις.

Ἡ ἑμίλια αὕτη ἠκολούθησεν ἑτέραν, τῆς ὁποίας τὸ θέμα ἦτο διὰ τὴν Ἱερουσαλήμ, και δὴ, διὰ τοὺς θρήσους αὐτῆς, τοὺς ὁποίους ὁ Χριστοτόμος παρίστησεν ἐναργέστατα και συνεκίνησε τὸ ἀκρατήριον. Τσαυτῆ δὲ ἦτο ἡ συγκίνησις, ὅστε, καθὼς λέγει ὁ Ἰβὼς ὁ βυβλικός, ἠγωνιάσθη νά διακόψῃ τὸν λόγον διὰ νά μὴ ἀναλυθῇ εἰς δάκρυα τὸ ἀκρατήριον.

Ὁ τόπος τῆς ἐκφωνήσεως τῆς ἑμίλιας ταύτης — ἂν δηλαδὴ αὕτη ἐξεφωνήθῃ εἰς τὴν Ἀντιόχειαν ἢ εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν — μᾶς εἶναι ἀγνωστος. Ἐπίσης ἀγνωστος μᾶς εἶναι και ὁ χρόνος και ἡ ἐποχὴ.

ΟΜΙΛΙΑ

240 Α ΕΙΣ ΤΟ ΑΠΟΣΤΟΛΙΚΟΝ ΠΡΩΤΟΝ ΤΟ ΟΠΟΙΟΝ ΛΕΓΕΙ: «ΠΡΕΣΒΗ
ΝΑ ΠΑΡΟΥΝ ΚΑΙ ΔΙΑΙΡΕΣΕΙΣ ΑΝΑΜΕΣΑ ΣΑΣ, ΔΙΑ ΝΑ ΓΙΝΩΝΤΑΙ
ΦΑΝΕΡΟΙ ΕΙΣ ΣΑΣ ΟΙ ΕΚΑΕΤΟΙ».¹

Πολύ συνεκινήθη προηγουμένως τὸ πνευματικόν τοῦ θεάτρον, ἡ Ἐκκλησία, ὅτε παρουσίασα ἐνώπιόν σας διὰ τοῦ λόγου τὴν Ἱερουσαλήμ νὰ ἀπαριθμῇ καὶ νὰ θρηνῇ τὰς συμφοράς τῆς. Καὶ λέγω ὅτι συνεκινήθη διότι εἶδον τοὺς οφθαλμούς σας ἐτοίμους νὰ πηγάζουσιν δάκρυα ἀντελήφθην τὴν διανοίαν σας νὰ οὐρέται καὶ νὰ κλαῖῃ ἀπὸ ἄσας ὑπέφθην.

Ταῦτο καὶ ἐγὼ ταχέως ἐνώησας, διέκοψα τὴν περιγραφὴν τῆς τραγικῆς διηγήσεως, ἔβλησα ἐκ τοῦ μέσου τὸν λόγον, ὥστε νὰ προλάβω τὸν θρήνον ποῦ ἐμελλε νὰ ἐκτραγῆ ἀπὸ κάθε καρδίαν. Διότι ψυχὴ, ποῦ ἔχει καταληφθῆ ἀπὸ μεγάλην λύπην, δὲν δύναται οὔτε νὰ εἴπῃ, ἀλλ' οὔτε καὶ ν' ἀκούσῃ τι τὸ ὑγιές. Διὰ ποῖον λοιπὸν σκοπὸν τῶρα ἄς ὑπενθύμιαι τὰ προηγουμένα ἐκεῖνα λόγια; Διότι καὶ ἄσας πρόκειται σήμερον νὰ λεχθῶσιν εἶναι παραπλήσια μὲ τὰ τότε λεχθέντα. Καὶ ὅπως ἀκριβῶς τὰ λόγια ἐκεῖνα τὴν βαθμίαν ἐκ τοῦ βίου ἡμῶν ἐξέβαλλον καὶ τὴν ἀμέλειαν διώρωνον δι' ἄσας ἔπρεπε νὰ πράξωμεν, ἔτσι καὶ τὰ ἄσας πρόκειται τῶρα νὰ εἴπωμεν διὰ τὴν ἀκριβῆ ἐξέτασιν τῶν δογματικῶν διδασκαλιῶν, δύναται νὰ καταστήσῃσιν ἡμῶς σταθερωτέρους εἰς αὐτὰ ὥστε ἐξ ἄλλων νὰ εἴμεθα κατηγορησμένοι, ὡς φθόνοντες. «Εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας», συμφώνως πρὸς τὸν θεῖον Ἀπόστολον Παύλον.² Τότε τὸ σῶμά σας ἐθεραπεύσαμεν, τῶρα ἄς ἱατρεύομεν τὴν κεφαλὴν· τότε διὰ τῶν λόγων τοῦ Προφήτου Ἱερεμίου, τῶρα διὰ τῶν ρημάτων τοῦ Παύλου. Ποιοὶ λοιπὸν εἶναι οἱ λόγοι τοῦ Παύλου μὲ τοὺς ὁποίους σήμερον πρόκειται νὰ ἀσχοληθῶμεν πρὸς ὠφέλειαν ἡμῶν; «Πρέπει νὰ ὑπάρχουν

1. Α' Κορινθ. 11, 19.

2. Ἑβρ. 4, 15.

καὶ αἰρέσεις, λέγει, ἀνάμεσά σας, διὰ νὰ γίνωνται φανεροὶ εἰς σᾶς οἱ ἐκλεκτοί.³

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θέλωμεν νὰ μάθωμεν δὲν εἶναι μικρὸν. Διότι, ἂν ὁ Παῦλος συμβουλεύῃ νὰ γίνεταί κάτι τέτοιο, ἢ ἢ ὅτι ἔχει νὰ εἰσαγάγῃ τὰς αἰρέσεις ἀπαλλάσσονται πάσης εὐθύνης. Ἄλλὰ κάτι τέτοιο δὲν συμβαίνει, ὅχι Δ διότι λέγει αὐτὸ, ὅχι προκαθαρίζων ἀλλὰ προφητεύων τὸ μέλλον. Ὅπως δηλαδὴ ὁ ἰατρός, ὁ ὁποῖος βλέπει τὸν ἀσθενῆ νὰ παραδίδεται εἰς πολυφαγίαν καὶ μέθην καὶ τὸν βλέπει ἀκόμη νὰ ἔχη ἐστρομμένην τὴν προσοχὴν του καὶ εἰς ἀπηγορευμένα δι' αὐτὸν φαγητὰ, προλέγει ὅτι ἢ κατὰ χρῆμα αὐτὴ θὰ προσενηύσῃ πυρετόν, δὲν θέτει νόμους, οὔτε συμβουλεύει τοῦτο, ἀλλὰ προλέγει τὸ μέλλον, κατόπιν ἐξετάσεως τῆς παρουσίας καταστάσεως ὁμοίως καὶ ὁ γεωργὸς ἢ ὁ κυβερνήτης πλοίου, ὁσάκις βλέπει νὰ συγκεντρώνωνται νέφη καὶ νὰ πίπτουν βροῦται, Ἐ συνοδεύονται ἀπὸ ἀστραπᾶς καὶ λέγει ὅτι τὰ νέφη πρέπει νὰ φέρουν βροχὴν καὶ μάλιστα ραγδαίαν, οὐτε αὐτὸς συμβουλεύει ἀλλὰ προλέγει ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ λάβῃ χώραν εἰς τὸ μέλλον. Ἔτσι καὶ ὁ Παῦλος ἔθεσε τὸ «Πρέπει».

Πολλάκις λοιπὸν καὶ ἡμεῖς ὅταν βλέπωμεν ἀνθρώπους διαπληκτιζομένους καὶ μὲ φοβερὰς ὄψεις περιλουμένους, λέγομεν ὅτι πρέπει νὰ ἔλθουν εἰς τὰς χεῖρας καὶ νὰ καταλήθουν εἰς τὴν φυλακὴν. Δὲν τοὺς συμβουλεύομεν, οὔτε τοὺς προτρέπομεν νὰ κάνουν αὐτὰ (ἄλλωστε πῶς εἶναι δυνατόν;) ἀλλὰ συμπεραίνομεν τὸ μέλλον ἀπὸ τὸ παρὸν. Ὅσα καὶ ὁ Παῦλος, δὲν συμβουλεύει αὐτὰ μὲ τὸ νὰ λέγῃ ὅτι «Πρέπει καὶ αἰρέσεις νὰ ὑπάρχουν ἀνάμεσά σας» ἀλλὰ προαναγγέλλει καὶ προφητεύει ἐκεῖνο τὸ ὅποιον θὰ γίνῃ εἰς τὸ μέλλον. Ἀπόδειξις ὅτι δὲν συμβουλεύει νὰ ὑπάρχουν αἰρέσεις, εἶναι καὶ τὸ ὅτι ὁ ἴδιος λέγει: «Καὶ ἂν ἀκόμη ἄγγελος σὺς κηρύξῃ διαφορετικὸν Εὐαγγέλιον ἀπὸ ἐκεῖνο, τοῦ σὺς κηρύξωμεν, αὐτὸς ἄς εἶναι ἀνάθεμα.»⁴ Ἄ Ὁ ἴδιος ὁ Παῦλος εἶναι ἐκεῖνος τοῦ ἀπορρίπτει τὴν περιτομὴν καὶ λέγει: «Ἐάν περιτέμνεσθε, ὁ Χριστὸς δὲν θὰ σᾶς ὠφελήσῃ εἰς τίποτε»⁵ καὶ ταῦτα ἐπειδὴ ὁ καθωρισμένος διὰ τὴν περιτομὴν χρόνος εἶχε παρέλθει καὶ ἐβαλύνετο ἢ

3. Α' Κορινθ. 11, 19.

4. Α' Κορινθ. 11, 19.

5. Ρωμ. 1, 8.

6. Γαλ. 5, 2.

καθαρότης τοῦ κηρύγματος. Διὰ τὸ δὲ, λέγει, καὶ αἰτίαν προσέθεσεν καὶ εἶπεν: «Διὰ νὰ γίνωνται φανεροὶ οἱ ἐκλεκτοί.»⁷ Τὸ «Διὰ νὰ» εἰς πολλὰ μέρη τῶν ἁγίων Γραφῶν δὲν εἶναι ἔκφρασις αἰτιολογίας ἀλλὰ ἀποτέλεσμα τῶν πραγμάτων. Παράδειγμα, ἦλθεν εἰς τὸν κόσμον ὁ Χριστὸς, καὶ εἰς τὸν τυφλὸν ἔδωσε τὸ φῶς καὶ ἐκεῖνος μὲν, ὁ τυφλὸς, τὸν Χριστὸν προσκύνει. Ἀντιθέτως, οἱ Ἰουδαῖοι, ἐνῶ ὁ τυφλὸς εἶχε θεραπευθῆ, τὰ πάντα μετεχειρίζοντο, ὥστε νὰ καλύψουν τὸ θαῦμα καὶ τὸν Χριστὸν ἐδίωκον. Τότε λοιπὸν λέγει ὁ Χριστὸς: Β «Διὰ κρίσιν ἐγὼ ἦλθα εἰς τὸν κόσμον τοῦτον, διὰ νὰ ἀποκτήσουν τὸ φῶς ἐκεῖνοι ποὺ δὲν βλέπουν καὶ νὰ γίνουσι τυφλοὶ ἐκεῖνοι ποὺ βλέπουν»⁸.

Ἀρὰ γε λοιπὸν, δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἦλθεν ὁ Χριστὸς εἰς τὸν κόσμον διὰ νὰ καταστῶν τυφλοὶ ἐκεῖνοι; (οἱ Ἰουδαῖοι). Ὅχι. Δὲν ἦλθε δι' αὐτὸ, ἀλλὰ συνέβη τοῦτο καὶ τὸ γεγονός ἐθεσεν ἐν ἀσχηματῇ αἰτιολογίας.

Ἄτερον παράδειγμα. Ἐδόθη εἰς τοὺς ἀνθρώπους ὁ Μωσαϊκὸς Νόμος διὰ νὰ ἐμποδίσῃ τὴν ροπὴν πρὸς τὴν ἁμαρτίαν, διὰ νὰ κάμῃ καλύτερους τοὺς ἀποδεχομένους αὐτόν. Ἀλλὰ τὸ ἴδιον συνέβη, ἕνεκα τῆς ραθυμίας ἐκείνων (τῶν Ἰουδαίων), διότι ἠυξήθησαν αἱ ἁμαρτίαι των. Καὶ λέγει ὁ Παῦλος: «Ὁ Νόμος παρεσέφθη διὰ νὰ πλησθῆσθε αἱ παραβάσεις.»⁹ Καὶ ὁμοίως δὲν ἐδόθη δι' αὐτὸν τὸν σκοπὸν ἀλλὰ διὰ νὰ ἐλαττώσῃ τὴν ἁμαρτίαν. Ὁ ἔγινεν ὁμοίως τοῦτο διὰ τὴν σκληροκαρδίαν ἐκείνων, οἱ ὅποιοι ἐδέχθησαν τὸν Νόμον.

Ἔτσι καὶ ἐνταῦθα, τὸ «Διὰ νὰ» δὲν εἶναι δηλωτικὸν αἰτιολογίας ἀλλὰ ἀποτελέσματος. Ὅτι δὲ κάποια ἄλλη εἶναι ἡ αἰτία τῶν αἰρέσεων καὶ δὲν γίνονται αἰρέσεις διὰ τοῦτο, δηλαδὴ «Διὰ νὰ γίνωνται φανεροὶ οἱ ἐκλεκτοί», ἀλλὰ ἀπὸ κάπου ἄλλου ἔλαβον τὰς ἀφορμὰς, ἄκουσε τὸν Χριστὸν, ὁ ὁποῖος μᾶς φανερώει τὴν αἰτίαν: «Ἡ Βασιλεία τῶν Οὐρανῶν», λέγει, «ὁμοιάζει μὲ ἄνθρωπον, ὁ ὁποῖος ἔσπειρεν εἰς τὸν ἀγρὸν τοῦ καλοῦ σπόρον. Ἄλλ' ὅταν οἱ ἄνθρωποι ἐκοιμῶντο, ἦλθεν ὁ ἐχθρὸς του καὶ ἔσπειρε ζιζάνια.»¹⁰ Βλέπετε ὅτι δι' αὐτὸν ἀκριβῶς τὸν λόγον φυτρῶνουν αἱ αἰρέσεις, ἐπειδὴ οἱ ἄνθρωποι (Χριστιανοὶ) ἐκοιμήθησαν; Δ Ἐπειδὴ εἶχε καταλάβει αὐτοὺς ἡ ραθυμία; Ἐπειδὴ

7. Α' Κορινθ. 11, 19.

8. Ἰωάν. 8, 20.

9. Ρωμ. 7, 20.

10. Ματθ. 13, 24-26.

δὲν ἐπρόσθεον μὲ ἀκριβῆσαι εἰς τὰ λεγόμενα; Διὰ τὴν μὴ λέγει κάποιος: «Διατί ὁ Χριστὸς παρεχώρησε τὰς αἰρέσεις;», λέγει ὁ Παῦλος, «Οὐδόλως σὲ θλάπτει αὕτη ἡ παρεχώρησις; ἔαν εἶσαι ἐκλεκτός, θὰ γίνῃς ἀκόμη ἐπιφανέστερος». Διότι δὲν εἶναι τὸ ἴδιον νὰ ἴσασαι εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν, καθ' ἣν στιγμήν δὲν ὑπάρχει οὐδεὶς νὰ σὲ ἐμποδίσῃ ἢ νὰ σὲ ἀπατήσῃ, μὲ τὴν ἄλλην περίπτωσιν, ὅταν μὲν ἡ ἀσάλευτος καὶ ἀμετακίνητος εἰς τὴν ὀρθὴν πίστιν, ἂν καὶ σὲ κτυποῦν μύρια κύματα. Καὶ ὅπως τὰ δένδρα, πανταχόθεν ὑπὸ τῶν ἀνέμων προσβαλλόμενα, ἰσχυρότερα καθίστανται, ἔαν εἶναι καλῶς καὶ μετ' ἀκριβείας ἐρριζωμένα· Ἐτσιουτοτρόπως λοιπὸν συμβαίνει καὶ μετὰ τὰς ψυχὰς τὰς ἐδραικωθεῖσας ἐπὶ τοῦ θεμελίου τῆς ὀρθῆς πίστεως. Ὅσαι αἰρέσεις καὶ ἂν τὰς προσβάλλουν, δὲν τὰς μετακινοῦν, σταθερωτέρας τὰς κἀμινουν. Τί λοιπὸν θὰ εἴπωμεν, λέγει, διὰ τοὺς ἀσθενεῖς περὶ τὴν πίστιν, τοὺς μετακινουμένους καὶ εὐκόλως ἀνατρεπομένους; Ὅστε ἐκεῖνοι εἶναι εἰς αὐτὴν τὴν κατάστασιν ἕνακα τῆς προσβολῆς τῆς αἰρέσεως, ἀλλὰ τούτο ὑψίστανται διὰ τὴν ἴδιαν ἀσθένειαν. Ἀσθενεῖαν δὲ λέγω, ὄχι τὴν φυσικὴν, ἀλλὰ τὴν προερχομένην ἐκ τῆς προαιρέσεως των, ἢ ὅποια εἶναι ἀξιακατάκριτος καὶ ὑπὸ κόλασιν καὶ τιμωρίῶν εὐρίσκειται. Τὴν ὅποιαν καὶ ἡμεῖς εἴμεθα εἰς θέσιν νὰ διορθώσωμεν. Διὰ τοῦτο καὶ, ὅταν τὸ κατορθώσωμεν, ἐπαينوῦμεθα καὶ, ὅταν δὲν τὸ κατορθώσωμεν, τιμωροῦμεθα.

Καὶ διὰ τὴν μάθησιν ὅτι τίποτε δὲν δύναται νὰ θλάψῃ τοὺς ἀγρυπνοῦντας, θὰ προσπαθῶμεν νὰ σοῦ τὸ ἀποδείξω καὶ μετὰ τὴν ἐξῆς: Τί δύναται νὰ γίνῃ πονηρότερον τοῦ διαβόλου, τί δὲ μιαιώτερον; 242 Α' Ἄλλ' ὅμως ὁ πονηρὸς οὐδὲν καὶ κακοῦργος ἂν καὶ εἶχε πολλὴν δύναμιν, καὶ μετὰ τῶν τεχνασμάτων του προσέβαλε τὸν Ἰωβ, καὶ ἐκένωσεν ἅλα τὰ θέλη τοῦ εἶς τὴν οἰκίαν καὶ τὸ σῶμα τοῦ δικαίου, ὄχι μόνον αὐτὸν δὲν ἐκλόνησε, ἀλλὰ καὶ λαμπρότερον τὸν κατέστησε. Καὶ οὕτως μὲν, ὁ Ἰωβ, οὔτε ἀπὸ τὸν ἴδιον τὸν διάβολον τότε ἐθλάπτετο· ὁ δὲ Ἰούδας, ἐπειδὴ ἦτο ἀμελής καὶ ραθυμὸς, τίποτε δὲν ἐκέρδιεν ἀπὸ τῆς συναναστραφῆς του μετὰ τὸν Χριστόν, ἀντιθέτως, παρὰ τὴν πολλὰς νοθεσίας καὶ συμβουλὰς ἔμεινε προδότης· ἡ αἰτία εἶναι, ὅτι, ἔαν κανεὶς δὲν θέλῃ νὰ σωθῇ, δὲν τὸν ἀναγκάζει, οὔτε τὸν διάζει ὁ Θεός· ὅπως ἀκριβῶς δὲν ἠνάγκαζε καὶ ἐκεῖνον. Β' Οὕτως, ἔαν ἀγρυπνοῦμεν καὶ ἡμεῖς, οὔτε ὁ διάβολος δύναται νὰ μᾶς θλάψῃ· ἔαν ὅμως δὲν γρηγορώμεν, ἀλλὰ ζῶμεν μετὰ ραθυμίαν, οὔτε καὶ ἀπὸ ἐκείνους, οἵτινες

θέλουν νὰ μᾶς ὠφελήσουν, θὰ κερδίσωμεν ποτὲ κάτι, ἀλλὰ καὶ ζημίαν τὴν ἐσχάτην θὰ ὑποστώμεν· τὸσον μέγα κακὸν εἶναι ἡ ραθυμία.

Οἱ Ἰουδαῖοι, λοιπὸν, ὄχι μόνον δὲν ὠφελήθησαν ἀπὸ τὴν ἔλευσιν τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἐξ ἐξημιώθησαν. Ὅχι θεοβαίως ἕνεκα τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ ἐξ αἰτίας τῆς ραθυμίας καὶ ἀχαριστίας των. Καὶ ἀκούσε αὐτὸ τὸν ἴδιον τὸν Χριστόν ποῦ λέγει: «Ἐάν δὲν εἶχαν ἔλθει καὶ δὲν τοὺς εἶχαν ἐμιλήσει, δὲν θὰ εἶχαν ἀμαρτίαν· τῶρα ὅμως δὲν ἔχουν καμμίαν δικαιολογίαν διὰ τὰς ἀμαρτίας των.» C Βλέπει, λοιπὸν, ὅτι ἡ ἔλευσις τοῦ Χριστοῦ καὶ τὴν συγγνώμην τοὺς ἀπεστέρησε καὶ τὴν ἀπολογίαν αὐτῶν ἀφῆρασε; Τόσον μέγα κακὸν εἶναι τὸ νὰ μὴ φροντίῃ τις τὸν ἑαυτὸν του, μὴδὲ νὰ ἐξοικονομῇ τὰ περὶ τὸν ἑαυτὸν του καθὼς πρέπει. Τούτο καὶ εἰς τὰ σῶματα δύναται κάποιος νὰ ἴδῃ ὅτι συμβαίνει· ὁ ἀσθενὴς δηλαδὴ κατὰ τοὺς ὀφθαλμοὺς βλέπει συνήθως καὶ αὐτὸν τὸν ἥλιον σκοτεινόν. Ὅποιος ὅμως τοὺς ὀφθαλμοὺς ἔχει ὑγιεῖς, οὔτε τὸ σκότος δύναται νὰ τὸν ἐμποδίσῃ.

Καὶ δὲν ἐπεκτείνω τὸν λόγον χωρὶς αἰτίαν· ἀλλ' ἐπειδὴ πολλοὶ παραλείπουν νὰ μὲμφωνται τὰς ραθυμίας των καὶ δὲν ἀσχολοῦνται μετὰ τὴν διορθωσιν τῆς σκληροκαρδίας καὶ τῆς ἀναισθησίας των, ὄχι μόνον τούτο δὲν κἀμινουν, ἀλλὰ περιέρχονται καὶ ἀναζητοῦν ψευδεῖς δικαιολογίας διὰ τοὺς ἑαυτοὺς των καὶ λέγουσιν, «Ἐάν δὲν ὑπῆρχεν ὁ διάβολος, δὲν θὰ ἐχανόμεθα· ἔαν δὲν ὑπῆρχεν ὁ νόμος δὲν θὰ ἡμαρτάνομεν.» Δικαιολογία εἶναι ταῦτα καὶ προφάσεις, ἐνθροῦπι. Διότι τίποτε δὲν ἔμπορεῖ ποτὲ νὰ θλάψῃ τὸν ἀγρυπνοῦντα, ὅπως τίποτε δὲν ὠφελεῖ τὸν ὑπνοῦντα καὶ ραθυμόν καὶ ἀμελοῦντα διὰ τὴν ἑαυτοῦ σωτηρίαν. Αὐτὸ τούτο λοιπὸν καὶ ὁ Παῦλος ὑπαινισσόμενος ἔλεγεν: «Διὰ τὴν γίνονται φανεροὶ οἱ ἐκλεκτοὶ εἰς οὐρανόν. Δηλαδὴ, μὴ θορυβήσθε, μὴ ταρώσεσθε· αἱ αἰρέσεις δὲν δύναται νὰ οὐρανίσωσιν ποσῶς.

Καὶ ὅτι, λοιπὸν, οὐδὲ οὕτως ἔχει τὸ ἐν λόγῳ θεῶν, ἐκ τῶν ἐξῆς γίνεται φανερόν, ἔστω καὶ ἂν ὁ λόγος ἦτο περὶ αἰρέσεων. Διότι εἶναι προφητεία, ὄχι συμβουλή· Ἐπρόρρησις καὶ ὄχι παρότρυνσις· καὶ τὸ «Διὰ τὴν» ἀποτελέσματος δηλωτικόν εἶναι, οὐχὶ αἰτιολογίας. Ὅτι δὲ ὁ λό-

γος του Παύλου, τώρα, δεν είναι περί δογματικών διδασκαλιών, αλλά περί των πτωχών και πλούσιων διά την συμμετοχήν εις τὸ φαγητὸν ἢ ὄχι, περί τῆς ἀσωτίας καὶ τῆς λαίμαργίας τῶν πλουσίων, περί τῆς ἐγκαταλείψεως τῶν πτωχῶν ἐκ μέρους αὐτῶν, ἀναμείναιτε ὀλίγον διὰ τὴν ἰδίαν διηγηθῶ ταῦτα ἐξ ἀρχῆς, ἐκ τῶν πρώτων χριστιανικῶν χρόνων· διότι ἄλλως, δὲν θὰ κατανοήσετε τὸ λεγόμενον.

Ὅταν οἱ Ἀπόστολοι ἤρχισαν νὰ σπεύρουν τὸν λόγον τῆς εὐσεβείας, προσήλθον ἀμέσως εἰς τὸν Χριστὸν τρισχίλιοι καὶ πάλιν πεντασχιλίοι, καὶ ὅλων ἡ ψυχὴ καὶ ἡ καρδιά ἦτο μία. 243 Α Ἡ αἰτία δὲ τῆς ὁμοιοῦσας καὶ ὁ δεσμός τῆς ἀγάπης τῶν, ὁ ὁποῖος ἦνωσε τὰς ψυχὰς εἰς μίαν, ἦτο ἡ περιφρόνησις τῶν χρημάτων· «διότι, λέγει, οὐδεὶς ἔλεγεν ὅτι κάτι ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του εἶναι ἰδικόν του, ἀλλὰ εἰς αὐτοὺς τὰ πάντα ἦσαν κοινά».¹²

Ἐπειδὴ κατεστράφη ἡ ρίζα τῶν κακῶν, ἡ φιλαργυρία λέγω, εἰσῆλθον ἔπειτα ὅλα τὰ καλά, καὶ οἱ πρώτοι Χριστιανοὶ συνεβέβητο στενῶς μεταξύ τῶν, μὴ ὑπάρχοντος ἐκείνου τοῦ θὰ διαιρούσεν αὐτοὺς. Διότι εἶχεν ἐκδηθῆ ἀπὸ τὴν Ἁγίαν Ἐκκλησίαν τὸ ψυχρὸν ἐκεῖνο ῥῆμα, τὸ ἰδικόν μου καὶ τὸ ἰδικόν σου, τὸ ὁποῖον ἔφερον μυρίαὺς πολέμιους εἰς τὴν οἰκουμένην, καὶ οὕτω κατώκειν οἱ Χριστιανοὶ τὴν γῆν, ὡς οἱ ἄγγελοι εἰς τὸν οὐρανὸν καὶ δὲν ἐφθόνην οἱ πένητες τοὺς πλουσίους· Ἔ διότι δὲν ὑπῆρχον πλούσιοι. Οὕτε περιεφρόνησαν οἱ πλούσιοι τοὺς πένητας· διότι πτωχοὶ δὲν ὑπῆρχον· ἀλλὰ τὰ πάντα ἦσαν κοινά. Καὶ κανεὶς δὲν ἔλεγε κάτι ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντα ἰδικόν του».¹³ Διότι δὲν ἐγένετο τότε, ὅπως γίνεται τώρα.

Τώρα ἔχοντες τὰ ἰδικά των, δίδουν εἰς τοὺς πτωχοὺς. Τότε ὁμῶς δὲν συνέβαινε τοῦτο, ἀλλὰ παραιτηθέντες τῆς δικαιοδοσίας τῶν ἰδίων χρημάτων, εἰς τὸ κοινὸν ταμίειον αὐτὰ κατέθετον καὶ ἀνεμείνουν, καὶ οὕτω ἐφάνητο πλέον εὐποροὶ οἱ πρότερον πλούσιοι· ὥστε καὶ ἐὰν ἀκόμη κάποια ἀλαστονεία ἐγεννᾶτο, ἔνεκα τῆς καταφρονήσεως τῶν χρημάτων καὶ αὐτὴ παντελῶς θὰ ἐξηφανίζετο, ἐπειδὴ ὅλοι ἦσαν ἴσοι καὶ τὰ ἡμέτερα ὅλων εἶχον ἀναμιχθῆ.

Ἐ τὴν εὐλάβειαν αὐτῶν δύναται τις νὰ ἴδῃ ὄχι μόνον ἐκ τούτου, ἀλλὰ καὶ ἐκ τοῦ τρόπου μὲ τὸν ὁποῖον κατέθετον τὰ χρήματα. Ὅσοι δηλαδὴ ἦσαν κάτοχοι κτημάτων ἢ

12. Πρᾶξ. 4, 32.
13. Πρᾶξ. 4, 32.

οικῶν ἐπώλουν αὐτὰ καὶ ἔφερον τὰ χρήματα καὶ τὰ ἔθετον παρὰ τοὺς πόδας τῶν Ἀποστόλων.¹⁴ Δὲν εἶπεν, ὅτι ἔθετον ταῦτα εἰς τὰς χεῖρας αὐτῶν, ἀλλ' ἔτοποθέτου παρὰ τοὺς πόδας αὐτῶν, δεκνύοντες διὰ τούτου τὸν σεβασμὸν καὶ τὴν εὐλάβειαν καὶ τὸ βέος, τὰ ὁποῖα εἶχον πρὸς τοὺς Ἀποστόλους· διότι ἐνόμιζον ὅτι ἐλάμβανον μᾶλλον ἢ ὅτι εἶδον.

Καὶ τοῦτο πρὸ πάντων ὑποβοηθεῖ εἰς τὸ νὰ περιφρονῆσιν τὰ χρήματα, τοῦτο εἰς τὸ νὰ διαθρέψωμεν γενναίως τὸν Χριστὸν, ὅταν δηλαδὴ πράττης αὐτὸ μὲ ταπεινώσιν καὶ χωρὶς ὑπερηφάνειας, ὅταν θεωρῆς ὅτι εὐεργετεῖς τὸν ἴδιον τὸν ἑαυτὸν σου μᾶλλον ἢ τὸν λαμβάνοντα. Ἐ διότι ἐὰν δὲν σκέπτεσαι οὕτω, μὴ διδῆς ἐὰν δὲν νομίζῃς ὅτι λαμβάνεις μᾶλλον παρὰ ὅτι παρέχεις, μὴ διδῆς. Τοῦτο ἐθελοῦσεν καὶ πρὸς ἄλλους ὁ Παῦλος γράφων οὕτω: «Σὺς γνωρίζω, ἀδελφοί, τὴν χάριν τῆς γενναιοδωρίας, τὴν ὅποιαν ἔδωκεν ὁ Θεὸς εἰς τὰς Ἐκκλησίας τῆς Μακεδονίας, διότι ἡ ἐσχάτη πτωχεία των ἐξεχείλισεν εἰς πλουσίαν γενναιοδωρίαν ἐκ μέρους των· διότι ἀναλόγως πρὸς τὰς δυνάμεις των, τὸ μαρτυρῶ, καὶ περισσότερον ἀπὸ τὰς δυνάμεις των, ἔδωκαν αὐτοπροαιρέτως, καὶ μὴ ἐζητοῦσαν μὲ πολλὰς παρακλήσεις νὰ τοὺς κάμωμεν τὴν χάριν νὰ μετασχον εἰς τὴν ὑπηρεσίαν αὐτὴν πρὸς τοὺς ἁγίους».¹⁵

Βλέπετε πῶς διὰ τοῦτο θαυμάζει περισσότερο αὐτοὺς, διότι ἠχαριστοῦν, καὶ ἐβέβητο, καὶ παρεκάλουν, καὶ οὕτως ἐποίουν τὴν ἐλεημοσύνην; Ἐ δι' αὐτὸν τὸν λόγον καὶ τὸν Ἀβραάμ θαυμάζομεν, ὄχι μόνον διότι μάσχον ἐβυσσίσεν πρὸς φιλοξενίαν, οὕτε διότι ἄλευρα ἐζύμωσεν, ἀλλὰ διότι μετὰ πολλῆς εὐχαριστήσεως καὶ ταπεινοφροσύνης ὑπεδέχθη τοὺς ξένους, τρέχων πλησίον αὐτῶν, ὑπηρετῶν, κυρίου ἀνομάζων αὐτοὺς, διότι ἐνόμιζεν ὅτι εὐρίσκετο θησαυρὸν μυρίων ἀγαθῶν, ἐὰν ποτε ἐβλέπε νὰ διέρχεται κάποιοις ξένος. Ἐτοι ἡ ἐλεημοσύνη γίνεται διπλῆ, ὅταν δίδωμεν καὶ δίδοντες παρέχομεν μετὰ προθυμίας. Διότι· «Ὁ Θεὸς, λέγει, ἀγαπᾷ τὸν χαρούμενον δωρητὴν».¹⁶ 244 Α Ἐπειδὴ, ὅταν καὶ πολλὰ χρήματα δώσῃς μὲ ἐγωϊσμὸν καὶ ὑπερηφάνειαν καὶ κενοδοξίαν, τὰ πάντα ἀπώλεσες· καθὼς ἐκείνος ὁ Φαρισαῖος, ὅστις εἶδεν μὲν εἰς ἐλεημοσύνας τὸ ἐν δικαίον ἀπὸ τὰ ὑπάρχοντά του, ἐπειδὴ ὁμῶς καὶ ὑπε-

14. Πρᾶξ. 4, 34.
15. Ἡ Κορινθ. Β, 1-3.
16. Ἡ Κορινθ. Β, 7.

ρηφανεύετα και έκαυχάτο, τὰ πάντα ἀπώλεσε, και οὕτω κατήλθεν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ.¹⁷ Δὲν συμβαίνει ὁμοίως τὸ ἴδιον και διὰ τοὺς περὶ τοὺς Ἀποστόλους εὐρισκομένους· ἀλλ' αὐτοὶ προσέφερον τὰ χρήματα χαίροντες, ἀγαλλόμενοι, νομίζοντες ὅτι κερδίζουν τὰ μέγιστα, και τὸ νὰ δεχθῶν οἱ Ἀπόστολοι τὰ χρήματα τῶν εἶχαν διὰ μεγάλην τιμὴν τῶν. Καὶ ὅπως μερικοὶ, ποὺ καλοῦνται πρὸς μεγάλας ἐξουσίας και μέλλου νὰ κατοικήσου εἰς τὰς ἡγεμονικωτέρας τῶν πόλεων, Β διὰ παντὸς ἀφοῦ πωλήσου τὰς περιουσίας και ἐξαργυρώσου αὐτάς, οὕτω μετατίθενται. Ἔτσι ἀκριβῶς και οἱ Χριστιανοὶ ἔπραττον τότε, προσκληθέντες πρὸς τὸν οὐρανόν, εἰς τὴν ἄνω Μητρόπολιν και τὴν ἐκεῖ εὐρισκομένην Βασιλείαν. Ἐπειδὴ ἐγκωρίζον, ὅτι ἡ πραγματικὴ αὐτῶν πατρίς εἶναι ἐκεῖνη, ἡ Ἐπουράνιος, ἀφοῦ ἐξαργύρωσαν τὴν περιουσίαν τῶν, διὰ τῶν χειρῶν τῶν Ἀποστόλων ἔστειλον τὴν περιουσίαν ἐκεῖ, εἰς τὸν Οὐρανόν. Καθ' ὅσον εἶναι γνωρίζομα ἐσχάτης ἀπροσῆτης νὰ ἀφήσωμεν κάτι ἐκ τῶν ἡμετέρων νὰ ἐναπομείνημεν ἀπὸ ἐδῶ μετ' ὀλίγον καθ' ὅσον ὅ,τι παραμένει ἐδῶ, εἰς ζῆμιαν θὰ μᾶς ἀποβῇ. Τὰ πάντα λοιπὸν πρὸς τὰ ἐκεῖ ἄς στείλωμεν ἐκ τῶν προτέρων, ὅπου και ἡμεῖς διὰ παντὸς πρόκειται νὰ ζήσωμεν.

Αὐτὰ λοιπὸν και ἐκείνοι οὐκ ἐπιτόμενοι, ὅλα τὰ ὑπάρχοντα αὐτῶν προσέφερον εἰς ἐλεημοσύνην και ἡ πράξις αὐτῆ διπλῆ ἐλογίζετο· Ἐ καθ' ὅσον τὴν πεινίαν τῶν πτωχῶν ἀνεκούφιζον, και μεγαλυτέραν και ἀσφαλεστέραν καθιστοῦσαν τὴν περιουσίαν τῶν, εἰς τὸν οὐρανόν μεταφέροντες τοὺς θησαυροὺς τῶν. Ἐξ αὐτῆς λοιπὸν τῆς συνήθειας και τῆς ἔξεως προήλθεν τότε μία θαυμαστὴ συνήθεια εἰς τὰς Ἐκκλησίας· συνερχόμενοι δηλαδὴ ὅλοι οἱ πιστοὶ μετὰ τὴν ἀκρόασιν τῆς διδασκαλίας, μετὰ τὰς προσευχάς, μετὰ τὴν κοινωνίαν τῶν Ἁγίων Μυστηρίων, μετὰ τὴν διάλυσιν τῆς συνάξεως τῶν πιστῶν, δὲν ἀνεχώρου ἀμέσως διὰ τὰς οἰκίας, ἀλλ' οἱ πλούσιοι και εὐπωρότεροι ἔφερον ἀπὸ τὰς οἰκίας τροφὰς και φαγητά, προσεκάλου τοὺς πένητας και μετείχον κοινῶν τραπέζων, Ὁ κοινῶν ἐστιάσεων, κοινῶν συμποσίων εἰς αὐτὴν ταύτην τὴν Ἐκκλησίαν· ὥστε και ἀπὸ τῆς συνεστίαςσεως, και ἀπὸ τῆς εὐλαβείας τοῦ τόπου, και ἀπὸ παντοῦ ἡ ἀγάπῃ νὰ συσφιγγεται, και μεγάλη ἦτο εἰς αὐτοὺς ἡ εὐχαρίστησις, μεγάλη δὲ και ἡ ὠφέλεια. Διότι και οἱ πτωχοὶ ἀπελάμβανον παραμυ-

17. Ἄρκα. 18, 10-14.

θίας οὐχὶ μικρὰς, και οἱ πλούσιοι πολλῆς εὐνοίας και παρὰ τῶν τρεφόμενων και παρὰ τοῦ Θεοῦ, διὰ τὸν ὅποιον ταῦτα ἔπραττον, προσέλασκον πολλὴν χάριν και οὕτως ἀπήρχοντο εἰς τὰς οἰκίας.

Ἄπειρα δὲ ἀγαθὰ προήρχοντο ἐκ τοῦ πράγματος τούτου (τῆς συνεστίαςσεως). Ἐ και τὸ πλέον αὐσιωδέστερον, ἡ φιλία ἐγένετο καθ' ἐκάστην σύναξιν θερμότερα, καθ' ὅσον συνεδέοντο μεταξύ τῶν δι' ἀγάπης, και ἐδεργέται και ἐδεργετούμενοι. Αὐτὴν λοιπὸν τὴν συνήθειαν οἱ Κορινθιοὶ συν τῷ χρόνῳ κατήργου και οἱ πλούσιοι μόνοι τῶν συνετρωγῶν παραβλέποντες τοὺς πτωχοὺς, μὴ ἀναμένοντες αὐτοὺς, ἐπειδὴ πολλάκις καθυστέρου, και ὑπὸ βιοτικῶν ἀναγκῶν, καθὼς εἶναι αἱ τῶν πτωχῶν, ἀπηρχολοῦντο και ἐδράδουον.

Ἔτσι λοιπὸν ἔφθασον μετ' ὀλίγον οἱ πτωχοὶ και ἔφευγον ἐντροπισαμένοι, διότι τὸ δεῖπνον εἶχε τελειώσει, και ἄλλοι μὲν εἶχον προσθάσει, ἄλλοι δὲ εἶχον στερηθῆ τοῦ δεῖπνου.

Βλέπων λοιπὸν ὁ Παῦλος ἐκ τούτου πολλὰ ὄρατα νὰ προέρχονται, και ἄλλα μὲν νὰ ἔχουν γίνῃ ἡδῆ,²⁴⁵ Α ἄλλα δὲ εἰς τὸ μέλλον νὰ ἀναφῶνται, (δηλαδὴ καταφρόνησις τῶν πενήτων ὑπὸ τῶν πλουσίων και περιφρόνησις μεγάλη, εἰς τοὺς πένητας δὲ παρετηρεῖτο στενοχωρία, και μῖσος πρὸς τοὺς πλουσίους, και ὅσα ἄλλα ἦτο φυσικὸν νὰ προέλθου ἐκ τῶν ὀράτων τούτων), προσπαθεῖ νὰ διορθώσῃ τὴν ἀμαρτυρίαν ταύτην και κακὴν συνήθειαν. Καὶ πρόσχε μετ' ὀλίγον σοφίαν και ἐπιείκειαν εἰς τὴν διάρρησιν εἰσέρχεται. Καὶ κάμνει ἀρχὴν λέγων ταῦτα: «Δίδω τὰς ἀκολουθούσους ὁδηγίας και δὲν σὰς ἐπαινῶ, διότι συνέρχεσθε ὅχι πρὸς τὸ καλύτερον, ἀλλὰ πρὸς τὸ χειρότερον».¹⁸

Τὶ δὲ σημαίνει τὸ «Ὅχι πρὸς τὸ καλύτερον»; Οἱ πρόγονοί σας, λέγει, και οἱ πατέρες ἐπώλου και αὐτὰς τὰς περιουσίας τῶν και τὰ κτήματα και τὰ ὑπάρχοντα, και κοινὰ τὰ πάντα εἶχον, και πολλὴν ἀγάπην εἶχον μεταξύ τῶν, Β σεῖς δὲ ἐνῶ ἔπρεπε νὰ μιμηθῆτε ἐκείνους, ὅχι μόνον τοιοῦτόν τι δὲν ἐπράξατε, ἀλλὰ και ἐκεῖνο τὸ ὅποιον εἶχατε μοναδικόν, και αὐτὸ τὸ ἐχάσατε, δηλαδὴ τὰ συμποσία τὰ γινόμενα κατὰ τὴν θεῖαν συκέντρωσιν· διὰ τοῦτο και λέγει, ὅτι «Ὅχι πρὸς τὸ καλύτερον ἀλλὰ πρὸς τὸ χειρότερον συνέρχεσθε». Καὶ ἐκεῖνοι μὲν (οἱ πατέρες σας) ὅλα τὰ ὑπάρχοντα παρεχώρησαν εἰς τοὺς πένητας· σεῖς δὲ μόνον

18. Α' Κορινθ. 11, 17.

κοινήν τράπεζαν έχοντες πρὸς τοὺς πτωχοὺς καὶ ταύτης ἀπεστερήσατε αὐτοὺς «Κατὰ πρῶτον ἀκούω ὅτι ὅταν συνέρχεσθε ὡς ἐκκλησία, ὑπάρχουν μεταξύ σας διαιρέσεις καὶ ἓν μέρος τὸ πιστεύω».¹⁹

Βλέπε πῶς πάλιν συνετῶς ἐπιφέρει τὴν διόρθωσιν. Δὲν εἶπεν, «Ὅτε ἀπιστῶ, οὐτε πιστεύω» C ἀλλὰ τὴν φράσιν τὴν ἀφῆσε διαφορομένην, «Μέρος τι καὶ πιστεύω» δὲν τὸ πιστεύω τελείως, ἀλλὰ δὲν τὸ ἀπορρίπτω τελείως· τὸ νὰ γίνῃ ἢ τοῦτο ἢ ἐκεῖνο ἀνήκει ἐξ ὀλοκλήρου εἰς τὴν ἐξουσίαν σας. Δὲν τὸ πιστεύω, ἔαν διορθωθῆτε. Ἐάν ὄχι, τὸ πιστεύω. Ὅτε λοιπὸν, τοὺς κατηγορήσεν, ἀλλὰ καὶ τοὺς κατηγορήσεν. Δὲν τοὺς κατηγορήσεν τελείως, διὰ νὰ τοὺς δώσῃ εὐκαιρίαν διορθώσεως καὶ προθεσμίαν μετανοίας· δὲν τοὺς ἀφῆσε χωρὶς νὰ τοὺς ἐλέγξῃ, διὰ νὰ μὴ μείνουν εἰς τὴν αὐτὴν ἀφρώστειαν τῆς ραθυμίας. Δὲν τὰ ἐπίστευσα ἀκόμη ὅλα λέγει· τοῦτο σημαίνει τὸ «Μέρος τι πιστεύω». D Τοῦτο δὲ ἔλεγε διὰ νὰ προτρέπῃ αὐτοὺς νὰ μεταδληθῶν καὶ νὰ διορθώσουν τὴν ἀσθένειάν των, καὶ νὰ ἀποτρέψουν αὐτόν, τὸν Παῦλον, ὥστε νὰ μὴ πιστεύῃ οὔτε κατ' ἐλάχιστον εἰς θάρσος αὐτῶν. «Πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ αἱρέσεις ἀνάμεσά σας, διὰ νὰ γίνωνται φανεροὶ εἰς σᾶς οἱ ἐκλεκτοί».²⁰ Λέγει λοιπὸν τὰς αἱρέσεις. Ἐδῶ προσέχετε, διότι δὲν ἀφορᾷ εἰς δογματικὰς διδασκαλίας τὸ, «Πρέπει νὰ ὑπάρχουν καὶ αἱρέσεις» ἀλλὰ τὴν διχνοσίαν ποῦ ὑπάρχει εἰς τὰ δειπνα. Διότι, ὅταν εἶπε «Πρέπει καὶ αἱρέσεις νὰ ὑπάρχουν» προσδιώρισεν καὶ τὴν μορφήν τῶν αἱρέσεων. «Διότι ὅταν συγκεντρώσεσθε ὅλοι μαζί, δὲν εἶναι δυνατὸν τὸ Κυριακὸν δειπνῶν νὰ φάγητε».²¹ Τί σημαίνει «Κυριακὸν δειπνῶν νὰ φάγητε»; Δεσποτικὸν δειπνῶν, λέγει. E δὲν εἶναι δυνατόν νὰ φάγητε δειπνῶν ἐκεῖνο ἔνοσι, τὸ ὅποιον παρέδωκεν ὁ Χριστὸς κατὰ τὴν τελευταίαν νύκτα, ὅτε ὅλοι οἱ μαθηταὶ ἦσαν μετ' αὐτοῦ. Διότι εἰς ἐκεῖνο τὸ δειπνῶν καὶ ὁ Δεσπότης καὶ ὅλοι οἱ δοῦλοι μαζί συνέτρωνον ἐνῶ σῆς ἄν καὶ εἴθε ἴσοι μεταξύ σας, ἤλθατε εἰς διάστασιν καὶ εἰς σχίσματα. Καὶ ἐκεῖνος οὐδὲ τὸν προδότην ἐξέβαλεν καθ' ὅτι ὁ Ἰούδας μαζί των ἦτο τότε, οὐ δὲ τὸν ἀδελφὸν σου ἀποστρέψασαι. Διὰ τοῦτο καὶ λέγει, «Δὲν εἶναι δυνατόν Κυριακὸν δειπνῶν νὰ φάγητε». Κυριακὸν δειπνῶν λέγει, τὸ μεθ' ὁμοσίας καὶ ὑπὸ πάντων τῶν Χριστιανῶν εἰς κοινήν

19. Α' Κορινθ. 11, 18.

20. Α' Κορινθ. 11, 19.

21. Α' Κορινθ. 11, 20.

τράπεζαν λαμβανόμενον. «Διότι καθείς ἀπὸ σᾶς τὸ ἴδικόν του δειπνῶν προλαμβάνει καὶ τρώγει· καὶ ἄλλος μὲν πεινᾷ, ἄλλος δὲ καθ' ὑπερβολὴν μεθύει».²² 248 Α Καὶ δὲν εἶπεν, οὗτος μὲν πεινᾷ, ἐκεῖνος δὲ ἐσθίει, ἀλλὰ διὰ τοῦ ὀνόματος τῆς μέθης σφοδρότερον αὐτοὺς ἐλέγχει. Καὶ ἐκεῖ καὶ ἔδω πέραν τοῦ μέτρου (τοῦ κανονικοῦ) γίνονται, λέγει. Σὺ μὲν ὑπὸ τῆς πολυφαγίας διαρρηγνύεσαι, ἐκεῖνος δὲ λειώνεται ὑπὸ τοῦ λιμοῦ, καὶ σὺ ἀπολαμβάνεις καὶ τῶν μὴ ἀναγκαίων, ἐκεῖνος δὲ οὐδὲ τῶν ἀπαραιτήτων γεύεται. Τὸ διπλοῦν κακὸν τοῦτο καλεῖ αἱρέσεις, τὸ ὅποιον προήλθεν ἐκ τῆς ἀθετήσεως τῆς ἰσότητος, ἐπειδὴ ἐπιλονίκεον μεταξύ των καὶ ἐτασίουον, καὶ οὗτος μὲν ἐπεινά, ἐκεῖνος δὲ ἐμέθει. Καὶ καλῶς εἶπε «Συνερχομένον ὁμῶν ἐπὶ τὸ αὐτό». Διὰ ποίαν αἰτίαν συγκεντρώσεσθε; Λέγει· τί ἐπιθυμῆ ἢ συνάθροισις; Β Διατὶ κοινὴ γίνεται ἡ συγκεντρωσις, ὅταν ἡ τράπεζα δὲν γίνεται κοινὴ; Τὰ χρήματα, τὰ ὅποια συγκεντρώσαμεν, ἀνήκουν εἰς τὸν Δεσπότην· εἰς κοινήν, λοιπὸν, τράπεζαν ἄς ἐκτεθοῦν, καὶ εἰς τοὺς ἴσικους μας ἀδελφούς. «Ἢ μήπως δὲν ἔχετε οἰκίας διὰ νὰ ἐσθίετε καὶ διὰ νὰ πίετε; Ἢ περιφρονεῖτε τὴν Ἐκκλησίαν τοῦ Θεοῦ, λέγει, καὶ ἐξουθενεῖτε τοὺς πτωχοὺς;»²³ Σὺ μὲν νομίζεις, λέγει, ὅτι ὄβριζεις μόνον τὸν ἀδελφόν, ἀλλὰ καὶ ὁ τόπος μετέχει τῆς ὄβριως. Διότι περιφρονεῖς ὀλοκλήρον τὴν Ἐκκλησίαν. Καθ' ὅσον διὰ τοῦτο Ἐκκλησία ὀνομάζεται, διότι πάντας δέχεται ἐξ Ἰησοῦ. Διατὶ λοιπὸν τὴν εὐτέλειαν τῆς οἰκίας σου εἰς τὴν Ἐκκλησίαν μεταφέρεις; Διότι καὶ ἡ καταφρονήσις τῶν ἀδελφῶν σου, σεβάσθητι τὸν τόπον καθ' ὅσον καὶ ἡ Ἐκκλησία ὄβριζεται. Καὶ δὲν εἶπεν, «Ἀποστρέψετε τοὺς μὴ ἔχοντα», ἢ, «Δὲν ἐλεεῖτε τοὺς πτωχοὺς», ἀλλὰ τί; C Κατέστευτελίκετε τοὺς πένητας. Σφοδρότατα περιέγραψε τὴν ἀσωτίαν αὐτῶν. Διότι λέγει, δὲν στενοχωρεῖ τὸν πτωχὸν τόσον ἢ τροφῆ, ὅσον ἢ ὄβρις. Βλέπε πῶς καὶ ὡς πρὸς τοῦτο ἀπελογιῆθῃ μετὰ πολλὴν σύνεσιν, καὶ ἐκεῖνος ἤλεγξεν σφοδρότερον. «Τί νὰ σᾶς εἶπω; Νὰ σᾶς ἐπαινεῖσαι; Διὰ τοῦτο δὲν σᾶς ἐπαινῶ».²⁴ Τί σημαίνει τοῦτο; Μετὰ τὴν ἀπόδειξιν τοῦ ἀτόπου πράγματος χαλαρωτέρα πλέον ἡ κατηγορία, καὶ εὐλόγως, διὰ νὰ μὴ γίνουσι περισσότερον ἀνασχοῦνται. Διότι πρὶν ὕ ἀποδείξῃ τὸ παράνομον τοῦ πράγματος, ἐξέφερε τὴν ἀπόφασιν τελείως καταδικαστικὴν καὶ

22. Α' Κορινθ. 11, 21.

23. Α' Κορινθ. 11, 22.

24. Α' Κορινθ. 11, 23.

εἶπε: «Τοῦτο σᾶς παραγγέλλω καὶ δὲν σᾶς ἐπαινῶ». D
 "Ὅτε δὲ τοὺς ἀπέδειξε μετ' ἀκριβείας ὅτι εἶναι ἀξιοκατά-
 κριτοι, χαλαρώτερα κάμνει τὴν κατηγορίαν, ἄφησε δὲ νὰ
 οὐράκεται ἡ σφοδρότης τῆς κατηγορίας, εἰς τὴν πλοκὴν
 τοῦ λόγου καὶ εἰς τὴν ἀπόδειξιν.

"Ἐπειτα περὶ τὴν Μυστικὴν Τράπεζαν φέρει τὸν λό-
 γον, θέλων περισσότερο αὐτοὺς νὰ φοβίσῃ. «Διότι ἐγώ»,
 λέγει, «παρέλαβον ἀπὸ τὸν Κύριον ἐκεῖνο τὸ ὅποιον καὶ σᾶς
 παρέδωσα». 26 Ποῖαν ἀκολουθίαν πρὸς τὰ προηγουμένα ἔχει
 τὸ λεγόμενον; Περὶ δείπνου κοινῶ ὁμιλεῖς, καὶ ἐνθυμίσει
 τῶν φρακτῶν Μυστηρίων; Ναί, λέγει. Διότι ἐὰν τὰ πνευμα-
 τικά ἐκεῖνα, ἐὰν ἡ Τράπεζα ἢ προκαλοῦσα φόβον, εἶναι
 κοινὴ εἰς ὄλους, καὶ εἰς τὸν πλοῦσιον καὶ εἰς τὸν πένητα,
 καὶ δὲν ἀπολαμβάνει ταύτης περισσότερο ὁ πλοῦσιος, Ἐ-
 οὐδὲ ὀλιγώτερον ὁ πτωχός, ἀλλὰ μία εἶναι ἡ τμῆ καὶ ἡ
 ὠφέλεια μία· καὶ μέχρις αὐτοῦ πάντες συμμετάσχουν καὶ
 κοινωνοῦν τῆς πνευματικῆς καὶ ἱερᾶς ταύτης Τραπέζης,
 δὲν ἀπέρχονται τὰ τίμια δῶρα, ἀλλ' ἴστανται ὅλοι οἱ ἱε-
 ρεῖς, καὶ ἀναμένου ἀκόμη καὶ τὸν πτωχότερον καὶ τὸν
 πλέον ὀσημον ἐξ ὄλων· πολὺ περισσότερο ἐπομένως, πρέ-
 πει νὰ γίνεταί τοῦτο, ἐπὶ τῆς οἰσθητῆς ταύτης τραπέζης.
 Διὰ τοῦτο καὶ ἐνεθυμήθην τοῦ Κυριακοῦ Δείπνου ἐκεῖνου.
 «Διότι ἐγὼ παρέλαβον ἀπὸ τὸν Κύριον ἐκεῖνο τὸ ὅποιον
 καὶ σᾶς παρέδωσα, ὅτι δηλαδὴ ὁ Κύριος Ἰησοῦς κατὰ τὴν
 νύκτα, κατὰ τὴν ὅποιαν παρεδίβετε, ἔλαβεν ἄρτον, καὶ
 ἀφ' οὗ ἀνέπεμψεν εὐχαριστίας, τὸν ἔκοψε, καὶ εἶπε: 247 A
 Τοῦτο εἶναι τὸ Σῶμά μου, τὸ ὅποιον παραχίθεται διὰ τὴν
 σωτηρίαν πολλῶν ἀνθρώπων, διὰ τὴν ἀφραίν τῶν ἁμαρτι-
 ῶν. Νὰ κάμνετε τοῦτο συνεχῶς εἰς ἀνάμνησίν μου. Ἐπί-
 σης ἔλαβε καὶ τὸ ποτήριον μετὰ τὸν δείπνον, καὶ εἶπε:
 Τοῦτο τὸ ποτήριον εἶναι ἡ Καινὴ Διαθήκη, ἡ ὅποια σφρα-
 γίζεται μετὰ τὸ Αἷμά μου».

"Ἐπειτα, ἀφ' οὗ εἶπε πολλὰ διὰ ἐκείνους τοῦ κοινοῦ
 ἀναξίως τῶν θείων Μυστηρίων, καὶ σφοδρῶς τοὺς ἐ-
 πέτιψε καὶ τοὺς ἤλεγξεν, εἶπεν, ὅτι τὴν ἴδιαν τιμωρίαν
 θὰ ὑποστοῦν ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι λαμβάνουν τὸ Αἷμα αὐτοῦ
 καὶ τὸ Σῶμα ἀδιακρίτως καὶ ὡς ἔτυχεν, μετ' ἐκείνους, οἱ ὅ-
 ποιοι καὶ τὸν ἐσταύρωσαν· πάλιν φέρει τὸν λόγον εἰς τὸ
 θέμα καὶ λέγει: B «Ὡστε, ἀδελφοί, ὅταν συγκεντρώσεθε

25. Α' Κορινθ. 11, 29.

26. Α' Κορινθ. 11, 23.

27. Α' Κορινθ. 11, 28-29.

διὰ νὰ φάγετε, περιμένετε ὁ ἓνας τὸν ἄλλον. Ἐὰν δὲ κά-
 ποιος πεινᾷ, ἅς τρώγῃ εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ διὰ νὰ μὴ γίνω-
 νται αἱ συγκεντρώσεις εἰς καταδικήν».

Πρόσεχε πῶς κατεδίκασεν αὐτοὺς κρυφίως καὶ διὰ λα-
 μαργίαν καὶ δὲν εἶπεν, «Ἐὰν πεινᾷτε», ἀλλὰ, «Ἐὰν δὲ κά-
 ποιος πεινᾷ, ἴνα ἔσαστος, ἐντρεπόμενος ὁ ἴδιος νὰ φανῇ
 ὑπεύθυνος διὰ τὰς κατηγορίας, προλάβῃ καὶ διορθωθῇ.
 Τελεώνει τὸν λόγον μετὰ τὸν φόβον τῆς κολάσεως λέγων
 «Διὰ νὰ μὴ συναυροῦσεθε εἰς κρίμα» δηλαδὴ εἰς καταδι-
 κήν καὶ εἰς δνειδιισμόν. Διότι δὲν θεωρεῖται, λέγει, τροφή,
 οὔτε τράπεζα ἐκείνη, ἡ ὅποια γίνεταί μετὰ καταφρόνησιν τοῦ
 ἀδελφοῦ σου, C μετὰ περιφρόνησιν τῆς Ἐκκλησίας, μετὰ λαι-
 μαργίαν ἢ ἀσωτίαν. Δὲν εἶναι γὰρ ταῦτα, ἀλλὰ κόλασις
 καὶ τιμωρία. Διότι μεγάλην καταδικήν ἔχετε ἐπισύρει ἐπειδὴ
 ὑβρίζετε τοὺς ἀδελφοὺς σας, τὴν Ἐκκλησίαν καταφρονεῖ-
 τε, κάμνετε δὲ τὸν ἅγιον τόπον ἰδιωτικῆν οἰκίαν μετὰ τὸ
 νὰ τρώγετε μόνοι σας. Ταῦτα καὶ σεις ἀφ' οὗ ἤκούσατε, ἀγαπη-
 τοί, νὰ ἀποστομῶνετε τοὺς οὐχὶ ἄρθως μεταχειρισμένους τὸ
 ἀποστολικὸν ρητὸν καὶ τὴν χριστιανικὴν διδασκαλίαν· νὰ
 διορθώνετε τοὺς χρησιμοποιούντας τὰς Γραφὰς πρὸς δόλα-
 θην ἰδικήν των καὶ τῶν ἄλλων. Διότι ἐμάθατε περὶ τίνος
 λέγει τὸ, «Ἦρπει καὶ αἵρεσις νὰ ὑπάρχουν μεταξύ σας»,
 περὶ τῆς διχονοίας τῆς γινομένης εἰς τὰ δείπνα, ἐπειδὴ D
 «Ὁ μὲν πεινᾷ, ὁ δὲ καθ' ὑπερβολὴν τρώγει». Καὶ μαζί μετὰ
 τὴν ὀρθὴν πίστιν καὶ βίον σύμφωνον πρὸς τὰ δόγματα ἅς
 ἐπίδειξομεν, πολλὴν πρὸς τοὺς πένητας μέριμναν, μεγα-
 λην πρόνοιαν διὰ τοὺς δεομένους· ἅς ἐμπορευώμεθα τὴν
 πνευματικὴν ἐμπορίαν, καὶ τίποτε περισσότερο τοῦ ἀναγκ-
 αίου νὰ μὴ ἐπιζητήσωμεν. Τοῦτο εἶναι πλοῦτος, τοῦτο ἐμ-
 πόριον, τοῦτο θησαυρὸς συνεχῆς, τὸ νὰ μεταστέμνῃ ὄλα
 τὰ ὑπάρχοντά μας εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ νὰ ἔχωμεν ἐπι-
 στοσσύνην πλέον διὰ τὴν φύλαξιν τῶν κατατιθεμένων. Διότι
 διπλαῖον εἰς ἡμᾶς θὰ εἶναι τὸ κέρδος ἐκ τῆς ἐλεημοσύνης,
 ἀφ' ἑνὸς μὲν δὲν θὰ φοβοῦμεθα πλέον διὰ τὰ κατατεθέντα
 χρήματα, μήπως κάποτε λησται καὶ διαρρήκται καὶ ἡ κα-
 κία τῶν ὑπηρετῶν ἐξαφανίσουσιν αὐτά, ἀφ' ἑτέρου δὲ ὅτι
 ὅττω διατιθέμενα, δὲν ἔχουν κρυθῇ E εἰς τὴν γῆν ἀνε κέρ-
 δους· ἀλλὰ καθὼς ἐν δένδρον τὸ ὅποιον ἔχει φυτεθῇ εἰς
 εὐφορον ἀγρὸν φέρει κατ' ἔτος ὠρίμους καρπούς, ὅττω καὶ
 τὸ ἀργύριον, εἰς τῶν πτωχῶν τὰς χεῖρας φυτεύομενον, δχι

28. Α' Κορ. 11, 28-29.

μόνον κατ' ἔτος, ἀλλὰ καθ' ἑκάστην ἡμέραν φέρει εἰς ἡμᾶς πνευματικούς καρπούς, παρρησίαν πρὸς τὸν Θεόν, συγχώρησιν ἁμαρτημάτων, προσέγγισιν ἀγγέλων, συνείδησιν ἀγαθὴν, χαρὰν πνευματικῆς ἀγαλλιάσεως, ἐλπίδα ἀκατασχιπτὸν, τὰ ἀξιοθαύμαστα ἀγαθὰ, τὰ ὁποῖα ἠτοίμασεν ὁ Θεὸς διὰ τοὺς ἀγαπῶντας Αὐτόν, ²⁴⁸ Ἄ καὶ διὰ τοὺς ζητοῦντας τὸ ἔλεος διὰ τὴν ἡμέραν τῆς ἐλευσέως Του μεθερμην καὶ ζέουσαν καρδίαν εἶθε πάντες ἡμεῖς, ἀφοῦ διέλθωμεν τὸν παρόντα βίον εὐαρέστως, νὰ ἐπιτύχωμεν τὴν αἰώνιον χαρὰν τῶν σωζομένων, μετὰ τὴν χάριν καὶ τοὺς ὀκτιμῶν τοῦ ἀληθινοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, εἰς τὸν ὅποιον ἀνήκει ἡ δόξα καὶ ἡ δύναμις, ὁμοῦ καὶ εἰς τὸν Πατέρα καὶ εἰς τὸ Πανάγιον Αὐτοῦ Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων. Ἀμήν.

**ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ**

**ΙΩΑΝΝΟΥ
ΧΡΥΣΟΣΤΟΜΟΥ**

ΕΡΓΑ

ΤΟΜΟΣ 39

ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ ΚΑΙ ΠΡΟΝΟΙΑΣ Α'—Ε'
ΠΕΡΙ ΕΙΜΑΡΜΕΝΗΣ
Ἡ ΚΑΤΑ ΓΑΣΤΡΙΜΑΡΓΙΑΣ ΣΤ'
Εἰς τὰ Θεοφάνια
ΠΕΡΙ ΥΠΟΤΑΓΗΣ ΤΟΥ ΥΙΟΥ Εἰς τὸν Πατέρα...
ΕΠΙΣΤΕΥΣΑ ΔΙ' Ο ΕΛΛΗΝΣΑ
ΔΕΙ ΓΑΡ ΚΑΙ Αἰρέσεις...

Κείμενον: α) B. de Montfaucon,
Sancti J. Chrysostomi opera omnia,
II, Parisiis 1834, σελ. 900-930· III, Parisiis 1836,
387-297 (PG 50, 749-774· PG 51, 252-260)·

β) Antoine Wenger,
Une homélie inédite
de Jean Chrysostome sur l' Epiphanie, in
Revue des Etudes Byzantines 29 (1971) 123-135.

γ) Sebastian Haldacher
Drei Unedierte Chrysostomus - Texte einer Baseler
Handschrift, in Zeitschrift für
Katholische Theologie 81 (1907) 150-167, 351-358.